

นวัตกรรมการเรียนรู้

สู่ระบบนิเวศ ที่ยืดหยุ่น ไร้รอยต่อ

หนังสือ	“นวัตกรรมการเรียนรู้สู่ระบบนิเวศที่ยืดหยุ่นไร้รอยต่อ”
จัดทำโดย	สำนักพัฒนานวัตกรรมการเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ.
พิมพ์ครั้งแรก	ธันวาคม 2568
จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม
สงวนลิขสิทธิ์	สำนักพัฒนานวัตกรรมการเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) อาคาร เอส.พี. ชั้นที่ 13 เลขที่ 388 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์ 0-2079-5475
ผู้เขียนและ บรรณาธิการ	นางสาวนิตา คุณรอด รักษาการหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมนวัตกรรม การเรียนรู้ประชากรวัยแรงงาน สำนักพัฒนานวัตกรรมการ เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ.
กองบรรณาธิการ	• คณะทำงานกำกับทิศทางโครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะประชากรวัยแรงงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ และบุคลากร กสศ. • คณะทำงานหนุนเสริมวิชาการทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน
จัดทำเนื้อหา	บริษัท ไอแอนดีโฮม คอมมิวนิเคชั่น จำกัด
ออกแบบ	59/9 พหลโยธิน 4 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 โทร. 0 2270 1350 - 4 e-mail: iandihome@gmail.com
พิมพ์ที่	บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

คำนำ

หนึ่งในภารกิจสำคัญของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) คือ การส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนาเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัด และมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้ ตลอดจนมุ่งเน้นการศึกษา และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา สนองความต้องการทางด้านกำลังแรงงาน และการยกระดับความสามารถของคนไทย

หนังสือ “**นวัตกรรมการเรียนรู้สู่ระบบนิเวศที่ยืดหยุ่นไร้รอยต่อ**” (พ.ศ. 2568) ฉบับนี้ เป็นการประมวลข้อค้นพบจากผลการดำเนินงานและนำเสนอ “**ต้นแบบการเรียนรู้ที่มีทางเลือกและยืดหยุ่นอย่างมีคุณภาพ**” และ “**เส้นทางการเรียนรู้สำหรับเยาวชนและแรงงานนอกระบบสู่การศึกษาที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์**” ที่มุ่งเน้นการเปิดช่องว่าง เชื่อมรอยต่อ และยกระดับทุนมนุษย์ในโลกแห่งการเรียนรู้ใหม่ ภายในเล่มได้รวบรวมประสบการณ์ บทเรียน และนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นจากหน่วยจัดการเรียนรู้ภายใต้แผนงานส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ

หัวใจสำคัญของเรื่องราวคือ การชวนติดตามการทำงานของหน่วยจัดการเรียนรู้ที่เป็น **Change Agent** การทำงานในระดับพื้นที่บนฐานความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายและบริบท ด้วยการทำงานผ่านการใช้ชุมชนเป็นฐาน อาทิ ทุนชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรที่มีอยู่มาออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิตจริงของคนทุกช่วงวัย ไม่ว่าจะเป็น เยาวชนนอกระบบการศึกษา แรงงานกลุ่มเปราะบาง คนพิการ คนด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ เพื่อให้ทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

ผู้อ่านจะได้เห็น “**เส้นทางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น**” ตั้งแต่กระบวนการคิด การพัฒนาทักษะอาชีพ การเสริมทักษะพื้นฐานต่าง ๆ ไปจนถึงการฟื้นฟูด้านจิตใจและสังคม ผ่านตัวอย่างความสำเร็จจากพื้นที่จริงที่สามารถเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส **ก่อให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้บนฐานชุมชน** สำหรับใช้ในการเป็นต้นแบบของการพัฒนาศักยภาพเยาวชนนอกระบบการศึกษา และแรงงานนอกระบบ เช่น การใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อหนุนเสริมอาชีพคนพิการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ผ่านสายพานอาชีพ บนฐานชุมชน การยกระดับการเรียนรู้ด้วยการแปรรูปสินค้า เพิ่มมาตรฐาน และสร้างเครือข่ายการตลาดทั้งในและนอกชุมชน

นอกจากนี้ หนังสือยังสะท้อนพลังของการเปลี่ยนแปลงร่วมกับภาคี “**หุ้นส่วนทางการศึกษา**” มุ่งเน้นการเหนี่ยวนำภาคีที่เกี่ยวข้องและหลากหลายให้ทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ร่วมกันผลักดันให้เกิดการเชื่อมต่อ การเรียนรู้อย่างไร้รอยต่อ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความสามารถในการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบ ซึ่งจะเป็นช่องทางที่ช่วยกันโอบอุ้มและหนุนเสริมเกิดเป็น “**ตัวแบบหน่วยจัดการเรียนรู้ระดับตำบล/ชุมชน**” และการสร้าง “**ระบบเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและไร้รอยต่อ**” นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (Systems Change) สนับสนุนให้เกิดระบบนิเวศเพื่อสร้างการเรียนรู้และการศึกษาที่มีคุณภาพและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นทั้งเข็มทิศและแรงบันดาลใจให้หน่วยงานภาคีเครือข่าย นักพัฒนาชุมชน และผู้กำหนดนโยบาย มองเห็นความเป็นไปได้ของการขับเคลื่อน “**ระบบนิเวศการเรียนรู้ใหม่**” ที่ยืดหยุ่น มีชีวิตชีวา และสามารถโอบอุ้มทุกคนในสังคมให้ก้าวข้ามข้อจำกัดและเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพนำไปสู่สังคมที่เสมอภาคและยั่งยืนในอนาคต

สำนักพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ กสศ.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	2
เส้นทางการเรียนรู้สำหรับเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ สู่การศึกษาที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิต	6
พื้นที่เรียนรู้...พื้นที่(ชุมชน)จัดการตนเอง	12
● “ก้าว” เชื่อมร้อยคน เชื่อมโยงงาน สร้างพื้นที่เรียนรู้สู่ชุมชนเข้มแข็ง	14
● วิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตदन้อย “ตัวแบบ” การขยายผล การพัฒนาชุมชนจัดการตนเองในพื้นที่ชาติพันธุ์	18
● “เครือข่ายคนเลี้ยงผึ้ง” ตัวแบบชุมชนจัดการเรียนรู้ตนเองที่ยืดหยุ่นไร้รอยต่อ	24
● พลังคนรุ่นใหม่กับการจัดการพื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์	30
กรอบคิด "นิเวศการเรียนรู้ใหม่" เพื่อไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง	36
● ถักทอทีมงานไร้พรมแดน...ร่วมสร้างการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุดเพื่อเด็กและเยาวชน	38
● มองเห็น(ใจ)เด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา ด้วยกลไกท้องถิ่น	45
การพัฒนาทุนมนุษย์กลุ่มเปราะบาง...	50
กลไกสร้างสังคมเท่าเทียมและยั่งยืนของประเทศ	
● สายใยแห่งการเรียนรู้: จากครอบครัวคนพิเศษ สู่พลังชุมชนปัตตานี	52
● Business Model Canvas...พลิกชีวิตคนหูหนวกจังหวัดเชียงใหม่	56
● ต่อ ยอดกล้าชุมชน: ปลูกพลังเรียนรู้จากฐานชีวิตสู่โลกดิจิทัล	60
● กลยุทธ์กุญแจสามดอก ไขประตูโอกาสของผู้ก้าวพลาด	64

สารบัญ

	หน้า
พลังคน...พลังพื้นที่กับการส่งต่อโอกาสการเรียนรู้ สำหรับคนทุกช่วงวัย	70
● ก่อทุ่งโมเดล: บทเรียนจากผู้สูงอายบ้านก้อทุ่ง กับพลังการจัดการเรียนรู้เพื่อคนทุกช่วงวัย	72
● การเรียนรู้เพื่อสร้างโอกาสและเพิ่มศักยภาพชุมชนเปราะบาง	77
● สะพาน “เชื่อมโอกาส” การเรียนรู้ของแรงงานนอกระบบสู่ชุมชนเข้มแข็ง	80
● อาสาสมัคร: ปลุกศักยภาพคนเปราะบางในชุมชนเมือง ให้ลุกขึ้นยืนได้ด้วยพลังของตนเอง	82
สนามเรียนรู้ของภาคีร่วมสร้าง...	88
"สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกช่วงวัย"	
● ฝึกพลังครู สกร. ร่วมออกแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อคนเมืองเลย	90
● เส้นทางการเรียนรู้ที่ทุกคนเข้าถึงได้	98
● นิเวศการเรียนรู้ใหม่ของเครือข่าย สกร.	100
มหาวิทยาลัยกับการสร้าง "นิเวศการเรียนรู้ใหม่" ที่ตรงใจคน-ตอบโจทย์พื้นที่	104
● เรียนรู้นอกกรอบคิด...เพื่อการมีอยู่ มีกิน มีใช้	106
● “ม่อนปิ่น” ขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยกลไกท้องถิ่น	110
● “ยังแคร้” สังคมที่ยังห่วงใย ไม่ทิ้งคนสูงวัยไว้ข้างหลัง...	113
● เรียนรู้ทุนวัฒนธรรมสู่อาชีพที่ยั่งยืน	116
● “บ้านทองโองกา” สร้างรายได้จากฐานทุนลุ่มน้ำปากพนัง	120

สารบัญ

	หน้า
ทลายกรอบการเรียนรู้เดิม...เติมนิเวศการเรียนรู้ใหม่ ด้วยกลไก "ท้องถิ่น-สถาบันการศึกษา"	124
● ทลายกำแพงการศึกษา สร้างนิเวศการเรียนรู้เพื่อลูกหลานนครพนม...	126
● เปิดห้องเรียนชุมชน...สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้คนในชุมชน	135
● Lampang One Team เหนียวแน่นหุ้นส่วนการศึกษา ร่วมสร้าง Lampang Zero Dropout...	142
ยืดหยุ่นทางการเรียนรู้...เพื่อชีวิตที่ยืดหยุ่นและมีทางเลือก	148
● ป้องกันเด็กเสี่ยงหลุดด้วย “จิตตปัญญาและอาชีพ”	150
● กลไกโรงเรียนนอกโรงเรียน “พัฒนาคน” ในพื้นที่ห่างไกล	156
● จากฐานรากการเรียนรู้ สู่โมเดลต้นแบบ “วังชาพิทยาลัย” สร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น	162
● “วิทยาลัยสัมจุก” ชุมชนแห่งการเรียนรู้และการส่งต่อที่ไม่สิ้นสุด	167
รวมพลัง "หุ้นส่วนการศึกษา" สร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นไร้รอยต่อ	174
● มูลนิธิเอสซีจีกับการส่งต่อแนวคิด “Learn to Earn เรียนรู้เพื่ออยู่รอด”	176
● มูลนิธิเคเอฟซี สาขาศูนย์เด็กนอกกรอบผ่านโครงการ KFC Bucket Search	179
● พื้นที่พิเศษที่เชื่อว่า “เด็กทุกคน” เรียนรู้และพัฒนาได้	182
Learning for All: ปลดล็อกศักยภาพการเรียนรู้ (ศึกษา) ด้วยการเรียนรู้ที่ออกแบบเองได้	185

เส้นทางการเรียนรู้สำหรับเยาวชน และประชากรวัยแรงงานนอกระบบ สู่การศึกษาที่ยืดหยุ่นและ ตอบโจทย์ชีวิต

แผนงานการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะ
เยาวชนและแรงงานนอกระบบมีที่มาจาก 1. วัตถุประสงค์ของ กสศ.
ตาม พ.ร.บ. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561
มาตรา 5 (4) ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือ ผู้ขาดแคลน
ทุนทรัพย์และผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษา หรือพัฒนาเพื่อให้มีความรู้
ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัด และมีศักยภาพที่
จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิตได้ และมาตรา 5 (7) ดำเนินการหรือ
จัดให้มีการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพคนทุก
ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อ
ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สนองความต้องการทางด้านกำลัง
แรงงาน และการยกระดับความสามารถของคนไทย 2. แผนกลยุทธ์
กสศ. 2568-2570 โดยมุ่งตอบโจทย์ ได้แก่ ต้นแบบการจัดการศึกษา
และการเรียนรู้ที่มีทางเลือกและยืดหยุ่นอย่างมีคุณภาพ และ 3. นโยบาย
ด้านทรัพยากรมนุษย์ของรัฐบาล และด้านการสร้างโอกาสความเสมอ
ภาคทางสังคม ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

เส้นทางการเรียนรู้สำหรับเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ สู่การศึกษาที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิต

จากจุดเริ่มต้นของการริเริ่มส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะสำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษาและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ เกิดขึ้นจากการที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและข้อจำกัดด้านการเข้าถึงการเรียนรู้ของประชากรกลุ่มดังกล่าว ซึ่งเป็นความท้าทายเชิงระบบที่สะสมยาวนานและมีความซับซ้อน โดยเฉพาะสถานการณ์ปัญหาแรงงานนอกระบบ เรื่องการยกระดับความสามารถของคนไทยในการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นที่ยังขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาเชิงระบบและการจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ ได้แก่ 1. การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการฝึกอบรม 2. คุณภาพประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส 3. หนี้ครัวเรือนไทยเพิ่มขึ้นมากและสูงกว่าเกณฑ์สากลร้อยละ 80 ต่อผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ โดยภาระหนี้ที่สูงเกินไปจะทำให้ฐานะทางการเงินภาคครัวเรือนมีความเปราะบาง 4. สถานการณ์และพื้นที่วิกฤติจากสถานการณ์ชายแดนและภัยพิบัติ จะซ้ำเติมกลุ่มประชากรวัยแรงงานที่มีฐานะยากลำบากและด้อยโอกาส 5. รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอาชีพ (Upskill & Reskill) ยังมีปัญหาเชิงประสิทธิภาพ โดยไทยยังมีปัญหาเชิงระบบและการจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ การจัดสรรทรัพยากรและรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะอาชีพยังมีจำกัด

ขณะเดียวกันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ในปี 2568 มีจำนวนกว่า 13 ล้านคน กำลังกลายเป็นกลุ่มใหญ่ที่ต้องการการพึ่งพาการสนับสนุนจากกลุ่มประชากรวัยแรงงาน ดังนั้น หากเด็กเยาวชนและประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ จะช่วยเพิ่มผลิตภาพของกำลังแรงงานที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ รวมทั้งช่วยสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างเท่าเทียม

จากวิกฤตความเหลื่อมล้ำการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ ซึ่งดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2562 จนถึงปัจจุบัน โดยเป้าหมายหลักคือการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือเยาวชนกับแรงงานนอกระบบ ให้ได้รับการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพเพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง จัดการตนเองได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระยะยาว โดยโครงการใช้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างนิเวศการเรียนรู้ ควบคู่กับการพัฒนาทักษะผ่าน “หน่วยจัดการเรียนรู้” ซึ่งทำหน้าที่เป็น “จุดคานงัด” สำคัญในการเข้าถึงโอกาสสำหรับผู้ด้อยโอกาสและแคลนทุนทรัพย์ให้สามารถสร้างชีวิตใหม่และยกระดับทักษะอาชีพ “วิชาการ วิชาชีพ และชีวิต”

นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการเหนี่ยวนำภาคีที่เกี่ยวข้องและหลากหลายให้ทำงานร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความสามารถในการเรียนรู้ของเยาวชนนอกระบบการศึกษา

และแรงงานนอกระบบ ซึ่งจะเป็ช่องทางที่ช่วยกันโอบอุ้มและหนุนเสริมเกิดเป็น “ตัวแบบหน่วยจัดการเรียนรู้ระดับตำบล” การขับเคลื่อนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำรงชีวิต ทั้งทักษะอาชีพและทักษะชีวิตเพื่อการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เชื่อมโยงกับมิติของครอบครัว ชุมชน และบริบทเชิงพื้นที่

ผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะเยาวชนและแรงงานนอกระบบ ปี 2568-ปัจจุบัน

1 ต้นแบบกลไกการจัดการศึกษาทางเลือกและการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบ ส่งผลต่อกลุ่มเป้าหมาย ได้สร้างโอกาสการเรียนรู้ จำนวน 8,070 คน ในปี 2567-2568 ผ่านเครือข่ายหน่วยจัดเรียนรู้ จำนวน 115 แห่ง ใน 44 จังหวัด โดยมีจำนวนสะสมรวม 670 แห่ง ใน 71 จังหวัดในทุกภูมิภาค ที่มีแนวคิดและขีดความสามารถในการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ให้แก่ เยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบเชื่อมต่อการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ถือเป็นการเสริมสร้างศักยภาพทั้งระดับบุคคล และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวและชุมชน เพื่อให้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามความถนัดและมีศักยภาพที่จะพึ่งพาตนเองในการดำรงชีวิต

สถานการณ์ปัญหา **แรงงานนอกระบบ**

- การยกระดับความสามารถของคนไทยในการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้
- การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นที่ยังขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา
- การจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ

การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการฝึกอบรม

คุณภาพประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส

นักครัวเรือนไทยเพิ่มขึ้นมากและสูงกว่าเกณฑ์สากลร้อยละ 80 ต่อผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ โดยการะหนักที่สูงเกินไปจะทำให้ฐานทางการเงินภาคครัวเรือนมีความเปราะบาง

สถานการณ์และพื้นที่วิกฤตจากสถานการณ์ชายแดนและภัยพิบัติ จะซ้ำเติมกลุ่มประชากรวัยแรงงานที่มีฐานะยากลำบากและด้อยโอกาส

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอาชีพ (Upskill & Reskill) ยังมีปัญหาเชิงประสิทธิภาพ

ประเทศไทยยังมีปัญหาเชิงระบบและการจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ การจัดสรรทรัพยากร และรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะอาชีพยังมีจำกัด

2 นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้

บนฐานชุมชน สำหรับใช้ในการเป็นต้นแบบของการพัฒนา ศักยภาพเยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบ เช่น การใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อหนุนเสริมอาชีพคนพิการ การจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านสายพานอาชีพบนฐานชุมชน การยกระดับการเรียนรู้ด้วยการแปรรูปสินค้า เพิ่มมาตรฐาน และสร้างเครือข่ายการตลาดทั้งในและนอกชุมชน

3 นวัตกรรมการศึกษาที่ยืดหยุ่น ได้แก่ 1. การจัด

การศึกษา นอกระบบและตามอัธยาศัยโดยศูนย์การเรียนรู้ มาตรฐาน 12 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี 2542 2. หลักสูตรพัฒนาอาชีพที่ใช้ฐานทรัพยากรชุมชนสามารถรองรับ การเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะของชุมชนได้ และอยู่ระหว่าง เชื่อมโยงเพื่อให้เกิดการเทียบโอนประสบการณ์/หน่วยกิต

กับสถานศึกษา 3. กลไกการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นที่เชื่อมโยง ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ได้แก่ การยกระดับ และสร้างเครือข่ายหน่วยจัดการเรียนรู้ระดับตำบลสู่กลไก การทำงานระดับอำเภอ ที่นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ให้กับคนทุกช่วงวัยสามารถเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ได้อย่าง มีคุณภาพ การยกระดับและสร้างเครือข่ายหน่วยจัดการเรียนรู้ ระดับตำบลสู่กลไกความร่วมมือระดับจังหวัดร่วมกับแผนงาน การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ 3 จังหวัด ได้แก่ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา 4. การจัดการเรียนรู้สำหรับ กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ สำหรับผู้ต้องโทษ และ ครอบครัวเปราะบาง การเชื่อมโยง กับชุมชนและครอบครัว

4 การขับเคลื่อนนโยบายเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ร่วมกับภาคยุทธศาสตร์ ระดับกระทรวง/กรม 1. ความร่วมมือ กับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นพัฒนาด้านแบบระบบดูแล เยาวชนนอกระบบการศึกษาและแรงงานนอกระบบ มุ่งเน้น การพัฒนา 5 ประเด็น คือ 1) ระบบและกลไกความร่วมมือ ระดับพื้นที่ 2) ระบบข้อมูลดูแลเยาวชนนอกระบบการศึกษา 3) การพัฒนาศักยภาพและขับเคลื่อนในพื้นที่ 4) การพัฒนา นวัตกรรมและตัวแบบการสร้างโอกาสทางการศึกษา 5) ระบบ หนุนเสริมภาคีเครือข่ายภายนอก 2. นโยบายขับเคลื่อนโอกาส ทางการศึกษาของกระทรวงยุติธรรม ในการจัดการศึกษา ทางเลือกสำหรับผู้ต้องโทษในเรือนจำและผู้พ้นโทษ 3. ความร่วมมือ กับกรมส่งเสริมการเรียนรู้ในการพัฒนาศูนย์ ส่งเสริมการเรียนรู้ ระดับตำบล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และ พัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ให้กับกลุ่มเยาวชน นอกระบบการศึกษา และแรงงานนอกระบบ

5 ความร่วมมือกับภาคเอกชน การระดมทุนร่วมกับ ภาคเอกชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ ได้แก่ 1.การจัดตั้ง กองทุนสวัสดิการ เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและส่งเสริม การเรียนรู้สำหรับกลุ่มพ่อแม่ผู้รัก 2. บริษัท โซโน โลจิสติกส์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และบริษัท โรแอล พลัส จำกัด (มหาชน) การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ปัญญาปลูกพารมสุข จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นศูนย์การเรียนรู้ พื้นที่สร้างสรรค์ ที่ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับ

เด็กพิเศษและครอบครัวเปราะบาง 3. การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และตอบโจทยชีวิตของเยาวชนนอกระบบการศึกษา ผ่านโครงการ “KFC Bucket Search” 4. บริษัท กลุ่มเซ็นทรัล จำกัด การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ดู ร่วมสมัย 5. มูลนิธิเอสซีจี การจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ และที่เชื่อมโยงกับโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนและ แรงงานนอกระบบ

6 การวิจัย การประเมินผลลัพธ์ และการจัดการ ความรู้ ร่วมกับ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดทำโครงการประเมินผล ตอบแทนทางเศรษฐกิจ และสังคมจากการลงทุนโครงการ ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชน เป็นฐาน

กล่าวโดยสรุป การปิดช่องว่าง และเชื่อมรอยต่อ การศึกษา และการเรียนรู้ด้วยนิเวศการเรียนรู้ใหม่ คือ “กลไก ขับเคลื่อน” และ “ทางรอด” ในการยกระดับทุน มนุษย์ไทยให้พ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง ซึ่งการสร้าง ระบบการเรียนรู้ใหม่จำเป็นต้องอาศัย การปรับเปลี่ยน นโยบายและกลไกปฏิบัติในหลายมิติ โดยเฉพาะสำหรับ เยาวชนนอกระบบการศึกษาและกลุ่มคนเปราะบาง เพื่อให้ไม่มีใครคนใดต้องหลุดออกจากระบบการศึกษา เพราะความยากจน รวมถึงการออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และตอบโจทยชีวิต

An elderly man and woman are sitting on the ground outdoors, weaving large, round baskets from bamboo or reed strips. The man, on the left, is wearing a blue button-down shirt and is focused on his work. The woman, on the right, is wearing a white shirt with a red shawl draped over her shoulders and is also working on a basket. They are surrounded by many long, thin strips of bamboo or reed material. The background shows lush green trees and foliage, suggesting a rural or natural setting. The text is overlaid on the lower left portion of the image.

พื้นที่เรียนรู้...
พื้นที่(ชุมชน)จัดการตนเอง

แม้ประเทศไทยจะมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมานานกว่าทศวรรษ แต่ความสามารถของท้องถิ่นในการจัดการปัญหาของตัวเองยังไม่เป็นจริงเต็มรูปแบบ โดยเฉพาะโจทย์ด้าน **"การศึกษาและการเรียนรู้"** ซึ่งยังคงถูกกำกับจากส่วนกลาง ทั้งที่ปัญหาและบริบทของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน การกลับไปสู่ฐานคิด **"พื้นที่(ชุมชน)จัดการตนเอง"** จึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับคุณภาพประชากรในระยะยาว เพราะในความหมายของ **"พื้นที่"** ไม่ได้จำกัดแค่หน่วยปกครอง เช่น จังหวัด อำเภอ หรือเทศบาล แต่หมายรวมถึงพื้นที่ชุมชนหรือกลุ่มคนในชุมชนที่มีโจทย์ร่วมกันในการออกแบบวิธีการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของตนเอง เพราะเชื่อว่า การส่งเสริมให้พื้นที่สามารถ **"คิดเอง ตัดสินใจเอง และลงมือทำด้วยตัวเอง"** คือ ฐานรากของสังคมที่เข้มแข็ง ไม่ใช่ทางลัดแต่เป็นเงื่อนไขของอนาคต ดังกรณีตัวอย่างจาก 5 พื้นที่ตัวแบบที่ใช้ **"ฐานอาชีพ"** ในชุมชนเป็น **"เครื่องมือ"** ออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและมีทางเลือก ให้คนในชุมชน ลูกขึ้นมาจัดการพื้นที่ตนเองในหลากหลายรูปแบบและหลายมิติ เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

"ก๋วย" เชื่อมร้อยคน เชื่อมโยงงาน สร้างพื้นที่เรียนรู้ สู่ชุมชนเข้มแข็ง

ตลอด 4 ปีที่โครงการขยายผลการจัดการเรียนรู้งานอาชีพบนฐานทรัพยากรชุมชนโดยบูรณาการร่วมในพื้นที่รอบดอยหลวง ได้ร่วมเดินทางกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่มากมาย จากจุดเริ่มต้นที่ต้องการพลิกฟื้นอาชีพสานก๋วย หนึ่งในภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนในชุมชน บ้านหัวทุ่งเชียงดาว ให้ได้รับการสานต่อ กอปรกับอยากช่วยเหลือให้ลูกหลานในชุมชนอยู่รอดจากวิกฤตโควิด-19 วิสาหกิจชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ นำโดย “แม่หลวงน้อง” หรือ นางสาวศิริวรรณ ศรีเงิน ผู้ใหญ่บ้านบ้านหัวทุ่ง หมู่ 14 และประธานวิสาหกิจชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาว ได้รวมตัวคนในชุมชนร่วมค้นหาฐานทุนชุมชนเพื่อพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการเรียนรู้และเติบโตสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน

“หากการทำงานที่ใช้ชุมชนเป็นฐานเปรียบเสมือนการตอกเสาเข็ม ฉะนั้นฐานชุมชนที่เข้มแข็งก็จะสามารถรองรับได้ทุกเรื่อง” ดังเช่น บ้านหัวทุ่งที่สามารถจัดการตัวเองได้โดยมีเสาเข็มสำคัญ 4 ต้น ได้แก่

1 การใช้ฐานทรัพยากรชุมชนและภูมิปัญญาเดิม เพื่อสร้างชุมชนเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อมองหา จึงมองเห็นว่า ในชุมชนมีต้นทุนมากมายที่สามารถต่อยอดสร้างอาชีพ ได้หลากหลาย ทั้งป่าไม้ชุมชน ผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทั้งงานเกษตร งานจักสาน งานแปรรูปขนมพื้นบ้าน ซึ่งนอกจากจะวิเคราะห์บริบทและทุนชุมชนแล้ว ตัวผู้ร่วมเรียนรู้และครอบครัวเองก็สำคัญ เช่นกัน โดยต้องเข้าหา เข้าถึง วิเคราะห์ศักยภาพและความต้องการของเขา ก่อนจะออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้ตอบโจทย์และตรงใจ

โดยในปีแรก ได้พลิกฟื้นอาชีพสานกล้วยให้กลับมา มีชีวิตอีกครั้ง เกิดการเรียนรู้ร่วมของคนสามวัย คือ ผู้สูงอายุ วัยแรงงาน และเยาวชน ในการรวมกลุ่มทำงานตามสายพานอาชีพ ได้แก่ ผู้สูงอายุสานกล้วยและถ่ายทอดความรู้ให้แก่เยาวชนและวัยแรงงาน วัยแรงงานทำหน้าที่ตัดไม้ ตอกเส้น และสาน ส่วนเยาวชนช่วยขายของออนไลน์ควบคู่ไปกับการสาน จนเกิดการ “สานสัมพันธ์” ในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมไปพร้อมกัน

ทั้งยังเกิด กองทุนหมู่บ้าน ทำให้สามารถต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางได้ จากเดิมขายกล้วยโละ 6 บาท เพิ่มเป็นโละ 6 บาท 20 สตางค์ ซึ่งส่วนต่าง 20 สตางค์นี้ถูกนำมาเก็บไว้เป็นกองทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพโดยไม่มีดอกเบี้ย สำหรับผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ซึ่งปัจจุบันมีทุนหมุนเวียนกว่า 70,000 บาท

2 การสร้างคน สิ่งสำคัญไม่แพ้กับการมีอาชีพและรายได้คือ การสร้างคน เมื่อคนสำราญ งานก็จะสำเร็จ ซึ่งแม่หลวงน้องได้เปรียบเปรยการทำงานไว้ว่า “นกบะมีขน คนบะมีหมู อยู่ยากนักแ” สะท้อนให้เห็นว่าเธอให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีมอย่างยิ่ง เธอเชื่อว่าหากเดินไปคนเดียวก็เหมือนนกไม่มีขน ไร้กำลัง และแรงโยยบิน แต่หากเดินไปพร้อมกันเป็นทีมจะทำให้งานเดินต่อไปได้เร็ว

วิสาหกิจชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาว เกิดจากการรวมตัวของคนที่มิจิตสำนึกรักบ้านเกิดและมุ่งหวังให้คนในชุมชนอยู่ดีกินดี สามารถลุกขึ้นมาจัดการปัญหาของตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้บนฐานการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้ในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ประสบผลสำเร็จคือ การสร้างคน ที่ใช้หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันเรียนรู้ ร่วมประเมินและปรับปรุง ซึ่งการทำงานใด ๆ ก็ตามต้องนึกถึงประโยชน์ของคนหน้าหมู (ส่วนรวม) เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมทั้งร่างกายแรงใจ จะทำให้รู้สึกถึงการเป็นเจ้าของร่วมกัน เมื่อเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ทุกคนจะรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถยกระดับเป็นนักพัฒนาชุมชนต่อไปได้

ทั้งนี้ ต้องไม่ลืมที่จะวางแผน วางงาน วางใจ ให้ออกาสทุกคน ได้แสดงศักยภาพและความสามารถตามความถนัดได้อย่างอิสระ โดยไม่ติดตาม ไม่ติดเงื่อนไข แต่ชื่นชม หากเกิดปัญหาต้องยอมรับและพร้อมปรับตัว ซึ่งการทำงานร่วมกันเช่นนี้ จะช่วยให้คนเกิดการพัฒนาความคิดและนำไปสู่การบริหารจัดการกลุ่มที่ยั่งยืนได้

นอกจากนี้ ต้องมีความชัดเจนโปร่งใส ต้องเลือกทำในสิ่งที่ถูกต้อง มากกว่าทำในสิ่งที่ถูกใจ ผิดให้ภัย ถูกให้ชมเชย และช่วยเหลือกันในการทำงาน

ผลลัพธ์จากการสร้างคนก่อให้เกิด ผู้นำแถวสอง ซึ่งได้รับการบ่มเพาะจนสามารถทำงานบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี และสามารถทำงานแทนกันได้ในทุกบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ โดยในอนาคต ผู้นำแถวสองจะเติบโตเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชนได้ เป็นวิธีแก้ปัญหามากมายของหลายชุมชนที่ขาดผู้สืบทอดงาน ซึ่งหากชุมชนใด สามารถเชื่อมร้อยและสร้างคนให้เป็นผู้นำแถวสองได้ จะช่วยให้เกิดการสานต่องานแบบรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ได้อย่างแท้จริง

3 การเชื่อมร้อยคนและหุ้นส่วนการศึกษา เมื่อคนในเข้มแข็ง สิ่งทีวิสาหกิจชุมชนบ้านหัวทุ่งเชียงดาวทำการเห็นยวนาภาคีเครือข่ายภายนอก หรือหุ้นส่วนการศึกษา ให้เข้ามาร่วมเป็นหนึ่งในพลังขับเคลื่อนงาน เพื่อยกระดับคนยกระดับงาน และยกระดับความรู้ให้ตอบโจทย์พื้นที่จัดการตนเอง ดังกรณีตัวอย่างบ้านหัวทุ่งที่ผลจากการดำเนินงานปีแรกทำให้คนในชุมชนมีอาชีพมีรายได้จากการสานก๊วย แต่กลับทำให้ชุมชนประสบภาวะวิกฤตจาก PM2.5 ที่เกิดจากการเผา ก๊วย คนในชุมชนจึงคิดต่อยอดนำเศษวัสดุเหลือใช้จากก๊วยมาสร้างประโยชน์และเพิ่มมูลค่าแทนการเผาทิ้ง

โดยสานความร่วมมือจากหุ้นส่วนการศึกษา เช่น บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เข้ามาหนุนเสริมความรู้เรื่องการเผาถ่านให้เป็นผงถ่านชาร์โคล ทำให้ชุมชนได้ทั้งเครื่องมือ บทเรียน และผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ จากชาร์โคล เช่น สบู่ก้อน สบู่เหลว ยาสระผม ยาสีฟัน ถ่านดูดกลิ่น และ Black Bam Shoes อุปกรณ์ต้นทรงรองเท้าดูดซับกลิ่น ทั้งยังเกิดอาชีพใหม่ ๆ เช่น การเลี้ยงผึ้งโก้นธรรมชาติ การเพาะเห็ด และการแปรรูปขนมพื้นบ้าน รวมถึง มีการรวบรวมองค์ความรู้ การสานก๊วยเป็นรูปเล่มให้ผู้สนใจ ได้มาศึกษา และส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้วิธีการปลูกไฟทดแทนไฟที่ใช้ไป

ผลจากการร่วมมือของคนในชุมชน ไม่เพียงได้ฟื้นฟูองค์ความรู้เดิมให้เกิดประโยชน์ และต่อยอดเป็นหลักสูตรที่มีคนรุ่นใหม่คอยสานต่อ เหนี่ยวนำหุ้นส่วนใหม่ ๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ แต่กระบวนการทำงานยังทำให้เกิด “พื้นที่กลาง” ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้ชุมชนมองเห็นแนวทางการต่อยอดแผนที่ทองเที่ยวในชุมชนที่นำไปสู่การก่อเกิดศูนย์เรียนรู้การจัดการทรัพยากรบนฐานชุมชน บ้านหัวทุ่ง เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับคนทั้งในและนอกพื้นที่ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงใน 5 ฐานอาชีพที่กระจายตัวอยู่รอบชุมชน ได้แก่ ฐานการสานก๊วย ฐานการเผาและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากชาร์โคล ฐานการเลี้ยงผึ้งโก้นธรรมชาติ เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ฐานการเพาะเห็ดจากเศษวัสดุขี้เลื่อยหรือฟางข้าว และฐานการแปรรูปขนมพื้นบ้าน เช่น

ดอกจอก รวมถึงร่วมมือกับ บริษัท อินเทอร์เน็ต (ประเทศไทย) จำกัด ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพและรายได้เพิ่ม ตามแนวคิด “งานต้องเดิน เงินต้องมีพัฒนาต่อยอดต่อไป ไม่มีที่สิ้นสุด”

4 การพัฒนาพื้นที่เชิงระบบ การเชื่อมโยงงานและโอกาส เมื่อบ้านหัวทุ่งได้รับโอกาสจนสามารถยืนได้อย่างมั่นคง ก็ไม่ลืมส่งต่อโอกาสไปยังหมู่บ้านข้างเคียง โดยเริ่มจากบ้านทุ่งละครไปจนถึงรอบดอยหลวงเชียงดาว ทั้งบ้านดอน บ้านศรีสะอาด บ้านสหกรณ์ บ้านใหม่ ฯลฯ เนื่องจากพื้นที่เชียงดาวได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑลจากยูเนสโกในปี 2564 ซึ่งสะท้อนศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นการรวมกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันจึงเป็นการเดินไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนร่วมกันอย่างเป็นองค์พหุ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นนอกจากคนในชุมชนจะมีอาชีพ มีรายได้แล้ว ยังช่วยให้ผู้สูงอายุมีโอกาสเป็น “ครูชุมชน” ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเพื่อนต่างชุมชน เกิดปฏิสัมพันธ์ เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ๆ ร่วมกัน และที่สำคัญทำให้คนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น

ทั้งยังก่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ขยายผลหลายแห่ง เช่น ศูนย์การเรียนรู้งานอาชีพการเลี้ยงผึ้งป่าเพื่อรักษามดูลิ่งแวดล้อมบ้านใหม่ หมู่ 3 ตำบลเมืองงาย กลุ่มพัฒนางานอาชีพการเลี้ยงผึ้งโก้นบ้านสหกรณ์ หมู่ 8 ตำบลเมืองงาย กลุ่มงานพัฒนาอาชีพการแปรรูปขนมพื้นถิ่นบ้านดอน หมู่ 2 ตำบลเชียงดาว และศูนย์การเรียนรู้งานอาชีพเพาะเห็ดบ้านศรีสะอาด หมู่ 15 ตำบลเชียงดาว

จากวันนั้นจนถึงวันนี้ “ก้วย” ได้เปลี่ยนรูปแบบร่างเป็นความสัมพันธ์ ผลลัพธ์ องค์ความรู้ แหล่งเรียนรู้ และผู้นำแถวสอง ที่พร้อมให้ชาวบ้านรอบดอยหลวงนำไปใช้ เป็น “ฐานทุน” สำคัญในการจัดการตนเองเพื่อให้ปัจเจกครอบครัว ชุมชน และสังคมเข้มแข็งและยั่งยืนไปพร้อมกัน

การทำงานที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน
เปรียบเสมือนการตอกเสาเข็ม
จะนั้นฐานชุมชนที่เข้มแข็ง
ก็จะสามารถรองรับได้ทุกเรื่อง

วิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตदन้อย "ตัวแบบ" ขยายผลการพัฒนาชุมชนจัดการตนเองในพื้นที่ชาติพันธุ์

การทำงานต่อเนื่องกว่า 6 ปีของวิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตदन้อย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ องค์กรชุมชนเล็ก ๆ ที่ขับเคลื่อนงานด้วยความรักและความปรารถนาดีต่อชุมชน ได้สร้างปรากฏการณ์ใหม่ให้พื้นที่ห่างไกล กลายเป็นพื้นที่เข้มแข็งที่ผู้คนลุกขึ้นมาออกแบบการจัดการชีวิตตนเองเพื่อดูแลกันและกันในทุกมิติ ทั้งยังเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ให้เข้ามาหนุนเสริมและบูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้คนในพื้นที่เป็นสำคัญ

นางอานันต์ศรี แก้วเลิศตระกูล ประธานวิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตदन้อย กล่าวว่า 3 ปีแรกของการทำงาน (ปี 2562 – 2564) วิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตदन้อยพยายามออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้คน โดยใช้ทุนในพื้นที่เป็นฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการ ปีแรกใช้ “อาชีพทอผ้า” เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างอาชีพและรายได้ให้กลุ่มผู้หญิงป่าเกะฮู แต่สิ่งที่ได้คือ “อัตราการฆ่าตัวตายจากโรคซึมเศร้าในหมู่บ้านลดลง” ผู้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น เกิดพื้นที่กลาง

ในการแลกเปลี่ยนความทุกข์ความสุข เกิดผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดแบรนด์ “เดปอญ” วางจำหน่ายที่ร้านค้าชุมชน ทั้งน้ำยาซักผ้า น้ำยาปรับผ้านุ่ม น้ำยาล้างจาน ที่สร้างรายได้ลดรายจ่ายในครัวเรือน ปีที่ 2 ส่งต่อการเรียนรู้ไปสู่ “ครอบครัว” จากปีแรกที่มีการรวมกลุ่มเฉพาะผู้หญิงก็มีการขยายไปสู่กลุ่มผู้ชาย และขยายอาชีพไปสู่การทำเกษตร เช่น ปลูกผัก เลี้ยงหมูดำ ให้คนในชุมชนทุกเพศทุกวัยมีรายได้ ลดรายจ่าย ซึ่งต่อยอดจากฐานทุนที่มีในพื้นที่

เมื่อคนในชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพ มีรายได้ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ปีที่ 3 นางอานันต์ศรี และคณะทำงานจึงยกระดับการทำงานไปสู่การดูแลคุณภาพชีวิตผู้คนในมิติอื่น ๆ เกิดเป็นสวัสดิการชุมชนเดปอญ ซึ่งเป็นการจัดการออมทรัพย์ของชุมชนและการจัดการหนี้ครัวเรือนในรูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชน ส่งผลให้ชุมชนสามารถพลิกฟื้นตัวเอง จากชุมชนที่มีรายได้ติดลบกลายเป็นชุมชน ที่มีเงินออมรวมกันมากกว่า 2 แสนบาท โดยมีการออม 2 รูปแบบ คือ ออมผ่านร้านค้าสวัสดิการ โดยทุก ๆ การซื้อสินค้า 25 บาท ผู้ซื้อจะได้รับเงินคืน 1 บาทสำหรับใส่ในกระปุกออมเงินของแต่ละคนในร้านค้า และจะได้คืนตอนสิ้นปี ออมทรัพย์หมู่บ้าน ที่ผู้ฝากจะฝากเงินเดือนละกี่บาทก็ได้ โดยเงินฝากนี้จะถูกนำไปใช้ เป็นสวัสดิการสำหรับกู้ยืมใน 2 ลักษณะ คือ เงินกู้ฉุกเฉิน ใช้ในกรณีเจ็บป่วย อุบัติเหตุ คลอดบุตร และเงินกู้ธรรมดา ใช้เพื่อการศึกษาของบุตรหลาน หรือการลงทุนประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งศูนย์คลินิกเดปอญ ซึ่งเป็นพื้นที่กลางให้คนในชุมชนได้มาแลกเปลี่ยนทุกข์สุขระหว่างกัน

การมีกองทุนออมทรัพย์
เป็นรากฐาน
ของการดูแลคุณภาพชีวิต
เป็นหลักประกันที่มั่นคง
เพื่อการประกอบอาชีพ
และการศึกษาของลูกหลาน
ในอนาคต

“3 ปีของการทำงานที่บ้านแม่แตดน้อยเริ่มต้นจากอาชีพทอผ้า เราไม่ได้ผ้า แต่เราได้มากกว่าผ้า ประสบการณ์จากการทำงานสอนให้รู้ว่า การพัฒนาคนด้วยการเรียนรู้ไม่สามารถพุ่งเป้าไปที่อาชีพหรือรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องทำให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งสุขภาพกาย สุขภาพใจ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยไม่แยกส่วนออกจากกัน เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ฝังรากลึกอยู่ในตัวคนและในชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งปัจจุบันหมู่บ้านแม่แตดน้อยได้กลายเป็นพื้นที่ศึกษาฐานของเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ”

Scale UP พื้นที่(ชุมชน)จัดการตนเอง

ตลอด 3 ปีของการทำงานโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ก่อให้เกิดองค์ความรู้หลายด้าน ปีที่ 4 และปีที่ 5 วิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตดน้อยจึงนำองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำงานมาถ่ายทอดและประยุกต์ใช้เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ตอบโจทย์ และสอดคล้องกับบริบทชีวิตของผู้ร่วมเรียนรู้ที่บ้านสันม่วง โดยมีนางสาวบานเย็น มาลีชาวไพร ผู้ใหญ่บ้านบ้านสันม่วง เป็นผู้สานต่อแนวความคิดการทำงาน

นางสาวบานเย็น เล่าว่า เธอนำองค์ความรู้ และแนวทางสร้างการเรียนรู้ด้านอาชีพจากบ้านแม่แตดน้อยมาประยุกต์ใช้ เริ่มต้นด้วย “การเลี้ยงหมูดำ” เพราะเป็นฐานทุนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชน นำชุดประสบการณ์เดิมจากบ้านแม่แตดน้อยมาปรับใช้ เช่น การเชื่อมวิทยากรที่มีความรู้ทั้งจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอเข้ามาให้ความรู้ เรื่องการเลี้ยงหมูดำอย่างถูกสุขลักษณะ ตั้งแต่การคัดเลือกแม่พันธุ์ที่ดี การขยายพันธุ์หมูให้ได้คุณภาพ การเลี้ยงแบบแยกคอก การดูแลความสะอาดและป้องกันโรค ตลอดจนเรียนรู้วิธีการทำอาหารหมูที่มีคุณภาพจากวัตถุดิบในชุมชน เรียกว่า “อาหารหมูสูตรชะเซ” ที่เหมาะสมกับหมูดำ ตั้งแต่แรกเกิดจนโต เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต ส่งผลให้หมูดำของบ้านสันม่วงได้รับการรับรองคุณภาพจากกรมปศุสัตว์ เนื่องจากเลี้ยงด้วยมาตรฐาน GSM Farm” นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้ผู้ร่วมเรียนรู้รวมกลุ่มประกอบอาชีพตามความสนใจ และออกแบบการจัดการผลผลิตภายในกลุ่มอาชีพอย่างเป็นระบบ เช่น กลุ่มเลี้ยงกบ กลุ่มเลี้ยงไก่ ผักทอ และการแปรรูปอาหาร

นายจรูญ ชิงชัย ผู้ร่วมเรียนรู้ พื้นที่บ้านสันม่วง กล่าวว่า 2 ปี ของการเรียนรู้ในพื้นที่บ้านสันม่วง ยอมรับว่า ชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะ

อาชีพเลี้ยงหมูดำที่บ้านสันม่วงภาคภูมิใจและพยายามยกระดับอาชีพนี้ ให้กลายเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน โดยปัจจุบันบ้านสันม่วง ได้กลายเป็นแลนมาร์กเรื่องหมูดำ ที่พี่น้องปกาเกอญอในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงนึกถึง เมื่อต้องการซื้อหมูที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และราคาถูก เนื่องจากการรวมกลุ่มในการบริหารจัดการหมูดำ เช่น การชำแหละ การขายที่ร้านค้าชุมชนในราคากิโลกรัมละ 100 บาท ทำให้หมูดำของบ้านสันม่วงมีการจับจองหมูกันล่วงหน้า

“2 ปีที่ผ่านมา บรรยากาศในบ้านสันม่วงเปลี่ยนไป เมื่อก่อนเวลารวมกลุ่มกันเรื่องที่พูดคุยหนีไม่พ้นเรื่องเงินทองไม่พอใช้ แต่วันนี้หัวข้อในการพูดคุยกลายเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล เทคนิคในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการเลี้ยงหมูดำว่าทำอย่างไรให้หมูจึงโตเร็ว แข็งแรง และขายให้ได้กำไรมากขึ้น”

**นางสาวพรฤดี พงษ์วาริรักษ์ ผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้านสันม่วง** เสริมว่า สิ่งที่ได้
มากกว่าอาชีพและรายได้คือ การบริหาร
จัดการกลุ่มออมทรัพย์ โดยปัจจุบัน

กลุ่มออมทรัพย์ของบ้านสันม่วงมีเงินหมุนเวียนมากกว่า 300,000 บาท เป็นความสำเร็จและเป็นของขวัญในชีวิตที่ทุกคนได้รับร่วมกัน เพราะการมีกองทุนออมทรัพย์ เป็นรากฐานของการดูแลคุณภาพชีวิต เป็นหลักประกันที่มั่นคงเพื่อการประกอบอาชีพ และการศึกษาของลูกหลานในอนาคต

สานความร่วมมือระดับพื้นที่... ส่งต่อแนวคิดพื้นที่จัดการตนเอง

สำหรับแนวคิดขยายผลการทำงาน วิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตดน้อย ทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” แต่ผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือ “ผู้นำชุมชน” และ “คณะทำงาน” มีภาคีเครือข่ายในพื้นที่เข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการ

ขับเคลื่อนงาน โดยในปีที่ 6 มีการนำโมเดลการทำงานไปขยายผลต่อบ้านห้วยฮ่อม และบ้านจันทร์ ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา รวมถึงหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งอยู่ระหว่างการพัฒนาแกนนำในพื้นที่ โดยทุกพื้นที่ขยายผลวิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตดน้อยออกแบบให้มีคณะทำงานในพื้นที่อย่างน้อยพื้นที่ละ 2 คน เพื่อเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนและเชื่อมต่อข้อมูลการทำงานระหว่างกัน

หากชุมชนหรือคณะทำงานในพื้นที่
มีการวางแผนร่วมกับภาคีหนุนเสริมต่าง ๆ
จะก่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานในพื้นที่
ให้ไปสู่เป้าหมายเดียวกันอย่างมีคุณภาพ
และตอบโจทย์การพัฒนาพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

การออกแบบการขับเคลื่อนงานเช่นนี้ ส่งผลให้มีภาคีเครือข่ายจำนวนมากเข้ามาเป็นกำลังหนุนเสริมงานพัฒนาในพื้นที่ อาทิ มูลนิธิริรักษ์ไทย มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่แตด องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจันทร์ และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกัลยาณิวัฒนา และภาคประชาสังคม โดยหน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้ามา

มีส่วนร่วมในการหนุนเสริมองค์ความรู้ตามเส้นทางการทำงานของวิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตดน้อย ซึ่งหลายฝ่ายสะท้อนว่าการเปิดโอกาสให้พื้นที่หรือชุมชนสามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และตอบโจทย์บริบทพื้นที่เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชนด้วยความรู้ที่ยั่งยืน หลังจากนั้น หากชุมชนหรือคณะทำงานในพื้นที่การวางแผนร่วมกับภาคีหนุนเสริมต่าง ๆ จะทำให้เกิดการบูรณาการ การทำงานในพื้นที่ให้ไปสู่เป้าหมายเดียวกันอย่างมีคุณภาพและตอบโจทย์การพัฒนาพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

ปัจจุบัน บ้านแม่แตดน้อยได้กลายเป็น “ต้นแบบพื้นที่จัดการตนเอง” ที่สามารถขยายผลไปสู่หมู่บ้านอื่น ๆ และเกิดการชักชวนเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกันในหลายด้าน รวมถึงมีการนำแนวคิดการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานไปเชื่อมต่อการทำงานกับภาครัฐ ท้องถิ่น ท้องที่ เช่น อบต.แม่แตด มีการบรรจุกิจกรรมด้านการบริหารจัดการน้ำ การทำฝายชะลอน้ำเพื่อการเกษตร การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อทักษะอาชีพและการฟื้นฟูวัฒนธรรมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนการขับเคลื่อนงานของท้องถิ่น ขณะที่พัฒนาชุมชนอำเภอภักดีชุมพล (พช.) เข้ามาเรียนรู้

เรื่องการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ และเปิดโอกาสให้หมู่บ้านที่มีการจัดทำกลุ่มออมทรัพย์ใหม่สามารถขึ้นทะเบียนโดยตรงกับ พช. ได้ทันที โดยมีวิสาหกิจชุมชนสินค้าแม่แตดน้อยเป็นพี่เลี้ยง

“สิ่งดี ๆ ที่เกิดขึ้นจากการสังสมองค์ความรู้จากการทำงานร่วมกับ กสศ. อย่างต่อเนื่องหลายปี มีเทคนิคสำคัญ ที่ใช้ในการสร้างความร่วมมือเชิงพื้นที่คือ 1. สร้างความเข้าใจ พูดคุยกันด้วยภาษาชาวบ้าน นำบริบท ชีวิตจริงเป็นตัวตั้ง เน้นชาวบ้านได้รับประโยชน์สูงสุด 2. สร้างความเชื่อมั่น ตั้งแต่แกนนำในพื้นที่ คณะทำงาน ผู้ร่วมเรียนรู้ รวมถึงภาคีเครือข่าย ทั้งในและนอกพื้นที่ ให้เชื่อมั่นในกระบวนการทำงานว่าสามารถประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเองได้ 3. การดูแลเครือข่ายต่อเนื่อง ด้วยการเชื่อมโยงและส่งต่อโอกาสใหม่ ๆ ให้กับเครือข่ายตลอดเวลา เพื่อให้ทุกพื้นที่สามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างแท้จริง” นางอานันต์ศรี กล่าว

ส่งต่อความรู้...ส่งต่อโอกาส

นอกจากการขยายผลความร่วมมือระดับพื้นที่แล้ว นางอานันต์ศรี ยังมองหาช่องทางใหม่ ๆ ในการขยายผลความรู้ เพื่อให้พื้นที่อื่นได้ใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ และประสบการณ์ที่คณะทำงานส่งมอบมา โดยใช้ TikTok เป็นพื้นที่กลางในการสื่อสารรูปธรรมความสำเร็จ แบ่งปันความรู้ การจำหน่ายสินค้า รวมถึงส่งต่อความช่วยเหลือ ให้เครือข่าย และคนภายนอกรับรู้ ส่งผลให้พื้นที่บ้านแม่แตดน้อย เริ่มเป็นที่รู้จักของคนในอำเภอกัลยาณิวัฒนามากขึ้น

ไม่เพียงองค์ความรู้และชุดประสบการณ์ที่ถูกขยายผลออกไปในวงกว้าง แต่การทำงานอย่างต่อเนื่องได้สร้างแกนนำระดับพื้นที่จำนวน 20 คน เข้ามาร่วมขับเคลื่อนงานต่อ ในฐานะหน่วยจัดการเรียนรู้ ทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงงานทั้งภายในและภายนอกพื้นที่เพื่อส่งต่อโอกาสการเรียนรู้ และขยายผลการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่องออกไปสู่ผู้คนในพื้นที่ใหม่ ๆ อย่างยั่งยืน โดยปัจจุบันมีการเปิดพื้นที่เรียนรู้มิติวัฒนธรรมร่วมกับโรงเรียนแม่แตดน้อย และโรงเรียนสามัคคีสันม่วง ขณะที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สนับสนุนทุนการศึกษาปีละ 100,000 บาท จำนวน 3 คนต่อปี เพื่อให้เยาวชนในพื้นที่ได้รับโอกาสศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ส่วนประชากรวัยแรงงานจำนวนไม่น้อย สามารถยกระดับตนเองขึ้นเป็นครูภูมิปัญญาและวิทยากรแกนนำ

เปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้สนใจ

นอกจากนี้ ยังเกิดศูนย์เรียนรู้ครบวงจร 2 แห่ง คือ 1. ศูนย์เรียนรู้เดอบู้บ้านแม่แตดน้อย หมู่ 4 ตำบลแม่แตด อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ 2. ศูนย์เรียนรู้ชะเซบ้านสันม่วง หมู่ 2 ตำบลบ้านจันทร์ อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ที่พร้อมถ่ายทอดความรู้จากการปฏิบัติให้กับพื้นที่อื่น ๆ ที่สนใจใน 7 หลักสูตร ดังนี้ 1.หลักสูตรการเยียววาคิดใจ 2. หลักสูตรการบริหารจัดการน้ำ 3. หลักสูตรออมทรัพย์ 4. หลักสูตรการทอผ้า 5.หลักสูตรการผลิตกาแฟ 6. หลักสูตรการเลี้ยงหมูดำแบบปลอดโรค (ระบบ GAP/GMP) และ 7. หลักสูตรการทำอาหารหมักจากทรัพยากรในท้องถิ่น โดยมีการเปิดรับผู้สนใจตลอดทั้งปี

“ความสำเร็จและความภูมิใจในวันนี้ ไม่ใช่เพราะเราทำได้ แต่ภูมิใจที่มีคนมองเห็นเส้นทาง การขับเคลื่อนงานในพื้นที่ของเรา และยินดีที่จะเข้ามาเป็นกำลังหนุนเสริมร่วมกัน ซึ่งเป้าหมายของเราไม่ได้หยุดเพียงเท่านั้น แต่เราอยากส่งต่อแนวคิดการทำงานที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งไปสู่พื้นที่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป เพราะยังมีผู้คนอีกหลายพื้นที่ที่ยังยากลำบากและเข้าไม่ถึงโอกาสในการเรียนรู้” นางอานันต์ศรี กล่าว

"เครือข่ายคนเลี้ยงผึ้ง" ตัวแบบชุมชนจัดการเรียนรู้ตนเอง ที่ยืดหยุ่นไร้รอยต่อ

เมื่อการให้ “โอกาส” กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง จากการสร้างอาชีพเพื่อพวงชีวิตสู่การสร้างเครื่องมือแห่งการเรียนรู้ที่องกามบนฐานทุนชุมชน โดยมี “ผึ้ง” เป็นตัวเดินเรื่องสำคัญ เปลี่ยนจากหยดน้ำผึ้งที่เคยล้นตลาดให้เป็น “หยดแห่งการเรียนรู้” ที่เชื่อมผู้คน ครอบครัว และชุมชนอำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เข้าด้วยกันอย่างงดงาม โดยนางสาวไอรดา ม่วงพานิช เป็นผู้รับผิดชอบโครงการกว่า 5 ปี ซึ่งการทำงานของ “เครือข่ายคนเลี้ยงผึ้ง” เริ่มต้นขึ้นในปี 2563 จากความตั้งใจที่จะเข้าไปช่วยสร้างบ้านให้ครอบครัวหนึ่งที่มีผู้สูงอายุพิการและลูกเป็นออทิสติก แต่กลับกลายเป็นโอกาสที่ได้ “เปิดบ้านของชุมชน” ให้เห็นปัญหาที่ซ่อนทับอยู่มากมาย ทั้งความเปราะบางของผู้คนและปัญหาปากท้อง โดยเฉพาะปัญหา “น้ำผึ้งขายไม่ออก” ซึ่งกระทบกับเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งทั่วอำเภอวิภาวดี

จากบทสนทนาเล็ก ๆ ระหว่างชาวบ้าน กลายเป็นวงคุยวงใหญ่ที่มีการตั้งคำถามว่า “เราจะแก้ปัญหานี้ให้ทั้งชุมชนได้อย่างไร” เป็นคำถามที่นำไปสู่จุดเริ่มต้นของการรวมพลัง สร้างข้อมูล และชวนผู้นำท้องถิ่นทุกภาคส่วนมาร่วมคิดร่วมทำ เพื่อแปลงวิกฤตน้ำผึ้งล้นตลาดให้เป็นโอกาสแห่งการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงของคนทั้งชุมชน

การทำงานปีแรก (2563) นางสาวไอรดาและคณะทำงานเริ่มต้นจากสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชน ใช้การเลี้ยงผึ้งเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ ตั้งแต่การฟื้นฟูพันธุ์ธรรมชาติ ปลูกไม้ดอกเพิ่มแหล่งอาหารให้ผึ้ง ไปจนถึงพัฒนาทักษะการเก็บและแปรรูปน้ำผึ้งอย่างถูกวิธี ลดละเลิกการใช้สารเคมี ซึ่งเธอมองว่า **อาชีพไม่ใช่เป้าหมายสุดท้าย แต่เป็นการสร้างและส่งเสริมทักษะชีวิตให้คนในชุมชนมีทางเลือกและทางรอดในดำเนินชีวิต**

ปีที่ 2 (2564) ต่อยอดฐานงานเดิมไปสู่การแปรรูปพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างสร้างสรรค์ จากน้ำผึ้งธรรมชาติกลายเป็นสินค้าหลากหลายรูปแบบ อาทิ น้ำผึ้ง สบู่เหลว น้ำผึ้ง ปลูกทุเรียนน้ำผึ้ง ขนมลารอบน้ำผึ้ง ฯลฯ ภายใต้แบรนด์ **“Vipavabee”** พร้อมทั้งขยายผลไปสู่ทักษะอาชีพอื่น ๆ เช่น การทำผ้าผ้ามัดย้อม การพิมพ์ลายผ้า การทำขนม และการทำไม้กวาด สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ชุมชนเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งเด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ **“คนเฒ่าคนแก่”** ที่เคยเก็บตัวอยู่บ้าน ได้กลับมาใช้ชีวิตชีวาอีกครั้ง ผ่านการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้คนรุ่นหลัง

“พอเข้ามาอยู่ตรงนี้ เขาสนุก ได้เล่า ได้หัวเราะ และรู้สึกว่าเขาเองยังมีคุณค่า แม้ศักยภาพทางร่างกายจะลดลง แต่ **พลังแห่งประสบการณ์** ของพวกเขาได้กลายเป็นสายใยสำคัญที่เชื่อมร้อยการเรียนรู้ระหว่างรุ่น ทำให้ชุมชนเล็ก ๆ แห่งนี้เต็มไปด้วยชีวิตและความหมายของคำว่า **“พื้นที่(ชุมชน)จัดการตนเอง”** นางสาวไอรดา กล่าว

“ผึ้ง”
เป็นตัวเดินเรื่องสำคัญ
เปลี่ยนจากหยดน้ำผึ้ง
ที่เคยล้นตลาด
ให้เป็น **“หยดแห่งการเรียนรู้”**
ที่เชื่อมผู้คน ครอบคลุม
และชุมชนไว้ด้วยกัน

จาก "เปิดใจ" สู่การ "เปิดพื้นที่เรียนรู้" ของคนทั้งชุมชน

ปีที่ 3 (2565) นางสาวไอรดาและคณะทำงานขับเคลื่อนการทำงานไปที่กลุ่มเยาวชนเปราะบางที่ติดสารเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของชุมชนที่ไม่มีใครกล้าแตะต้อง แต่ด้วยความเชื่อว่า ทุกคนมีศักยภาพและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ จึงได้นำกระบวนการเรียนรู้แบบเปิดใจสื่อสารด้วยความเข้าใจ และใช้พื้นที่ของกลุ่มเป็นแรงสนับสนุนให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้ลองผิดลองถูก และตระหนักรู้ด้วยตัวเองโดยไม่ชี้ถูกชี้ผิด แต่เปิดโอกาสให้เขาเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง และใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำกิจกรรมแบบ Active Learning ให้เด็กได้เรียนรู้และได้สะท้อนกันและกันในวงสนทนาอย่างเป็นธรรมชาติ โดยระหว่างนั้นเธอไม่ลืมที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติของแกนนำในชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจ ให้มีใจเปิดกว้าง เปลี่ยนจากการ “ชี้ถูกชี้ผิด” มาเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพและความสามารถของตนเอง

“เด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน การเข้าใจและออกแบบกิจกรรมให้เหมาะกับเขาเป็นสิ่งสำคัญ และเราไม่ได้ช่วยแค่เด็ก แต่ช่วยให้ครอบครัวเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ความเชื่อมั่นในตัวเด็กคือ กุญแจสำคัญที่ทำให้เขาก้าวออกมาจากมุมมืดและเติบโตในเส้นทางชีวิตที่เขาเลือกเอง” นางสาวไอรดา กล่าว

ปรับเปลี่ยนทัศนคติ
ของแกนนำในชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
ตำรวจ ให้มีใจเปิดกว้าง เปลี่ยนจาก
การ “ชี้ถูกชี้ผิด” มาเป็นการเปิดโอกาส
ให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพ
และความสามารถของตนเอง

ผลของการขับเคลื่อนงานอย่างจริงจัง ได้ผลิดอกออกผล เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน” ที่เปิดกว้างให้ทุกคนเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน เด็กเยาวชนทั้งในและนอกระบบการศึกษา วัยแรงงาน และผู้สูงอายุ ต่างได้แลกเปลี่ยนและเติมเต็มซึ่งกันและกัน ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพชีวิต เยาวชนที่เคยเปราะบาง กลายเป็นแกนนำรุ่นใหม่ ทำหน้าที่เป็นวิทยากรเล่าประสบการณ์ชีวิตของตัวเอง ถ่ายทอดบทเรียนจากความผิดพลาด เพื่อเตือนและสร้างแรงบันดาลใจให้รุ่นน้อง ทั้งยังเกิดการเชื่อมโยงระหว่างคนสามวัย ผู้สูงอายุ วัยแรงงาน และเยาวชน จนเกิดเป็นกลุ่ม “เยาวชนรักษะถิ่น” เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และสิ่งที่ถือเป็นความสำเร็จสำคัญที่สุดคือ กำนันและผู้นำชุมชนได้ยกพื้นที่ป่าชุมชนเป็นศูนย์เรียนรู้ถาวร เปิดโอกาสให้คนในชุมชนและโรงเรียนต่าง ๆ เข้ามาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้

สลายใน-นอกด้วย “หลักสูตรรักษะถิ่น วิชาวัด” ที่ทุกคนเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียม

3 ปีของการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์การเรียนรู้จากฐานชุมชน ทำให้เยาวชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและยกระดับตนเองขึ้นมาเป็นแกนนำร่วมขับเคลื่อนงาน ขณะที่ชุมชนก็เปิดใจ ยอมรับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงและเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนงาน

ในพื้นที่ปีที่ 4 (2566) จึงเป็นช่วงเวลาแห่ง “การขยายราก” ไปสู่ครอบครัวและนิเวศการเรียนรู้ใหม่ นางสาวไอรดา ในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการ กล่าวว่า “การพัฒนาคนเพียงคนเดียวไม่พอ หากครอบครัวยังไม่ได้รับการพัฒนา เราอยากให้ทุกคนในครอบครัวได้เรียนรู้และเติบโตไปพร้อมกัน เพราะเมื่อครอบครัวเปลี่ยน คนเปลี่ยน ชุมชนก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย”

การพัฒนาคนเพียงคนเดียวไม่พอ
หากครอบครัวยังไม่ได้รับการพัฒนา
เราอยากให้ทุกคนในครอบครัวได้เรียนรู้
และเติบโตไปพร้อมกัน
เพราะเมื่อครอบครัวเปลี่ยน
คนเปลี่ยน ชุมชนก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย

แนวคิดนี้กลายเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนที่ทำให้การพัฒนาไม่ได้จบลงแค่ตัวบุคคล แต่ขยายออกไปสู่ครอบครัว และชุมชนโดยรอบ ทีมงานจึงออกแบบกระบวนการเรียนรู้ใหม่ใช้ “กลไกโค้ชชุมชน” เข้ามาหนุนเสริม โดยโค้ชแต่ละคนมาจาก หลากหลายกลุ่ม ทั้งผู้นำชุมชน เยาวชนนอกระบบการศึกษา กลุ่มเสี่ยง หรืออดีตผู้เปราะบาง ที่ติดสารเสพติด ที่ผ่านการพัฒนาแล้วกลับมาช่วยผู้อื่นต่อ โดยโค้ช 1 คน ต้องดูแลครอบครัว 5 ครอบครัว เพื่อเป็น “พี่เลี้ยงการเรียนรู้” ที่คอยอยู่เคียงข้างในทุกย่างก้าวส่งผลให้ครอบครัวที่เคยมีช่องว่าง เริ่มกลับมาสร้างสัมพันธ์ที่ดี และทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น ทั้งการผลิตสินค้าชุมชน การเรียนรู้เรื่องอาชีพ และการแบ่งปัน ความรู้กับบ้านข้างเคียง เป้าหมายสูงสุดของการขับเคลื่อนงานในปีนี้เป็น การ “ยกระดับองค์ความรู้ชุมชนให้กลายเป็นหลักสูตรทางการศึกษา” ชื่อว่า “หลักสูตรรักษะถิ่นวิชาวัด” ที่สลาย

เส้นแบ่งระหว่าง “เยาวชนในระบบการศึกษา” และ “เยาวชนนอกระบบการศึกษา” โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการออกแบบหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน ระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ และศูนย์เรียนรู้ชุมชน บ้านปากกลาง และ 10 โรงเรียน ในพื้นที่หลักสูตรนี้ครอบคลุม ตั้งแต่ 1. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2. วิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญา อาชีพ 3. เกษตรพื้นบ้าน 4. อาหารพื้นถิ่น 5. ศิลปะการแสดง 6. การท่องเที่ยว โดยชุมชน ซึ่ง “ผู้เรียนในระบบการศึกษา” ได้ออกไปเรียนรู้ประสบการณ์จริงจากห้องเรียนชุมชน ส่วน “ผู้เรียนนอกระบบการศึกษา” สามารถนำประสบการณ์ การเรียนรู้ ไปเทียบโอนวุฒิการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม อีกทั้งยัง เปิดโอกาสให้คนทุกช่วงวัยได้เรียนรู้ร่วมกันจาก “ครูภูมิปัญญา” ในชุมชน

“หลักสูตรรักษาดินหวากติ เปรียบเสมือน “ประตูแห่งโอกาส” ที่เปิดให้ทุกคนได้เรียนรู้อย่างเท่าเทียม ปรับรูปแบบการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นกับผู้เรียน เชื่อมโยงความรู้ จากชุมชนสู่ระบบการศึกษาได้อย่างไร้รอยต่อ ทักษะเหล่านี้ ไม่เพียงสร้างอาชีพ แต่ยังกลายเป็น “หลักสูตรชีวิต” ที่เรียนรู้ ได้จากฐานจริงของชุมชน “การเรียนรู้จึงไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องเรียน แต่เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ของชีวิต เด็กได้ลงทำ ผู้ใหญ่ได้สังเกตและส่งเสริม จนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน หลักสูตรนี้ไม่เพียงเชื่อมร้อยผู้เรียนทั้งในและนอกระบบ การศึกษาเท่านั้น แต่ยังทำให้คนทุกช่วงวัยในชุมชน

ได้เรียนรู้ร่วมกัน ถือเป็นการพัฒนาที่เท่าเทียมและยั่งยืน ในระยะยาว” นางสาวไอรดา กล่าว

ไม่เพียงเท่านั้น “กลุ่มเยาวชนรักษาดิน” ที่เริ่มต้น เพียง 15-20 คน ได้ขยายเป็นกว่า 45 คนในปี 2566 และ รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น มีการสื่อสาร แลกเปลี่ยน และ จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง พร้อมเป็นพลังคนรุ่นใหม่ที่เติบโต และพัฒนาชุมชนไปด้วยกัน

นอกจากสานพลังคนในชุมชนแล้ว คณะทำงาน ยังสานพลัง “หุ้นส่วนการศึกษา” ในพื้นที่ ทั้งสำนักงานเกษตร พัฒนาชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น เข้ามาหนุนเสริม ให้กลุ่มอาชีพจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนสู่การผลิตสินค้า OTOP เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ในพื้นที่ ทั้งยังเกิด “กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าชุมชน” ขยายผล สู่การรวมตัวกันดูแลผืนป่า 765 ไร่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงนิเวศ ของคนทุกช่วงวัย

ปี 2566 นี้ จึงไม่ใช่เพียงปีแห่งการขยายงาน แต่เป็น “ปีแห่งการรวมพลัง” ของคนในชุมชน และภาคีเครือข่าย ในการร่วมกันสร้าง “หลักสูตรชีวิต” ที่เติบโตจากรากฐาน แห่งความภาคภูมิใจของชุมชน

สร้างคน ขยายพื้นที่ สร้างชุมชนจัดการตนเองที่ยั่งยืน

4 ปีของการทำงาน ทำให้คณะทำงานมีองค์ความรู้ และชุดประสบการณ์การพัฒนาคน พัฒนาพื้นที่ด้วยการศึกษา และการเรียนรู้ ปีที่ 5 (2567) จึงเป็นช่วงเวลาของการ “ต่อยอด คนให้เป็นโค้ช” ไปสู่ชุมชนรอบข้าง คือ บ้านท่านหญิง ตำบลตะกุกเหนือ อำเภอวิภาวดี บ้านกอไพล ตำบลปากฉลุย อำเภอกำแพง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยกลุ่มโค้ชเหล่านี้ กลายเป็น “โหนดเล็ก ๆ” ที่สามารถขับเคลื่อนงานได้ด้วยตนเอง ขณะที่หน่วยจัดการเรียนรู้ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและที่ปรึกษา คอยหนุนเสริมอยู่เบื้องหลัง จากพื้นที่เริ่มต้นเพียงไม่กี่ตำบล ขยายไป 4-5 ตำบล จนอำเภอใกล้เคียงเริ่มเข้ามาเรียนรู้ดูงาน มีการเชิญกลุ่มโค้ชไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดประสบการณ์ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับพื้นที่อื่น ๆ เป็นการต่อยอด “แกนนำแถวสอง” ที่พร้อมจะสร้าง “แกนนำแถวสาม” ให้เกิดขึ้นในวงกว้าง

นอกจากการพัฒนาคน พัฒนาพื้นที่ อีกมิติหนึ่ง ที่หน่วยจัดการเรียนรู้ให้ความสำคัญคือ การพัฒนาเศรษฐกิจ จึงออกแบบการเรียนรู้ ที่นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพ ด้านอาชีพและผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้ได้มาตรฐานอาหาร และยา (อย.) และมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (มอก.) เพื่อให้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีรายได้ที่มั่นคง สามารถเลี้ยงดูตนเอง ได้อย่างยั่งยืน พร้อมเชื่อมโยงกับภาคเอกชนในท้องถิ่น เช่น ร้านวัสดุ ร้านเสริมสวย หรือ ร้านป้าย เพื่อเปิดโอกาส เยาวชนได้ฝึกงานและมีอาชีพในพื้นที่ที่ตอบโจทย์และ ยึดหยุ่นกับบริบทชีวิตของตนเอง

เรื่องราวของหยดน้ำฝั่งสุดท้ายแห่งการเรียนรู้ คือ พลังแห่งการเรียนรู้ที่ปลูกพลังคนในชุมชนให้ลุกขึ้นมา จัดการตนเองบนฐานความรู้ ภูมิปัญญา และความร่วมมือ ร่วมใจของผู้คนในชุมชน จนกลายเป็นต้นแบบของ “ชุมชนจัดการเรียนรู้ตนเอง” เป็น “พื้นที่แห่งโอกาส” ที่ใคร ก็สามารถเข้ามาเรียนรู้และสร้างอาชีพได้ และเป็นพลังร่วม ที่ทำให้ “ทุกคนในชุมชน” เติบโตไปพร้อมกัน อย่างงดงาม และยั่งยืน

พลังคนรุ่นใหม่กับการจัดการพื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์

พี่น้องชาติพันธุ์หลายพื้นที่ของไทย กำลังเผชิญสถานการณ์ชีวิตที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน และละเอียดอ่อน บ้างเผชิญกับปัญหาสถานะทางบุคคล ความยากจน ยาเสพติด และเด็กเยาวชนจำนวนไม่น้อยเข้าไม่ถึงโอกาสเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา สถานการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นแรงผลักดันให้คนรุ่นใหม่ในกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมากตัดสินใจออกจากบ้านเกิดไปสู่มืองใหญ่เพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย วิธีการส่งต่อภูมิปัญญาและทักษะดั้งเดิมต้องหยุดชะงักลง ส่งผลให้อัตลักษณ์ของชุมชนชาติพันธุ์เริ่มสั่นคลอน

การทำงานของ “วิสาหกิจชุมชนชาพันธุ์แม่เงินใน” ตำบลแม่ศึก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และ “กลุ่มการเดินทางของเมล็ดพันธุ์ (Seeds Journey)” ตำบลโป่งผา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้เริ่มต้นจากศูนย์ แต่เกิดจากการ “พลิกฟื้นต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชน” ด้วย “พลังคนรุ่นใหม่” ให้เป็นฐานสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงร่วมกับชุมชน ปลูกพลังคนในพื้นที่ให้ลุกขึ้นมาจัดการตนเองบนฐานทุนทรัพยากรและความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปสามารถใช้ชีวิตในถิ่นเกิดได้อย่างภาคภูมิใจและยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน
ไม่ได้เริ่มต้นจากศูนย์
แต่เกิดจากการ “พลิกฟื้น
ต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชน”
ด้วย “พลังคนรุ่นใหม่”
ให้เป็นฐานสำคัญ
ในการสร้างการเปลี่ยนแปลง
ร่วมกับชุมชน

บ้านแม่닝ใน: ชุมชนจัดการตนเอง บนฐานคิดปกากะญอ

หากพูดถึงหมู่บ้านท่าंगไก ที่ไม่ใช่แค่ท่าंगไกผู้คน แต่ท่าंगไกทั้งไฟฟ้า อินเทอร์เน็ต ระบบสาธารณสุขไปรษณีย์ หรือแม้แต่การศึกษาและการเรียนรู้ แต่เป็นหมู่บ้านที่เต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมายหล่อเลี้ยงชีวิตคนในชุมชนมาอย่างยาวนาน บ้านแม่닝ใน ชุมชนปกากะญอแห่งหนึ่งในตำบลแม่ศึก อำเภอมะแม่ง จังหวัดเชียงใหม่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าวโพดพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว ควบคู่กับการทำไร่นาเลี้ยง ตามวิถีชุมชน แต่เมื่อเวลาผ่านไปวิถีเกษตรกรรมแบบเดิมเพียงอย่างเดียวไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการทางเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันได้ ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้เยาวชนและวัยแรงงานจำนวนมากต้องกลับคืนสู่ชุมชน นายพัฒนา พนาไสจันทร์แจ่ม หนึ่งในวัยแรงงานที่ตัดสินใจเดินทางจากเมืองใหญ่กลับสู่บ้านเกิด ซึ่งการกลับมาครั้งนี้ไม่ได้เป็นเพียงการเอาตัวรอดจากโรคระบาด แต่เป็นการค้นพบแนวทางสำคัญที่ทำให้เขาและคนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงในชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์และอาหาร

ด้วยประสบการณ์การทำงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนในเมืองมาก่อน นายพัฒนาเห็นถึงศักยภาพและต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชน คือ ทรัพยากรป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นชาพันธุ์ (ชาตระกูลอัสสัมหลายร้อยปีที่ขึ้นตามธรรมชาติ) กาแฟ ผลผลิตไร่นาเลี้ยง การหาของป่า และการทำผ้าฝ้ายทอมือ ตามวิถีชาติพันธุ์ปกากะญอ จึงเกิดความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชุมชนด้วยการบูรณาการองค์ความรู้สมัยใหม่เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างรายได้เสริมและเสริมศักยภาพให้กับเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาและแรงงานที่ต้องกลับสู่บ้านเกิด จึงรวมตัวกับกลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่จัดตั้ง “วิสาหกิจชุมชนชาพันธุ์แม่닝ใน” เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรท้องถิ่นที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

**“ไม่มีอะไรขวางกั้นความรู้ของเราได้
แม่พื้นที่ท่าंगไก”**

แต่เราจะใช้อาสาการเรียนรู้
ส่งเสริมให้ชุมชนจัดการตนเอง
เป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

“การเริ่มต้นของวิสาหกิจชุมชนชาพันธุ์แม่เงินใน เป็นไปด้วยความทุลักทุเล แม้จะมีความมุ่งมั่นที่อยาก จะนำของดีในชุมชน โดยเฉพาะชาพันธุ์มาแปรรูป เพื่อสร้างรายได้เสริม แต่การทำแบบ “ตามมีตามเกิด” เนื่องจากขาดองค์ความรู้และเครื่องมือในการต่อยอด ขาดงบประมาณสนับสนุน เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเติบโตไม่ได้ตามที่คาดหวังไว้”

การได้เข้าร่วมโครงการสร้างเศรษฐกิจชุมชนบน ฐานทุนทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาของชุมชน ปกาเกอญอแม่เงินใน” ในปี 2567 เปรียบเสมือน กุญแจสำคัญ ที่ช่วยปลดล็อกศักยภาพชุมชน ทั้งทุนทรัพยากร ทุนความรู้ภูมิปัญญาและทุนมนุษย์ ทำให้คณะทำงาน มองเห็นจุดแข็งของชุมชนแม่เงินใน คือการมี “ศาสนา” เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่เชื่อมโยงคนทุกเพศทุกวัย เข้าด้วยกัน โดยมีโบสถ์เป็น “พื้นที่กลาง” ในการพูดคุย แลกเปลี่ยน และกระจายข่าวสาร ซึ่งการรวมตัวนี้ได้พัฒนา ไปสู่การมี “เวทีกลาง” เป็นพื้นที่สำหรับการค้นหาและ ส่งเสริมให้ชุมชนฉายแสงศักยภาพของตนเองออกมา อย่างเต็มประสิทธิภาพ เวทีกลางจึงช่วยให้ค้นพบ “ผู้รู้”

และ ภูมิปัญญาดั้งเดิม เช่น การทำไม้กวาด และผลักดัน ให้ผู้รู้เหล่านี้มาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้เยาวชนและ ผู้ร่วมเรียนรู้คนอื่น นอกจากนี้ เวทีกลางยังทำหน้าที่ เป็นพื้นที่สะท้อนและแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทำให้เกิดการ จัดตั้งกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มชา กลุ่มกาแฟ กลุ่มสตรีย้อมสี ธรรมชาติ และกลุ่มผู้สูงอายุ มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ประจำกลุ่มคอยสนับสนุนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้ สมาชิกทุกคนเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง แตกต่างจาก ในอดีตที่แม้จะมีการรวมกลุ่มแต่ไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ

ผลที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มอาชีพนำไปสู่การพึ่งพา ตนเองจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น ได้แก่

1. **ต่อยอดชาพันธุ์และกาแฟ** เป็นการนำองค์ความรู้ที่ได้รับ จากโครงการมาแปรรูปชาพันธุ์และกาแฟ พัฒนาให้เป็น ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ เก็บรักษาได้นานกว่าเดิม และสามารถจำหน่ายได้จริง
2. **ฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้าย ดั้งเดิมของกลุ่มสตรี** โดยเปลี่ยนจากการใช้สีเคมีราคาแพง และทำลายสุขภาพ มาเป็นการใช้สีย้อมธรรมชาติจากวัตถุดิบ ในท้องถิ่น เช่น เปลือกไม้เพกา มะขามป้อม นำไปสู่การจัดตั้ง “ป่าผู้หญิง” ป่าชุมชนที่บริหารจัดการโดยกลุ่มสตรี

เพื่อเป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับการย้อมสีผ้า ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้ชุมชนลดรายจ่ายในการซื้อสีเคมีจากภายนอกเท่านั้น แต่ยังเป็นการพลิกฟื้นแนวคิดการปลูกฝ้ายในท้องถิ่น และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ผ้าทอธรรมชาติได้รับความนิยมจากผู้บริโภคมากกว่า และมีราคาสูงกว่า 3. เกิดอาชีพเสริม ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงผึ้งโพรง การทำสบู่สมุนไพร การทำไม้กวาด และการแปรรูปผลผลิตจากไร่หมุนเวียน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยอาศัยความรู้จากปราชญ์ชุมชน

ไม่เพียงเท่านั้น กระบวนการเรียนรู้จากโครงการทำให้คนในชุมชนแม้นิงได้ค้นพบและเห็นคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งการจัดการดูแลป่าอย่างยั่งยืน การดูแลสวนเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต ชาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการการเงิน การบัญชี และมีภาวะผู้นำ ทำให้พวกเขามีแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาชุมชนและสร้างอาชีพเสริมให้กับครอบครัว ขณะเดียวกันกลุ่มสตรีเริ่มมีความกล้าแสดงออกและเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น และท้ายที่สุด องค์ความรู้ที่ได้รับยังทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาต่อยอดจนเกิดเป็นกองทุนออมทรัพย์ประจำหมู่บ้าน โดยมีการหักรายได้จาก

การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของแต่ละกลุ่มไว้ร้อยละ 10 สำหรับใช้เป็นต้นทุนการผลิต และสวัสดิการชุมชน เช่น ค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายในการจัดการดูแลป่า การทำแนวกันไฟ เป็นต้น

แม้จะทำโครงการได้เพียง 1 ปี แต่เป็น 1 ปีที่ทำให้คนในชุมชนแม้นิงในลุกขึ้นมาจัดการตนเองบนฐานชุมชน ทั้งยังช่วยสร้างภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งจากภาครัฐและเอกชน อาทิ โครงการหลวง มูลนิธิกะเหรี่ยงเพื่อการพัฒนา และการบริการ สมาคมปกากะญอเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานระดับอำเภอที่เข้ามาสนับสนุนเครื่องมือและองค์ความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนแผนการจัดทำแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อยกระดับชุมชนแม้นิงให้เป็น “ชุมชนต้นแบบ” ในอำเภอแม่แจ่ม ซึ่งแม้ว่าชุมชนจะต้องเผชิญกับอุปสรรคด้านพื้นที่ ทั้งถนนหนทาง ไฟฟ้า และอินเทอร์เน็ต แต่การทำงานก็สำเร็จลุล่วงด้วยดี เป็นข้อพิสูจน์ว่า “ไม่มีอะไรขวางกั้นความรู้ของเราได้ แม้พื้นที่ห่างไกล” แต่เราจะใช้โอกาสการเรียนรู้ส่งเสริมให้ชุมชนจัดการตนเองเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างยั่งยืน”

การเดินทางของเมล็ดพันธุ์: พื้นที่จัดการตนเองด้านความมั่นคง ทางอาหาร

จากชุมชนปกาสัยเกะญอ มุ่งหน้าสู่
ชุมชนอำขา บ้านสันป่าสัก ตำบลโป่งผา
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จุดเริ่มต้น
ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนแห่งนี้

เกิดจากการมองเห็นปัญหาชุมชนที่ขาดบุตรหลานมาสืบทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องเมล็ดพันธุ์พื้นถิ่น เนื่องจากเยาวชน
ส่วนใหญ่ตัดสินใจหันหลังให้ชุมชนไปค้นหาคุณภาพชีวิต
ที่ดีกว่าในเมืองใหญ่ นางสาวกัลยา เขมมื่อ ที่มีประสบการณ์
การทำงานด้านการสื่อสารจึงรวมตัวกลุ่มเพื่อนในชุมชน
ที่มีประสบการณ์การทำงานด้านอาหาร จัดตั้ง “กลุ่ม
การเดินทางของเมล็ดพันธุ์ (Seeds Journey)” ขึ้นในปี
2561 เพื่อให้คนรุ่นใหม่เห็นโอกาสและศักยภาพชุมชน
ในการกลับมาใช้ชีวิตในบ้านเกิด โดยมี “เมล็ดพันธุ์” และ
“ภูมิปัญญาอำขา” เป็น “เครื่องมือ” พลิกฟื้นความหลากหลาย

ทางอาหาร ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของเมล็ดพันธุ์ ผักท้องถิ่น
อาทิ ถั่วหลากสี รากชู หอมแสม้า ว่านหอมแสม้า ซึ่งเป็น
ต้นทุนสำคัญของความมั่นคงทางอาหารในชุมชน

ด้วยจุดเด่นดังกล่าว ปี 2567 กลุ่มการเดินทางของ
เมล็ดพันธุ์ (Seeds Journey) จึงทำโครงการปฏิบัติการ
อาหารเพื่อคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน ที่กลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ
ในการสร้างการเรียนรู้และสร้างการมีส่วนร่วม กับคนในชุมชน
หลายช่วงวัย ทั้งผู้สูงอายุ แม่บ้าน เกษตรกร รวมไปถึงเด็ก
และเยาวชน รวมถึงช่วยย่นระยะเวลาการค้นหาคำความ
รู้ภูมิปัญญาที่นำไปสู่การต่อยอดอาชีพได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น
จากที่ต้องใช้เวลา 5 - 10 ปี เหลือไม่ถึง 1 ปี

การเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ ทำให้นางสาวกัลยาและ
คณะทำงานต้องค้นหาและศึกษาเพิ่มเติมถึงแนวทาง
การต่อยอดฐานทุนเดิมของชุมชนให้กลายเป็นมูลค่าที่จับต้องได้
รวมถึงองค์ความรู้ที่ได้รับจากทีมหนุนเสริมวิชาการ
การศึกษาชุมชนเรื่องการถนอมอาหารในพื้นที่อื่น ๆ นำไปสู่
การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบในท้องถิ่น โดยเฉพาะการใช้
“รากชู” และ “หอมแสม้า” แปรรูปเป็น “ผงกลมกล่อม”
ทดแทนการใช้ผงชูรสและเครื่องปรุงรสที่มีโซเดียมสูง
ที่ตอบโจทย์ด้านสุขภาพของคนในชุมชนและผู้บริโภคยุคใหม่
สามารถเก็บรักษาได้นาน พกพาสะดวก นอกจากนี้ยังมี
“ผงลาบอำขา” ช่วยให้ผู้ที่อยู่ห่างไกลจากบ้านเกิดสามารถ
นำไปปรุงอาหารที่มีรสชาติดั้งเดิมได้

การสร้างสรรคผลิตภัณฑ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่
เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังดึงดูดความสนใจ
จากบุคคลภายนอกให้เดินทางเข้ามาเรียนรู้และสัมผัส
วิถีชุมชนมากขึ้น แม้ในช่วงแรกคนในชุมชนจะเชื่อว่า

เป็น 1 ปีที่มีคุณค่า ความหมายต่อการวางรากฐานทางความคิดและโอกาสที่ทำให้คนในชุมชน
โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่เห็น “คุณค่าของทุนชุมชน” ที่เกิดขึ้นจาก “การเรียนรู้” และการ “ปรับเปลี่ยน”
วิธีการจัดการทรัพยากรร่วมกันจนเกิดการพัฒนายอดเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ยั่งยืน
ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน

ไม่สามารถปลูกพืชพื้นถิ่นนอกฤดูกาลได้ การหมุนเสริมองค์ความรู้ใหม่ ๆ จากโครงการ ทำให้ชุมชนสามารถจัดการวัตถุดิบด้วยการนำมาแปรรูปได้อย่างต่อเนื่อง

ไม่ใช่แค่ผงกลมกล่อมที่ถูกพัฒนาขึ้นมา แต่พื้นที่ว่างเปล่าในชุมชนก็ถูกสร้างสรรค์ให้กลายเป็น “ตลาดชุมชน” ที่ถูกยกระดับเป็น “พื้นที่เรียนรู้ที่มีชีวิต” ให้ทุกคนในชุมชนได้มาทำกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านอาหารและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน อาทิ โมจิถั่ววา และเมนูจากผงกลมกล่อม เช่น ซาลาเปา ก้วยเตี่ยว เมนูจากผงลาบอำขา อาหารหมักดอง กิจกรรมเช่นนี้ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเข้ามาเป็นแกนหลักในการบริหารจัดการร้านค้า การสร้างสรรค์เมนูอาหาร การเสิร์ฟอาหารโดยใช้ภาชนะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการเมนูอาหารโดยพึ่งพาผลผลิตของตนเองเป็นหลัก ลดการพึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอก ถือเป็นการสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน โดยมีผู้สูงอายุทำหน้าที่ชี้แนะ ทำให้เด็กและเยาวชนอยากสืบทอดความรู้เหล่านี้ มีความผูกพันกับชุมชนมากขึ้น ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน และเกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ข้ามรุ่นได้อย่างแท้จริง แต่ที่สำคัญคือ ตลาดชุมชนยังคงดู

ให้คนจากภายนอกพื้นที่ อาทิ เชฟร้านอาหาร สื่อ และนักวิชาการ เข้ามาเรียนรู้และสนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชนเสมือนเป็น “สะพานเชื่อมชุมชนสู่โลกภายนอก” ที่ช่วยยืนยันให้คนในชุมชนรับรู้ถึงคุณค่าและมูลค่าพืชพื้นถิ่นเพิ่มขึ้น

แม้จะทำงานได้เพียง 1 ปี แต่เป็น 1 ปีที่มีคุณค่าความหมายต่อการวางรากฐานทางความคิดและโอกาสที่ทำให้คนในชุมชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่เห็น “คุณค่าของทุนชุมชน” ที่เกิดขึ้นจาก “การเรียนรู้” และการ “ปรับเปลี่ยน” วิธีการจัดการทรัพยากรร่วมกัน จนเกิดการพัฒนาต่อยอดเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ยั่งยืนให้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน ทั้งยังทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และพร้อมส่งต่อรากเหง้าทางวัฒนธรรมนี้ไปสู่คนรุ่นหลังด้วยพลังของชุมชน

กล่าวโดยสรุป การทำให้พื้นที่จัดการตนเองได้ คือ การทำให้สังคมแข็งแรงจากฐานราก เพราะเมื่อพื้นที่คิดเอง ตัดสินใจเอง ลงมือเอง ปัญหาจะแก้ได้เร็วและตรงจุด และนี่คือหัวใจของ “พื้นที่ (ชุมชน) จัดการตนเอง”

กรอบคิด "นิเวศการเรียนรู้ใหม่" เพื่อไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

ปัญหาเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาเป็นหนึ่งในความท้าทายด้านการศึกษาและการเรียนรู้ของประเทศไทยที่ฝังรากลึกและมีผลกระทบในวงกว้าง ที่ไม่เพียงส่งผลต่ออนาคตของเด็กและเยาวชนแต่ละคน หากยังรวมถึงคุณภาพทุนมนุษย์ และศักยภาพการพัฒนาประเทศในระยะยาว เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งเด็กยากจน เด็กทำงาน เด็กไร้สัญชาติ เด็กเร่ร่อน เด็กชาติพันธุ์ เด็กที่ออกกลางคัน หรือ เด็กที่มีบาดแผลทางจิตใจ ความหลากหลายนี้ทำให้การศึกษาและการเรียนรู้แบบเดิมไม่ตอบโจทย์อีกต่อไป จำเป็นต้องออกแบบด้วยกรอบคิดใหม่ที่ยืดหยุ่น เข้าถึง เข้าใจชีวิตจริงของเด็กและเยาวชน โดยสามารถบูรณาการความรู้ทักษะชีวิต และทักษะอาชีพเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม เพื่อให้พวกเขา กลับสู่เส้นทางการพัฒนา ทั้งด้านการศึกษาและการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ชีวิตจริงของเด็กและเยาวชนแต่ละคนได้อย่างแท้จริง

ดังกรณีตัวอย่าง 2 หน่วยจัดการเรียนรู้คือ สมาคมไทศึกษา จังหวัดขอนแก่น และสำนักการศึกษา เทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ที่ใช้ "กรอบคิดใหม่" ในการออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นอย่างเข้าถึง และเข้าใจชีวิตของเด็กและเยาวชน ทำให้พวกเขามองหา และมองเห็นเส้นทางชีวิตสายใหม่ที่ปลอดภัยและมั่นคง

ชักจูงทีมงานไร้พรแดน... ร่วมสร้างการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุดเพื่อเด็กและเยาวชน

“หากถามว่าทำไม “ทีมงานไร้พรแดนนครขอนแก่น” จึงสามารถทำงานเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับชีวิตเด็กและเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างทุกวันนี้ คงต้องบอกว่าพวกเราโชคดีที่เทศบาลนครขอนแก่นให้ความสำคัญกับการศึกษาทางเลือกมาตั้งแต่อดีต และให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาคนทุกช่วงวัย” มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งครั้งหนึ่งพวกเราเคยเป็นเด็กที่ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ ถูกพุ่มพักศักยภาพ บ่มเพาะทัศนคติที่มีใจสำนึกต่อสังคม กระทั่งปัจจุบันเด็กในวันนั้นได้ก้าวขึ้นมาเป็นกำลังขับเคลื่อนงานร่วมกับเทศบาลในวันนี้ ตามความถนัดของแต่ละคน เพื่อส่งต่อโอกาสการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่นเหมือนที่พวกเราเคยได้รับมา”

คือคำบอกเล่าถึงต้นสายปลายเหตุของการเข้าร่วมเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนงานเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่นของครูมหา หรือ นายอังคาร ชัยสุวรรณ รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านโนนชัย และเลขานุการสมาคมไทธิศึกษา และผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาความร่วมมือระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบของพื้นที่ขอนแก่น

ด้วยบริบทจังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นหัวเมืองใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประชากรวัยแรงงานย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำมาหากินพร้อมกับครอบครัวจำนวนมาก ในความเจริญเติบโตของเมืองใหญ่สิ่งที่ไม่พ้นคือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำสูง ส่งผลให้มีเด็กและเยาวชนหลุดจากระบบการศึกษา อีกทั้งในเมืองขอนแก่นยังมีเด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่เคลื่อนย้ายมาจากพื้นที่อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการย้ายมาพร้อมกับครอบครัว หรือโดยสารมาพร้อมกับรถไฟตามลำพัง ทำให้เด็กและเยาวชนในเมืองขอนแก่นกระจายตัวในหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเด็กเร่ร่อน กลุ่มเด็กศาลหลักเมือง กลุ่มเด็กริมทางรถไฟ หรือกลุ่มเด็กริมบึงแก่นนคร เป็นต้น ทั้งยังมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มแก๊งในพื้นที่ต่าง ๆ และมีการทะเลาะวิวาทอยู่บ่อยครั้ง

นอกจากนั้น เด็กชายขอบสังคมเมืองยังต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพที่ทับซ้อนจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิต เช่น ขาดโภชนาการ รวมถึงโรคภัยไข้เจ็บที่มาพร้อมกับสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่มั่นคง ดังนั้น การจะทำงานกับเด็กและเยาวชนเหล่านี้ คนทำงานจะต้องมีความสามารถในการเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มีเครือข่ายในการช่วยเหลือ ส่งต่อ และออกแบบกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างตรงจุด

บทเรียนจากประสบการณ์การทำงาน 14 ปี ของทีมงานไร้พรมแดนนครขอนแก่น ที่ทำงานเพื่อการฟื้นฟู เยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การจะเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้นั้น ด้านสำคัญที่สุดประการแรก คือ “คนทำงาน” ในพื้นที่ที่ต้องถักทอคณะทำงานจากหลายภาคส่วน รวมตัวกัน “เป็นทีม” หรือ “ครอบครัวใหญ่” เชื่อมโยงกันเป็นนิเวศที่โอบอุ้มดูแลเด็กและเยาวชนในพื้นที่

"คนทำงาน" ในพื้นที่
ต้องถักทอคณะทำงาน
จากหลายภาคส่วน
รวมตัวกัน **"เป็นทีม"**
หรือ **"ครอบครัวใหญ่"**
เชื่อมโยงกันเป็นนิเวศ
ที่โอบอุ้มดูแลเด็ก
และเยาวชนในพื้นที่

“ผมมองว่าความท้าทายที่สุดของการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนคือ “คน” ทำอย่างไรให้จิ๊กซอว์ชิ้นเล็ก ๆ เหล่านี้มาต่อกันเป็นภาพใหญ่ที่ทรงพลังได้” क्रमहा กล่าว

ทีมงานไร้พรมแดนนครขอนแก่น คือ ครอบครัวยุคใหม่ที่มีทีมงานต่างวัย ต่างบทบาทหน้าที่ อาสาเข้ามาขับเคลื่อนงาน โดยใช้เด็กเยาวชนเป็นตัวตั้ง เรียนรู้จากบริบทชีวิตพวกเขา ถักทอทีมทำงานไปตามสถานการณ์ชีวิตของเด็กและเยาวชนรายคน จนกระทั่งเกิดเป็นเครือข่ายภาคีรัฐ เอกชน การศึกษา ประชาสังคม และประชาชน รวมกว่า 26 หน่วยงาน มีคณะทำงาน 26 คน เช่น ผู้นำชุมชน ตำรวจ แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่เทศบาล ฯลฯ เป็นเสมือนพ่อแม่ที่เข้าใจร่วมมือกันดูแลเด็กและเยาวชนนอกกระบวนการศึกษาหรือเยาวชนชายขอบทั้งเมืองขอนแก่นกว่า 100 คน โดยมีเจ้าหน้าที่เทศบาลนครขอนแก่นเป็น “ตัวกลางในการเชื่อมประสาน” ร่วมกับทีมงานไร้พรมแดนว่าเด็กและเยาวชนแต่ละเคสจะมีระบบการส่งต่อช่วยเหลืออย่างไร

โดยหัวใจสำคัญที่คณะทำงานยึดไว้ คือ “ห้ามคิดแทน” แต่ต้องวิเคราะห์ตามสถานการณ์และรับฟังความต้องการของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการส่งต่อไปยังมูลนิธิช่วยเหลือเด็ก (บ้านลูกกรีก) ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรฐาน 12 ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ กลุ่ม To Be Number One ศูนย์เยาวชนและครอบครัวเทศบาลนครขอนแก่น หรือผู้ประกอบการร้านแม่มีหอยทอด ฯลฯ โดยจะแบ่งการดูแลเป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งจะมีการทำงานผ่าน “กลไกครอบครัวเสมือนในกลุ่มเล็ก ๆ” ที่ทีมงานในกลุ่มจะรู้ว่าเด็กแต่ละคนต้องมีวิถีดูแลอย่างไร พร้อมทั้งมีฟังก์ชันของ “หน่วยฉุกเฉินเคลื่อนที่เร็วเพื่อช่วยเหลือเด็ก” ที่จะทำงานในลักษณะรับเรื่องและพร้อมเข้าช่วยเหลือเด็กในกรณีต่าง ๆ อย่างทันท่วงที

“เด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ไม่ได้หมายถึงถิ่นอาศัย แต่คือการที่พวกเขาไม่สามารถเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีในมิติต่าง ๆ และการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพของตนได้ เพราะปัจจัยเงื่อนไขต่าง ๆ ในชีวิต

ซึ่งเด็กกลุ่มนี้ มีความหลากหลาย ดังนั้น จึงต้องมีกระบวนการพัฒนาเพื่อเตรียมทีมงานของเราให้พร้อมที่จะเข้าไปทำงานกับเด็กและเยาวชนอย่างเข้าใจโดยไม่เพียงทำหน้าที่ดูแลเท่านั้น แต่ต้องดึงดูดเด็กและเยาวชนจากกลุ่มต่าง ๆ ที่เขายังไม่ได้รับโอกาส หรือยังไม่เปิดเผยตัวให้เข้ามาอยู่ในนิเวศนี้เพิ่มขึ้น”

ความท้าทายที่สุดของการพัฒนาศักยภาพ
เด็กและเยาวชนคือ “คน” ทำอย่างไร
ให้จิตฮอว์ซันเล็ก ๆ เหล่านี้มาต่อกัน
เป็นภาพใหญ่ที่ทรงพลังได้

ทั้งนี้ ผลจากการทำงานต่อเนื่องหลายปี พบ 2
เงื่อนไขสำคัญของคนทำงาน คือ หนึ่ง “ต้องยึดเยื้อ”
จึงจะเห็นผล หมายถึง การทำงานต้องใช้เวลาให้เด็กและ
เยาวชนกลุ่มนี้อยู่กับเราให้นานที่สุด เพื่อให้คนทำงาน
สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพชีวิต

ให้เขาได้อย่างต่อเนื่อง พาเขาไปสู่เป้าหมายชีวิตที่ตั้งไว้ อย่าง
มั่นคงที่สุด ดังนั้นหากเราบอกว่าทำงานกับเด็กและเยาวชน
กลุ่มนี้แล้วเห็นความเปลี่ยนแปลงได้ในระยะเวลาอันสั้น
นั่นแปลว่าเราโกหก สอง “เสริมทัพคนทำงาน” คือ การพัฒนาศักยภาพคนทำงานอยู่เสมอ เพราะบริษัทชีวิตเด็กแต่ละคนนั้นแตกต่างหลากหลาย ในระหว่างทางเราจึงพบทั้งบทเรียน อุปสรรค และช่องว่างในการทำงานมากมาย ดังนั้นคนทำงานจำเป็นต้องเรียนรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยล่าสุดทีมงานไร้พรมแดนนครขอนแก่น มีแนวทางในการยกระดับทีมงานให้มีความเป็นมืออาชีพในการทำงานกับเด็กและเยาวชนยิ่งขึ้น เช่น การเข้าใจสิทธิเด็ก การคุ้มครองเด็ก มีกระบวนการทำงานที่ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ในชีวิตพวกเขามากขึ้น

กลยุทธ์ 5C กลวิธี เข้าไปนั่งในหัวใจเด็กชายขอบ

บทเรียนประการที่สอง คือ การสังเคราะห์องค์ความรู้จากการทำงาน ซึ่งจากประสบการณ์ 14 ปีที่ผ่านมา เราได้ถอดบทเรียนการทำงานของทีมงานไร่พรมแดนออกมาเป็น “กลยุทธ์ 5C กลวิธีเข้าไปนั่งในหัวใจเด็กชายขอบ” และ “กระบวนการเรียนรู้นอกรอบ” ที่นำมาเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาความร่วมมือระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบของพื้นที่ขอนแก่น ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยกลยุทธ์ 5C ประกอบด้วย

C1 - Core Person การเตรียมทีม ค้นหาคนที่มีความอยากทำงานเพื่อเด็กและเยาวชนจริง ๆ เข้าร่วมเป็น “ทีมงานไร่พรมแดนนครขอนแก่น”

C2 - Connect ประสานแกนนำในพื้นที่เข้าร่วมดูแลเด็กและเยาวชน ร่วมเป็นกลไกในการเข้าถึงตัวเด็กและเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ เช่น “นวัตกรรมวงเนื้อย่าง” ที่เรียบง่ายและเป็นกันเอง เป็นเครื่องมือสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้พ่อแม่ อิ่มใจ ทั้งยังสามารถดึงดูดเยาวชนคนอื่น ๆ ที่อาจจะยังลังเลหรือชอบตัวอยู่กล้าที่จะก้าวออกมา

มีส่วนร่วมในวงเนื้อย่างนี้ได้ รวมถึงพาเยาวชนกลุ่มแก๊งต่าง ๆ ไปเข้าค่ายเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติและทำกิจกรรมร่วมกัน จัดแข่งขันกีฬาเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ในกลุ่มเด็ก ๆ ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างแนบเนียน และทลายกำแพงของโลกที่พวกเขาอาจจะรู้สึกว่ามีใครเข้าใจได้

C3 - Continue ทำกิจกรรมต่อเนื่อง หลังจากเข้าค่ายจะชวนเด็ก ๆ มาทบทวนเป้าหมายชีวิตและออกแบบการเรียนรู้ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นวิชาการ วิชาชีพ หรือวิชาชีวิต

C4 - Control ที่ไม่ใช่การควบคุมหรือบังคับ แต่เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์เชิงลึก สร้างความเป็นเพื่อน เป็นพี่เป็นน้อง ให้สามารถพึ่งพากัน เป็นพลังให้กันบนเส้นทางสู่เป้าหมายที่แต่ละคนตั้งไว้ โดยใช้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติในการควบคุมดูแลกันและกัน ทั้งยังลดการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างแก๊งได้อีกด้วย

C5 - Complete เด็กและเยาวชนผ่านการเรียนรู้หรือพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทและความต้องการของชีวิตแต่ละคน ขณะเดียวกันทีมงานต้องสรุปบทเรียนเสมอว่าอะไรดีที่สมควรทำต่อ หรืออะไรที่ควรพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

เวทนี้ต้องมีพี่เลี้ยง-พื้นที่ปลอดภัย

บทเรียน ประการที่สามคือ ต้องมีพื้นที่เรียนรู้ที่ไม่ใช่เพียงพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมร่วมกันเท่านั้น แต่หมายถึงพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการเรียนรู้ และพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการอยู่อาศัย ที่พวกเขาสามารถกินนอนอยู่ที่นั่นได้ และที่สำคัญคือ ต้องมี “พี่เลี้ยง” หรือผู้ใหญ่ที่ทำหน้าที่เสมือนพ่อแม่ เป็นกลไกครอบครัวเสมือนกลุ่มเล็ก ๆ คือหน่วยย่อยทำหน้าที่ดูแลกันและกันอย่างใกล้ชิดและเข้าใจมากที่สุด เช่น มูลนิธิช่วยเหลือเด็ก (บ้านลูกรัก) กลุ่มร้านหอยทอดแม่มี กลุ่มป่าสมชาติ กลุ่มพี่เห่ง และกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน ซึ่งในบางพื้นที่เด็กเยาวชนที่เคยได้รับการช่วยเหลือและพัฒนาแล้ว ในปัจจุบันเขาสามารถก้าวขึ้นมาเป็นแกนนำ เป็นกำลังสำคัญช่วยเหลือดูแลเด็กและเยาวชนในพื้นที่คนอื่น ๆ ต่อไปด้วย

“เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้เขาไม่ชอบอยู่คนเดียว แต่มักจะอยู่เป็นกลุ่ม โดยจะมีหัวหน้าแก๊งหรือผู้นำกลุ่มที่เขารักและศรัทธา ดังนั้นเราในฐานะคนทำงานต้องเข้าถึงและมีทักษะในการทำงานกับคนเหล่านี้ เพราะเขาจะเป็น

การทำงานกับหัวหน้าแก๊ง หรือผู้นำกลุ่มคือ ญุญแจสำคัญที่นำพาเด็กเยาวชนชนกลุ่มต่าง ๆ เข้าสู่เส้นทาง การพัฒนาและเติบโตไปด้วยกัน

ญุญแจสำคัญที่นำพาให้เด็กและเยาวชนคนอื่น ๆ ในกลุ่ม เข้าสู่เส้นทาง การพัฒนาและสามารถเติบโตได้เช่นกัน”

อย่างที่กล่าวไปในตอนต้นว่า เทศบาลนครขอนแก่น เป็นจุดเริ่มต้นในการทำงานของทีมงานไร้พรมแดน นครขอนแก่น ด้วยแนวคิดในการพัฒนาเมืองแบบมีส่วนร่วม และสำนึกรักท้องถิ่น เน้นส่งเสริมการศึกษาการเรียนรู้ที่ไม่ใช่การแข่งขัน แต่สร้างการมีส่วนร่วมของผู้คนและการพัฒนาคน โดยสมาคมไทลึกลา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทีมงานไร้พรมแดนนครขอนแก่น มีบทบาทเติมเต็ม การขับเคลื่อนงานของท้องถิ่นให้คล่องตัวได้มากขึ้น ซึ่งเทศบาลได้บรรจุการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในแผนงบประมาณเป็นประจำทุกปี อีกทั้งการสนับสนุนจาก กสศ. ทั้งในเรื่ององค์ความรู้ใหม่ ๆ สำหรับคนทำงาน

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นในรูปแบบที่หลากหลาย รวมถึงทุนสนับสนุนจากโครงการ KFC Bucket Search ที่สนับสนุนการประกอบอาชีพให้แก่เด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น กำลังหนุนเสริมในมิติต่าง ๆ เหล่านี้ กลายเป็นพลังขับเคลื่อนการทำงานของทีมงานไร้พรมแดนให้ก้าวไปข้างหน้าได้เร็วขึ้น โดยปัจจุบันเทศบาลนครขอนแก่นได้นำตัวแบบการทำงานกับเด็กและเยาวชนจากประสบการณ์ที่สั่งสมมา ไปขยายผลในพื้นที่การทำงานอื่นเพิ่มเติมคือ องค์การบริหารส่วนตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอสีชมพู เทศบาลตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง และเทศบาลตำบลพระลับ อำเภอมือทองขอนแก่น

นายอังคาร กล่าวทิ้งท้ายว่า เหตุผลที่ทุกคนควรให้ความสนใจต่อการทำงานเพื่อเด็กและเยาวชน เป็นเพราะปัญหาที่เด็กและเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ กำลังเผชิญอยู่ ล้วนเป็นผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และครอบครัว การที่เราเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน หรือหน่วยงานเข้ามาร่วมเป็นทีมงานไร้พรมแดนนครขอนแก่น ก็เพราะเราอยากให้ทุกคนตื่นตัวกับเรื่องนี้ และมองว่าพวกเขา คือลูกหลานของเรา เพราะในความเป็นจริงปฏิเสธไม่ได้ว่า การละเลยเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา หรือ เด็กกลุ่มเสี่ยงต่าง ๆ และปล่อยให้พวกเขา ตื่นรนเอาชีวิตรอดเพียงลำพัง อาจกลายเป็นต้นทางของอาชญากรในอนาคต โดยที่พวกเขาไม่ได้ตั้งใจ

ในบทบาทหน่วยจัดการเรียนรู้ หรือคนทำงานด้านนี้ ไม่มีทางทำงานสำเร็จได้ด้วยตัวคนเดียว ดังนั้นจึงต้องหมั่นถักทอสายใยเครือข่าย ค้นหาคนที่มีความตั้งใจเดียวกับเราให้เจอ ไม่ว่าเขาจะอยู่ในภาคส่วนใดก็ตาม แต่ในทางกลับกันหน่วยงานต่าง ๆ ก็ต้องสร้างคนที่มีหัวใจทำงานเพื่อเด็กและเยาวชน ใช้บทบาทหน้าที่หลักของเขาเข้ามาเติมเต็มการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เด็กและเยาวชน เพราะทุกหน่วยงานล้วนมีทรัพยากรครบถ้วน แต่ขาดกระบวนการสร้างคน หรือขาดการส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ที่ทำให้คนทำงานเติบโต

“ก้าวต่อไปที่เรากำลังขับเคลื่อนอยู่ภายใต้การสนับสนุนจาก กสศ. คือ การพัฒนากลยุทธ์การทำงาน โดยยกระดับจาก 5C เป็น 8C เพื่อให้ครอบคลุมการดูแลทุกมิติชีวิตของเด็กและเยาวชน โดยจะเน้นใน 3 เรื่องคือการสร้างคน เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมงานอย่างเข้มแข็ง รวมทั้งการสร้างพื้นที่และสร้างการเรียนรู้ให้เป็นรูปธรรม และมีจำนวนเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับความต้องการและเป็นทางเลือกในการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีมากขึ้นสำหรับเด็กและเยาวชนที่แตกต่างกันหลากหลายได้อย่างตรงจุดและตรงใจ”

มองเห็น(ใจ)เด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา ด้วยกลไกท้องถิ่น

การช่วยเหลือเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาหนึ่งคน มีเพียงข้อมูลไม่พอ แต่คนทำงานและชุมชนต้องพร้อมลุยไปด้วยกัน... ลุยด้วยใจ ไม่ใช่ด้วยหน้าที่

สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลและส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร และการจัดการเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัย ในพื้นที่กว่า 98 ชุมชน ด้วยการทำงานคลุกคลีกับพื้นที่มาโดยตลอด สำนักงานการศึกษาจึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาไปพร้อมกับครอบครัว เนื่องจากพบว่า ผู้ปกครองบางส่วนเรียนไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน บ้างข้องเกี่ยวกับสารเสพติด บ้างไม่มีเวลาดูแลลูก ปลอมโยกอยู่กับตายาย ส่งผลให้เด็กเยาวชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การค้าบริการ เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และเข้าสู่วงจรค้ามนุษย์

เมื่อมีโอกาสร่วมงานกับ กสศ. ภายใต้ทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ในโครงการพัฒนาทักษะชีวิตและส่งเสริมอาชีพตามความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้ โดยศูนย์วิจัยนวัตกรรมการศึกษา ปี 2567 จึงเป็นโอกาสดีที่สำนักจะได้นำชุดข้อมูลและทุนส่วนการศึกษาในพื้นที่มาประสานการทำงานร่วมกันให้เป็นองค์ภาพ เพื่อช่วยให้ทุกคนได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึงโดยไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

เนื่องจากเป็นงานใหม่ สิ่งแรกที่คุณะทำงานให้สำคัญคือ การสร้างความเข้าใจร่วมกับ “หุ้นส่วนการศึกษา” ไม่ว่าจะเป็นในชุมชน อาทิ ประธานชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) แกนนำในพื้นที่ ครูจิตอาสา ครูในระบบ การศึกษา ฯลฯ ภาครัฐ เช่น ศึกษาธิการจังหวัด นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ สถานีตำรวจภูธรเมืองนครราชสีมา สถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สถานคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ บ้านพักเด็กและครอบครัว ฯลฯ เพื่อให้รับทราบวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน และเตรียมความพร้อมในการค้นหาและเข้าถึงผู้ร่วมเรียนรู้ด้วยการเชื่อมโยงข้อมูล เด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่สำนักงานการศึกษามีเข้ากับโครงการหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งจากการขับเคลื่อนมาตรการ Thailand Zero Dropout ซึ่งมีตัวเลขเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาในพื้นที่ สถานีตำรวจภูธรเมืองนครราชสีมา และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่มีตัวเลขเด็กเยาวชนที่เคยกระทำผิดหรือข้องเกี่ยวกับสารเสพติด ศาลเยาวชนและครอบครัว และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ซึ่งมีตัวเลขเด็กเยาวชนที่ถูกกระทำทารุณแรงจากครอบครัว

จากนั้นแต่งตั้งคณะกรรมการและแบ่งบทบาทหน้าที่โดยสำนักงานการศึกษา จะให้ความสำคัญกับการโค้ชผู้นำชุมชนทั้ง 98 แห่งเป็นพิเศษ เพื่อให้ตระหนักถึงปัญหาเด็กเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งพบว่าหลุดจากระบบการศึกษาไปแล้วกว่า 1,000 คน โดยให้ผู้นำแต่ละชุมชนร่วมถอดบทเรียนปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนเอง ทั้งปัญหายาเสพติด ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาความยากจนพิเศษ ปัญหาเด็ก และเยาวชนที่พ้นจากกระบวนการยุติธรรมแม้แต่กระทำผิดซ้ำ เมื่อกลับไปอยู่ในชุมชน ฯลฯ จากนั้นนำแต่ละปัญหามาจัดกลุ่มประเด็นและตกตะกอนร่วมกันถึงสาเหตุของปัญหา และวิธีการรับมือ โดยเน้นส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กเยาวชนและครอบครัวด้วยการใช้ชุมชนเป็นฐาน

การบูรณาการข้อมูล
และสานพลัง
หุ้นส่วนการศึกษาในพื้นที่
มาทำงานร่วมกัน
ให้เป็นองค์ภาพ
เพื่อช่วยเหลือเด็กเยาวชน
และครอบครัว
โดยไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

ดูแลต่อเนื่อง...ไม่ทอดทิ้ง

จากผลสำรวจผู้ร่วมเรียนรู้ทั้ง 55 คน พบว่า มีเพียง 5 คน ที่เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ ส่วนที่เหลือ 50 คน เรียนจบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือออกจากระบบ การศึกษากลางคันในช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดย คณะทำงานจะนำทีมสำรวจชุมชน นักจิตวิทยา และ นักสังคมสงเคราะห์ เข้าร่วมการค้นหา เพื่อเข้าถึง เปิดใจ ให้คำปรึกษา และสร้างความไว้วางใจแก่เด็กเยาวชน และครอบครัวก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่อง จากนั้น จะสำรวจความต้องการในการให้การช่วยเหลือ หากใคร ควรได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ก็จะช่วยเหลือ อย่างตรงจุดและทันทั่วทั้ง

“เรายึดถือแนวคิดเรื่อง การเริ่มต้น ชีวิตใหม่ เพราะหลายคนไม่ได้มีทางเลือก มากนัก ฉะนั้นคนทำงานต้องไม่ตัดสินเขา แต่ให้มองว่าทุกคนเริ่มต้นใหม่ได้เสมอ”
นายพลิชฐ์ กาญจนกิจ นักวิชาการศึกษาชำนาญการ และผู้รับผิดชอบโครงการ กล่าวถึงการทำงานกับเด็ก

เยาวชนนอกระบบการศึกษาซึ่งตนพยายามปลูกฝัง ให้คณะทำงานทำงานด้วยหัวใจ ไม่ใช่ด้วยหน้าที่ และ ทุกการเรียนรู้จะต้องเริ่มต้นจากความสุข ไม่ใช่การบังคับ

โดยให้การช่วยเหลือด้านการศึกษาเป็นอันดับแรก เพื่อให้ทุกคนมีวุฒิการศึกษาที่สามารถนำไปต่อยอด เส้นทางชีวิตได้ในอนาคต ทั้งการได้รับโอกาสในการทำงานที่ดี การได้รับเงินเดือนที่สูงขึ้น และที่สำคัญไม่ติดหล่มวงจร ความยากจนที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น โดยเชื่อมโยงกับศูนย์การเรียนรู้ เซนต์ยอห์นบอสโก อุบลรัตน์ หรือ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ระดับอำเภอเมืองนครราชสีมา ในการจัดการเรียนรู้ และออกวุฒิการศึกษาให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ หรือหากใคร ต้องการเรียนต่อสายสามัญ ก็มีโรงเรียนในสังกัดเทศบาล รองรับ

สำหรับเด็กเยาวชนที่ไม่พร้อมกลับสู่ระบบการศึกษา ก็จะส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะอาชีพในหลักสูตรระยะสั้น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อเป็นอาชีพทางเลือกให้แก่ ผู้ร่วมเรียนรู้ตามความสนใจ สอนโดยปราชญ์ชาวบ้าน และหุ้นส่วนการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น หลักสูตรการทำอาหารและขนม หลักสูตรการตัดผมชาย

หลักสูตรการซ่อมเครื่องยนต์เล็ก และจักรยานยนต์ ฯลฯ โดยไม่เพียงสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เท่านั้น แต่สำนักการศึกษา ยังได้สานพลังร่วมกับ**ผู้ประกอบการชุมชน** สนับสนุนให้รับผู้ร่วมเรียนรู้ที่เรียนจบหลักสูตรเข้าร่วมฝึกงาน รวมถึงประสานงานกับ**หอการค้าจังหวัด กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และกรมการพัฒนาชุมชน** ในการจัดหาอาชีพทางเลือกให้กับผู้ร่วมเรียนรู้เพิ่มเติม ซึ่งหากใครต้องการเรียนต่อด้านสายอาชีพ เพื่อให้ได้รับวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้น ทางสำนักได้มีการประสานงาน กับวิทยาลัยอาชีวศึกษาและวิทยาลัยสารพัดช่างในพื้นที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมด้วย

“สำคัญที่สุดคือ ชุมชนต้องยอมรับและมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กเยาวชนและครอบครัวเปราะบางเหล่านี้ เพื่อที่เขาจะได้มีพลังใจในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง และกลับมาเป็นกำลังหลักในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งยั่งยืนต่อไป”

1 ปีของการทำงาน พบว่า เด็กเยาวชนและผู้ปกครอง มีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น รู้วิธีการเข้าหาและรักษาใจกันมากขึ้น รวมถึงพฤติกรรมในสังคมเปลี่ยนแปลงไป จากที่อยู่แต่ในโลกของตัวเองก็สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ทั้งยังมีรายได้เพิ่มเติมจากอาชีพใหม่ที่ไม่เคยทำมาก่อน ที่สำคัญไปกว่านั้นคือ เด็กเยาวชนรักและมองเห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น จากการได้แบ่งปันประสบการณ์ร่วมกับเพื่อน ๆ ที่มีหัวอกเดียวกัน และยกระดับ

เป็นวิทยากรให้ความรู้และสร้างแรงบันดาลใจให้กับเพื่อน ๆ ในเครือข่าย ซึ่งนอกจากจะสร้างพลังใจให้ผู้อื่นแล้วยังสร้างแรงผลักดันให้ตัวเองอยากเป็นคนที่ดีขึ้นด้วยการสร้างทางเลือกชีวิตใหม่ ทั้งการจัดสรรนาฬิกาชีวิตให้ดีขึ้น ตื่นนอนตอนเช้า และกลับไปเรียนต่อเพื่อให้ได้วุฒิการศึกษา รวมถึงเรียนรู้ทักษะอาชีพเพื่อสร้างอนาคตใหม่

ชุมชนต้องยอมรับและมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กเยาวชนและครอบครัวเปราะบางเหล่านี้ เพื่อที่เขาจะได้มีพลังใจในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง และกลับมาเป็นกำลังหลักในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งยั่งยืนต่อไป

ในส่วน**คณะทำงาน**ได้เปลี่ยนบทบาทการทำงานจากการทำด้วยหน้าที่มาทำด้วยหัวใจ เพราะได้เห็นและลงมือทำจริง ไม่ใช่เพียงแค่อ่านตามรายงานเท่านั้น รวมถึงมองเห็นคุณค่าของชีวิตและมีความสุขจากการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงชีวิตเด็กเยาวชน ให้เติบโตเป็นต้นไม้มที่แข็งแรง สมบูรณ์ สามารถแตกกิ่งก้านไปในทางที่ดีขึ้นได้ **ชุมชนก็เปลี่ยนทัศนคติ** จากมองเด็กเยาวชนนอกระบบ

การศึกษา และครอบครัวเป็นปัญหามาเป็นการโอบอุ้มดูแล นอกจากนั้น หุ่นส่วนการศึกษาภาคส่วนต่าง ๆ ก็มีการทำงานในบริบทของตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อเจอเด็กเยาวชนและครอบครัวที่เข้าข่าย ต้องได้รับการช่วยเหลือก็จะติดต่อมาทางสำนักโดยตรง เพื่อประสานการทำงานร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ในอนาคตสำนักการศึกษาวางแผนจัดตั้งคณะทำงานเพิ่มเติมเพื่อเข้าไปค้นหาเด็กเยาวชนและครอบครัวที่ต้องการความช่วยเหลือเพิ่มขึ้น เนื่องจากมองว่าการทำงานกับเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษานั้นไม่สามารถแก้ไขได้ภายใน 1 หรือ 2 ปี แต่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และไม่หยุดยั้ง บางครั้งตัวเลขอาจลดหรือเพิ่มขึ้นอย่างน่าใจหาย เพราะจังหวัดนครราชสีมาเป็นเมืองใหญ่ มีประชากรอพยพเข้ามาใช้แรงงานค่อนข้างมาก ทั้งในงานอุตสาหกรรม งานก่อสร้าง และงานเกษตร ฯลฯ ดังนั้นต้องเตรียมพร้อมรับมือตลอดเวลา โดยจะวางระบบการช่วยเหลือตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ด้วยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 และตลาดนัดชุมชน เพื่อให้พื้นที่แห่งนี้

เป็นชุมชนแห่งการสร้างสรรค์การเรียนรู้ทั้งทักษะชีวิต และทักษะอาชีพให้กับคนทุกช่วงวัย เรียนแล้วมีพลังใจในการเริ่มต้นใหม่ พร้อมทั้งมีวุฒิการศึกษา และแหล่งงานรองรับ

เรื่องเล่าจาก 2 พื้นที่ตัวแบบข้างต้น เป็นการออกแบบการเรียนรู้สำหรับเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่ไม่ใช่เพียงการเติมเต็มทักษะที่ขาดหาย แต่เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนกลับมามีความหวังในชีวิตอีกครั้ง การเรียนรู้ที่ดีควรยึดหยุ่น ปลอดภัย เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และเปิดรับศักยภาพในตัวเด็กเยาวชนทุกคน หากสามารถออกแบบการเรียนรู้ด้วยความเข้าใจและเคารพความหลากหลายของเด็กเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ ได้ ก็จะไม่มีการถูกทิ้งไว้ข้างหลัง และเด็กเยาวชนทุกคนจะสามารถกลับสู่เส้นทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของชีวิตตนเองได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาทุนมนุษย์กลุ่มเปราะบาง... กลไกสร้างสังคมเท่าเทียมและยั่งยืน ของประเทศ

ประเทศไทยมีประชากรจำนวนมากที่อยู่ในสถานะ "กลุ่มเปราะบาง" ได้แก่ คนพิการ และผู้ต้องโทษ/ผู้พ้นโทษ ซึ่งมักเผชิญข้อจำกัดด้านโอกาสทางการศึกษา การฝึกทักษะอาชีพ การเข้าถึงตลาดแรงงาน และการได้รับการยอมรับจากสังคม หากประเทศไทยไม่สามารถสร้างระบบการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ครอบคลุมกลุ่มคนเหล่านี้ได้ ย่อมส่งผลให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความยากจนข้ามรุ่น และความเหลื่อมล้ำทางสังคม

เรื่องราวเหล่านี้คือ ตัวอย่างบทเรียนการพัฒนาทุนมนุษย์สำหรับคนกลุ่มเปราะบางหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นคนพิการทางการได้ยิน คนพิการทางสติปัญญา หรือบุคคลออทิสติก และผู้ต้องโทษที่แม้จะมีข้อจำกัดทางการเรียนรู้ แต่ด้วยความเชื่อมั่นว่า "ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้" กลายเป็นพลังแรงใจให้หน่วยจัดการเรียนรู้ 4 แห่ง นำฐานทุนดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเพื่อให้พวกเขาเหล่านี้มีอาชีพ มีรายได้ และสามารถกลับมาเย็นหยัดในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

สายใยแห่งการเรียนรู้: จากครอบครัวคนพิเศษ สู่พลังชุมชนปัตตานี

“ไม่ว่าใครก็มีศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้ หากมีคนเข้าใจและเชื่อมั่นในศักยภาพของเขา” ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พาตีเมาะ นิมา ผู้รับผิดชอบโครงการสายใยสัมพันธ์สู่ผู้ประกอบการของครอบครัวผู้เปราะบาง จังหวัดปัตตานี กล่าวถึงแนวคิดในการทำงานกับเด็กพิเศษที่ชมรมผู้ประกอบการบุคคลออทิสติกจังหวัดปัตตานี ดำเนินการต่อเนื่องมากกว่า 2 ปี (2566 - 2567) เพื่อสร้างโอกาสให้บุคคลออทิสติกและผู้ปกครองได้มีพื้นที่กลางในการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมสร้างพัฒนาการและศักยภาพในการอยู่ร่วมกันของบุคคลออทิสติกและครอบครัวให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนภายในชุมชน

จังหวัดปัตตานีอาจถูกจดจำในฐานะพื้นที่ชายแดนใต้ที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความท้าทายทางเศรษฐกิจ รวมถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับพ่อแม่ผู้ปกครองบุคคลออทิสติกส่วนใหญ่ที่ต้องออกจากงานเพื่อมาเลี้ยงลูกหรือกลายเป็นคุณพ่อคุณแม่เลี้ยงเดี่ยว ทำให้ขาดโอกาสพัฒนาทักษะและขาดรายได้ ขณะเดียวกัน เด็กและผู้ปกครองก็ขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม แต่ท่ามกลางข้อจำกัดนั้นยังมี “กลุ่มครอบครัวคนพิเศษ” ที่กำลังสร้างพื้นที่เรียนรู้ของตัวเอง ด้วยความตั้งใจที่จะเปลี่ยน “การสงเคราะห์” ให้กลายเป็น “การเรียนรู้ร่วมกัน” เพื่อให้พ่อแม่หรือครอบครัวเด็กพิเศษเติบโตไปพร้อมกัน

เด็กพิเศษ คำเชิญให้เราเข้าใจ

“เด็กพิเศษ” สำหรับหลายคนอาจเป็นคำที่หมายถึง “ข้อจำกัด” แต่สำหรับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พาตีเมาะ และคณะทำงาน คำนี้คือ “คำเชิญ” ให้คณะทำงานเข้าไปทำความเข้าใจคนกลุ่มนี้อย่างลึกซึ้ง ปีแรกของการดำเนินงาน จึงมุ่งเน้นให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถสร้างอาชีพ มีรายได้ และลดรายจ่ายในครอบครัว ด้วยหลักสูตรอาชีพบำบัด (Occupation Therapy) โดยใช้ทักษะอาชีพเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยน Mindset การเลี้ยงดู บุตรหลานบุคคลออทิสติกให้แก่ครอบครัวหรือผู้ปกครอง ได้อย่างถูกต้อง ด้วยจังหวะที่ยืดหยุ่นตามบริบทชีวิต ไม่ยึดติดหลักสูตร แต่ให้ผู้เรียนรู้เลือกเส้นทางของตนเอง และใช้ “ความเข้าใจ” เป็นเครื่องมือในการทำงาน

การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและครอบครัว
ใช้อาชีพเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้
ไม่ใช่เพียงสร้างรายได้ แต่ยังช่วยให้รู้สึกผ่อนคลาย
และรู้สึกปลอดภัย ทำให้ผู้ปกครองและเด็ก
ได้พัฒนาศักยภาพไปพร้อมกัน

โดยออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อ จิตใจ และทักษะทางสังคม ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและครอบครัว ใช้อาชีพเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้ ไม่ใช่เพียงสร้างรายได้ แต่ยังช่วยให้รู้สึกผ่อนคลาย และรู้สึกปลอดภัย ให้ผู้ปกครองและเด็กได้พัฒนาศักยภาพไปพร้อมกัน จนเกิดกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย เช่น กลุ่มเลี้ยงแพะ กลุ่มเบเกอรี่ กลุ่มผึ่งขึ้นโรง กลุ่มปลูกผักไฮโดรโปนิคส์ กลุ่มเย็บผ้า ที่สามารถนำไปต่อยอดอาชีพที่บ้าน หรือรวมตัวกันเป็นเครือข่ายอาชีพในชุมชน ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ในชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติกเกิดความเข้มแข็งภายในมากขึ้น มีสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ช่วยลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว

จากจุดเริ่มต้นการรวมกลุ่ม สู่วิสาหกิจชุมชนสายใยคนพิเศษปัตตานี

ปีที่สอง ขยับขยายพื้นที่ทำงานจากอำเภอเมืองปัตตานี ไปสู่อำเภอยะหริ่ง ครอบคลุมสองตำบลคือ บางปูและยามู จากเดิมที่ทำงานกับกลุ่มคนพิการออทิสติกก็ขยายไปยังคนพิการทางการได้ยิน และคนพิการทางการเคลื่อนไหว โดยใช้แนวคิดสำคัญคือ “ไม่ว่าชีวิตจะมีข้อจำกัดอย่างไร ก็ต้องมีพื้นที่ให้เรียนรู้ตามจังหวะชีวิตของเขาเอง” ใช้กระบวนการฟัง การเห็น และการสร้างความเข้าใจ เป็นตัวนำในการวิเคราะห์การทำงานเป็นแผนรายครอบครัวหรือบุคคล พัฒนาหลักสูตรอาชีพบำบัด (Occupation Therapy) ให้ตอบโจทย์กลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้มากที่สุด และยังสามารถต่อยอดผู้ร่วมเรียนรู้เดิมสู่การเป็นคณะทำงานร่วมแบ่งปันความรู้ และส่งต่อแรงบันดาลใจ เป็นต้นแบบให้ผู้ร่วมเรียนรู้และกลุ่มอื่นมีพลังใจ ไม่ว่าจะเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องอาชีพ หรือกระบวนการ กระทั่งเกิดกลุ่มอาชีพใหม่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มบาร์ิสต้า กลุ่มช่างซ่อมรองเท้า เเซพทำอาหาร ที่สามารถต่อยอดฐานทุนชีวิตและตอบโจทย์ความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้ได้มากที่สุด

เมื่อการเรียนรู้เริ่มหยั่งรากลึก เป้าหมายต่อไปคือการสร้าง “พื้นที่ทำกิน” ให้กับครอบครัวคนพิเศษ โดยจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนสายใยคนพิเศษปัตตานี จากกลุ่มเล็ก ๆ ที่รวมตัวกันผลิตสินค้าจากฐานชีวิต เช่น สบู่และครีมจากนมแพะ ผลิตภัณฑ์จากผัสดังโง เบเกอร์ และผักไฮโดรโปนิคส์ที่ไม่เพียงแค่ออกริโภค แต่ยังพัฒนาเป็นระบบธุรกิจชุมชน มีการรวมผลิตภัณ์จากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ไปจำหน่ายในงานแสดงสินค้าระดับจังหวัด และแบ่งรายได้บางส่วนเป็น “กองทุน” สำหรับต่อยอดกิจกรรม

บทบาทของหน่วยจัดการเรียนรู้คือ การเป็น “โซ่ข้อกลาง” ที่เชื่อมร้อยผู้ร่วมเรียนรู้ กับหน่วยงานภายในและภายนอก ให้เห็นคุณค่าของกันและกัน เมื่อทุกคนเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ความร่วมมือและแรงหนุนเสริม ก็จะเกิดขึ้นตามมา

นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิด “ชมรมผู้ประกอบการบุคคลออทิสติกอำเภอยะหริ่ง” ซึ่งได้รับการรับรองจากสมาคมผู้ประกอบการบุคคลออทิสติกไทยอย่างเป็นทางการ เพื่อลดภาระของพ่อแม่ผู้ปกครองบุคคลออทิสติกในพื้นที่ห่างไกล เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ร่วมกันจัดกิจกรรมฝึกอบรมอาชีพ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยไม่ต้องพึ่งศูนย์กลางเสมอไป ทำให้ชมรมกลายเป็นศูนย์กลางการสื่อสาร แลกเปลี่ยน และช่วยเหลือกันระหว่างครอบครัว ขยายเครือข่ายความร่วมมือไปถึงหุ้นส่วนการศึกษาในพื้นที่ให้เข้ามาหนุนเสริมเติมเต็มการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้

“บทบาทของหน่วยจัดการเรียนรู้คือ การเป็น “โซ่ข้อกลาง” ที่เชื่อมร้อยผู้ร่วมเรียนรู้กับหน่วยงานภายในและภายนอกให้เห็นคุณค่าของกันและกัน เมื่อทุกคนเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ความร่วมมือและแรงหนุนเสริม ก็จะเกิดขึ้นตามมา”

จากจุดเริ่มต้นของปีแรกที่เปิดพื้นที่ให้ภาครัฐเห็นการทำงานอย่างใกล้ชิด ปีต่อมา ผู้ว่าราชการจังหวัด และหน่วยงานต่าง ๆ เริ่มเข้ามามีส่วนร่วม จนเกิดความร่วมมือและแรงสนับสนุนต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบคำชื่นชม การอุดหนุนสินค้า

และความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น โรงเรียน อบต. หน่วยงานท้องถิ่น สำนักงานเกษตรจังหวัด และหน่วยงานภาคเอกชนที่เข้ามาหนุนเสริมเติมเต็ม จนเกิดพลังการขับเคลื่อนแบบ “ชุมชนร่วมเรียนรู้” กลายเป็นเรื่องของทั้งชุมชน อำเภอ และจังหวัด ไม่ใช่เพียงเรื่องของครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง

ผลลัพธ์แห่งรอยยิ้มและความหวัง

จากอาชีพสุ่คุณภาพชีวิต ผลลัพธ์ที่งดงามที่สุดอาจไม่ใช่รายได้ แต่คือการได้เห็นครอบครัวคนพิเศษ “กลับมายิ้มได้” พื้นที่เรียนรู้เหล่านี้กลายเป็น Safe Zone ของพ่อแม่และลูก ๆ ให้ได้พบเพื่อนร่วมทาง แบ่งปันเรื่องราวและเยียวยาจิตใจซึ่งกันและกัน บางครอบครัวที่เคยหมดแรง เช่น แม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีภาวะซึมเศร้า กลับมามีกำลังใจ เมื่อได้ฝึกปลูกผักไฮโดรโปนิคส์กับลูก และเริ่มมีรายได้เล็ก ๆ จากสิ่งที่ทำ

“สิ่งที่เกิดขึ้นในสองปีไม่ใช่เพียง “กิจกรรม” แต่คือ “กระบวนการเปลี่ยนทัศนคติ” พ่อแม่ที่เคยรู้สึกโดดเดี่ยว ได้พบเพื่อนร่วมทาง ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เคยขาดความมั่นใจ เริ่มมองเห็นคุณค่าของตนเอง บางครอบครัวที่เคยสิ้นหวังจากภาวะซึมเศร้า กลับมามีกำลังใจเมื่อได้ทำอาชีพร่วมกับลูก และเห็นรอยยิ้มเล็ก ๆ ในทุกวัน ดังนั้น เป้าหมายของเรา

ไม่ใช่เพียงรายได้ แต่คือการเสริมพลังใจให้ครอบครัวดูแลกันได้ ให้ลูกอยู่ในสังคมได้ แม้วันที่พ่อแม่ไม่อยู่แล้ว”

วันนี้ปัตตานีมีทั้งวิสาหกิจชุมชน ชมรมผู้ปกครองและเครือข่ายการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง เด็กพิเศษหลายคนเริ่มมีอาชีพ มีพื้นที่ยืนในสังคม หลายครอบครัวเริ่มเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงไม่ต้องรอใคร แคล้งมือทำด้วยหัวใจที่เชื่อมั่นในศักยภาพของกันและกัน

โดยอนาคตคณะทำงานมีแผนพัฒนาหลักสูตรอาชีพบำบัด (Occupational Therapy) ที่สอดคล้องกับผู้ร่วมเรียนรู้หรือครอบครัวบุคคลออทิสติกมาจัดการเรียนการสอนแบบ Home School ในระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้บุคคลออทิสติก ผู้ปกครองการเรียนรู้ ผู้พิการทางสติปัญญา และผู้พิการซ้ำซ้อน ได้มีโอกาสที่จะเรียนรู้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ในสภาพแวดล้อมที่เข้าใจและเอื้ออาทรต่อความแตกต่าง

เป้าหมายของเราไม่ใช่แค่รายได้
แต่คือการเสริมพลังใจให้ครอบครัวดูแลกันได้
ให้ลูกอยู่ในสังคมได้ แม้วันที่พ่อแม่ไม่อยู่แล้ว

สองปีของการเดินทางเต็มไปด้วย “ทรมานุษย์” ที่มีค่าที่สุด ด้วยความเข้าใจ ความรัก และความร่วมมือของคนในพื้นที่เอง ก้าวข้ามข้อจำกัด และพัฒนาให้กลายเป็นพื้นที่แห่งความหวังของทุกคนที่มีความพิเศษให้สามารถ “เรียนรู้ เติบโต และยืนอยู่ได้ด้วยศักดิ์ศรีของตนเอง เพราะทุกคนต่างมีศักยภาพที่จะเติบโตได้ หากมีสายใยแห่งความเข้าใจโอบอุ้มกันไว้”

Business Model Canvas... พลิกชีวิตคนหูหนวกจังหวัดเชียงใหม่

สังคมไทยส่วนใหญ่ไม่มีที่ยืนให้คนพิการมากนัก แม้จะมีกฎหมายการจ้างงานคนพิการรองรับ แต่บริษัทส่วนมากก็รับเพียงไม่กี่อัตรา หน้าซ้ำคนพิการหลายคนยังขาดโอกาสทางการศึกษา บางคนเรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยเหตุผลที่พ่อแม่ส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญของการเรียน ต้องการให้ลูกออกมาเป็นแรงงานขายลอตเตอรี่มากกว่า

ไม่เพียงครอบครัวเท่านั้น แต่สังคมก็ตีตราคนพิการว่าไม่มีความสามารถมากพอในการเรียนรู้หรือการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ การช่วยเหลือจึงออกมาในรูปแบบของการสงเคราะห์มากกว่าการพัฒนาศักยภาพ

รวมถึงการเข้าไม่ถึงสิทธิประโยชน์ที่ควรจะได้รับ ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ เมื่อบวกกับความเชื่อว่าความพิการเป็นเรื่องของบาปกรรม ยิ่งทำให้การแก้ไขปัญหาคคนพิการเป็นไปอย่างไม่ถูกจุด อีกทั้งกตึกทางสังคมเองก็ไม่ได้เอื้อให้คนพิการใช้ชีวิตได้เฉกเช่นคนทั่วไป รวมไปถึงแผนงานการสนับสนุนส่งเสริมคนพิการก็ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ซ้ำยังวนลูปเข้าสู่วงจรเดิมคือ “ขาดการยอมรับจากสังคม” ตอกย้ำให้คนพิการกลายเป็นกลุ่มคนด้อยโอกาสที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิใด ๆ ทำให้ความเหลื่อมล้ำขยายวงเพิ่มมากขึ้น

คนทำงานหรือหน่วยงานต่าง ๆ
ที่ทำงานกับคนพิการเอง
ก็ต้องได้รับการพัฒนาและ
การหนุนเสริม
ให้มีความสามารถ
ในการบริหารจัดการ
เพื่อที่จะดูแลคนพิการ
ได้อย่างต่อเนื่อง และเสมอภาค

กำหนดเป้าหมายแล้วเดินไปด้วยกัน

อย่างไรก็ตาม เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำดังกล่าว ศูนย์บริการส่งเสริมศักยภาพคนหูหนวกจังหวัดเชียงใหม่ ได้ร่วมตัวกันทำโครงการส่งเสริมศักยภาพคนหูหนวก การเรียนและพัฒนาทักษะชีวิตแก่คนหูหนวกในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงอาชีพ ที่มากกว่าการขายลอตเตอรี่ เข้าถึงการศึกษา เข้าถึง ระบบสวัสดิการ มีรายได้ที่มั่นคง ขณะเดียวกันคนทำงาน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานกับคนพิการเองก็ต้องได้รับการ พัฒนาและการหนุนเสริมให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ เพื่อที่จะดูแลคนพิการได้อย่างต่อเนื่อง และเสมอภาค โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ การทำให้เกิด วิธีคิดใหม่ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการทำงาน แบบใหม่สำหรับคนพิการและผู้เกี่ยวข้อง ทั้งครอบครัว ผู้ดูแล รวมไปถึงหน่วยงานต่าง ๆ

นิยามของ “วิธีคิดใหม่” คือ การอยู่ร่วมกัน การทำงาน ร่วมกัน การเข้าใจกัน การมองเห็นปัญหาอย่างแท้จริง ที่เกิดขึ้นร่วมกัน การสนับสนุนซึ่งกันและกัน และการมองเห็น ความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันระหว่างคนทั่วไปกับคนพิการ

โดยกระบวนการเปลี่ยนวิธีคิดใหม่จะใช้ “การสร้าง ความเข้าใจ” ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ใช่ การสงเคราะห์ แต่เน้นให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามา ทำงานร่วมกัน โดยเริ่มแรกคณะทำงานตั้งเป้าหมาย เพียงต้องการให้ผู้ร่วมเรียนรู้ ซึ่งเป็นคนหูหนวก 50 คน ได้รับการศึกษาจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กับกรมส่งเสริม การเรียนรู้ (สกร.) เพราะคนหูหนวกส่วนใหญ่ต้องหลุดจาก ระบบการศึกษาเพียงเพราะพ่อแม่มีวิธีคิดแบบเดิม ๆ คิดว่า การเรียนไม่มีประโยชน์ ให้ลูกออกมาขายลอตเตอรี่ดีกว่า คณะทำงานจึงมุ่งส่งเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้เรียนให้ได้ วุฒิการศึกษา พร้อมกับการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อให้มี รายได้สำหรับใช้จ่ายเป็นค่าเรียนหนังสือและสามารถดูแล ตัวเองได้

การเปลี่ยนวิธีคิดใหม่
จะใช้ “การสร้างความเข้าใจ”
ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้
ที่ไม่ใช่การสงเคราะห์ แต่เน้นให้ทุกฝ่าย
ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาทำงานร่วมกัน

รู้จักตัวเองด้วย BMC: Business Model Canvas

ปัญหาอย่างหนึ่งที่ผู้ร่วมเรียนรู้ประสบคือ “การไม่รู้เป้าหมายในชีวิต” ซึ่งมีผลมาจากการไม่รู้ตัวว่าตนเองถนัดอะไร มีต้นทุนอะไร มีความชอบ หรือมีศักยภาพด้านไหน เมื่อไม่รู้จักตัวเอง การประกอบอาชีพจึงเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง ซึ่งจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า ผู้ร่วมเรียนรู้บางส่วนทำงานได้ไม่นานก็ถูกไล่ออก หรือไม่ก็ลาออกเอง เพราะไม่ถนัด และส่วนใหญ่ก็ไม่ได้คาดหวังหรือมองหาอาชีพอื่น ๆ นอกจากการขายลอตเตอรี่ โดยเฉพาะพ่อแม่ที่ไม่ได้คาดหวังอะไร นอกจากสิทธิการขายลอตเตอรี่จากลูก

ดังนั้น คณะทำงานจึงเลือก BMC หรือ Business Model Canvas เป็น “เครื่องมือ” ฝึกให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้คิด ฝึกฝนการวางแผนชีวิตอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยออกแบบแผนธุรกิจของตัวเองผ่านตาราง 9 ช่อง คือ หนึ่ง จะขายอะไร สอง จะขายให้ใคร สาม ใครจะมาซื้อ

สี่ ต้นทุนเท่าไร ห้า ถ้าอยากจะลงทุนครั้งต่อไปต้องทำอะไร หก จะทำอะไรให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ฯลฯ เนื่องจาก BMC เป็นเครื่องมือที่ค่อนข้างยาก คณะทำงานจึงปรับจากการเขียน และอ่านให้เป็น “ภาษาภาพ” ทำให้กระบวนการ BMC ดำเนินไปอย่างราบรื่น ผู้ร่วมเรียนรู้เข้าใจเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารมากขึ้น

นอกจากนี้ คณะทำงานยังใช้เครื่องมือ “โองชีวิต” เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้มองเห็น “รูรั่ว” ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าน้ำมันรถ ค่ากาแฟ ค่าลอตเตอรี่ ค่าแอลกอฮอล์ ฯลฯ ซึ่งการเห็นรูรั่วค่าใช้จ่ายเหล่านี้ ทำให้หลายคนกลับไปคิดวางแผนการอุดรูรั่วเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และนอกจากจะอุดรูรั่วแล้วก็ต้องเพิ่ม “เม็ดเงิน” คือ การพัฒนาอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งเปรียบเสมือนฝนที่ตกลงมาในโอง เป็นการเปรียบเทียบภาพบวก และภาพลบให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น

เครื่องมือ BMC โองชีวิต และเม็ดเงิน ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้มองเห็นปัญหา ศักยภาพ ต้นทุน และความต้องการของตนเอง

เมื่อวางแผนธุรกิจแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การเขียนแผน การประกอบอาชีพ ที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับ บริบทชีวิต บ้างก็ขายเครื่องดื่ม บ้างก็ต่อยอดอาชีพค้าขาย จากภูมิปัญญาด้านอาหารของครอบครัว เช่น แกงฮังเล หมูกรอบ หรือบางคนก็อิงจากความชอบเป็นหลัก ทั้งหมดล่า ส้มตำ ไก่ย่าง น้ำผลไม้ปั่น น้ำสมุนไพร ขนมจีบ ซาลาเปา ขนมจีนน้ำเงี้ยว กาแฟสด ข้าวไข่เจียว อาหารตามสั่ง ข้าวขาหมู ฯลฯ

เครื่องมือ BMC โอ่งชีวิต
และเมดเฟน ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้
มองเห็นปัญหา ศักยภาพ ต้นทุน
และความต้องการของตนเอง

นอกจากการพัฒนาทักษะอาชีพที่มีต้นทุนอยู่แล้ว คณะทำงานยังได้ส่งเสริมทักษะชีวิตยุคใหม่ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ เช่น การทำสื่อออนไลน์ด้วย Canva การขายออนไลน์ ผ่าน Facebook และ TikTok Live การจัดการต้นทุน และกำไร เป็นต้น ถึงแม้การขายออนไลน์ผ่าน TikTok ยังไม่ค่อยมีคนทำมากนัก แต่ปัจจุบันหลายคนก็เริ่มเปิดเพจ

ขายสินค้าของตนเอง และเรียนรู้การคิดต้นทุน-กำไร ที่แท้จริงบ้างแล้ว เช่น การคำนวณค่าแก๊ส และค่าแรง ของตนเองเข้าไปในราคาขาย ทั้งยังสนับสนุนให้ผู้ร่วมเรียนรู้ ทดลองขายผ่านพื้นที่จริงในตลาดนัดบริเวณประตูท่าแพ เพื่อเปิดโอกาสให้คนหูหนวกและคนทั่วไปได้มาพบปะ พูดคุย ทดลองผลิตภัณฑ์ ซึ่งหลายร้านได้รับการตอบรับที่ดี แม้บางร้านจะต้องพัฒนาต่อ แต่เห็นสิ่งอื่นใดคือ ทุกคน ได้รับ “โอกาส” ในการแสดงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ และเรียนรู้ที่จะพัฒนาศักยภาพนั้นให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบัน โครงการฯ ไม่จบแค่การสร้างอาชีพ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ 50 คน เท่านั้น แต่คณะทำงานยังคำนึงถึง คนหูหนวกอีกหลายคน ที่ยังไม่ได้รับโอกาสซึ่งบทเรียน ที่ได้รับจากการทำงานพบว่า BMC เป็นเครื่องมือที่ใช้ได้จริง สำหรับคนพิการ โดยเฉพาะกลุ่มที่ไร้เป้าหมาย ไร้ทิศทาง และไร้ที่ปรึกษา ซึ่งการลองผิดลองถูกด้วยการแปลง ภาษาเขียนเป็นภาษาภาพในการสื่อสารกับคนพิการด้วยกัน นับเป็นความรู้ใหม่ที่คณะทำงานไม่มองข้าม และพยายาม เก็บรายละเอียดทุกอย่างจนพัฒนาเป็นหลักสูตร BMC DEAF เพื่อใช้สื่อสารสำหรับคนหูหนวก

ต่อยอดกลุ่มชน: ปลุกพลังเรียนรู้ จากฐานชีวิตสู่โลกดิจิทัล

ในโลกของการเรียนรู้ ไม่มีใครเหมือนใคร ทุกคนมีจังหวะชีวิต ข้อจำกัด และศักยภาพเฉพาะตัวที่หลากหลาย บางคนทำงานหนักเป็นแรงงานนอกระบบ บางคนเป็นผู้สูงวัยที่ต้องการพื้นที่เรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง บางคนเผชิญความท้าทายจากความพิการ หรือเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา แต่ละคนล้วนมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้ และศักยภาพที่รอการเติมเต็มที่แตกต่างกัน

วิสาหกิจชุมชนสุขศิริ จังหวัดลำพูน ริเริ่มทำโครงการเพาะกล้าครีเอเตอร์ชุมชน สร้างคนต่อยอดภูมิปัญญา ในปี 2566 และปี 2567 ต่อยอดการทำงานด้วยโครงการต่อยอดต้นกล้าเพื่อพัฒนาชุมชน และขยายผลการเรียนรู้สู่เนิเวศบวร โดยมุ่งให้คนในชุมชน ได้พัฒนาทักษะอาชีพจากฐานชีวิตของตนเอง พร้อมสืบสานภูมิปัญญาให้เติบโตไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

ในโลกของการเรียนรู้
ไม่มีใครเหมือนใคร
ทุกคนมีจังหวะชีวิต
ข้อจำกัด
และศักยภาพเฉพาะตัว
ที่หลากหลาย

เข้าใจฐานชีวิต ก่อนออกแบบการเรียนรู้

นางกัลยา ขาวโสม ประธาน

วิสาหกิจชุมชนสุขศิริและผู้รับผิดชอบ
โครงการฯ กล่าวว่า การทำงานกับ
ผู้ร่วมเรียนรู้ที่มีความต้องการหลากหลาย

สิ่งสำคัญที่สุดคือ “ความเข้าใจ” เพราะเราต้องใช้ฐานทุนชีวิต
ของเขาเป็นตัวตั้ง ทั้งทุนสภาพแวดล้อม ทุนความสัมพันธ์
ทุนทรัพยากร และทุนทางวัฒนธรรม แต่เหนือสิ่งอื่นใดคือ
“ทุนทางใจ” ที่เกิดจากการเข้าใจผู้ร่วมเรียนรู้ และเข้าใจ
ภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ หากเรามองเห็นและให้คุณค่า
กับสิ่งที่ชุมชนมีอยู่ การทำงานร่วมกันก็จะง่ายขึ้น และ
เกิดพลังมากขึ้น

ด้วยความหลากหลายของผู้คนในพื้นที่ การจัดการเรียนรู้
จึงไม่สามารถใช้รูปแบบเดียวกันได้ทั้งหมด นางกัลยา และ
คณะทำงานจึงเลือกใช้แนวทาง “การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น”
เพื่อให้ทุกคนมีโอกาเข้าถึงการเรียนรู้ในแบบที่เหมาะสมกับ
ชีวิตของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นแรงงานนอกระบบ ผู้สูงวัย
คนพิการ หรือเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา โดยเริ่มจาก
“การฟังอย่างไม่ตัดสิน” และ “สังเกตด้วยความใส่ใจ”
เพื่อเข้าใจศักยภาพและข้อจำกัดของแต่ละคน รวมทั้ง
เป็นพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้ร่วมเรียนรู้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า
ด้วยการวิเคราะห์การทำงานเป็นรายการดี

ตัวอย่างเช่น แรงงานนอกระบบ/ผู้มีอาชีพไม่มั่นคง
เช่น พนักงานขายอาหารตามตลาดนัด หรือแม่ค้าขายผัก
ที่ไม่สามารถเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ได้เต็มเวลา จึงมีการ
ออกแบบกิจกรรมแบบยืดหยุ่น บางส่วนสามารถเรียน
ผ่านสื่อออนไลน์ได้โดยใช้เทคโนโลยีส่งข้อมูลและติดตามผล
ผู้สูงอายุ สนใจการทำอาหารและผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน แต่มี
ข้อจำกัดเรื่องการเคลื่อนไหวทางร่างกาย และการใช้เทคโนโลยี
จึงจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ใช้ภาพและวิดีโอ
เป็นเครื่องมือเรียนรู้ ให้ผู้สูงวัยได้แบ่งปันประสบการณ์
กับคนรุ่นใหม่ ผู้พิการ/ผู้มีข้อจำกัดเฉพาะทาง อาทิ
เด็กพิการทางร่างกายหรือผู้มีข้อจำกัดทางสติปัญญา
ปรับสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสม เช่น ภาพ ข้อความเสียง และ
จัดกิจกรรมแบบกลุ่มย่อย ให้เป็นรูปแบบ Peer-to-Peer
Learning เรียนรู้ร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ด้วยความเข้าใจ
เยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา จัดกิจกรรมเชิงชีวิตจริง
เช่น เรียนรู้ทักษะอาชีพหรือแก้ปัญหามุมชน โดยใช้
เทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง เชื่อมโยงเยาวชนกับชุมชน เป็นต้น

ใช้แนวทาง “การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น”
เพื่อให้ทุกคนมีโอกาเข้าถึงการเรียนรู้
ในแบบที่เหมาะสมกับชีวิตของตนเอง
ไม่ว่าจะเป็นแรงงานนอกระบบ ผู้สูงวัย คนพิการ
หรือเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา

คอร์สเรียน 2 มิติ: เชื่อมความสัมพันธ์ เชื่อมความรู้ ด้วยโลกดิจิทัล

ด้วยหัวใจของ “ผู้ให้” ที่อยากสานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้กลายเป็นความรู้ที่จับต้องได้ และ “ขายได้” บนโลกดิจิทัล นางกัลยา ได้ใช้ความเข้าใจในศักยภาพและข้อจำกัดของแต่ละบุคคลผสมผสานกับเทคโนโลยีและกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ที่หลากหลายสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ทุกช่วงวัย โดยใช้ “เทคโนโลยีดิจิทัล” เป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้เป็น “ครูครีเอเตอร์ออนไลน์” ด้วยวิธีการบรรจุกความรู้จากฐานอาชีพในชุมชนไว้ในรูปแบบคลิปวิดีโอและนำมาขายเป็น “คอร์สเรียนออนไลน์” 6 กลุ่มอาชีพ ไม่ว่าจะเป็น 1. กลุ่มเย็บผ้า 2. กลุ่มทำน้ำพริก 3. กลุ่มทำกระเป๋ 4. กลุ่มทำอาหาร 5. กลุ่มเกษตรกร 6. กลุ่มถักนุ่ง โดยทุกกลุ่มจะมีครูภูมิปัญญาประจำกลุ่มที่เชี่ยวชาญ มีครูครีเอเตอร์ออนไลน์ที่ถ่ายทอดความรู้ และเผยแพร่สู่เฟซบุ๊กแฟนเพจของแต่ละกลุ่มอาชีพ

ไม่เพียงเท่านั้น ภายในชุมชนยังมี “คอร์สเรียนออนไลน์” ที่ทำให้คนในชุมชนได้ยกระดับตนเองสู่การเป็น “ครูภูมิปัญญา” เพื่อถ่ายทอดหลักสูตรชุมชนผ่านพื้นที่กลางแห่งการเรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์ให้คนทุกช่วงวัยกลายเป็นคอร์สเรียนหลากหลายอาชีพ 2 มิติ ที่สามารถต่อยอด

อาชีพเดิมให้คงอยู่ ทั้งยัง “สร้างความรู้ สร้างอาชีพ และสร้างรายได้” ให้กับคนในชุมชน เกิดเป็นสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่สามารถขายได้ทั้งในชุมชน และตลาดออนไลน์ อีกทั้งทำให้ความรู้ไม่จำกัดอยู่แค่ชุมชน แต่ยังถูกบันทึกเก็บไว้ในรูปแบบดิจิทัลไม่สูญหายไปตามกาลเวลา

พลังเครือข่าย: ร่วมสร้างนิเวศ แห่งการเรียนรู้

การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเท่าทันโลกจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากขาดพลังของ “เครือข่ายความร่วมมือ” ที่ช่วยกันผลักดันให้การเรียนรู้ขยายวงกว้างและหยั่งรากลึกในชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสุขศิริ (อบต.สุขศิริ) และสำนักงานเกษตรอำเภอ ลี มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนข้อมูลพื้นฐานและร่วมค้นหา “ผู้ร่วมเรียนรู้ตัวจริง” ช่วยให้ทีมงานเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุด ไม่ว่าจะเป็นแรงงานนอกระบบ ผู้สูงวัย หรือเยาวชนที่ต้องการพัฒนาทักษะอาชีพ ขณะที่ผู้นำชุมชน ทำหน้าที่เป็น “สะพานเชื่อม” ระหว่างคณะทำงานกับคนในชุมชน เสริมสร้างความไว้วางใจ และคัดเลือกผู้ที่พร้อมต่อยอดอาชีพ ส่วนศูนย์ฝึกอาชีพสตรีลำพูน และ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน ให้การหนุนเสริมองค์ความรู้เฉพาะทาง จัดอบรมและรับรองมาตรฐานฝีมือแรงงาน เพื่อให้ผู้เรียนมีหลักฐานรับรองและสามารถประกอบอาชีพได้จริง ขณะเดียวกัน ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ ลี ได้ร่วมออกแบบหลักสูตรและขยายผลการเรียนรู้สู่กลุ่มนอกระบบการศึกษา นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคีในพื้นที่ เช่น พัฒนาชุมชน (พช.) และองค์กรท้องถิ่นต่าง ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนงบประมาณ และองค์ความรู้ด้านการพัฒนาอาชีพ สร้างแรงหนุนให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถต่อยอดสู่การสร้างรายได้และความยั่งยืนได้จริง

อาจกล่าวได้ว่า เครือข่ายความร่วมมือทั้งหมดนี้ เปรียบเสมือน “ราก” ที่ช่วยหล่อเลี้ยงต้นกล้าแห่งการเรียนรู้ให้เติบโตอย่างมั่นคง และเมื่อรากเหล่านี้เชื่อมโยงกันเป็นระบบ การเรียนรู้ในชุมชนก็ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนอีกต่อไป แต่เกิดขึ้นได้ในทุกที่ที่ผู้คนได้ลงมือทำ

การเรียนรู้ในชุมชน
ก็ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนอีกต่อไป
แต่เกิดขึ้นได้ในทุกที่ที่ผู้คนได้ลงมือทำ

ผลจากการดำเนินงาน ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน หลายคนต่อยอดสู่การเป็นวิทยากร พัฒนา “หลักสูตรการเรียนรู้” ของตนเอง รวมกลุ่มอาชีพ และจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดความรู้ในชุมชน ช่วยขยายโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ได้มากขึ้น สร้างสังคมแห่งการพึ่งพาและเรียนรู้ร่วมกันจากทุนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด โรงเรียน หรือร้านค้าชุมชน

นอกจากนี้ ยังได้พัฒนา “แอปพลิเคชันสุขศิริซ้อป” เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และตลาดออนไลน์ของชุมชน ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้เผยแพร่และจำหน่ายผลงานของตน ทั้งผลิตภัณฑ์อาหาร สินค้าพื้นบ้าน และคอร์สเรียนออนไลน์ พร้อมระบบเชื่อมโยงกับ “กองทุนสนับสนุนการเรียนรู้และต่อยอดชุมชน” ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมเรียนรู้เข้าถึงงบประมาณ เพื่อพัฒนาอาชีพและต่อยอดทักษะใหม่ กองทุนนี้จึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การเรียนรู้ไม่หยุดอยู่แค่กิจกรรม แต่ขยายไปสู่การสร้างรายได้จริงและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

“ในฐานะหน่วยจัดการเรียนรู้ เราไม่ได้ไปจัดการชีวิตเขา ไม่ได้เข้าไปสอนเขา แต่เรากำลังเรียนรู้ร่วมกัน เพราะชุมชนไม่ได้ต้องการความช่วยเหลือเท่านั้น แต่ต้องการคนที่เข้าใจ และเดินไปด้วยกัน การเรียนรู้ไม่ควรถูกจำกัดอยู่แค่ในห้องเรียน ควรอยู่ในตลาด อยู่ในบ้าน อยู่ในโทรศัพท์ และในทุกการลงมือทำของเขา ดังนั้น หน้าที่ของเราคือทำให้เขาเห็นว่า ทุกช่วงชีวิตยังเรียนรู้ได้ และมีคุณค่าในแบบของตัวเอง”

กลยุทธ์กุญแจสามดอก ไขประตูสู่โอกาสของผู้ก้าวพลาด

“ทุกคนล้วนเคยก้าวพลาด แต่จะนำความผิดพลาดนั้นมาเป็นพลังในการขับเคลื่อนชีวิตได้อย่างไร?”

บางคนเลือกเดินทางพลาดเพราะไม่มีอาชีพ บางคนเลือกทำผิดซ้ำเป็นอาชญา ทุกความผิดพลาดล้วนไม่ใช่จุดจบของชีวิต แต่เป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่จะพาเราก้าวไปสู่อนาคตครั้งใหม่...

ปัจจุบันประเทศไทยมีสถานการณ์ผู้ต้องโทษล้นเรือนจำอยู่หลายแห่ง โดยเฉพาะเรือนจำกลางอุดรธานี มีผู้ต้องโทษ ทั้งชายและหญิงรวม 4,977 คน แบ่งเป็นชาย 4,326 คน หญิง 651 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2568) ซึ่งความจุที่สามารถรองรับได้อยู่ที่ 3,043 คน เกินกว่าความจุมาตรฐานพื้นที่ในเรือนนอน 1.2 ตารางเมตรต่อคน จำนวน 1,934 คน คิดเป็น ร้อยละ 63.56 ทั้งยังมีอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษในเดือนตุลาคม 2565 – กันยายน 2567 สูงถึง 1,442 คน คิดเป็น ร้อยละ 25.95 ของจำนวนผู้ต้องโทษที่ได้รับการปล่อยตัวทั้งหมด รวมถึงผู้ต้องโทษส่วนใหญ่ยังมีระดับการศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับ สูงถึงร้อยละ 77 หรือกว่า 200,000 คน

ด้วยเหตุนี้ มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติเพื่อชีวิต ผู้คร่ำหวอดการทำงานช่วยเหลือสังคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงหันมาให้ความสำคัญกับการคืนคนดีสู่สังคม ด้วยการหาโมเดลการทำงานกับผู้ต้องโทษเพื่อสามารถแก้ไขปัญหา การกระทำผิดซ้ำได้มากที่สุด รวมถึงส่งเสริมให้ผู้ต้องโทษมีการศึกษา มีอาชีพ และที่สำคัญมีใจพร้อมที่จะกลับเข้าสู่สังคม ได้อย่างปกติสุข

กลยุทธ์กุญแจสามดอก

จากความสำเร็จที่ผ่านมาสู่การต่อยอดการทำงานกับพี่น้องในเรือนจำให้สามารถกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรีและพึ่งพาตนเองได้ เนื่องจากเหตุผลข้างต้นที่กล่าวไป “ทุกคนล้วนเคยก้าวพลาด” แต่พลาดแล้วก็แค่ควบคุมไม่เคยมีใครพยายามทำความเข้าใจเหล่าผู้ก้าวพลาดเลยสักครั้ง จึงเป็น Pain point ที่สำคัญในการสร้างพลังเบื้องหลังสถานการณ์ชีวิตของผู้ต้องโทษแต่ละคนว่าถูกหล่อหลอมมาด้วยนิเวศแวดล้อมแบบใด และแนวทางใดที่จะช่วยบรรเทาปัญหาเหล่านี้ให้กับสังคมได้

เปลี่ยนเรือนจำจากพื้นที่คุมขัง เป็นพื้นที่เรียนรู้
สร้างต้นแบบการจัดการศึกษา
และการเรียนรู้ที่มีทางเลือกและยืดหยุ่นอย่างมี
คุณภาพ ช่วยปลดล็อกโอกาสทางการศึกษา
ให้กับผู้ต้องโทษ ครอบครัว และชุมชน

กลยุทธ์กุญแจ 3 ดอก จึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะมาช่วยไขประตูไปสู่โอกาสครั้งใหม่ให้กับพี่น้องในเรือนจำ ประกอบด้วย เรือนจำกลางอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี และบริษัท อັดลักซ์ จำกัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งต่างมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและเคยร่วมงานกันในโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อช่วยเหลือให้ผู้ต้องโทษในเรือนจำกลางอุดรธานีและเรือนจำชั่วคราวโคกก่อง จังหวัดอุดรธานี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในเรือนจำและหลังปล่อยตัว

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สำหรับผู้ต้องโทษและครอบครัวเปราะบาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเปลี่ยนเรือนจำ จากพื้นที่คุมขังเป็นพื้นที่เรียนรู้ สร้างต้นแบบการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีทางเลือกและยืดหยุ่นอย่างมีคุณภาพช่วยปลดล็อกโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ต้องโทษครอบครัว และชุมชน รวมถึงผลักดันให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

ขับเคลื่อนงานด้วยพลังความร่วมมือแบบสหวิถี

“การมีกุญแจสามดอกไม่ใช่เรื่องเพ้อฝัน แต่ทำให้รู้ว่าเราสามารถบูรณาการการทำงานร่วมกันได้ภายใต้ความเชี่ยวชาญที่มี เพื่อให้ผู้ต้องโทษไม่กระทำผิดซ้ำ ซึ่งแม้อาจจะป้องกันไม่ได้ทั้งหมดแต่สิ่งที่เขาจะมีแน่ ๆ คือ ภูมิคุ้มกัน ทั้งต่อตัวเองและชุมชน”
นายอติกาญจน์ วงศ์วีรอน นักทัณฑวิทยาชำนาญการพิเศษ กล่าว

กุญแจดอกที่หนึ่ง เรือนจำกลางอุดรธานี สังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ทำหน้าที่เป็นฐานปฏิบัติการหลักของโครงการ เน้นการพัฒนาเจ้าหน้าที่เรือนจำ 91 คน ให้เปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้คุม” สู่ “ผู้อำนวยการจัดการเรียนรู้” เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย ยืดหยุ่น และเป็นมิตร ต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องโทษ (นักโทษเด็ดขาด) และนักโทษเด็ดขาดที่ใกล้พ้นโทษ พร้อมครอบครัวเปราะบาง รวมทั้งสิ้น 258 คน พร้อมทั้งยกระดับมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ในเรือนจำให้รองรับแนวทางการศึกษาทางเลือกและการเทียบโอนผลลัพธ์จากชีวิตจริง

กุญแจดอกที่สอง มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ทำหน้าที่เป็นนักรออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทเรือนจำให้แก่เจ้าหน้าที่เรือนจำ ผู้ต้องโทษและครอบครัว ทั้งด้านวิชาชีพ วิชาชีพ และวิชาการ วางกลไกการเทียบโอนผลการเรียนรู้กับภาคีด้านการศึกษา ตลอดจนเชื่อมโยงระบบการศึกษานอกระบบและระบบอุดมศึกษาทางเลือก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ

กุญแจสามดอก เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้ต้องโทษไม่กระทำผิดซ้ำ ซึ่งแม้อาจจะป้องกันไม่ได้ทั้งหมด แต่สิ่งที่เขาจะมีแน่ ๆ คือ ภูมิคุ้มกัน ทั้งต่อตัวเองและชุมชน

กุญแจดอกที่สาม บริษัท อັตลักษณ์ จำกัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) องค์กรเอกชนภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 ทำหน้าที่พัฒนาและออกแบบกระบวนการเรียนรู้ และการใช้ชีวิตในสังคมของทั้งผู้ก้าวพลาดและครอบครัว ในลักษณะ “เพื่อนร่วมเดินทาง” โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างพื้นที่ยอมรับทางสังคม

ร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งภาคชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน จนถึงการสร้างองค์รกรกลางในการรองรับผู้ต้องโทษ หลังพ้นโทษและครอบครัวเปราะบางเข้าสู่การปรับตัว ให้เกิดการยอมรับในสังคม

ทั้งนี้ โครงการไม่ได้มุ่งเข้าไปกับการศึกษาหรือพัฒนาทักษะอาชีพเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งพัฒนาจิตใจของผู้ต้องโทษ ก่อนเป็นอันดับแรก เพราะใจที่พร้อมจะมาพร้อมกายและสมองที่พร้อมเปิดรับอนาคตใหม่ ก่อนจะให้ผู้ต้องโทษ เลือกเรียนรู้อาชีพที่ชอบ พร้อมทั้งสร้างทางเลือกการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น รวมถึงให้ความสำคัญต่อการสร้างการเรียนรู้กับครอบครัวของผู้ต้องโทษ เพราะหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำคือ การที่ครอบครัวไม่ต้อนรับผู้พ้นโทษ และการไม่มีอาชีพ หรืออาจจะมียาเสพติดไม่สอดคล้องกัน ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องโทษเลือกฝึกอาชีพเย็บผ้าเมื่ออยู่ในเรือนจำ แต่เมื่อออกจากเรือนจำแล้ว ครอบครัวไม่เห็นด้วยและไม่มีทุนในการประกอบอาชีพให้ ดังนั้นโครงการจะเลือกผู้ต้องโทษและครอบครัวนำร่อง เพื่อสอบถามอาชีพที่ต้องการร่วมกัน และเตรียมความพร้อมให้ทั้งผู้ต้องโทษ และครอบครัวมีทักษะที่เหมือนกัน สามารถทำงานและอยู่ร่วมกันได้เมื่อพ้นโทษ

เดินหน้าสร้างเกราะให้ชุมชน

ปัจจุบัน โครงการวางแผนกลยุทธ์ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้วยการ “MOU กับภาคีในพื้นที่กว่า 21 หน่วยงาน” ทั้งสถาบันการศึกษา ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชน และภาคประชาสังคม เพื่อเชื่อมโยง ทรัพยากร ความรู้ และบทบาทของแต่ละหน่วยงานในลักษณะ “เรือนแพแห่งการเรียนรู้” ที่สามารถพัฒนาไปพร้อมกัน เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้ต้องโทษกลับสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

รวมถึงวางแผนพัฒนาโมเดล “นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นแบบมีส่วนร่วม” ในเรือนจำ โดยใช้การศึกษาเป็นตัวนำ สร้างให้คนมีความรู้ ซึ่งสามารถเทียบโอนความรู้จากประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้ต้องโทษสู่ระบบการศึกษาทางเลือกผ่าน “ศูนย์การเรียนรู้ภูมิอุตสาหกรรมวิชาลัย” ภายใต้แนวคิด “คนอุตสาหกรรมเพื่อคนอุตสาหกรรม” เป็นนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ร่วมเพื่อออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้อง ยืดหยุ่น และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดทุกช่วงชีวิตของทุกคนที่ก้าวพลาด ตั้งแต่ผู้ไม่รู้หนังสือจนถึงระดับปริญญาตรี ผ่านความร่วมมือจากหุ้นส่วนการศึกษาในพื้นที่ อาทิ “ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเมืองอุดรธานี” ที่ปรับเปลี่ยนรายวิชาและออกแบบแนวทาง

การพัฒนาหลักสูตรสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและบริบทการเรียนรู้ภายในเรือนจำ “ศูนย์การเรียนรู้มาตรา 12” และ “สถาบันอาชีวศึกษา” ในพื้นที่ที่เปิดโอกาสในการบูรณาการเรียนรู้ที่เหมาะสม “สถาบันพลังจิตตานุภาพ” หัวเรือหลักในการพัฒนาฟื้นฟูกระบวนการจิตตปัญญาให้เห็นแก่นแท้ของชีวิต และสถาบันอุดมศึกษาอย่าง “มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี” ผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรอนุปริญญา และปริญญาตรีที่พร้อมเปิดรับและรองรับทุกโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

อีกทั้งยังวางแผนสร้าง “นวัตกรรมระบบฐานข้อมูล Big Data สำหรับผู้ต้องโทษ” ที่เชื่อมโยงข้อมูลผู้ต้องโทษจากภายในและภายนอกเรือนจำ โดยรวบรวมข้อมูลจากระบบราชทัณฑ์กว่า 17 ระบบ เช่น ระบบการเยี่ยมญาติ ระบบการเงิน ระบบคำร้อง ระบบการฝึกอาชีพ ฯลฯ รวมถึงข้อมูลเชิงลึกจากระบบภายนอก เช่น การฝากเงิน การเยี่ยมครอบครัว สภาพเศรษฐกิจของครอบครัวผู้ต้องโทษ

และที่สำคัญคือ ข้อมูลการประเมินผลรายบุคคล แบบ 5 ดาว เช่น ผู้ต้องโทษรายนี้มีคะแนนความประพฤติ 3 ดาว ความซื่อสัตย์ 5 ดาว ความชำนาญด้านการเย็บผ้า 2 ดาว เพื่อให้มองเห็น “ภาพรวมชีวิตผู้ต้องโทษ” ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ จิตสังคม และความพร้อมต่อการกลับคืนสู่สังคม ซึ่งจะสามารถนำไปใช้สนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย และออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ตอบโจทย์เฉพาะรายบุคคลได้ดีขึ้น รวมถึงเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้ประกอบการที่ต้องการรับผู้ต้องโทษเข้าทำงานหลังพ้นโทษด้วย

ขณะเดียวกันโครงการได้ยกระดับ 3 วิสาหกิจชุมชนต้นแบบไว้รองรับผู้ก้าวพลาดเมื่อกลับเข้าสู่สังคมไม่ว่าจะเป็น “วิสาหกิจชุมชนส่งเสริมคนดีสู่สังคมไม่จำกัด” ที่มุ่งเน้นเสริมสร้างการประกอบอาชีพอิสระและการพึ่งพาตนเองของผู้ก้าวพลาดในเขตพื้นที่เมือง “วิสาหกิจชุมชนคนธรรมดีโคกหนองนาโมเดล” วิสาหกิจต้นแบบเกษตรผสมผสานและการพึ่งพาการบริหารจัดการพื้นที่ตามแนวพระราชดำริอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

และวิสาหกิจน้องใหม่ล่าสุดอย่าง “วิสาหกิจชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงคนธรรมดี” วิสาหกิจที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายในพื้นที่บ้านลานเต เพื่อให้ผู้ก้าวพลาดและครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ เกิดการรวมกลุ่มเป็นผู้นำเศรษฐกิจชุมชนใน 3 พื้นที่ ได้แก่ บ้านลานเต บ้านดงบาก และบ้านโคกถาวร ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม และเป็นปราการสำคัญในการปกป้องและสร้างภูมิคุ้มกันที่สำคัญ

ปัจจุบัน โครงการวางแผนกลยุทธ์ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาด้วยการ “ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับภาคในพื้นที่กว่า 21 หน่วยงาน” ทั้งสถาบันการศึกษา ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชน และภาคประชาสังคม เพื่อเชื่อมโยง ทรัพยากร ความรู้ และบทบาทของแต่ละหน่วยงานในลักษณะ “เรือนแพแห่งการเรียนรู้” ที่สามารถพัฒนาไปพร้อมกัน เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้ต้องโทษกลับสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

โครงการนี้ ไม่เพียงจัดการศึกษาในเรือนจำเท่านั้น แต่เป็นการสร้าง “ระบบนิเวศการเรียนรู้ใหม่” ที่ยืดหยุ่น เป็นธรรม และเชื่อมโยงทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อยกระดับศักยภาพของคนกลุ่มเปราะบางในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ให้กับชุมชน เพื่อเตรียมพร้อมยกระดับสู่การเป็น “กิจการเพื่อสังคม” (Social Enterprise) ให้สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์จากรัฐ และรองรับผู้พ้นโทษให้มีพื้นที่กลางที่สามารถพักพิงใจ ขยายไปสู่การเป็นชุมชนที่ผู้พ้นโทษสามารถอาศัยเรียนรู้ร่วมกัน และเข้าสู่ชีวิตใหม่ได้อย่างยั่งยืน ผ่านการประกอบอาชีพตามความถนัดและการทำงานกับองค์กรที่เข้าใจ บริบทของพวกเขาอย่างแท้จริง

การออกแบบกระบวนการเรียนรู้นี้ นับเป็นก้าวแรกแห่งการปรับเปลี่ยนมุมมองทางความคิดของสังคม ให้เห็นว่าผู้ก้าวพลาดเหล่านี้ล้วนแล้วแต่คือ “ผู้ที่ยังไม่เจอจังหวะงอกใหม่” หากได้รับโอกาส ความจริงใจ และการเติมพลังร่วมกันของทุกคนในสังคมอย่างต่อเนื่อง ก็จะเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ยังเปลี่ยนการทำงานในเรือนจำจาก “การปฏิบัติตามคำสั่ง” เป็น “การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย” โดยเปิดพื้นที่ให้เรือนจำสามารถสำรวจ วิเคราะห์ ออกแบบ และบริหารจัดการการศึกษา

ร่วมกับภาคีในพื้นที่ แทนการรับคำสั่งหรือภารกิจจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว รวมถึงผลักดันให้เกิดการแยกกลุ่ม “นักเรียนในเรือนจำ” ออกจากกระบวนการย้ายระบายนทั่วไป เพื่อคงความต่อเนื่องของกระบวนการเรียนรู้ โครงการนี้ ไม่เพียงจัดการศึกษาในเรือนจำเท่านั้น แต่เป็นการสร้าง “ระบบนิเวศการเรียนรู้ใหม่” ที่ยืดหยุ่น เป็นธรรม และเชื่อมโยงทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อยกระดับศักยภาพของคนกลุ่มเปราะบางในพื้นที่อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาทุนมนุษย์สำหรับคนพิการ ผู้ต้องขัง และผู้พ้นโทษ ไม่ใช่เพียงมาตรการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่ม แต่เป็น “การลงทุนทางสังคมและเศรษฐกิจ” ที่จะทำให้ประเทศได้แรงงานคุณภาพ เพิ่มผลิตภาพลดอาชญากรรม และสร้างสังคมที่เท่าเทียม เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้กลับมายืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

เวทีส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้
ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อการยกระดับ
การจัดการเชิงพื้นที่สู่การที่ "รู้ทุกช่วงวัย"

พลังคน...พลังพื้นที่
กับการส่งต่อโอกาสการเรียนรู้
สำหรับคนทุกช่วงวัย

ประเทศไทยกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และโครงสร้างประชากรอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้กลุ่มแรงงานนอกระบบ คนจนเมือง และผู้สูงอายุ ต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ เนื่องจากโลกการทำงานในยุคดิจิทัลต้องการทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการเรียนรู้แบบเดิมไม่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนเหล่านี้อีกต่อไป จึงทำให้กลุ่มคนจำนวนมากเหล่านี้ถูก "ทิ้งไว้ข้างหลัง" และเสี่ยงต่อการถูกตัดขาดจากโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้

คำถามคือ ประเทศไทยจะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มนี้ได้ได้อย่างไร?

เรื่องราวจาก 5 หน่วยจัดการเรียนรู้ต้นแบบจากภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรชุมชนที่นำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์บริบทพื้นที่มาใช้เป็น "กลไก" สำคัญในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาและการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนเหล่านี้ให้สามารถปรับตัวและรับมือกับโลกที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทัน ทั้งยังสร้างพลังทางสังคม และเศรษฐกิจในระดับฐานราก อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ก๊อทุ้งโมเดล: บทเรียนจากผู้สูงอายุบ้านก๊อทุ้ง กับพลังการจัดการเรียนรู้เพื่อคนทุกช่วงวัย

คืนสีสันชีวิตให้ผู้สูงอายุในชุมชน ด้วยการแปลงโฉมโรงเรียนร้าง ณ หมู่บ้านก๊อทุ้ง อำเภอสี จังหวัดลำพูน สู่การเป็น “ศูนย์เรียนรู้ชุมชนก๊อทุ้ง” พื้นที่เล็ก ๆ ที่กลายเป็นหัวใจของการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายสามสีของผู้สูงอายุในชุมชน ศูนย์แห่งนี้ไม่เพียงเป็นที่ฝึกอาชีพ แต่คือจุดเริ่มต้นของหลักสูตรที่สร้างทางเลือกให้ชีวิตคนในพื้นที่ “มีกิน มีกิน มีกลุ่ม มีของ มีขาย มีใช้” และขยายผลสู่การสร้างกลุ่มอาชีพในชุมชนข้างเคียง โดยวิสาหกิจชุมชนพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุ บ้านก๊อทุ้ง จังหวัดลำพูน มีการดำเนินงานต่อเนื่องกว่า 4 ปี ภายใต้โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ชุมชนเป็นฐาน กสศ.

ซึ่งกว่าจะมาเป็น “ก๊อทุ้งโมเดล” ที่เข้มแข็งในวันนี้ ไม่ใช่เรื่องง่าย...

บ้านก๊อทุ้งเป็นชุมชนห่างไกลตัวเมือง เข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาต่าง ๆ ได้ยาก มีปัญหาเรื่องคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีความไม่มั่นคงทั้งร่างกายและจิตใจ แต่ในวิกฤตนั้นยังมี “ต้นทุนชีวิต” ที่งดงาม คือ นางกัลยาณี รุ่งหนุ่ม

และสมาชิกสูงอายุ 12 คน ก่อตั้งกลุ่มทอผ้าฝ้ายทอมือบ้านก้อทุ่ง เธอใช้ความมุ่งมั่นและหัวใจกสู้พาผ้าทอฝ้ายสามสีที่เป็นฝีมือของเหล่าคุณยายจากบ้านก้อทุ่ง ออกเดินทางไปตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ขายได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ไม่เคยหยุดพัฒนาด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจอยากให้คุณยายมีรายได้ เมื่อผ้าทอเริ่มขายได้กลับมีปัญหาตามมาคือ สินค้าไม่พอขายแม้จะมีกำลังคน

ในชุมชนจำนวนมาก แต่ผู้ที่มีทักษะการทอคือผู้สูงอายุเพียงไม่กี่คน วิทยาลัยชุมชนพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุบ้านก้อทุ่งในฐานะ “หน่วยจัดการเรียนรู้” จึงออกแบบระบบการเรียนรู้ที่คนทุกช่วงวัยในชุมชนได้เรียนรู้ทักษะการทอ เริ่มจากให้เหล่าคุณยายเป็น “ครูชุมชน” ถ่ายทอด และเสริมความรู้ด้วยบุคลากรที่เชี่ยวชาญจากภายนอก ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน

“เราอยากให้ผู้สูงอายุได้มีสังคมเกื้อกูล มีพื้นที่ค้นหาคุณค่าของตัวเอง ได้ทำสิ่งที่รัก และสร้างรายได้จากสิ่งที่ถนัด” นางสาวนรดา เกลื่อนเพชร ผู้รับผิดชอบโครงการฯ กล่าว

ผืนผ้าที่เย็บรอย(ราว)ชีวิต

ปีแรก (2564) ใช้ “การทอผ้า” เป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้พัฒนาทักษะการทอผ้าเพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้จากความชอบสู่อาชีพที่ใช่ ด้วยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และส่งเสริมทักษะอาชีพตามความถนัด “เข้าถึงเข้าใจข้อจำกัดของผู้ร่วมเรียนรู้” ไม่ว่าจะเป็นการปั่นฝ้ายเย็บผ้าด้วยมือ ทำฝ้ายเส้นมือ ทอผ้าพื้นฐาน รวมทั้งการทอยกดอก โดยวางระบบการผลิตและการทอเป็นสายพานอาชีพระยะสั้นให้ทุกคนมีรายได้ทันที เพื่อให้มีกำลังใจในการผลิตชิ้นงาน

“ผ้าทอทุกผืนคือรอยชีวิตของคนก้อทุ่ง เราไม่ได้แค่ทอผ้า แต่เรากำลังถักทอความหวัง ถักทอความสัมพันธ์ให้คนในชุมชน รักและเอื้ออาทรต่อกัน” นางสาวนรดา กล่าว นอกจากฝึกทักษะด้านอาชีพแล้ว ยังได้เรียนรู้เรื่องการออกแบบลายผ้า การปัก และการตัดเย็บจากปราชญ์ชุมชน และภาคี ซึ่งมีทั้งคณาจารย์จากหลายมหาวิทยาลัย หน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันเกี่ยวกับสิ่งทอทั้งในและต่างประเทศ พร้อมเปิดโอกาสให้เยาวชนในพื้นที่เข้ามาร่วมเรียนรู้เรื่องเทคโนโลยีเพื่อเป็น “สะพานเชื่อม” ระหว่างคนรุ่นใหม่กับผู้สูงวัยในชุมชน

จากผ้าทอสู่...ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ปี 2565-2566 เป็นการยกระดับทักษะใหม่ ๆ ในสายพานอาชีพผ้าทอ ทั้งแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้า ให้ตอบโจทย์ผู้บริโภค ด้วยการศึกษาตลาด ไปเรียนรู้ดูงาน เปิดโลกด้านอาชีพ และสร้างแรงบันดาลใจ รวมทั้งยื่นขอ การรับรองมาตรฐานสินค้าและมาตรฐานการประกอบการ สร้างตลาดให้กับกลุ่มผู้ประกอบการ และหาช่องทาง จำหน่ายสินค้ารูปแบบต่าง ๆ ทั้งออนไลน์และออฟไลน์

ยกระดับแหล่งเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพ
ผ้าฝ้ายทอมือ และพัฒนาเป็น
“ศูนย์เรียนรู้บ้านก้อทุ่ง”
ที่เชื่อมโยงคนในชุมชนและภาคี
เพื่อสร้างพื้นที่กลางให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

โดยเริ่มมีการบูรณาการการทำงานร่วมกับหุ้นส่วน การศึกษา ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อหนุนเสริม เติมเต็มส่วนที่ขาด และสร้างความต่อเนื่อง ในการทำงาน อีกทั้งยังมีการจัดตลาดภายในชุมชน ตลาดค้าปลีก คู่ค้าส่ง และตลาด CSR รวมทั้งขยายโอกาสการเรียนรู้ แก่คนในพื้นที่ให้ครอบคลุม 4 หมู่บ้าน ในตำบลก้อ และ

มีการยกระดับผู้ร่วมเรียนรู้เดิมสู่การเป็นวิทยากร รวมทั้ง ยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพผ้าฝ้ายทอมือ และพัฒนาเป็น “ศูนย์เรียนรู้บ้านก้อทุ่ง” ที่เชื่อมโยงคน ในชุมชนและภาคีเพื่อสร้างพื้นที่กลางให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกัน

“ศูนย์เรียนรู้บ้านก้อทุ่ง” จึงเติบโตเป็นพื้นที่กลาง ของการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตั้งแต่การทอผ้า แปรรูปปลา จักสาน ไปจนถึงการสร้างกองทุนสวัสดิการเพื่อบรรเทา ความเดือดร้อนให้กับสมาชิกในกลุ่มเพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียน ในการดำรงชีวิต

ขยายผล "ศูนย์เรียนรู้ชุมชน" สู่ระดับตำบล

ปี 2567 ศูนย์เรียนรู้บ้านก้อทุ่งก้าวขึ้นมาทำหน้าที่ เป็น “กลไกหลัก” ในการขยายโอกาสการเรียนรู้ระดับตำบล เชื่อมโยงคนจาก 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลก้อ ตำบลลี ตำบลนาทราย และตำบลแม่ลาน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ให้เข้ามาร่วมพัฒนาทักษะอาชีพตามความถนัด โดยใช้ “ฝ้าย” เป็นฐานความรู้อันทรงคุณค่าใหม่ให้กับชีวิต พัฒนาองค์ความรู้อย่างครบวงจร ตั้งแต่การปลูก การวิจัยพันธุ์ การย้อมสีธรรมชาติ การออกแบบ ตัดเย็บ และแปรรูป ผลิตภัณฑ์ พร้อมพัฒนาผู้ร่วมเรียนรู้ให้เป็น วิทยากรชุมชน

ไปจนถึง Creator ผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน และยกระดับ
ศูนย์เรียนรู้บ้านก้อทุ่งไปสู่ “ศูนย์เรียนรู้เชิงท่องเที่ยว”
ผ่านการฝึกภาคสนาม ออกบูธแสดงสินค้า ทดลองตลาด
ออนไลน์และออฟไลน์ รวมถึงเวทีแลกเปลี่ยนระดับตำบล
อำเภอ และระดับประเทศ เช่น Craft Bangkok 2024
Bangkok Design Week 2025 และ Style Bangkok 2025

ผลจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิด “ก้อทุ่ง
โมเดล” นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ชุมชนเป็นเจ้าของ
โดยมีจุดเน้น 4 ประการ 1. เส้นทางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น
และเปิดกว้าง 2. การถ่ายโอนบทบาทสู่คนในพื้นที่
3. การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง 4. การสร้างระบบ
สนับสนุนและเศรษฐกิจเกื้อกูลระหว่างพื้นที่

นอกจากนี้ ยังเกิด หลักสูตรต้นแบบ 3 หลักสูตร ได้แก่

1. หลักสูตรอาชีพฝ่ายครบวงจร ปลุก บั่น ทอ ย้อม ตัดเย็บ
และแปรรูป
2. หลักสูตรการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ/
วิสาหกิจชุมชน การรวมกลุ่ม การจัดการภายใน การตลาดชุมชน
3. หลักสูตรการพัฒนาแกนนำและครูชุมชน พี่เลี้ยง วิทยากร
การถอดบทเรียน พร้อมด้วย 4 ฐานการเรียนรู้มีชีวิต ได้แก่
ฐานฝึกอาชีพฝ่ายครบวงจร ฐานการบริหารจัดการกลุ่ม
ฐานพัฒนาแกนนำและครูพี่เลี้ยง ฐานตลาดและสื่อออนไลน์

บทเรียนจากก้อทุ่งโมเดล

จากโรงเรียนร้างที่เงียบเหงา กลายเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วย
เสียงหัวเราะและเสียงก๊อกรบฟ้าย พลังของผู้สูงวัยที่กลับมา
มีชีวิตชีวาอีกครั้ง ด้วยการทำงานที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง
ทำด้วยความเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
เพื่อให้เท่าทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

“เราคืนชีวิตให้โรงเรียนร้าง และโรงเรียนก็คืนชีวิต
ให้คนในชุมชน การทำงานในชุมชนไม่ใช่แค่โครงการปีต่อปี
แต่เป็นการสร้างระบบการเรียนรู้ระยะยาวเพื่อให้ชุมชน
ดูแลตัวเองได้” นางสาวณรดา กล่าว

ด้วยแนวคิดนี้ หน่วยจัดการเรียนรู้จึงยกระดับ
“ศูนย์เรียนรู้บ้านก้อทุ่ง” ให้กลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้
ระดับตำบล และขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ในอำเภอลี
โดยส่งเสริมให้เกิด “แกนนำการเรียนรู้” และ “ผู้ประกอบการ
รุ่นใหม่” ที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาอาชีพต่อได้ด้วยตนเอง

ดังเช่น “น้องฟ้าใส” หรือ ไอยรินทร์ รุ่นหนุ่ม
อายุ 20 ปี จากผู้ร่วมเรียนรู้สู่คณะทำงานที่เติบโตมากับ
เส้นฝ้ายและลมหายใจของชุมชน วันนี้เธอกลายเป็นหนึ่งใน
แกนนำรุ่นใหม่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาอาชีพ

ผู้สูงอายุบ้านก้อทุ่งที่ไม่ได้เพียงสานทอผืนผ้า แต่ยังสานต่อหัวใจของการพัฒนาชุมชนด้วย “อัตลักษณ์ผ้าทอ” ได้อย่างทรงคุณค่า แม้ต้องออกไปเรียนไกลบ้าน แต่เธอก็ไม่ลืมที่จะเชื่อมโยงบทเรียนในรั้วมหาวิทยาลัยกลับสู่รากเหง้าของตนเอง

เราคืนชีวิตให้โรงเรียนร้าง
และโรงเรียนก็คืนชีวิตให้คนในชุมชน
การทำงานในชุมชนไม่ใช่แค่โครงการปีต่อปี
แต่เป็นการสร้างระบบการเรียนรู้ระยะยาว
เพื่อให้ชุมชนดูแลตัวเองได้

“หนูอยากให้คนในชุมชนมีรายได้ มีงาน มีความหวัง หนูเลยพยายามออกแบบลายผ้า โดยได้รับแรงบันดาลใจจากชุมชน แล้วให้ชุมชนเป็นผู้ผลิต เพื่อให้คนภายนอกได้เห็นลายผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์ของก้อทุ่งมากที่สุด ยิ่งคนเห็นเยอะก็ยิ่งเพิ่มโอกาสให้คนในชุมชนได้เป็นที่รู้จัก จะพยายามสานต่ออัตลักษณ์อันทรงคุณค่านี้ไว้ผ่านงานผ้า ร่วมรักษา อนุรักษ์ และส่งต่อภูมิปัญญานี้ต่อยอดให้ชุมชนสามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืน” ไอยรินทร์ กล่าว

วันนี้ บ้านก้อทุ่งไม่ใช่แค่หมู่บ้านเล็ก ๆ ที่มีผ้าทอขายเท่านั้น แต่ได้กลายเป็น “แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา” ที่ต้อนรับทั้งเด็กนักเรียน นักท่องเที่ยว และผู้สนใจทั่วไป จากคุณยายที่เคยนั่งทอผ้าเงียบ ๆ วันนั้นกลายเป็น “ครูภูมิปัญญา” ที่พร้อมสอนผู้อื่นด้วยความภาคภูมิใจ แม่ ๆ รุ่นใหม่กลายเป็นคอนเทนต์ครีเอเตอร์ที่เล่าเรื่องราวของชุมชนผ่านวิดีโอและรูปภาพลงสื่อออนไลน์ สร้างการเรียนรู้แบบใหม่ ๆ ที่สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีได้อย่างมีความสุข

ศูนย์เรียนรู้บ้านก้อทุ่งจึงไม่ได้เป็นเพียงสถานที่สอนอาชีพ หากแต่เป็น “พื้นที่ชีวิต” ที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างให้เติบโต และส่งต่อความรู้รุ่นต่อรุ่นจากโรงเรียนร้าง ให้กลายเป็นระบบการเรียนรู้ใหม่ ที่ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นของทุกคนในชุมชนที่ถักทอสายใยแห่งการเรียนรู้ร่วมกันด้วยความรัก(ษ์)

การเรียนรู้เพื่อสร้างโอกาส และเพิ่มศักยภาพชุมชนเปราะบาง

พื้นที่บริเวณ “คูเมือง” ของเทศบาลนครนครราชสีมา คือ แนวพื้นที่รอบกำแพงเมืองเก่าที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นแนวป้องกันข้าศึกทางทหาร แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป ผู้คนจากอำเภอต่าง ๆ เริ่มเข้ามาทำงานและตั้งรกรากอยู่ในเมือง พื้นที่ว่างรอบแนวคูเมือง จึงกลายเป็นแหล่งอยู่อาศัยของแรงงานและครอบครัวรายได้น้อย บางคนอยู่ในที่ดินสาธารณะโดยไม่มีกรรมสิทธิ์ บางส่วนเช่าที่เอกชน หรือปลูกบ้านบนที่ดินรกร้างที่ไม่แน่ชัดว่าเป็นของใคร บ้านเรือนหลายหลังทรุดโทรม ขาดความมั่นคงในชีวิต และการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน แม้พื้นที่เหล่านี้จะยังไม่ถึงขั้นเป็นชุมชนแออัด แต่ก็เป็แหล่งรวม “คนเปราะบาง” หลากหลายรูปแบบ ทั้งแม่เลี้ยงเดี่ยว พ่อเลี้ยงเดี่ยว ผู้สูงอายุ เยาวชนติดสารเสพติด คนว่างงาน หรือผู้ที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง หลายครอบครัวต้องอยู่รวมกันในพื้นที่จำกัด มีการค้าเช่าหรือความไม่แน่นอนว่าจะถูกรื้อเมื่อใด

จากสภาพปัญหาที่ต้องพบเจอ ทำให้ชุมชนที่อยู่ในแนวคูเมืองบางแห่ง เริ่มรวมตัวกันเพื่อหาทางออก จนเกิดเป็น “เครือข่ายคนคูเมือง” เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาที่ดินและปากท้องของคนในชุมชน

ปี 2567 กลุ่มคนเหล่านี้จึงร่วมมือกันทำโครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับกลุ่มเปราะบาง เครือข่ายคนคูเมืองนคร ร่วมกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เป็นครั้งแรก โดยมี “สมาคมคนรักถิ่น” เป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพให้ผู้ร่วมเรียนรู้ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ พร้อมทั้งมีทักษะ การดูแลสุขภาพกายใจ กล้าคิด กล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องโดยใช้ฐานทุนชีวิตเป็นฐาน ผ่านพื้นที่การดำเนินงาน ในชุมชนสิริสุข ตำบลท่าวัง, ชุมชนคูขวาง 3 ตำบลท่าวัง, ชุมชนหัวถนนก้าวหน้า ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้วยสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่มีกลุ่มคนหลากหลายรูปแบบ การทำงานจึงต้องอาศัย “แกนนำและคณะทำงานในชุมชน” ที่คนในชุมชนหรือผู้ร่วมเรียนรู้ไว้วางใจ เป็น “กลไกกลาง” ในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ เพราะพวกเขาไม่เพียงช่วยสื่อสาร และชวนผู้ร่วมเรียนรู้มาร่วมโครงการฯ เท่านั้น แต่ยังเป็นผู้เชื่อมต่อการทำงานกับชีวิตจริงในชุมชน ทำให้การเรียนรู้และการฟื้นฟูผู้ร่วมเรียนรู้เป็นไปอย่างเข้าใจและเคารพความแตกต่างของแต่ละคน

ขณะที่สมาคมคนรักถิ่นในฐานะหน่วยจัดการเรียนรู้จะทำหน้าที่ เป็น “ตัวกลาง” ในการเชื่อมต่อระหว่างแกนนำชุมชน และภาคีต่าง ๆ ให้เข้ามา เป็น “หุ้นส่วนการศึกษา” เช่น กองทุนยาไส้ยาใจ วิทยาลัยสารพัดช่างนครศรีธรรมราช เครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัด สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด และ พัฒนาชุมชนจังหวัด เพื่อหนุนเสริมเติมเต็มเรื่องการส่งเสริมทักษะอาชีพและการแก้ปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัย มีตัวแทนชุมชนแต่ละพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่ เป็น อสม., อพม. และจิตอาสาที่เข้าใจชุมชนมาร่วมเป็นคณะทำงานโครงการฯ ทั้งสำรวจบริบทและความเปราะบางของครอบครัวผู้ร่วมเรียนรู้ เพื่อให้กิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้ร่วมเรียนรู้ โดยหน่วย จัดการเรียนรู้ชวนคณะทำงานโครงการที่เกี่ยวข้อง “สร้างเป้าหมายร่วมกัน” จัดกิจกรรมอบรมแกนนำเพื่อให้เห็นแนวคิดการทำงานสร้างการเรียนรู้ ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

“สมาคมคนรักถิ่น”
เป็นหน่วยจัดการเรียนรู้
เพื่อสร้างการเรียนรู้
ด้านทักษะอาชีพให้ผู้ร่วมเรียนรู้
ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้
พร้อมทั้งมีทักษะ
การดูแลสุขภาพกายใจ
กล้าคิด กล้าตัดสินใจ
ในสิ่งที่ถูกต้อง
โดยใช้ฐานทุนชีวิตเป็นฐาน

หน่วยจัดการเรียนรู้ไม่ได้สนับสนุนการเรียนรู้หรือทักษะอาชีพเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” เหนี่ยวนำความรู้ ความสัมพันธ์ และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ตอบโจทย์พื้นที่ได้อย่างแท้จริง

เนื่องจากการเป็นการทำงานปีแรก คณะทำงานออกแบบกระบวนการเรียนรู้ตามบริบทชีวิตของผู้ร่วมเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือสนับสนุนจากทีมหนุนเสริมวิชาการภาคใต้ เช่น การวิเคราะห์รายรับรายจ่าย และแผนภาพวิเคราะห์ต้นทุนชีวิต เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้เข้าใจศักยภาพ ความต้องการ และความสนใจ ทั้งรายบุคคล รายกลุ่ม อาชีพ งานฝีมือและเกษตรกรรม เช่น การทำดอกไม้จันทน์ พับเหรียญโปรยทาน ปลุกผัก และเกษตรในเมือง **ทักษะวัยรุ่น** เช่น อบรมตัดผมชาย ร่วมกับวิทยาลัยสารพัดช่าง เบเกอร์และอาหาร โดยจัดอบรมร่วมกับวิทยาลัยสารพัดช่างเพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้ฝึกปฏิบัติจริง การเรียนรู้ทักษะอาชีพจึงเปรียบเสมือน “**พื้นที่กลางที่ปลอดภัย**” ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้แสดงศักยภาพของตนเอง เช่น กลุ่มวัยรุ่นที่ไปอบรมการตัดผม ก็สามารถอาสาตัดผมให้กับเด็กหรือผู้สูงอายุในชุมชนได้ ทำให้พวกเขาเกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำจิตอาสาให้คนในชุมชน และเห็นคุณค่าตนเอง ขณะที่คนในชุมชนก็เข้าใจวัยรุ่นมากขึ้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

แม้จะเป็นการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ แต่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับผู้ร่วมเรียนรู้และ

คนในชุมชนได้ไม่น้อย โดยเฉพาะการเปลี่ยนมุมมอง วิถีคิด ในการดำเนินชีวิต ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจนคือ ผู้ร่วมเรียนรู้ตระหนักถึงคุณค่าในชีวิต ลดการใช้สารเสพติด เห็นศักยภาพและความสามารถของตน ที่สำคัญคือ **เกิดแกนนำรุ่นใหม่ในชุมชน** ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้ก็สามารถ **ต่อยอดทักษะอาชีพ สร้างรายได้ และลดรายจ่าย** เช่น การปลูกผักยกแคร่ร่วมกับชุมชน การพัฒนาแพ็คเกจทอหมั่น การทำเบเกอรี่ และการให้บริการตัดผม นอกจากนี้ยังเกิดพื้นที่เรียนรู้สำหรับเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนทักษะ และประสบการณ์ สร้างปฏิสัมพันธ์ และการจำหน่าย ผลผลิตร่วมกัน รวมถึงทำให้หน่วยงานต่าง ๆ เห็นความสามารถ และศักยภาพของชุมชน และพร้อมสนับสนุนการทำงาน และต่อยอดกิจกรรมในอนาคต

กล่าวได้ว่า หน่วยจัดการเรียนรู้ไม่ได้สนับสนุนการเรียนรู้ หรือทักษะอาชีพเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” เหนี่ยวนำความรู้ ความสัมพันธ์ และการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ตอบโจทย์พื้นที่ได้อย่างแท้จริง

สะพาน "เชื่อมโอกาส" การเรียนรู้ของแรงงานนอกระบบ สู่ชุมชนเข้มแข็ง

ตำบลบ้านใหม่ อำเภอรอนดง, ตำบลบ่อทราย และตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ตัวอย่างของชุมชนเล็ก ๆ ในจังหวัดสงขลา ที่แรงงานนอกระบบจำนวนไม่น้อยต้องเผชิญชีวิตแบบ “หาเช้ากินค่ำ” เพื่อเลี้ยงดูครอบครัวที่มีทั้งเด็ก คนชรา และคนพิการ หลายคนต้องทำหลายอาชีพสลับกันไป เพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต นอกจากความไม่มั่นคงทางอาชีพแล้ว แรงงานเหล่านี้ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ จังหวัดสงขลา จึงทำโครงการพัฒนา Food & Souvenir HUB” เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก กรณีกลุ่มแรงงานนอกระบบ จังหวัดสงขลา เพื่อให้แรงงานนอกระบบเหล่านี้สามารถคิดวิเคราะห์ และออกแบบชีวิตของตนเองได้ โดยให้ “แกนนำและโค้ชท้องถิ่น” จาก 3 พื้นที่ ร่วมออกแบบการทำงาน

สร้างบรรยากาศ
การเรียนรู้ที่เป็นกันเอง
ใช้ “ห้องเรียนธรรมชาติ
ของชีวิตที่มีความยืดหยุ่น”
เป็น “พื้นที่กลาง”
ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ฝึกทักษะ
ความสามารถ
โดยไม่มีผิด ไม่มีถูก

กระบวนการทำงานเริ่มจากการสร้าง “แกนนำแรงงานนอกระบบ” เข้าไปพูดคุยทำความเข้าใจกับผู้ร่วมเรียนรู้ในชุมชนให้เข้าใจทุกซอกซอ เพื่อนำมาออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับบริบทชีวิต สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกันเอง ใช้ “ห้องเรียนธรรมชาติของชีวิตที่มีความยืดหยุ่น” เป็น “พื้นที่กลาง” ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ฝึกทักษะความสามารถ โดยไม่มีผิด ไม่มีถูก ใครสนใจเรียนรู้ทักษะการทำงาน การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เมื่อเรียนรู้แล้วรู้สึกว่าจะไม่ตอบโจทย์ความต้องการของตนเอง ก็สามารถปรับเปลี่ยนตามความชอบและความเหมาะสมของชีวิต

การ “สร้างพื้นที่กลางในการเรียนรู้”
ที่ออกแบบให้ทุกคนได้เรียนรู้ตัวเอง
เรียนรู้จากเพื่อน โดยมีหน่วยจัดการเรียนรู้
เป็น “สะพานแห่งโอกาส” ในการเชื่อมคน
เชื่อมงาน เชื่อมความรู้ ที่นำไปสู่
การออกแบบชีวิตของผู้คน
ที่อิงอยู่บนฐานทุนดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

นอกจากทักษะอาชีพ สิ่งที่คณะทำงานโครงการฯ มองเห็นคือ การพาผู้ร่วมเรียนรู้คิดออกแบบชีวิตของตนเอง ด้วยการตั้งเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาว เช่น ระยะสั้นต้องมีรายได้ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว โดยการทำขนม ทำปลาเค็ม เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ขาย และลดรายจ่ายในครัวเรือน ส่วนระยะยาวอาจจะยกระดับเป็นผู้ประกอบการชุมชน อาทิ ร้านอาหาร หรือเปิดร้านนวดแผนไทย เป็นต้น โดยออกแบบให้ผู้ร่วมเรียนรู้ทุกคนและทุกกลุ่มได้ทดลองทำ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จนเกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามพื้นที่ เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ได้คิด วิเคราะห์ และออกแบบชีวิตของตนเองแบบรายบุคคล

เมื่อผู้คนรู้จักตนเอง ความเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้น จากแม่ค้าปลาเค็มที่เคยทำคนเดียวก็เริ่มมีสามีและหลาน

เข้ามาช่วย ครอบครัวคนพิการที่เคยสิ้นหวังกลับลุกขึ้นทอดไข่เจียวขายมีรายได้วันละ 200-400 บาท ผู้สูงอายุเริ่มออมเงินในกระปุกเล็ก ๆ ที่ได้จากโครงการฯ ชุมชนที่เคยต่างคนต่างอยู่ เริ่มส่งข่าวสาร มะพร้าว และของกินให้กันในราคาดมตรภาพ กลายเป็นชุมชนใหม่ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

และความเกื้อกูลเหล่านี้ได้ขยายวงกว้างไปสู่หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดสงขลา ทั้งเทศบาล สำนักงานแรงงานจังหวัด สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัด สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอาชีพและสิทธิสวัสดิการของแรงงานนอกระบบ โดยเทศบาลรับเป็นเจ้าภาพขับเคลื่อนงานพัฒนาทักษะอาชีพ สำนักงานแรงงานจังหวัดเข้ามาอบรมให้ความรู้เรื่องสิทธิและประกันสังคม มาตรา 40 เป็นต้น

ตลอดระยะเวลา 10 เดือนของการทำงาน สิ่งที่หน่วยจัดการเรียนรู้ทำ ไม่ได้เป็นเพียงการฝึกทักษะอาชีพหรือให้ความรู้ด้านเทคนิค แต่คือการ “สร้างพื้นที่กลางในการเรียนรู้” ที่ออกแบบให้ทุกคนได้เรียนรู้ตัวเอง เรียนรู้จากเพื่อน โดยมีหน่วยจัดการเรียนรู้เป็น “สะพานแห่งโอกาส” ในการเชื่อมคน เชื่อมงาน เชื่อมความรู้ที่นำไปสู่การออกแบบชีวิตของผู้คนที่อิงอยู่บนฐานทุนดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน และนำไปสู่การออกแบบชุมชนให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้ในอนาคต

อาสาสมัคร: ปลุกศักยภาพคนเปราะบางในชุมชนเมือง ให้ลุกขึ้นยืนได้ด้วยพลังของตนเอง

กรุงเทพมหานคร เมืองแห่งโอกาสและความท้าทายของปัญหาที่เบื้องหลังตึกสูงยังมีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่ยังเปราะบาง ขาดโอกาส และอยู่เฉยๆ ในชุมชน ทั้งคนพิการ ผู้สูงอายุ เด็กเยาวชน และครอบครัวที่ดิ้นรนเพื่อความมั่นคงทางชีวิต ดังกรณีตัวอย่างจากพื้นที่ลาดพร้าว และเคหะเอื้ออาทรคูบอน 27 สองพื้นที่สองเรื่องราวที่สะท้อนพลังของอาสาสมัครและการเรียนรู้ ที่ทำให้คนเปราะบางเหล่านี้ได้กลับมายืนได้ด้วยตัวเอง จากศักยภาพความมั่นใจ และความสัมพันธ์ในชุมชนที่ทำให้เมืองกลายเป็น “พื้นที่แห่งความเอื้ออาทรและการเรียนรู้ร่วมกัน”

พลังของอาสาและการเรียนรู้
ทำให้คนเปราะบางเหล่านี้
ได้กลับมายืนได้ด้วยตัวเอง
จากศักยภาพ ความมั่นใจ
และความสัมพันธ์ในชุมชน
ทำให้เมืองกลายเป็น
“พื้นที่แห่งความเอื้ออาทร
และการเรียนรู้ร่วมกัน”

พลังอาสาพื้นที่ลาดพร้าว: จากการฝึกอาชีพสู่การเปลี่ยนชีวิต คนเปราะบาง

เขตลาดพร้าว พื้นที่เศรษฐกิจการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร แต่ภายหลังอาคารร้านค้า และ คอนโดมิเนียมสูงตระหง่าน ยังมีอีกหลายชีวิตซ่อนอยู่ ภายใต้บ้านเช่าเล็ก ๆ หรือห้องแถวเจียบ ๆ ที่มีทั้งคนพิการ ผู้ดูแลผู้ป่วยติดเตียง คนว่างงาน และครอบครัวที่ยังดิ้นรน อยู่กับความไม่มั่นคงทางชีวิตอาศัยอยู่ร่วมกันในห้องแคบ ๆ ถ้ามองในภาพใหญ่ หลายคนคิดว่าลาดพร้าวไม่มีคนยากจน เมื่อได้ลงพื้นที่จริงจะเห็นว่า ในพื้นที่มีคนคนที่เปราะบาง อยู่เป็นจำนวนมาก เพียงแต่เขาไม่เคยเปิดเผยตัวเองออกมา ให้ใครเห็น

ศูนย์ประสานงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) เขตลาดพร้าว องค์กร สาธารณะประโยชน์ กรุงเทพมหานคร ที่มีหน้าที่ดูแล ผู้เปราะบางครอบคลุมทุกมิติ จึงอาสาเข้ามาทำ โครงการส่งเสริมพัฒนาทักษะอาชีพและนวัตกรรมแก่ กลุ่มคนเปราะบางในชุมชน เพราะเห็นปัญหาสำคัญของคนกลุ่มนี้คือ “ขาดทักษะอาชีพ” และ “ขาดโอกาส” แม้บางคนจะเคยได้รับการจ้างงานตามมาตรา 35 ของกฎหมาย คนพิการ แต่เมื่อครบกำหนด 6 เดือนก็กลับไปว่างงานอีกครั้ง รายได้หาย ความมั่นใจลดลง เพื่อเข้ามาเติมเต็มในช่วงรอยต่อ

หลังหมดอายุการจ้างงานจึงต้องส่งเสริมให้คนพิการและ ผู้ดูแลได้กลับมามีโอกาสเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ที่ต่อยอด จากสิ่งที่เคยทำเพื่อให้เขามีทักษะและรายได้ในการพึ่งพาตนเอง ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยทำหน้าที่ “เชื่อมประสาน” หน่วยงานต่าง ๆ กับชุมชน ทั้งด้านข้อมูล กลไกการสนับสนุน และการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชีวิตจริง ของผู้เปราะบาง ทำให้ทุกภาคส่วนสามารถทำงานร่วมกัน ได้อย่างเป็นระบบ และเห็นผลลัพธ์ที่จับต้องได้จริงในพื้นที่

ทักษะอาชีพ เป็นเพียงเครื่องมือที่นำไปสู่ การเปลี่ยน Mindset ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ ที่เป็นกลุ่มเปราะบางเห็นคุณค่า และศักยภาพของตนเอง และยืนอยู่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ

เนื่องจากมีประสบการณ์การทำงานในพื้นที่มาก่อน ปีแรก (2566) จึงออกแบบให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้ฝึกทักษะอาชีพ 3 ฐานอาชีพ ได้แก่ การสานกระเปาะและตะกร้าจากเส้นพลาสติก การเป็นแม่บ้านพลัส และการซิงเครื่องตีพิมพ์ ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้ และช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือน แต่ยังขาดการเชื่อมต่อกับ ความรู้ระหว่างกัน ปีที่สอง (2567) จึงต่อยอดการทำงาน ภายใต้แนวคิด “เพื่อนช่วยเพื่อน” ที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ เกิดการเรียนรู้และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ทั้งยังเกิดสายพานอาชีพ เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้มาเสริมการทำสวนหุและฐาน เพื่อนำมาประกอบร่างเป็นกระเป๋าสานที่มีการสร้างสรรค์งานให้ถูกใจลูกค้ามากขึ้น นอกจากนี้ ผู้ร่วมเรียนรู้ยังสามารถยกระดับเป็น “วิทยากร” ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้สนใจทั่วไปทั้งในและนอกพื้นที่ หรือพัฒนาแบรนด์สินค้าของตัวเองโดยขายออนไลน์ได้เป็นครั้งแรกในชีวิต ขณะที่บางคนจากที่เคยเก็บตัวไม่กล้าออกจากบ้านก็เริ่มมีความมั่นใจในตัวเองและกล้าสู้สังคมได้

“ทักษะอาชีพ เป็นเพียงเครื่องมือที่นำไปสู่การเปลี่ยน Mindset ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นกลุ่มเปราะบางเห็นคุณค่าและศักยภาพของตนเอง และยืนอยู่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ” นางสาววิไล แซ่โอ้ว ผู้รับผิดชอบโครงการฯ กล่าว

นอกจากออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นที่ตอบโจทย์ชีวิตแล้ว ศูนย์ประสานงานฯ อพม. ยังเชื่อมต่อ “หุ้นส่วนการศึกษา” ทั้งในและนอกพื้นที่ที่ทำงานร่วมกันมาตั้งแต่ปี 2560 ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน วิทยาลัยชุมชนสังคมดี ภาคชุมชน สำนักงานเขตลาดพร้าว โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ม่วน บำรุงศิลป์) ตลาดคนเดินหัวมุมมาร์เก็ตแอนด์มอลล์ ที่ให้พื้นที่สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ กรุงเทพมหานคร ที่เปิดพื้นที่ให้ใช้ฝึกอาชีพ จัดหาวิทยากร และมีการลงนาม

ในบันทึกความร่วมมือร่วมกับศูนย์ประสานงานฯ อพม. ออกใบ “ประกาศนียบัตร” เป็นการ “การันตีศักยภาพ” และสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม เพื่อส่งต่อโอกาสให้ผู้เรียนรู้ได้ต่อยอดความรู้ คณะทำงานได้จัดอบรมหลักสูตรระยะสั้นอื่น ๆ เช่น การเพนต์เล็บ เสริมสวย การทำเครื่องดื่ม การทำขนม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมเรียนรู้ค้นพบอาชีพที่ชอบและใช้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้หลายคนได้รับใบประกาศเพิ่มเติมล่าสุดมีผู้ร่วมเรียนรู้ในเรื่องการชงเครื่องดื่ม และแม่บ้านพลัสได้รับรางวัลจากการแข่งขันทักษะอาชีพ ที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ไม่น้อย

เบื้องหลังความสำเร็จเหล่านี้ คือบทบาทของหน่วยจัดการเรียนรู้ที่คอย “ประคับประคอง” ให้การฝึกทักษะอาชีพไม่หยุดอยู่แค่การอบรม แต่เป็นเส้นทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเปิดโอกาสใหม่ ๆ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้เติบโตอย่างต่อเนื่อง

งานของ อพม. เขตลาดพร้าว อาจดูเล็กในสายตาคนภายนอก แต่ในความเป็นจริงการเรียนรู้เหล่านี้ คือรากฐานของการพัฒนาที่แท้จริง เพราะเป็นการพัฒนา “จากคน” ไม่ใช่ “เพื่อคน” ทุกบ้านของผู้เปราะบางเหล่านี้ไม่ได้มีเพียงความยากจนให้แก้ไข แต่ยังมีศักยภาพและความหวังซ่อนอยู่ หากทุกคนมองเห็น “คุณค่าในคน” ก็ไม่มีใครที่เปราะบางเกินกว่าจะลุกขึ้นยืนได้อีกครั้ง

ชุมชนเอื้ออาทร สร้างชีวิต สร้างชุมชน

จากชุมชนเขตตลาดพร้าว มองไปอีกด้านหนึ่งของกรุงเทพมหานครบริเวณเคหะเอื้ออาทรคูบอน 27 แขวงท่าแร้ง ตำบลบางเขน ที่เป็นแหล่งอาศัยของผู้คนที่อพยพมาจากต่างจังหวัด เป็นแรงงานต่างถิ่น ที่ต้องออกไปทำงานตั้งแต่เช้าจรดเย็น เหลือเพียงผู้สูงอายุและเด็กอยู่บ้านเพียงลำพัง และมีรายได้จากเบี้ยยังชีพเท่านั้น ส่งผลให้เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยขาดโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ ขณะที่ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชนเริ่มห่างเหิน ภายใต้บริบทเช่นนี้ นางสาวกัลยา เลิศตระกูลพิทักษ์ บริษัท บางกอก ลิงค์ จำกัด ผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาทักษะอาชีพและการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริม

โอกาสการเรียนรู้ในเขตชุมชนเมือง เกิดคำถามขึ้นว่า ทำอย่างไรบ้านเอื้ออาทรจะเป็นมากกว่าที่อยู่อาศัย และทำอย่างไรจะเปลี่ยนพื้นที่แห่งนี้ให้กลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกันที่ก่อตัวขึ้นด้วยความเอื้ออาทร

จากคำถาม...กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ ที่มีอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (อสส.) ที่ใกล้ชิดและเข้าใจชุมชนมากขึ้น เข้ามามีบทบาทสำคัญในการค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับ “หลักสูตรที่ตายตัว” แต่อยู่ที่ “ความเข้าใจ” ผู้ร่วมเรียนรู้เป็นสำคัญ

ด้วยบริบทพื้นที่และความแตกต่างหลากหลายของผู้คน ทั้งต้นทุนชีวิต ข้อจำกัด และความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้ ที่มีพื้นฐานต่างกัน การออกแบบการเรียนรู้จึงต้องมีความยืดหยุ่น พร้อมปรับวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เปลี่ยนวิธีการสอน การใช้สื่อที่หลากหลาย หรือปรับตารางเวลาให้เข้ากับชีวิตของผู้เรียน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียม

“หัวใจของการทำงานไม่ใช่การเข้าไปช่วยเหลือ แต่คือการเข้าไปเป็นญาติพี่น้องของชุมชน เปิดโอกาสให้ทุกคนมีบทบาทของตัวเอง เราไม่ได้มองชุมชนในฐานะ “ผู้รับ” แต่เป็น “ผู้ร่วมเรียนรู้” ที่มีศักยภาพ ที่ต้องช่วยกันรักและหวงแหนชุมชนร่วมกัน ด้วยความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและเอื้ออาทรต่อกัน”

ทำอย่างไร

บ้านเอื้ออาทรจะเป็นมากกว่าที่อยู่อาศัย
และทำอย่างไรจะเปลี่ยนพื้นที่แห่งนี้
ให้กลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกัน
ที่ก่อตัวขึ้นด้วยความเอื้ออาทร

ทั้งนี้ คณะทำงานออกแบบการเรียนรู้เป็น 3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ **กลุ่มเกษตรกร** ปลูกผักในพื้นที่จำกัดและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพ **กลุ่มงานช่าง** เน้นการล้างเครื่องปรับอากาศเป็นหลัก โดยพยายามเลือกงานที่ใช้อุปกรณ์ที่พกพาง่าย มีความคงทน และปลอดภัย **กลุ่มงานผ้า** ฝึกการตัดเย็บและต่อยอดงานผ้าปักเพื่อขายออนไลน์ ซึ่งแต่ละอาชีพต่างได้รับการหนุนเสริมความรู้จากหุ้นส่วนการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ โดยเฉพาะเครือข่าย หน่วยจัดการเรียนรู้จาก กศศ. เช่น ศูนย์ประสานงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.)

เขตลาดพร้าว จังหวัดกรุงเทพฯ, มูลนิธิวัชรดวงแก้ว, ชมรมเครือข่ายชนวนพัฒนา จังหวัดนนทบุรี และวิสาหกิจชุมชนพอใจในวิถีพอเพียง จังหวัดกาญจนบุรี มาช่วยหนุนเสริมเติมเต็มองค์ความรู้เพื่อต่อยอดทักษะและศักยภาพของผู้ร่วมเรียนรู้ ให้มีทักษะวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพชีวิต เพื่อดำรงชีวิตในชุมชนด้วยความเอื้ออาทรระหว่างกัน

วันนี้จากพื้นที่ที่เคยเงียบเหงา กลับกลายเป็นพื้นที่ที่ผู้คนยิ้มแย้มทักทายกัน และช่วยเหลือกันมากขึ้น ผู้ร่วมเรียนรู้หลายคนต่อยอดจากสิ่งที่ถนัด เช่น กลุ่มเกษตรกรในชุมชนปลูกผักขายบริเวณลานกิจกรรม บางคนนำไปพัฒนาเป็นอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ขณะที่ผู้สูงวัยรวมทีมทำงานรับจ้าง เช่น ล้างเครื่องปรับอากาศในวันหยุดสุดสัปดาห์เกิดการแบ่งปันรายได้ และเรียนรู้การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ส่วนงานตัดเย็บและปักผ้าที่เคยเป็นงานอดิเรก กลับกลายเป็นช่องทางสร้างรายได้ใหม่ หลายคนนำเสื้อผ้าเก่ามาปักลายเพิ่มมูลค่าขายทางออนไลน์ได้ราคาดีขึ้น ขณะที่กลุ่มผู้ค้ารายย่อยก็เริ่มใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น LINE, Facebook และ GrabFood เพื่อขยายฐานลูกค้า ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ คณะทำงานจึงวางแผน **พื้นที่พบปะของสูงวัยในชุมชน** ผ่านโครงการ “โรงเรียนหลังตึก” ซึ่งเคยเป็นโครงการดั้งเดิมของพื้นที่คูบอน แนวคิดนี้เกิดจากการมองเห็นว่าผู้สูงอายุหลายคนไม่สะดวกในการเดินทางหรือใช้จักรยานมาร่วมเรียนรู้ แต่พวกเขายังมีศักยภาพและประสบการณ์อันทรงคุณค่า คณะทำงานจึงพยายามผลักดันให้ผู้สูงอายุที่ยังแข็งแรงกลับมามีบทบาทในการดูแลบุตรหลาน และสร้างบรรยากาศที่ดีในชุมชนของตัวเอง ทั้งยังทำให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตัวเอง ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และกลายเป็นพลังสำคัญที่ช่วยเหลือเยียวยาความสัมพันธ์ของคนทุกช่วงวัยในชุมชน

ดั่งเช่น นางวารารณ์ จินตามนิกร
“แม่อี๊ด” อายุ 79 ปี ผู้ร่วมเรียนรู้ที่ได้เข้าร่วม
กิจกรรมฝึกทักษะอาชีพและได้เรียนรู้
เรื่องการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน อยากเป็น

“จิตอาสา” คอยเป็นแมวมองของชุมชนและแจ้งข้อมูล
ให้คณะทำงานโครงการฯ ทราบ เช่น บ้านที่ต้องติดเหล็กจับ
ในห้องน้ำ หรือผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองยาก ทั้งยังชวนเพื่อน
ผู้สูงอายุเข้ามาเป็นสมาชิกของชมรมอีกด้วย

นางกณันท์ วงศ์ลิธิจิตรัชย์
“แม่ปู” อายุ 63 ปี จากแม่บ้านธรรมดา
ไม่มีอาชีพแน่นอน หลังเข้าร่วมโครงการฯ
ก็เริ่มหันมาปลูกต้นอ่อนทานตะวันร่วมกับ

เพื่อน ๆ ที่กลายเป็นความสุขทางใจ ทำให้ชีวิตมีความหมาย
มากขึ้น

นางสาวศิริลักษณ์ จรินนอก “แม่ศรี”
อายุ 71 ปี อดีตมัคคุเทศก์ที่ได้ฟื้นฟูชีวิตใหม่
จากความเหงา ด้วยการแบ่งปันความรู้
ด้านภาษาอังกฤษ ที่บอกว่าการได้พบเจอ

กลุ่มผู้สูงอายุที่มาจากหลายอาชีพ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์
และความรู้ระหว่างกัน ทำให้ชีวิตแม่ศรีกลับมามีชีวิตชีวา
อีกครั้ง โดยแม่ศรีตั้งใจใช้ความรู้เดิมให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน
โดยวางแผนจะช่วยสอนภาษาอังกฤษให้เด็ก ๆ ในพื้นที่ร่วมกับ
คณะทำงาน

“แม่อี๊ด แม่ปู แม่ศรี” คือตัวแทนของผู้ร่วมเรียนรู้
ที่แม้จะผ่านชีวิตมามาก แต่ยังมีพลัง มีหัวใจอยากเรียนรู้
และอยากช่วยเหลือสังคม ทั้ง 3 คน สะท้อนให้เห็นว่า
“การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ” ไม่ได้จบที่การพักผ่อน
หลังเกษียณ แต่คือการ “กลับมามีคุณค่าในสังคม” อีกครั้ง

เบื้องหลังความเปลี่ยนแปลงนี้ คือ บทบาทสำคัญ
ของ “หน่วยจัดการเรียนรู้” ที่ไม่เพียงถ่ายทอดทักษะอาชีพ
แต่ยังเป็น “ตัวเชื่อม” ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก
เปิดประตูให้เกิดความร่วมมือใหม่ ๆ และสร้างระบบนิเวศ

แห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในพื้นที่เคหะแอื้ออาหาร
รามอินทรา (คูบอน 27) หน่วยจัดการเรียนรู้ทำหน้าที่
เป็นแกนกลางเชื่อมต่อระหว่าง กศศ. ผู้ประกอบการทางสังคม
และชุมชน ทำให้ทุกภาคส่วนได้เห็นศักยภาพของคนในพื้นที่
และร่วมกันสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีความหมาย

“กระบวนการเรียนรู้” ระหว่างทางมีความสำคัญ
ไม่น้อยไปกว่า “ผลลัพธ์” ทางอาชีพหรือรายได้ เพราะการสร้าง
พื้นที่ปลอดภัยให้ผู้คนได้มาพบปะ พูดคุย และช่วยเหลือกัน
คือ หัวใจสำคัญของการเรียนรู้บนฐานความเข้าใจ ที่ช่วย
เยียวยาจิตใจ สร้างความมั่นใจ และเป็นรากฐานให้ผู้ร่วมเรียนรู้
กล้าที่จะก้าวต่อไป โดยมี “ความเข้าใจ” เป็นจุดเริ่มต้น และ
มี “ความสัมพันธ์ที่ดี” เป็นเครื่องมือนำทางให้บ้านแอื้ออาหาร
เป็นสังคมที่เอื้ออาทรและเกื้อกูลกันจากพลังของคนในชุมชน

เนื่องจาก 5 พื้นที่ตัวแบบที่ใช้ “การจัดการเรียนรู้
ที่ยืดหยุ่น” เป็นแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไทย
สู่ “สังคมแห่งการเรียนรู้” ที่แท้จริง โดยเฉพาะสำหรับ
แรงงานนอกระบบ คนจนเมือง และผู้สูงอายุ ซึ่งมักถูกจำกัด
โอกาสในการเข้าถึงการศึกษา การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น
ไม่เพียงช่วยเสริมศักยภาพแรงงาน เพิ่มคุณภาพชีวิต และ
ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม แต่ยังเป็นการลงทุน
เชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศ
ในระยะยาว

สนามเรียนรู้ของภาคร่วมสร้าง... "สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของคนทุกช่วงวัย"

การเปลี่ยนผ่านทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้แนวคิด เรื่อง **"การเรียนรู้ตลอดชีวิต"** (Lifelong Learning) กลายเป็นรากฐานสำคัญ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ที่มีการปรับโครงสร้างมาจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จึงถูกจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 เพื่อทำหน้าที่เป็น **"กลไกหลัก"** ในการขับเคลื่อนและบูรณาการโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนทุกกลุ่มอย่างยั่งยืน เป็นการยกระดับภารกิจ จากการ **"จัดการศึกษา"** เป็นการ **"ส่งเสริมการเรียนรู้"** โดยเน้นหลักการที่ว่า **"ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและในทุกที่"** (Anywhere, Anytime) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ที่ใช้การศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนทุกช่วงวัย ผ่านการจัดการศึกษาทางเลือก ในหลากหลายรูปแบบ และร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด

กว่า 6 ปีที่ผ่านมา กุณส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ. มีการดำเนินงานในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ โดยถักทอภาคีเครือข่าย ที่มาจากหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนงานในบทบาท **"หน่วยจัดการเรียนรู้"** และหนึ่งในนั้น คือ ภาคีจากกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ไม่ว่าจะเป็นจากสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัด ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ/ตำบล โดยตั้งแต่ปี 2562 – ปัจจุบัน ได้รับความร่วมมือจาก สกร. รวมทั้งสิ้น 19 แห่ง ใน 13 จังหวัด เพื่อเป็น **"นักสร้างทาง...การเรียนรู้"** ที่มุ่งเน้นให้คนทุกกลุ่มทุกช่วงวัย และทุกพื้นที่ เกิดทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับบริบทชีวิต มีวุฒิการศึกษา และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับสู่การมีอาชีพ มีรายได้ และสามารถพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ดังกรณีตัวอย่างจาก สกร. ใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดเลย จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดบึงกาฬ

ผนักปลั่งครุ สกร. ร่วมออกแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อคนเมืองเลย

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ที่มี สกร. เข้ามาขับเคลื่อนงานร่วมกับทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ฯ กสศ. มากที่สุด โดยเฉพาะในจังหวัดเลย มี สกร. ระดับอำเภอ มากถึง 5 แห่ง ได้แก่ สกร. ระดับอำเภอผาขาว สกร. ระดับอำเภอเอราวัณ สกร. ระดับอำเภอด่านซ้าย สกร. ระดับอำเภอนาแห้ว และ สกร. ระดับอำเภอภูกระดึง ผนักกำลังกันก้าวสู่สนามนักจัดการเรียนรู้และออกแบบกระบวนการทำงานอย่างเชื่อมโยงจนเกิดเครือข่ายคณะทำงานโดยใช้ฐานทุนภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่เป็น “เครื่องมือ” สร้างการเรียนรู้ที่นำไปสู่การมีอาชีพ มีรายได้ โดยมีหัวใจสำคัญคือ “กระบวนการเรียนรู้ระหว่างทางและการพัฒนาหลักสูตร” เพื่อส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ให้เข้าถึงคนในพื้นที่อย่างยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิต

หัวใจสำคัญคือ
“กระบวนการเรียนรู้
ระหว่างทาง
และการพัฒนาหลักสูตร”
เพื่อส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้
ให้เข้าถึงคนในพื้นที่อย่าง
ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิต

Change: เปลี่ยนมุมมอง สู่ผู้จัดการเรียนรู้

พื้นที่บ้านแสงภา หมู่ 1 ตำบลแสงภา อำเภอนาแห้ว คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกข้าว มันสำปะหลัง และข้าวโพด ซึ่งเก็บเกี่ยวได้เพียงปีละครั้ง ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอจึบรายจ่าย แต่เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูสวนทราย และเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีต้นฝักสะทอนซึ่งเป็นพืชพื้นถิ่นที่มีสรรพคุณทางยา บรรเทาอาการปวดท้องและแก้ไข้ ประกอบกับ คนในชุมชนมีภูมิปัญญาในการถนอมอาหาร และการทำแจ่วดำน้าฝักสะทอน ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ที่มีนายเกียรติชัย แสงรัตน์ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพการทำแจ่วดำน้าฝักสะทอน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ พัฒนาสู่การค้าออนไลน์ โดยใช้ “แจ่วดำน้าฝักสะทอน” เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้ว่างงาน เกษตรกร และผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีทักษะการทำแจ่วดำน้าฝักสะทอนให้มีคุณภาพ และมีมาตรฐานมากขึ้น สามารถส่งออกจำหน่ายในวงกว้างผ่านช่องทางออนไลน์ พร้อมกับการเติมเต็มความรู้ใหม่ ๆ รวมถึงทักษะ Digital Literacy และ E-Commerce

สำหรับกระบวนการทำงานจะเน้นทำงานร่วมกับผู้นำชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมเรียนรู้ รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายหน่วยจัดการเรียนรู้ในพื้นที่ โดยเฉพาะกระบวนการเรียนรู้เรื่องการวิเคราะห์ตลาดของผลิตภัณฑ์ และข้อดีข้อเสียของตลาดออนไลน์ ที่ได้รับความร่วมมือจากครู สกร.ระดับอำเภอด่านซ้าย มาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้และคณะทำงาน ทำให้คณะทำงานได้แนวคิดใหม่ในการทำงาน คือการเปลี่ยนจาก “ผู้ให้ความรู้” เป็น “ผู้อำนวยให้เกิดการเรียนรู้” สร้างบรรยากาศ ที่เอื้อและกระตุ้นให้ผู้ร่วมเรียนรู้สามารถหาความรู้ด้วยตัวเอง เรียนรู้เป็น และกล้าที่จะคิด และทำสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเอง

การเปลี่ยนจาก “ผู้ให้ความรู้”
เป็น “ผู้อำนวยให้เกิดการเรียนรู้”
สร้างบรรยากาศที่เอื้อและกระตุ้นให้ผู้ร่วมเรียนรู้
สามารถหาความรู้ด้วยตัวเอง
เรียนรู้เป็น และกล้าที่จะคิดและทำสิ่งใหม่ ๆ
ด้วยตนเอง

เมื่อเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ โดยเปิดให้ผู้ร่วมเรียนรู้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่เห็นได้ชัดเจน เช่น เกิดการรวมกลุ่มคนในชุมชนเพื่อต่อยอดอาชีพการแปรรูปแจ่วด้าให้เป็นของฝากในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ แจ่วบองแห้ง แจ่วบรรจุขวด รวมทั้งการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวชุมชน มีการจัดฐานเรียนรู้การสาธิตทำแจ่วให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และทดลองทำด้วยตัวเอง ซึ่งความเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ จากการรวมกลุ่มต่อยอดอาชีพร่วมกันของคนในชุมชนเหล่านี้ ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่ม บางคนสามารถชำระหนี้ หรือออมเงินได้มากขึ้น และที่สำคัญคือ เป็นจุดเริ่มต้นที่จะช่วยลดการย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมืองได้

ปัจจุบัน สก.ระดับอำเภอนาแห้ว กำลังมีการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำงานเพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตรเรียนรู้ที่ครบวงจร โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการทำน้ำผักแจ่วด้าสร้างอาชีพสร้างรายได้ในรูปแบบต่าง ๆ หรือจะเลือกเสริมทักษะเฉพาะด้าน เช่น หลักสูตรการทำแจ่วด้า หลักสูตรการตลาดออนไลน์ หลักสูตรการดูแลสุขภาพกายใจ และหลักสูตรการบริหารการเงิน เป็นต้น

Connectors: นักเชื่อมโยงการเรียนรู้ที่ยึดหยุ่น

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ด้านซ้าย จังหวัดเลย ร่วมขับเคลื่อนงานในบทบาทหน่วยจัดการเรียนรู้ โดยใช้ “ผีตาโชน” อัตลักษณ์ประเพณีประจำท้องถิ่น มาต่อยอดเป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้ว่างงานและเกษตรกรในพื้นที่ตำบลโคกงาม และตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย โดยนายธนาวัฒน์ อนุกุล ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมอาชีพการทำผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกผีตาโชนกล่าวว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประสบปัญหาเดียวกับหลายพื้นที่ในจังหวัดเลยคือ การขาดรายได้หลังจากฤดูทำไร่ทำนา จึงนำอัตลักษณ์ของท้องถิ่นมาสร้างอาชีพใหม่ให้เกิดรายได้เสริมเนื่องจากที่ผ่านมาเราจะพบผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผีตาโชนเฉพาะช่วงที่มีงานประเพณีเท่านั้น

หน่วยจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนสื่อกลางของผู้ร่วมเรียนรู้ ที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อให้ชุมชนได้เข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการกิจหลักของ สก. เรื่องการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

“จริง ๆ แล้วคนในชุมชน มีความต้องการที่จะเรียนรู้
สิ่งใหม่ ๆ เสมอ ดังนั้นในบทบาทหน่วยจัดการเรียนรู้ และ
ครู สกร. ที่ใกล้ชิดชุมชน จึงต้องทำความเข้าใจความต้องการ
ของชุมชน และนำสิ่งเหล่านั้นมาออกแบบการเรียนรู้
โดยเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ใหม่ เชื่อมร้อยวิทยากรที่มี
ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน อาทิ ครู สกร. หรือภาคีเครือข่าย
เข้ามาช่วยหนุนเสริมการเรียนรู้ของชุมชน และเรียนรู้
ไปพร้อมกับชุมชนในทุกกระบวนการ”

โดยนำแนวคิด “การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น” ที่มีการเชื่อมต่อ
องค์ความรู้จากกลุ่มตาโชนรักษ์โลก โรงเรียนศรีสองรักวิทยา
เปิดพื้นที่ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้เรียนรู้จากการลงมือทำ เน้นการ
มีส่วนร่วมให้ทุกคนสามารถแลกเปลี่ยนมุมมองกับวิทยากร
ได้เต็มที่ ขณะเดียวกันก็พยายามเอื้อให้เกิดการเชื่อมต่อ
ระหว่างผู้ร่วมเรียนรู้ด้วยกันแบบ “เพื่อนสอนเพื่อน”
สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ร่วมเรียนรู้เกิดการเชื่อมความรู้ใหม่
กับความรู้เดิม เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้
มองเห็นภาพรวมของตลาด เห็นแนวทางและเทคนิควิธีการ
พัฒนาผลิตภัณฑ์ และสามารถนำไปต่อยอดอาชีพตามสไตล์
ของแต่ละคน อาทิ หน้ากากผ้าตาโชนเล็กตั้งโต๊ะหรือติดฝาผนัง
ผ้าตาโชนจิว หรือการประยุกต์ผ้าตาโชนเป็นเข็มกลัด แม่เหล็ก
ติดตู้เย็น นาฬิกา โคมไฟแฟนตาซี พวงกุญแจไหมพรมถัก

หรือถุงผ้าลายปัก เป็นต้น โดยคณะทำงานจะคอยสังเกตต่าง ๆ
ใช้ “การตั้งคำถามเพื่อจุดประกายความคิด” ของผู้ร่วมเรียนรู้
ให้เข้าที่เข้าทางมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันผู้ร่วมเรียนรู้มีการรวมกลุ่ม
รับออเดอร์และจำหน่ายทางออนไลน์บ้างแล้ว

“หน่วยจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนสื่อกลางของ
ผู้ร่วมเรียนรู้ ที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อให้ชุมชนได้เข้าถึงโอกาส
ในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจหลักของ สกร.
เรื่องการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต”

Coach: หนุนเสริมการเรียนรู้ ที่ตอบโจทย์ชีวิต

พื้นที่ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง มีพื้นที่ปลูกไผ่
มากกว่า 1,200 ไร่ และมีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยาน
แห่งชาติภูกระดึง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูค้อ ภูกระแต และ
ป่าชุมชน ที่คนในชุมชนเข้ามาขุดหน่อไม้เพื่อนำมาแปรรูป
ด้วยภูมิปัญญาดั้งเดิม เช่น หน่อไม้สด หน่อไม้ดอง หน่อไม้
ตากแห้ง หน่อไม้อัดถุง และหน่อไม้อัดบิบ ซึ่งคาดว่าจะมี
สัดส่วนการผลิตหน่อไม้สูงถึง 350 ตันต่อปี อีกทั้งในพื้นที่
ยังมีการจัด “งานไผ่กินหน่อไม้ภูกระดึง” ขึ้นทุกปีจนกลายเป็น
เทศกาลสำคัญที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ

แต่ที่ผ่านมามีชุมชนประสบปัญหา เรื่องการจัดจำหน่าย เนื่องจากหน่อไม้ เกิดการเน่าเสีย สินค้าไม่มีมาตรฐาน รับรอง บรรจุภัณฑ์ไม่น่าเชื่อถือ รวมถึง

การจัดจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอ ต่อรายจ่าย นางชนิษฐา วีระจิตสกุลงาม ศูนย์ส่งเสริม การเรียนรู้ระดับอำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย จึงทำโครงการ ส่งเสริมและพัฒนาทักษะอาชีพการแปรรูปผลิตภัณฑ์ หน่อไม้ โดยใช้ “ไผ่และหน่อไม้” เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ ให้กับกลุ่มแรงงานนอกระบบ ผู้สูงอายุ ผู้ว่างงาน เกษตรกร และเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษาในพื้นที่บ้านห้วยเตี๋ย หมู่ 8 และ บ้านทานตะวัน หมู่ 11 ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง

นำทักษะการ “ไผ่” ออกแบบการเรียนรู้ บนฐานทุนภูมิปัญญา และทรัพยากรท้องถิ่น เปิดมุมมองผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นเจ้าของความรู้ ให้เห็นความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ในเส้นทางอาชีพ และทำหน้าที่หนุนเสริมให้เกิดการเรียนรู้

โดยนำทักษะการ “ไผ่” การออกแบบการเรียนรู้ บนฐานทุนภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่น เปิดมุมมอง ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เป็นเจ้าของความรู้ให้เห็นความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ในเส้นทางอาชีพ และทำหน้าที่หนุนเสริมให้เกิดการเรียนรู้

จนแตกหน่อการเรียนรู้เป็น 6 สายพานอาชีพหลัก คือ การขยายพันธุ์ไผ่ การเพาะหน่อไม้ การทำหน่อไม้อัดถุง แปรรูป การทำปุ๋ยจากใบไผ่ การแปรรูปลำไผ่เป็นผลิตภัณฑ์ และทักษะการตลาด เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคนในชุมชนมีความหลากหลาย และความต้องการที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การออกแบบ การเรียนรู้จึงต้องยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และ ต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาว่าจะประยุกต์ใช้ฐานทุนทรัพยากร และเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อออกแบบการเรียนรู้ใหม่ที่ตอบโจทย์ความสนใจที่หลากหลายได้อย่างไร โดยขั้นตอน สำคัญที่สุด คือการให้เวลาผู้ร่วมเรียนรู้ได้ทดลองและ ลงมือทำด้วยตัวเองในทุก ๆ กระบวนการ หรือ Learning by Doing โดยคณะทำงานถอยออกมาเป็นโค้ชในการพาคิด พาทำแทน

1 ปีของการทำงาน เกิดองค์ความรู้ที่สามารถ นำไปต่อยอดงานกับ สกร.ระดับอำเภอภูกระดึง คือ “หลักสูตรการแปรรูปหน่อไม้” ที่สามารถนำไปใช้ขยายผล ในพื้นที่หรือชุมชนอื่นได้ รวมถึงพัฒนาเป็นหลักสูตร สถานศึกษา “วิชาไผ่เลี้ยงชีวิต” ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้ร่วมเรียนรู้ที่ผ่านโครงการนี้ สามารถเทียบโอน ประสบการณ์สะสมเป็นหน่วยกิตเพื่อรับวุฒิการศึกษาได้ หากสมัครเรียนต่อกับ สกร.

Community: การเรียนรู้ เพื่อยกระดับฐานทุนชุมชน

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับ

อำเภอผาขาว จังหวัดเลย ร่วมขับเคลื่อนงาน
ในบทบาทหน่วยจัดการเรียนรู้โดยใช้
“ผ้าฝ้าย” เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้

ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ว่างงาน และเกษตรกรในพื้นที่
บ้านสันติภาพพัฒนา บ้านโนนรัง บ้านโนนป่าซาง และ
บ้านป่าซาง ตำบลโนนป่าซาง อำเภอผาขาว โดยมี
นางขวัญจิตร ทองดี เป็นผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริม
การเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพการทอผ้าฝ้ายและการแปรรูป
ผ้าฝ้าย เพื่อพลิกฟื้นการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการทอผ้า
ฝ้ายพื้นเมืองให้กลับมาเข้มแข็ง เป็นแหล่งสร้างรายได้เสริม
ให้คนในพื้นที่ และเป็นโอกาสในการส่งต่อความรู้ให้กับ
ผู้ร่วมเรียนรู้คนอื่น ๆ ในชุมชน

การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นจะเกิดขึ้นได้
ไม่ใช่เพียงครุณาความรู้ไปให้ตามใจผู้เรียน
แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้บริบทชีวิตจริง
ของผู้ร่วมเรียนรู้เป็นตัวเบิกนำ
และสร้างโอกาสที่เอื้อให้เขา
เป็นเจ้าของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

โดยออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้นำกลุ่มสตรี
จาก 4 ชุมชน เชื่อมโยงครูจาก สกร.ระดับตำบล เข้ามา
ร่วมเป็นคณะทำงานในพื้นที่ พร้อมกับสร้างเป้าหมายร่วม
เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพด้านการทอผ้าฝ้าย การแปรรูปผ้าฝ้าย
การย้อมสีธรรมชาติ การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ และ
พัฒนาตลาดขายที่เป็นเอกลักษณ์ การจัดการการเงินและ
การบริหารหนี้ และสอดแทรกทักษะการสื่อสาร เทคโนโลยี
ทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และการตลาด ไปพร้อมกัน

ทั้งนี้ ที่ผ่านมา สกร. มีการนำองค์ความรู้เข้าไปหนุนเสริม
กลุ่มอาชีพในชุมชนอยู่แล้ว เพียงแต่อาจจะไม่ทั่วถึง
การได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วนการศึกษา กับ สสท. ทำให้เรา
ได้เรียนรู้วิถีจัดการกระบวนการเรียนรู้และออกแบบ
กิจกรรมเรียนรู้ให้กับตอบโจทย์ความต้องการของคน
ทุกช่วงวัยได้มากขึ้น งบประมาณอาจไม่ใช่คำตอบเดียว
ที่จะสร้างการเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง แต่กระบวนการเรียนรู้
ที่เหมาะสมต่างหากที่จะทำหน้าที่ส่งต่อการเรียนรู้ออกไป
อย่างไม่สิ้นสุด เช่น ในครั้งนี้เราทำงานกับ 4 ชุมชน ดังนั้น
การสร้างหัวหน้าห้องหรือแกนนำจากแต่ละกลุ่มขึ้นมา
ร่วมส่งต่อการเรียนรู้ก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่คณะทำงานนำมาปรับใช้
โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม สนุก และยืดหยุ่น ทำให้ครู สกร.
ได้รับคำชมจากชุมชนว่า “ทำไม่ครูเก่งจัง เรียนสนุกมากเลย”
นั่นหมายความว่า ชุมชนเปิดใจและพร้อมเรียนรู้
ไปกับเราในทุก ๆ กระบวนการ และกล้าเข้ามามีส่วนร่วม

ในการเรียนรู้ ผ่านการแบ่งปันแนวคิด เทคนิค และต่อยอด เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ไปด้วยกัน เช่น ผ้ามัดหมี่ลายใฝ่ซาง ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เป็นต้น

“เราทำงานจิตอาสาามาตั้งแต่เด็ก ๆ แล้วจึงเข้ามาเป็นครู สกร. แต่วันนี้เราเกิดแรงบันดาลใจว่าในวันที่เกษียณอายุ ก็อยากที่จะบูรณาการงานของ สกร. และแนวทางนักจัดการเรียนรู้ชุมชนของ กสศ. เข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาชีวิตคนในชุมชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น”

Collaborative: สร้างการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วม

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับ

อำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ร่วมขับเคลื่อนงาน
ในบทบาทหน่วยจัดการเรียนรู้โดยใช้
“ผ้าสาหลี” เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้

ให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ว่างงาน และเกษตรกรในพื้นที่
บ้านโนนสวรรค์ หมู่ 3 บ้านศูนย์พัฒนา หมู่ 6 บ้านห้วยสวรรค์
หมู่ 8 และบ้านหนองตุม หมู่ 10 ตำบลผาสามยอด
อำเภอเอราวัณ โดยมีนางกาญจนา สอนสัยา เป็นผู้รับผิดชอบ
โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพแปรรูป
ผ้าสาหลี ซึ่งมีหลักในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ คือ
ผสานเป้าหมายการทำงานหลักระหว่าง สกร. และ กสศ.

ให้เป็นหนึ่งเดียว มุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้
ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์บริบทชีวิตคนในพื้นที่ โดยต่อยอด
องค์ความรู้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าสาหลี
ที่มีอยู่เดิม พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ทันสมัยและ
ตอบโจทย์ตลาดมากขึ้น เพื่อสร้างทางเลือกอาชีพใหม่
ให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

“ทุกโจทย์ความต้องการของผู้ร่วมเรียนรู้คือ บทเรียนใหม่
ของคณะทำงาน เพราะการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นจะเกิดขึ้นได้
ไม่ใช่เพียงครุ่นหาความรู้ไปให้ตามใจผู้เรียน แต่ต้องเปิดพื้นที่
ให้บริบทชีวิตจริงของผู้ร่วมเรียนรู้เป็นตัวเบิกนำ และ
สร้างโอกาสที่เอื้อให้เขาเป็นเจ้าของการเรียนรู้ด้วยตนเอง
พร้อมทั้งหาข้อมูล หาความรู้ หาผู้รู้ หาเครือข่ายหนุนเสริม
และเชื่อมโยงโอกาสใหม่ ๆ เข้ามา เพื่อให้การออกแบบ
การเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุด”

ประสบการณ์ทำงานร่วมกับ กสศ. ที่ผ่านมา ทำให้
คณะทำงานได้แนวทางและวิธีการออกแบบกระบวนการ
เรียนรู้ใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปปรับใช้กับผู้เรียนของ สกร. ได้
ทั้งยังเกิดหลักสูตรใหม่ “การแปรรูปผ้าสาหลี” ที่สามารถ
นำไปใช้ขยายผลในพื้นที่หรือชุมชนอื่นต่อไป รวมถึง
มีการต่อยอดหลักสูตรดังกล่าวให้สามารถเทียบโอน
ผลการเรียนเป็นหน่วยกิตจากการสั่งสมประสบการณ์
ได้อีกด้วย

ปัจจุบันผู้ร่วมเรียนรู้ในชุมชนสามารถรวมกลุ่มกัน
อย่างเป็นธรรมชาติ และเกิดแบรนด์สินค้าชื่อ “ERA LOEI”
ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้าสาหลีที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้
และคิดต่อยอดของผู้ร่วมเรียนรู้ ได้แก่ ตุ๊กตาผีตาโขน
หมอนผ้าห่ม ผ้าคลุมไหล่ ที่นอนสุนัข-แมว และเครื่องประดับ
เช่น กิ๊ฟติดผมและที่คาดผม กล่าวได้ว่า โครงการนี้
เป็นการทำงานที่ตอบโจทย์เป้าหมายร่วมทั้ง สกร. และ กสศ.
อย่างแท้จริง เพราะชุมชนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในแบบ
ที่เขาเลือกและสนใจ กระทั่งเกิดทักษะใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็น
การทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ การตัดเย็บ และการจัดการตลาด

กระบวนการเรียนรู้เหล่านี้ที่สามารถนำไปขยายผลต่อไปในพื้นที่ชุมชนอื่น และพัฒนาต่อยอดเป็นหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อใช้ในการเทียบโอนหน่วยกิตสำหรับผู้ที่ต้องการรับวุฒิการศึกษาจาก สกร. โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในพื้นที่ได้มีทางเลือกในการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์บริบทชีวิตมากยิ่งขึ้น

ของตนเอง ที่เป็จุดเริ่มต้นของการมีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มและทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้นั่นเอง

วันนี้ แม้โครงการจะจบไปแล้ว แต่บทบาทครู สกร. ยังไม่จบ เรายังเห็นชุมชนรวมตัวกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกฝน และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ออกมาอย่างต่อเนื่องด้วยตัวของเขาเอง

การดำเนินงานในบทบาทหน่วยจัดการเรียนรู้ของ สกร. ทั้ง 5 แห่งในจังหวัดเลย สิ่งที่เห็นได้ชัดเจน คือการสร้างพื้นที่เรียนรู้ และการใช้ฐานทุนในพื้นที่เป็น “เครื่องมือ” สร้างการเรียนรู้ กระทั่งเกิดการรวมกลุ่มเกิดอาชีพมีรายได้ซึ่งแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิตนี้ นอกจากจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนของ สกร. ได้แล้ว ภาคิ สกร. ทั้ง 5 แห่งยังได้

“หลักสูตร” ที่พัฒนาขึ้นมาจากกระบวนการเรียนรู้เหล่านี้ที่สามารถนำไปขยายผลต่อไปในพื้นที่ชุมชนอื่น และพัฒนาต่อยอดเป็นหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อใช้ในการเทียบโอนหน่วยกิตสำหรับผู้ที่ต้องการรับวุฒิการศึกษาจาก สกร. โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในพื้นที่ได้มีทางเลือกในการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์บริบทชีวิตมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันทาง สกร. ประจำจังหวัดเลย มองเห็นโอกาสใหม่ ๆ จากแนวทางปฏิบัติที่ สกร. ทั้ง 5 แห่งได้เรียนรู้จาก กสศ. และมีแนวโน้มที่จะหนุนเสริมให้ สกร. ทั้ง 5 แห่งนี้ ก้าวสู่การเป็นพี่เลี้ยงถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับ สกร. อื่น ๆ ในจังหวัดเลยต่อไป

เส้นทางการเรียนรู้ที่ทุกคนเข้าถึงได้

“ทั้งชุมชน คือ ห้องเรียน ดังนั้นไม่ว่าที่ไหนก็สามารถจัดการเรียนรู้ได้”

คือ หลักคิดที่ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ตัวแทน สกร.

เพียงแห่งเดียวจากภาคตะวันตก นำมาใช้ออกแบบการเรียนรู้ในโครงการส่งเสริมโอกาสทางการเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพและสร้างรายได้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในพื้นที่ตำบลท่ามะกา ตำบลพระแท่น ตำบลสนามแย้ และตำบลท่าไม้ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยมี นางสาวสมฤทัย บุญส่ง เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ เนื่องจากพบปัญหาประชาชนส่วนหนึ่งในพื้นที่ไม่มีที่ดินทำกิน ต้องเช่าพื้นที่

เพื่อทำการเกษตร อีกทั้งผลผลิตทางการเกษตรราคาตกต่ำ ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เกิดปัญหาหนี้สินซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

รวมทั้งยังพบข้อมูลคนพิการ ผู้พิการ ผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เด็กและเยาวชนเรียนไม่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนหนึ่ง จึงชักชวนภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ เข้ามาเป็นกลไกร่วมสร้างการเรียนรู้ผ่านอาชีพเพื่อสร้างรายได้จากทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น พืชสมุนไพร และพืชผักพื้นถิ่น ยกกระตือรือร้นการผลิตแบบปลอดภัย และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาการแปรรูปผลผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และลดรายจ่ายในครัวเรือน เช่น การทำพริกแกงพื้นบ้านจากภูมิปัญญาดั้งเดิม 3 สูตร ได้แก่ พริกแกงเผ็ด พริกแกงเขียวหวาน และพริกเผา

“ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จาก กสศ. คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้มองเห็นต้นทุนของตัวเอง และมองเห็นโอกาสใหม่ ๆ ในการต่อยอดความรู้จากสิ่งที่ถนัด ทำความเข้าใจและพิจารณาผู้ร่วมเรียนรู้เป็นรายบุคคล ที่สำคัญกระบวนการเรียนรู้ที่ดีจะต้องมีการ “ทำซ้ำ” เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องออกแบบ และวางแผนการเรียนรู้เพื่อสร้างพัฒนาการให้เกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นเป็นตอน”

ทั้งนี้ ความท้าทายที่สุดในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้วัยแรงงาน โดยเฉพาะกลุ่มที่ทำงานรับจ้างคือ เขาต้องมีรายได้ทุกวัน ฉะนั้นเขาจะเลือกไปทำงานมากกว่ามาเรียนรู้ เพราะบางคนต้องหาเลี้ยงทั้งครอบครัว แต่ในฐานะหน่วยจัดการเรียนรู้เราปล่อยเขาไปไม่ได้ เราต้องลงไปซ่อมเสริมความรู้ให้พวกเขา หลังเลิกงาน หากวันหนึ่งเขาเกิดแรงบันดาลใจมากพอเขาจะเปิดใจและเดินเข้ามาเรียนรู้กับเราเอง ถือเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกให้เกิดขึ้นบนพื้นที่ปลอดภัยที่ทุกคนเรียนรู้ร่วมกันได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าครู สกร. จะขับเคลื่อนงานร่วมกับท้องถิ่น ท้องที่ หรือคนในชุมชนมานาน แต่ทุกการเริ่มต้น “การเชื่อมต่อ” กับชุมชนเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุด เหมือนดังคำที่ว่า “ต่อผิดชีวิตเปลี่ยน” เช่น ควรจะเข้าทางไหนผ่านผู้นำท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชนในพื้นที่ เหล่านี้คือสิ่งที่คนทำงานต้องวิเคราะห์บริบทให้ออกกว่าใครจะเป็นประจวบเหมาะสำคัญที่พาคณะทำงานเข้าถึงความร่วมมือได้มากที่สุด

อีกหนึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือ การเห็นความสำคัญของการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับบริบทพื้นที่ โดยเฉพาะการใช้ฐานทรัพยากรในชุมชน เช่น พืชสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศูนย์การเรียนรู้ที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งการปรับบทบาทจากผู้จัดอบรม มาเป็น “ผู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน” โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและใช้ทรัพยากรชุมชนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการเรียนรู้

ผลที่เกิดขึ้น คือ ให้ความสำคัญในชุมชนดีขึ้น เกิดเครือข่ายการพัฒนาอาชีพระหว่างตำบล ภายใต้แนวคิดการรวมกลุ่มประกอบอาชีพทำพริกแกง นอกจากนั้น ยังส่งผลให้เยาวชนกลุ่มเสี่ยงยาเสพติดในพื้นที่และเด็กพิการทางสติปัญญาได้รับการยอมรับจากชุมชนและอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจ ที่สำคัญเทศบาลตำบลพระแท่น อำเภอท่ามะกาได้สานต่อแนวทางการเรียนรู้นี้ โดยให้การสนับสนุนโครงการพัฒนากลุ่มอาชีพของคนในพื้นที่เทศบาลต่อไป รวมถึงปรับบทบาทการทำงานของ สกร. เป็นการทำงานเชิงรุก จากที่เคยรอให้เด็กเยาวชนหรือผู้เรียนเดินเข้ามาหา เป็นการเดินเข้าไปหาพวกเขาแทน

การจัดกระบวนการเรียนรู้
อย่างมีส่วนร่วม
ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้
มองเห็นต้นทุนของตัวเอง
และมองเห็นโอกาสใหม่ ๆ
ในการต่อยอดความรู้
จากสิ่งที่ถนัด

นิเวศการเรียนรู้ใหม่ของเครือข่าย สกร.

ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ เป็นภาคีร่วมดำเนินงานกับ กสศ. ปี 2562-2563 ในพื้นที่ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ที่ใช้ “อาชีวะ” เป็นเครื่องมือ “สร้างการเรียนรู้” ให้กับผู้คน ด้วยหลักสูตรที่มาจากชีวิตจริงและฐานทุนในพื้นที่ ซึ่งมี “กก” และ “ผือ” เป็นทรัพยากรที่สำคัญ โดยเปิดพื้นที่ให้ผู้ร่วมเรียนรู้มีส่วนร่วมออกแบบ บนความเชื่อมั่นว่า “การพัฒนาหลักสูตรที่ตอบโจทย์ชีวิตสามารถออกแบบและขับเคลื่อนได้ผ่านการพัฒนาผู้คน” ซึ่งครู สกร. ต้องพลิกบทบาทจากครูผู้สอนมาเป็นโค้ช หรือ “นักจัดการเรียนรู้ชุมชน” ขณะเดียวกันก็ต้องเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ที่เคียงข้างไปกับคนในพื้นที่ตั้งแต่ต้นทาง

นางรัศมี อิตผา ครู สกร.ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬ กล่าวว่า การดำเนินงานในระยะแรก เน้น “การพัฒนาคน” ควบคู่ไปกับ “การยกระดับผลิตภัณฑ์” เพื่อเสริมความเข้มแข็งให้กับ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอเสื่อบ้านโพธิ์ทอง กระทั่งเกิดแบรนด์ “ก.กก บึงกาฬ” แม้ปี 2564 - 2566 สกร.ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬ และชุมชนไม่ขอรับทุนสนับสนุนจาก กสศ. เพราะต้องการเปิดโอกาสให้หน่วยอื่น ๆ ได้รับโอกาสเหมือนกับพวกเราในปีแรก ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยคณะทำงานยังคงขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคน

และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ด้วยการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาเป็น “หุ้นส่วน” โดยยังคงเน้นการส่งเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้ซึ่งเป็นคนในพื้นที่และเป็นเจ้าของอาชีพตัวจริง ยกระดับตัวเองขึ้นมาเป็นแกนนำ และเป็นวิทยากรถ่ายทอดวิชาการทอและแปรรูปเสื่อส่งต่อโอกาสให้กับคนอื่น ๆ ในชุมชน รวมทั้งร่วมมือกับครูในโรงเรียน ผลักดันหลักสูตรทอเสื่อให้กลายเป็นหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรรายวิชาเลือกบรรจุไว้ในโรงเรียน เพื่อให้ลูกหลานในชุมชนได้สานต่อภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าไว้ รวมทั้งเชื่อมต่อการเรียนรู้ระหว่างวัย

"การพัฒนาหลักสูตรที่ตอบโจทย์ชีวิตสามารถออกแบบและขับเคลื่อนได้ผ่านการพัฒนาผู้คน" ซึ่งครู สกร. ต้องพลิกบทบาทจากครูผู้สอนมาเป็นโค้ช หรือ "นักจัดการเรียนรู้ชุมชน" และขณะเดียวกันก็ต้องเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ที่เคียงข้างไปกับคนในพื้นที่ตั้งแต่ต้นทาง

ทั้งนี้ ผลผลิตภายใต้แบรนด์ ก.กก บึงกาฬ ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างมีคุณภาพและมีความหลากหลายกว่า 30 ชนิด ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เสริมเฉลี่ยวันละ 100 - 300 บาทต่อคน เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีสวดลายเป็นอัตลักษณ์ เช่น ลายชั้นหมากเบ็ง ลายไขโพธิ์ทอง ลายสองฝั่งโขง และลายเกล็ดนาคา ซึ่งเกิดจากโครงการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (1 จังหวัด 1 ผลิตภัณฑ์) และอยู่ระหว่างการจดสิทธิบัตรกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา อีกทั้งผลิตภัณฑ์ยังได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) รวมถึงมีการรวบรวมองค์ความรู้จากกระบวนการทำงานตลอดหลายปีที่ผ่านมาพัฒนาเป็น “ศูนย์เรียนรู้ ก.กก บึงกาฬ” เกิดการต่อยอดอาชีพสู่การเป็นผู้ประกอบการ และเกิดเครือข่ายอาชีพในลักษณะ “กองทุนอาชีพ” ขึ้นในชุมชนโดยมีเป้าหมาย 1. เพื่อสร้างการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน 2. เพื่อให้มีเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ 3. เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาและเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ส่งต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นต่อกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย

ตามความต้องการของชุมชน และที่สำคัญเกิด “หลักสูตรท้องถิ่นด้านการสืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการทอเสื่อ”

“การจัดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนไม่ใช่เพียงทำเป็นโครงการแล้วจบไป แต่จะสำเร็จได้ต้องใช้ใจนำและสร้างทีมคณะทำงานที่เห็นเป้าหมายร่วมกันให้ได้จึงจะเกิดพลัง เพราะทุกเส้นทางล้วนมีอุปสรรค ดังนั้นสิ่งที่ กสศ. หล่อหลอมให้คณะทำงานเดินทางมาถึงตรงนี้ คือ แนวคิดการพัฒนาที่ต้องเริ่มต้นจากตัวเองก่อน ทำตัวเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ แล้วจึงส่งต่อโอกาสไปยังเครือข่ายอื่นต่อไป”

ปี 2567 สกร.ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬได้รับโอกาสเข้ามาทำงานร่วมกับ กสศ. อีกครั้งในโครงการขยายผลและพัฒนาทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานพื้นที่จังหวัดบึงกาฬ โดยมีเป้าหมายเพื่อขยายผลแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นไปยังพื้นที่เทศบาลตำบลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล สกร.ระดับตำบลโนนสมบูรณ์ สกร.ระดับตำบลวิศิษฐ์ และ สกร.ระดับตำบลคำนาดี อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ และขยายฐานการผลิตสินค้าภายใต้แบรนด์ ก.กก บึงกาฬ ออกไปสู่พื้นที่อื่น พร้อมทั้ง

ยกระดับแหล่งเรียนรู้ “เฮือนเฮียนกก” ให้มีศักยภาพ ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และ สร้างเศรษฐกิจชุมชน ผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสานพลังเครือข่ายร่วมสนับสนุนเด็กและ เยาวชนในพื้นที่ให้เข้าถึงการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และมีทางเลือกในการใช้ชีวิตเพื่อต่อยอดความฝัน และ ความหวังของตนเอง

สำหรับแนวคิดหลักที่ สกร.ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬ ใช้ในการดำเนินงานในพื้นที่ขยายผล คือ **การจัดการเรียนรู้ ที่ยืดหยุ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน** โดยมีหัวใจสำคัญคือ

1. การเข้าถึงตัวและใจของผู้ร่วมเรียนรู้ ใช้วิธี “เคาะบ้าน เคาะใจ รุกถึงที่ ลุยถึงถิ่น” เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง
2. การให้คุณค่าและตัวตน ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ออกแบบการเรียนรู้ ด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วม
3. ระบบพี่เลี้ยง (Coach) โดยคณะทำงานทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง คอยหนุนเสริม เต็มเต็มความรู้และทักษะอาชีพ รวมถึง การหนุนเสริมพลังใจ ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ และ
4. ระบบบัดดี้ (Buddy) เป็นกลไกหลัก ที่ถูกนำมาใช้ในโครงการนี้ ซึ่งไม่ได้หมายถึงเพื่อนช่วยเพื่อน

ครูช่วยผู้เรียนเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึง “ผู้ปกครองที่เข้ามา มีบทบาทร่วมกับลูกหลาน” ทั้งการเรียนรู้ฝึกทักษะอาชีพ และสร้างความเข้มแข็งไปพร้อมกัน โดยแนวคิดดังกล่าว ตั้งอยู่บนความเชื่อว่า “สถาบันครอบครัวคือรากฐาน ที่มั่นคงที่สุด” หากเด็ก มีพ่อแม่หรือผู้ปกครองเดินเคียงข้าง คอยให้กำลังใจ และร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน โอกาสที่จะ ประสบความสำเร็จในเส้นทางชีวิตก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย

ดังนั้น ระบบบัดดี้จึงไม่เพียงทำให้เยาวชนได้รับ ทักษะอาชีพเท่านั้น แต่ยังกลายเป็น “เกราะป้องกันทางใจ” ให้เด็กเยาวชนไม่หลุดออกจากระบบการศึกษา เพราะมีทั้ง พ่อแม่ ครู และเพื่อนร่วมทางคอยเป็นกำลังใจที่พร้อมเรียนรู้ และเติบโตไปด้วยกัน นอกจากนี้ การเหนียวแน่น ความร่วมมือ จากเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกพื้นที่มาร่วมขับเคลื่อนงาน ก็เป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงการยกระดับการทำงานร่วมกับ มูลนิธิเอสซีจี ในโครงการ Learn To Earn เรียนรู้เพื่ออยู่รอด รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามความถนัดในการฝึกวิชาชีพและ การประกอบอาชีพ สำหรับเยาวชน ที่หลุดจากระบบการศึกษา และเยาวชนกลุ่มเสี่ยงกันนับว่าเป็นกำลังหนุนเสริมที่สำคัญ

ผลลัพธ์จากการทำงานที่ผ่านมา ทำให้เกิดแนวทาง การยกระดับการประกอบอาชีพ และรูปแบบการจัด การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นไปสู่ สกร. ในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในระดับ อำเภอ และระดับจังหวัด โดยปัจจุบันต้นสังกัด หรือ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ได้นำแนวคิดและรูปแบบ การทำงานดังกล่าวไปกำหนดเป็นนโยบาย 1 สกร. ระดับตำบล 1 หลักสูตรอาชีพ และยกระดับสู่ผลิตภัณฑ์ ต้นแบบ สกร. จังหวัดละ 1 แห่ง ทั่วประเทศ ทั้งยัง เกิด “การขยายตัวแบบการจัดการเรียนรู้” ใน 2 ส่วน ดังนี้

การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาเป็น “หุ้นส่วน” โดยยังคงเน้นการส่งเสริม ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ซึ่งเป็นคนในพื้นที่และเป็นเจ้าของอาชีพตัวจริง ยกระดับตัวเองขึ้นมาเป็นแกนนำ และเป็นวิทยากรถ่ายทอดวิชาการทอและแปรรูปเสื้อส่งต่อโอกาสให้กับคนอื่น ๆ ในชุมชน

ส่วนแรก คือ การขยายไปสู่โรงเรียนในพื้นที่ เช่น โรงเรียนโพธิ์ทองวิทยานุสรณ์ โรงเรียนโนนคำพิทยาคม และโรงเรียนอื่น ๆ โดยนำไปบรรจุในโครงสร้างหลักสูตรรายวิชา เลือก 1 หน่วยกิต ได้แก่ วิชาโครงการงานวิชาการทำไม้กีดลาย ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และวิชาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากกก ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ส่วนที่สอง คือ การขยายไปสู่ สกร.ระดับอำเภอ และสำนักงาน สกร.ประจำจังหวัด 6 แห่ง ได้แก่ สำนักงาน สกร.ประจำจังหวัดมหาสารคาม สำนักงาน สกร.ประจำ จังหวัดภูเก็ต สำนักงาน สกร.ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงาน สกร.ประจำจังหวัดเลย สำนักงาน สกร.ประจำ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ สำนักงาน สกร.ประจำจังหวัดยโสธร โดยเป็นวิทยากรในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ทำงานร่วมกัน

นอกจากนี้ ยังสามารถพัฒนาหลักสูตรทักษะอาชีพ ท้องถิ่นที่มาจากการใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อยกระดับ การเรียนรู้ให้แก่เยาวชนและประชากรวัยแรงงานจำนวน 13 หลักสูตร เกิดแหล่งเรียนรู้จำนวน 9 แห่ง 7 กลุ่มอาชีพ รวมทั้งวิทยาลัยนวัตกรรมการบึงกาฬได้นำนวัตกรรมการ จัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นไปขยายผลในพื้นที่อื่นต่อไป ซึ่งผลลัพธ์เหล่านี้หากมีเพียง สกร. ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬ

ทำงานเพียงหน่วยเดียวคงไม่สำเร็จ โดยปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จคือ การสร้างนิเวศ การเรียนรู้ร่วมให้มีความยืดหยุ่นและปลอดภัย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา ฉะนั้น งานนี้ไม่ใช่เพียง การพัฒนาอาชีพ แต่เป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้คน ผ่านการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือต่อเติมมุมมองใหม่ ๆ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้หรือคนในพื้นที่กล้าที่จะลุกขึ้นมายกระดับ คุณภาพชีวิตของตัวเองด้วยความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ ซึ่งตอบโจทย์ การจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของผู้คนและ ตอบโจทย์บริบทพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) มีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะผู้นำการปฏิรูปและขับเคลื่อน การเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศ ภารกิจของ สกร. ไม่เพียงจำกัดอยู่แค่การจัดการศึกษาทางเลือกเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการสร้างนิเวศการเรียนรู้ การพัฒนา แหล่งเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ และการสร้างความร่วมมือ เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีโอกาส ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐาน ของการสร้าง “ทุนมนุษย์” ที่มีคุณภาพและยืดหยุ่น ต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

มหาวิทยาลัยกับการสร้าง
"นิเวศการเรียนรู้ใหม่"
ที่ตรงใจคน-ตอบโจทย์พื้นที่

ภายใต้บริบทสังคมที่มีความผันผวนสูง จากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงาน รวมถึงการเข้าสู่สังคมสูงวัย และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทำให้เกิดความต้องการทักษะใหม่ที่ทันต่อเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงไม่อาจจำกัดตนเองอยู่ในกรอบเดิมของการผลิตบัณฑิตเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานอีกต่อไป หากต้องปรับบทบาทสู่การเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) อย่างเป็นระบบ โดยมีการนำแนวคิด **"การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น"** ที่เปิดกว้างต่อความหลากหลายของผู้เรียน ตอบสนองต่อการทำงาน และรองรับการเปลี่ยนผ่านของกลุ่มประชากร โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ คนจนเมือง ผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้

ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น มหาวิทยาลัยจึงต้องเข้ามา มีบทบาทและเป็นกลไกสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ โดยใช้ทุนทางปัญญา นักวิจัย เครือข่าย และโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้คนทุกช่วงวัย ด้วยการสร้าง **"นิเวศการเรียนรู้ใหม่"** ที่ไม่จำกัดรูปแบบและวิธีการ แต่สร้างผลกระทบวงกว้างให้คนไทยทุกคน และทุกช่วงวัยสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา

ดังกรณีตัวอย่างจาก 5 สถาบันการศึกษาตัวแบบ คือ สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ และสำนักวิชาพยาบาล มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ที่ใช้ต้นทุนทางวิชาการและความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ **"ออกแบบการเรียนรู้ใหม่"** ให้ตอบโจทย์ ตรงใจคนในพื้นที่

เรียนรู้รอบรอบคิด...เพื่อการมีอยู่ มีกิน มีใช้

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ดำเนินงานร่วมกับ กสศ. มาตั้งแต่ปี 2564 ในนามคณะพยาบาลศาสตร์โดยใช้ประสบการณ์และความถนัดที่สั่งสมมาจากการสอนนักศึกษาพยาบาล และประสบการณ์จากการพัฒนาแอปพลิเคชัน iMedCare ของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) เป็นพื้นที่สร้างรายได้ให้แก่กับริบาลผู้ป่วยติดเตียง ผู้ป่วยที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ และผู้สูงอายุ แม้แอปพลิเคชันจะใช้งานได้ดีก็ยังมีกับริบาลไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ศูนย์ความเป็นเลิศด้านชีววิทยาศาสตร์ (องค์การมหาชน) หรือ TCELS จึงสนับสนุนงบประมาณอบรมอาชีพกับริบาลแก่ผู้ว่างงานช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนกับริบาลได้

เมื่อเห็นปัญหา เห็นโอกาส ปี 2564 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ อิศระมัลย์

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หนึ่งในผู้ร่วมพัฒนา iMedCare ร่วมกับมูลนิธิชุมชนสงขลา ภายใต้โครงการพัฒนานวัตกรรมทางการแพทย์ดิจิทัลสำหรับการแก้ปัญหา กลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCD) จึงคิดต่อยอดการทำงานด้วยการนำนวัตกรรมดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคน 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ป่วยที่เข้าไม่ถึงการดูแลของรัฐ และกลุ่มคนว่างงาน ผ่านโครงการวิสาหกิจชุมชนการดูแลที่บ้านโดยใช้ iMedCare ที่ได้รับการสนับสนุนจาก กสศ.

โดยกระบวนการสร้างการเรียนรู้ให้กับบริบาล จะดำเนินการผ่านการอบรมจำนวน 120 ชั่วโมงตามมาตรฐาน กรมอนามัย แบ่งเป็นการฝึกทักษะในห้องปฏิบัติการ 80 ชั่วโมง ใน 5 หมวด คือ 1. การป้องกันดูแลแผลกดทับ 2. การป้องกัน ดูแลข้อยึดติดและกล้ามเนื้อลีบ 3. การดูแลป้องกันการติดเชื้อ ทางเดินหายใจ 4. การดูแลป้องกันการติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ และ 5. การป้องกันโรคซึมเศร้า และภาคทฤษฎี 40 ชั่วโมง มีทั้งการฝึกปฏิบัติในห้องแล็บ การฝึกภาคสนาม และการสอบปฏิบัติ หลังอบรมครบตามจำนวนผู้ร่วมเรียนรู้ จะได้รับใบ Certificate

ผลของการทำงานในปีที่หนึ่ง ผู้ร่วมเรียนรู้ที่เรียนจบ หลักสูตรได้รับเอกสารรับรอง สามารถนำความรู้ที่ได้รับไป ใช้ดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุผ่านแอปพลิเคชัน iMedCare มีรายได้เฉลี่ย 20,000 บาทต่อเดือน แต่ขณะทำงานค้นพบว่า การส่งเสริมอาชีพเพียงด้านเดียวไม่ตอบโจทย์ผู้ร่วมเรียนรู้ ที่มีความต้องการและความถนัดแตกต่างกัน

ปีที่สอง จึงขยายผลไปสู่อาชีพอื่นตามที่คุณร่วมเรียนรู้ สนใจ เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ การทำขนมพื้นบ้าน การทำน้ำพริกและเครื่องแกง รวมถึง ขยายการทำงานไปสู่กลุ่มช่วงวัยอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะ เด็กและเยาวชนนอกกระบวนการศึกษาในสถานพินิจและ

คุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดยะลา ศูนย์ฝึกอาชีพ พระราชทานจังหวัดยะลา เพื่อป้องกันการกลับสู่วังวนเดิม ซึ่งก่อนเข้าสู่การฝึกทักษะอาชีพ คณะทำงานออกแบบ ให้ผู้ร่วมเรียนรู้ฝึกทักษะชีวิตก่อน เพื่อให้สามารถออกแบบ แผนชีวิตได้ด้วยการส่งเสริมอาชีพอนามัยควบคู่ไปกับการเรียนรู้

ส่วนผู้ร่วมเรียนรู้เดิม ในปีนี้ได้ยกระดับให้เป็นแกนนำ หรือโค้ช เนื่องจากมองเห็นความสามารถในการสร้าง การเรียนรู้ให้กับผู้อื่น รวมถึงต้องการเปลี่ยน Mindset คนทำงานตามระบบฟังก์ชัน เช่น กลุ่ม อสม. หรือผู้ดูแล คนพิการในพื้นที่เทศบาลตำบลปริกและเทศบาลเมือง ปาดังเบซาร์ ให้มีศักยภาพในการเป็นวิทยากรกระบวนการ เพื่อสร้างการเรียนรู้และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้กับทุกคนในพื้นที่ จำนวน 20 คน

คณะทำงานออกแบบให้ผู้ร่วมเรียนรู้
ฝึกทักษะชีวิตก่อน เพื่อให้สามารถ
ออกแบบแผนชีวิตได้
ด้วยการส่งเสริมอาชีพอนามัย
ควบคู่ไปกับการเรียนรู้

ปีที่สาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ ทำโครงการเสริมสร้างทักษะอาชีพ และการประกอบการบนฐานอาชีพชุมชนอำเภอสะเตา โดยมีสถาบันนโยบายสาธารณะมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้หน่วยงานพังก์ชั่น นอกเหนือจาก อสม. โดยเฉพาะกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) คณะกรรมการชุมชน และกองสวัสดิการชุมชน เข้ามาบูรณาการการทำงานร่วมกัน รวมถึงส่งเสริมให้วิทยากรกระบวนการประจำพื้นที่ จากปีที่สองร่วมค้นหาผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ในพื้นที่เดิม เพื่อให้ได้ตัวจริง ทั้งยังคอยติดตามและประเมินผลฝึกอบรมให้มีกายใจที่พร้อมเปิดรับการเรียนรู้ทักษะอาชีพจากฐานทุนชุมชนเพิ่มเติม เช่น การแต่งหน้า การเลี้ยงไก่ การซ่อมรถจักรยานยนต์ การปลูกสมุนไพร จนเกิดการรวมกลุ่ม ทั้งร่วมเรียนรู้ ร่วมทำ และร่วมขาย เช่น น้ำพริกเครื่องแกง ปลูกผัก เป็นต้น โดยมีหุ้นส่วนการศึกษาคือเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์เอื้อเฟื้อพื้นที่กลางให้ผู้ร่วมเรียนรู้ปลูกผักไฮโดรโปนิกร่วมกัน มีการทำบันทึกข้อตกลงร่วม (MOU) กับบริษัท เซฟสกิน อินดัสทรีส์ (ประเทศไทย) จำกัด สนับสนุนพื้นที่ในการเปิดตลาดขายผลผลิตจากชุมชนทุกวันจันทร์ และบริเวณหน้าเทศบาลทุกวันพฤหัสบดี ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่มีรายได้ประจำ

ปีที่สี่ (2567) มีการขยายผลการทำงานไปที่เทศบาลตำบลคลองแงะ และเทศบาลเมืองสะเตาเพิ่มเติม เพราะแม้เทศบาลเมืองสะเตาจะเป็นพื้นที่การค้าขายแดนที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย แต่ประชากรกลับด้อยโอกาส ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ ส่วนเทศบาลตำบลคลองแงะเป็นพื้นที่ที่มีประชากรพลัดถิ่นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานในลักษณะชุมชนแออัดอยู่หลายพื้นที่ เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ที่ไม่รู้จะโดนไล่ที่วันไหน และปัญหาสุขอนามัย คณะทำงานจึงนำโมเดลการทำงานที่เทศบาลตำบลปริงและเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์มาเคลื่อนขบวน **นำคนในพื้นที่เดิมมาช่วยออกแบบการทำงานและสร้างการเรียนรู้ในพื้นที่ใหม่**

นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการงานกับสมาคมอาสาสร้างสุข ที่ทำโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำจังหวัดสงขลา กสศ. และโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และกองสวัสดิการชุมชน โดยงบประมาณที่ได้รับไม่ได้เน้นไปที่การอบรมอาชีพหรือการให้ทุนชาวบ้านไปประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียว แต่จะส่งเสริมความรู้เรื่องทักษะชีวิตกับสถาบันนโยบายสาธารณะก่อน เพื่อให้มีแผนในชีวิตและมั่นใจว่าต้องการเรียนรู้อาชีพที่ต้องการจริง ๆ จึงจะได้ไปต่อ

สถาบันการศึกษาสามารถหลุดออกจากกรอบการทำงานฟังก์ชัน และลงมาสร้างสนามการเรียนรู้เองได้ ทั้งยังสร้างนวัตกรรมใหม่ด้วยการจัดตั้ง "ห้องเรียนชุมชน"

ทั้งยังสร้างนวัตกรรมใหม่ด้วยการจัดตั้ง “ห้องเรียนชุมชน” ที่โรงเรียนบ้านปรกติใต้ โดยได้รับความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียนที่เกษียณแล้ว วิทยากรกระบวนการประจำพื้นที่ และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนมาร่วมด้วยช่วยกันสร้างการเรียนรู้ อบรมทักษะชีวิตและทักษะอาชีพให้กับเด็กเยาวชนและผู้สนใจ ซึ่งสามารถมาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับผู้ประกอบการด้วย เพราะต้องการให้เกิดการเรียนรู้ทั้งครอบครัว โดยเฉพาะกับพ่อซึ่งมักเป็นผู้มีส่วนในการตัดสินใจหลาย ๆ เรื่องในบ้าน

โดยห้องเรียนชุมชนบ้านปรกติใต้ เปิดสอนทุกวันเสาร์ แต่พบอุปสรรคคือ เด็กบางคนต้องเดินทางไกลเพื่อมาเรียน ปัจจุบันจึงเปิดห้องเรียนใกล้พื้นที่ที่เด็กอยู่เพิ่มเติมคือ ห้องเรียนชุมชนควนเสม็ด โดยได้รับความอนุเคราะห์ให้ใช้สถานที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลควนเสม็ด จัดการเรียนการสอนทุกวันเสาร์ ทั้งวิชาชีวิต วิชาชีพ โดยนำวิชาในห้องเรียน เช่น คณิตศาสตร์ สุขศึกษา การงาน มาบูรณาการร่วมกับวิชาชีพ สอนโดยวิทยากรกระบวนการประจำพื้นที่ที่ยกระดับเป็นครูอาสา ซึ่งต้องมีความรู้ในวิชาสามัญ

รวมถึงส่งเสริมให้เด็กเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา เข้าเรียนกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสร้างสุข จังหวัดสงขลา เพื่อผลักดันให้ได้รับวุฒิการศึกษาและสามารถสร้างเส้นทางชีวิตของตัวเองได้

จะเห็นได้ว่า สถาบันการศึกษาสามารถหลุดออกจากกรอบการทำงานฟังก์ชันและลงมาสร้างสนามการเรียนรู้เองได้ ดังเช่น สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ไม่ยึดติดกรอบคิดเดิม ๆ ของงานบริหาร แต่หันมาส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีสู่ทางการสร้างชีวิตในแบบที่เลือกเอง ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้ทิ้งองค์ความรู้เดิม แต่ส่งไม้ต่อไปให้กับมูลนิธิชุมชนสงขลาดูแลต่อ หากผู้ร่วมเรียนรู้สนใจที่จะเรียนรู้ในหลักสูตรการบริหารจะต้องมาเรียนรู้ทักษะชีวิตจากสถาบันฯ ก่อน จึงจะไปเรียนรู้ทักษะอาชีพกับมูลนิธิชุมชนสงขลา ซึ่งปัจจุบันมีผู้ร่วมเรียนรู้ประกอบอาชีพนักบริหารแบบอยู่ประจำบ้านเป็นอาชีพหลัก 20 คน และพาร์ทไทม์อีก 20 คน

"ม่อนปิ่น" ขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยกลไกท้องถิ่น

บ้านห้วยจะนะ ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีอาณาเขตติดกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางความมั่นคงที่ต้องคอยเฝ้าระวังภัยยาเสพติดอยู่ตลอดเวลา คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดาราอั้งหรือปะหล่อง จากสถานการณ์ยาเสพติดทำให้คนในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นทั้งผู้ค้าและผู้เสพ สถานีตำรวจภูธรฝาง จึงได้จัดทำโครงการชุมชนยั่งยืน เพื่อบำบัดกลุ่มผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ กระทั่งติดอันดับ 1 ใน 10 หมู่บ้านที่ได้รับรางวัลความสำเร็จด้านการบำบัดผู้ติดยาเสพติด มากถึงร้อยละ 70 แต่ปัญหาคือ บำบัดแล้วชาวบ้านไม่มีอาชีพ ทำให้บางส่วนวกกลับไปสู่วงจรยาเสพติดเหมือนเดิม จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือชาวดาราอั้งให้มีทักษะอาชีพและทักษะชีวิตที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ รวมถึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนให้มีอาชีพ มีรายได้ เห็นคุณค่าในตนเองและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อให้ผู้บำบัดยาเสพติดมีทักษะที่มั่นคงในชีวิตและจิตใจ ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

คณะทำงาน
ออกแบบกระบวนการเรียนรู้
ที่ยืดหยุ่นตอบโจทยวิถีชีวิต
วัฒนธรรม และความเชื่อ
ของผู้ร่วมเรียนรู้
ตามสถานการณ์ชีวิต
และข้อจำกัดรายบุคคล

จากโจทย์ดังกล่าว คณะทำงานได้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตอบโจทย์วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อของผู้ร่วมเรียนรู้ ตามสถานการณ์ชีวิตและข้อจำกัดรายบุคคล มองหาหุ้นส่วนการศึกษา โดยเฉพาะคนในชุมชนให้มาเป็นตัวกลางในการประสานและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมเรียนรู้กับคณะทำงาน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน และ อสม. ให้ผู้ร่วมเรียนรู้มาเข้าร่วมกิจกรรม โดยสถานีตำรวจภูธรฝางอำนวยความสะดวกในพื้นที่ สนับสนุนให้ผู้บำบัดยาเสพติดเข้าร่วมการฝึกอาชีพ และเจ้าอาวาสที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณมาเป็นตัวกลางในการรวมกลุ่ม เตรียมความพร้อมให้ทุกคนเปิดกาย เปิดใจ และพร้อมที่จะเปิดรับการเรียนรู้ด้วยธรรมะบำบัด

ด้วยข้อจำกัดของผู้ร่วมเรียนรู้ที่แตกต่างกันทั้งวัย ภาษา และความคิด ความเชื่อ คณะทำงานต้องทั้งความเป็นอาจารย์ และรูปแบบการสอนแบบเดิมที่คุ้นชิน เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้แบบ Active Learning ส่งเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้ Learning by Doing กล่าวคือ ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจ และมีเป้าหมายร่วมกัน และตระหนักได้ว่าจะต่อยอดการเรียนรู้ครั้งนี้ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อชีวิตตนเอง และครอบครัวได้อย่างไร พร้อมทั้งปรับวันและเวลาในการจัดกิจกรรมให้มีความยืดหยุ่น โดยจัดเฉพาะวันพระใหญ่เท่านั้น เพราะผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่ว่างเว้นจากการทำงานประจำ ส่วนกระบวนการเรียนรู้ก็ต้องปรับ

จากเรียนรวมเป็นเรียนแยก เนื่องจากความต่างทางภาษา โดยกลุ่มผู้สูงอายุจะอธิบายมากขึ้น ใช้ตัวหนังสือที่เด่นชัด ส่วนชาวตราดอาจจะใช้ภาพประกอบมากกว่าใช้ตัวหนังสือ รวมถึงส่งเสริมความรู้เรื่องการป้องกันภัยยาเสพติด และการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ

คณะทำงานต้องทั้งความเป็นอาจารย์
และรูปแบบการสอนแบบเดิมที่คุ้นชิน
เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้แบบ Active Learning
ส่งเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้ได้ Learning by Doing

ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพจะใช้หลักสูตร BCG Model ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการปลูกฝังจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ โดยปีแรกใช้การทำยาหม่องน้ำสมุนไพรเปลือกส้ม พิมเสนน้ำกลั่นส้มเป็น “เครื่องมือ” สร้างการเรียนรู้ ผลิตความร่วมมือกับเจ้าของไร่ส้ม นำส้มคัดทิ้งมาต่อยอดแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้สูงอายุยังมองหาสมุนไพรใกล้ตัวอื่น ๆ เพื่อนำมาแปรรูปเพิ่มเติมเป็นสเปรย์กันยุงกลั่นตะไคร้ และบาล์มกลั่นมะลิ จัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น การออกบูธแสดงสินค้า และวางขาย ตามร้านค้าในอำเภอฝางกว่า 11 แห่ง ซึ่งได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว และขายออนไลน์ผ่านเพจเฟซบุ๊ก รัชฆะม่อนปิน ปีที่สอง ขยายผลไปยังพื้นที่ห้วยหมากเหลี่ยม

ด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากส้มเพิ่มเติมคือ ส้มหนีบ หรือส้มอบแห้งให้ได้มาตรฐาน โดยมีนักศึกษาจากวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มาช่วยพัฒนาบรรจุภัณฑ์ภายใต้ชื่อ “คาราวัง” ที่สะท้อนตัวตนของชุมชน

2 ปีของการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ คณะทำงานได้บ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งการเรียนรู้ไว้ในชุมชน ด้วยการยกระดับผู้ร่วมเรียนรู้ขึ้นเป็นแกนนำชุมชน 15 คน เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน รวมถึงสามารถดูแล ติดตาม และเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แก่คนในชุมชนต่อไป แต่ที่สำคัญคือการหยั่งรากลึกของเมล็ดพันธุ์ในส่วนการศึกษาที่สำคัญในพื้นที่ โดยเฉพาะหน่วยงานท้องถิ่นอย่าง องค์การบริหารส่วนตำบลม่อนปิ่น ที่เข้ามาสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ประสานงานกับนายอำเภอม่อนปิ่นในการช่วยผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นสินค้า OTOP ประจำอำเภอฝาง

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เห็นได้จากแววตาของผู้ร่วมเรียนรู้ ซึ่งตอนแรกไม่เปิดใจ ไม่กล้าพูด แต่ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ส่งเสริมให้ได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติ ทำให้ผู้ร่วมเรียนรู้กล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น พร้อมทั้งได้ผลผลิตสินค้า เมื่อมีของก็มีขาย กลายเป็นรายได้ให้มีกิน เกิดความสุข รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และเมื่อมีกิน มีองค์ความรู้ มีความตระหนักรู้ ทำให้ปฏิบัติตนในทางที่ดีขึ้น และเลือกทางเดินที่ถูกต้องให้แก่ตนเอง รวมถึงร่วมกัน

อนุรักษ์ทรัพยากรและรักษาชุมชนให้มีความสงบสุข และไร้ยาเสพติด

นอกจากจะสร้างทางเดินชีวิตให้กับผู้ร่วมเรียนรู้แล้ว กระบวนการเรียนรู้ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มคนภายใต้วิสาหกิจชุมชนรักษ่ม่อนปิ่น เพื่อเป็นพื้นที่กลางในการเรียนรู้ และศูนย์กระจายสินค้า และเป็นพื้นที่กลางในการบริหารจัดการเงินของสมาชิก เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนของวิสาหกิจฯ แห่งนี้ได้ในราคาหุ้นละ 100 บาท และจะได้รับเงินปันผลปีละ 1 ครั้งจากผลกำไรที่เกิดขึ้น และหากเข้ามาเป็นแรงงานผลิตจะได้รับค่าตอบแทนชั่วโมงละ 20 บาท

แม้จะเดินทางมาเพียง 2 ปี แต่ความสำเร็จที่เกิดขึ้นมีหลายระดับ เริ่มจากหน่วยจัดการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้สอน” เป็น “ผู้ออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ตอบโจทย์พื้นที่” ดึงศักยภาพของคนและหน่วยงานออกมาใช้อย่างตรงจุด โดยเฉพาะหน่วยงานท้องถิ่นที่ในอดีตอาจทำงานตามระบบฟังก์ชันให้สามารถเข้ามาเติมเต็มผู้ร่วมเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่น รวมถึงพัฒนาคอนในชุมชนให้ร่วมเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานและยืนได้ด้วยตัวเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน เศรษฐกิจ แบบองค์รวม พร้อมทั้งสร้างคุณค่าและการตื่นรู้ให้ทุกคนในชุมชนหันมาช่วยกันดูแลรักษาชุมชนให้น่าอยู่มากยิ่งขึ้น

"ยังแคร์" สังคมที่ยังห่วงใย ไม่ทิ้งคนสูงวัยไว้ข้างหลัง...

"ยังแคร์" เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาระบบการดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงและการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน (Long Term Care: LTC) โดยนำความรู้ที่มหาวิทยาลัยมี เข้าไปทำงานกับกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้ช่วยเหลือดูแล (Care Giver: CG) เพื่อปูทางสู่การสร้างสังคมแบบ "ยังแคร์" สังคมที่ลูกหลานยังห่วงใยและใส่ใจผู้สูงอายุ (Young Carers) เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในครอบครัวมีทักษะในการดูแลผู้สูงอายุ โดยที่ผ่านมามีการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวให้กับนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ ทำให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว มีส่วนร่วม และมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องการดูแลผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราณี วงศ์คงเดช คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงนำประสบการณ์ข้างต้นมาใช้เป็นฐานทุนในการทำงานต่อไปในพื้นที่ ผ่านโครงการสร้างความมั่นคงทางสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคมแบบ "ยังแคร์" ยกระดับผู้ร่วมเรียนรู้รองรับสังคมสูงวัย ซึ่งเป็นการทำงานบนฐานความร่วมมือกับเจ้าของพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลโนนภิบาล และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโนนภิบาล อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม เพื่อขยายแนวคิดการสร้างสังคมแบบ "ยังแคร์" ให้กับคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนผู้สูงอายุ

สูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัดและประเทศ และมีสัดส่วนของ CG หรือผู้ช่วยเหลือดูแลต่อสัดส่วนของผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง เพียง 1:10 เท่านั้น เนื่องจากคนรุ่นใหม่ในครอบครัวต้องไปหางานทำที่ต่างจังหวัด ผู้สูงอายุจำนวนมากที่อยู่ตามลำพัง จึงต้องดูแลตนเอง บางรายมีโรคเรื้อรังต้องรักษา และบางรายยังต้องเลี้ยงดูหลานไปพร้อมกัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราณี เล่าว่า จากจุดเริ่มต้นที่ต้องการต่อยอดการเรียนรู้ไปสู่การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้คนในชุมชน แต่เมื่อได้ทำงานจริง ๆ มีข้อค้นพบสำคัญคือการส่งเสริมความรู้เรื่องการดูแลผู้สูงอายุให้กับเด็กในโรงเรียนได้ผลดีเป็นเพราะมีกลไกครูคอยเอื้ออำนวย แต่โครงการนี้มีจุดหมายอยู่ที่เยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาที่อยู่ในชุมชน พบว่า มีเยาวชนสนใจเรื่องนี้เพียงไม่กี่คน เพราะเยาวชนกลุ่มนี้มีการเคลื่อนตัวตลอดเวลา มีอิสระสูง มีความสนใจหลากหลาย และหลายคนจำเป็นต้องเลือกไปทำงานอื่นที่ได้เงินเร็วและมากกว่า

คณะทำงานจึงเปลี่ยนเป้าหมายการทำงานไปที่ครอบครัวของเยาวชน ใช้แนวทางการสร้างสังคมแบบยั่งยืนให้เป็นนิเวศการเรียนรู้ หนุนเสริมทักษะการประกอบอาชีพ โดยตั้งต้นจากฐานอาชีพที่เขาสงใจ เช่น เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ หรืออาชีพอื่น ๆ ที่มีในชุมชน เชิญปราชญ์ในพื้นที่มาเป็นวิทยากร ถ่ายทอดความรู้และพาทำ พร้อมกับสอดแทรกองค์ความรู้พื้นฐานในการดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงและการดูแลผู้สูงอายุควบคู่กันไป

การที่ อบต.โนนภิบาล

มีการจัดทำแผนงบประมาณเพิ่มเติม เพื่อหนุนเสริมงบประมาณ ทำให้การดูแลสุขภาพของ รพ.สต. โนนภิบาลมีความคล่องตัวมากขึ้น โดยเฉพาะการจ้างงาน CG ในพื้นที่

ส่วนการดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงและการดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยเต็มรูปแบบ ทำให้หลายพื้นที่มีผู้ช่วยเหลือดูแล (Care Giver: CG) ไม่เพียงพอ รวมถึงในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีนโยบายเพิ่มจำนวน CG ให้สอดคล้องกับจำนวนผู้สูงอายุ โดยเข้าสู่ระบบการจ้างงานของประเทศไทย ที่มีสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

(สปสช.) ทำหน้าที่ส่งเสริมโครงการ Long Term Care ผ่านการจ้างงาน Care Giver 4 ปี ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมถึงการมีกองทุน Long Term Care ระดับตำบล ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม (อบจ.มหาสารคาม) จึงเกิดเป็นภาคีเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนในพื้นที่ ประกอบด้วย อบจ.มหาสารคาม รพ.สต.โนนภิบาล และ อบต.โนนภิบาล และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในฐานะหน่วยจัดการเรียนรู้ กศศ. โดยใช้บทบาทหน้าที่และความถนัดของแต่ละฝ่ายเข้ามาเติมเต็มซึ่งกันและกัน

โดย อบต.โนนภิบาล มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ร่วมเรียนรู้ที่มีความต้องการจะเป็น CG จำนวน 16 คน เพื่อเข้ารับการอบรมต่อยอดจากขั้นพื้นฐานให้ครบ 70 ชั่วโมง โดยมี รพ.สต.โนนภิบาลเป็นแกนนำในการอบรม ภายใต้การกำกับดูแลของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เมื่อผ่านการอบรมผู้ร่วมเรียนรู้จะได้ใบรับรองการเป็น CG และสามารถทำงานขึ้นตรงกับ รพ.สต.โนนภิบาล ได้ทันที โดย รพ.สต. จะเป็นผู้กำหนดเคสของผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีภาวะพึ่งพิงที่ต้องได้รับการดูแลให้กับ CG แต่ละคนตามความเหมาะสม พร้อมกับการจ่ายค่าตอบแทนเดือนละ 2,000 บาทต่อการดูแลติดตามเคสสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง หรือมากกว่า ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของเคสที่ได้รับมอบหมาย

“การที่ อบต.โนนภิบาล มีการจัดทำแผนงบประมาณเพิ่มเติม เพื่อหนุนเสริมงบประมาณ ทำให้การดูแลสุขภาพของ รพ.สต. โนนภิบาลมีความคล่องตัวมากขึ้น โดยเฉพาะการจ้างงาน CG ในพื้นที่”

ทางด้าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดิสร วงศ์คงเดช คณบดีสาธิตการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม หนึ่งในคณะทำงานโครงการฯ กล่าวเสริมว่า จริง ๆ แล้วคนที่อยากทำและมีแรงบันดาลใจมากที่สุดคือ เจ้าของพื้นที่อย่าง อบต.โนนภิบาล เพราะต้องการให้คนในพื้นที่ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ และมีทักษะในการเอาตัวรอด ผ่านการสร้างสังคมที่คนทุกช่วงวัยยังคงมีความห่วงใยและดูแลซึ่งกันและกันได้ งานนี้หน่วยจัดการเรียนรู้และ อบต. จึงทำงานเป็นทีมเดียวกันอย่างสมบูรณ์ โดย อบต.โนนภิบาล และ รพ.สต.โนนภิบาล จะเป็นแกนนำหลักในพื้นที่ เพราะรู้จักคนในพื้นที่ดีที่สุด ส่วนหน่วยจัดการเรียนรู้เป็นเพียงผู้สนับสนุน เสริมแรง และเป็นเพื่อนที่พร้อมเรียนรู้ไปด้วยกัน

ในบทบาทมหาวิทยาลัยการเข้าไปทำงานในพื้นที่ชุมชน หลายคนอาจจะมองว่าไม่ยาก เพราะมีองค์ความรู้พร้อมใช้ให้ชุมชน แต่โครงการฯ นี้ทำให้ได้เรียนรู้ว่าการออกแบบการเรียนรู้จะเกิดประโยชน์สูงสุด “ต้องฟังให้มากขึ้น” ปลอ่ยให้คนในพื้นที่เป็นพระเอก เปิดให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจตั้งแต่ต้นทาง หน่วยจัดการเรียนรู้ทำหน้าที่เป็นผู้หนุนเสริมความรู้ แนวทาง หรือโอกาสใหม่ ๆ เป็นกำลังเสริมยามที่เขาต้องการ ไม่ใช่เข้าไปให้ความรู้แล้วจบ แต่เข้าไปให้เครื่องมือเรียนรู้เพื่อให้เขาใช้ในการเอาตัวรอด ตัดตั้งทักษะและเสริมพลังให้ท้องถิ่นและชุมชนเข้มแข็ง เมื่อวันที่เราถอยออกมาเขาจะสามารถพัฒนาและดูแลกันต่อไปได้

แม้ทักษะการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีภาวะพึ่งพิง จะเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นในสังคมปัจจุบัน แต่หากต้องทำเป็นงานหลักก็คงไม่ใช่ทุกคนที่จะรักในอาชีพนี้ ดังนั้นสิ่งสำคัญที่พบในการทำงานกับคนในชุมชนก็คือ “ความยืดหยุ่นและตอบโจทยชีวิต” ซึ่งในฐานะบทบาทหน่วยจัดการเรียนรู้ต้องเห็นให้ชัดเจนว่า บริบทชีวิต ความสนใจ ความพร้อม ความต่างของผู้คนและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขาเป็นอย่างไร โดยไม่ยึดติดกับวิธีการ คงไว้เพียงแนวคิดการทำงานและเป้าหมายร่วมเท่านั้น

เรียนรู้ทุนวัฒนธรรมสู่อาชีพที่ยั่งยืน

“ผ้าปักแซว” เป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมของชาวกูย อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งฝังรากลึกจากรุ่นสู่รุ่น ส่งต่อเป็นอัตลักษณ์ประจำชาติพันธุ์ที่ถูกปักเย็บด้วยมืออย่างประณีต ด้วยลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ โดดเด่น แม้เวลาจะล่วงเลย แต่มรดกอันทรงคุณค่านี้ยังคงอยู่คู่กับชาวกูยมาจวบจนปัจจุบัน

แต่ปัญหาคือ องค์ความรู้และความงดงามนี้ไม่สามารถกินได้ นอกจากปักผ้าใส่กันเองแล้ว ก็มีเพียงคนไม่กี่คนที่จะมาจ้างปักผ้า คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ ที่ทำงานคลุกคลีกับชาวกูยมาตั้งแต่ปี 2564 ตามภารกิจของมหาวิทยาลัยในการให้ความรู้ ควบคู่กับการทำวิจัย หรือให้บริการทางวิชาการควบคู่กับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อันเป็นรากเหง้าของชาติ ประกอบกับความสนใจส่วนตัวในด้านคติชนวิทยา ทำให้เล็งเห็นความโดดเด่นทางวัฒนธรรมผ้าปักแซวว่า เป็นต้นทุนสำคัญที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้ดีขึ้นได้ ประกอบกับข้อมูลวิจัยจากการทำงานในพื้นที่พบว่า ชาวกูยส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ยิ่งช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีคนว่างงานกลับมาอยู่บ้านเป็นจำนวนมาก ผู้สูงอายุไม่มีรายได้ เพราะขาดที่พึ่งพิง ส่วนเด็กเยาวชนก็ขาดโอกาสต่าง ๆ ในชีวิต โดยเฉพาะขาดโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้

ความโดดเด่น
ทางวัฒนธรรมผ้าปักแซว
เป็นต้นทุนสำคัญที่สามารถ
นำมาพัฒนาต่อยอด
คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่
ให้ดีขึ้นได้

ที่ผ่านมา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิตย์ โสเก้อ ผู้ช่วยคณบดีคณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้พาชาวบ้านกลุ่มเล็ก ๆ ในบ้านตะเคียน บ้านอะลี บ้านทุ่ง ตำบลลำโรงทาบ ออกแบบลวดลายเสื้อโดยนำลายดั้งเดิมมาผสานกับลายสมัยใหม่ แต่ก็ทำได้เพียงไม่กี่ชิ้น เนื่องจากไม่มีต้นทุนมากพอ ชำยังเกิดคำถามจากชาวบ้านว่า “ทำแล้วจะขายที่ไหน ขายให้ใคร?” จนเมื่อได้ร่วมงานกับ กสศ. ในปี 2566 และต่อยอดการทำงานในปี 2567 ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีได้นำองค์ความรู้ที่มหาวิทยาลัยมีอยู่มายกระดับคนในชุมชนให้ได้รับโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตผ้าปักแนวตั้งแต่นั้นนำไปจนถึงปลายน้ำ จนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าปักแนวภายใต้แบรนด์ “โซกูยลำโรงทาบ” เช่น หมวก เสื้อม่อฮ่อม เสื้อย้อมมะเกลือ หมอนอิง สมุดโน้ต ฯลฯ

โดยปัจจุบัน กลุ่มผ้าปักแนว ได้รับการผลักดันให้จดสิทธิบัตรเพื่อคุ้มครองสิทธิทางปัญญาและขึ้นทะเบียนสินค้า OTOP ประจำจังหวัด ทั้งยังมีเครื่องมือในการค้นหาและดึงความสามารถของชุมชนหรือปราชญ์ภูมิปัญญา มาถ่ายทอดความรู้ให้กับเพื่อนในชุมชน เกิดเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีมูลค่ามากกว่าสิ่งอื่นใด

ไม่เพียงเท่านั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมียอดความรู้ด้านการทำเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะการปลูกผักสวนครัว เช่น คื่นช่าย ผักบุ้ง ขึ้นฉ่าย โหระพา ฯลฯ คณะทำงานจึงสนับสนุนให้ชาวบ้านปลูกพืชชนิดอื่นที่เป็นที่นิยมในท้องตลาด ดูแลไม่ยาก และใช้ระยะเวลาในการปลูกไม่ต่างกับพืชที่เคยปลูกมากนัก แต่ขายได้ราคาสูงกว่า ผ่านการใช้ระบบโรงเรือนผสมผสานกับการดึงความร่วมมือจากหุ้นส่วนการศึกษาในมหาวิทยาลัยอย่าง คณะเกษตรศาสตร์

และเทคโนโลยี ที่มีองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี การเกษตรสมัยใหม่มาให้ความรู้เพิ่มเติม ทั้งการผสมเกสร การทำน้ำหมักชีวภาพจากปลาทะเล การปรุงดินปลูก การปลูกเคล การปลูกเมล่อนในดินก่อนจะตัดแปลงเป็นการปลูกในถุง เพื่อป้องกันรากเน่า ซึ่งได้ผลผลิตดีกว่า และการเพาะกล้าผักสวนครัวขายต้นละ 35 บาท ส่งผลให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความรู้เรื่องการทำโรงเรือนด้วยการนำช่างชุมชนมาเป็นวิทยากรให้ความรู้จนปัจจุบันชาวบ้านสามารถทำโรงเรือนและรับงานเองได้

เมื่อองค์ความรู้ที่มีสามารถกินได้ คณะทำงานจึงสานต่อทุนความรู้และทุนวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่ ต่อยอดเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถมาเรียนรู้ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สอนโดยปราชญ์ชุมชนและผู้ร่วมเรียนรู้ที่ยกระดับเป็น

คณะทำงานต้อง ค้นหา เข้าถึง เข้าใจ ผู้ร่วมเรียนรู้ด้วยการลงไปคลุกคลีจนเป็นส่วนหนึ่งกับชุมชน เพื่อออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์บริบทพื้นที่ วิถีชีวิต และความต้องการ

วิทยากร ได้แก่ 1.ศูนย์การเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรแบบครบวงจร บ้านตะเคียน ในหลักสูตร เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ 2.ศูนย์เรียนรู้และฝึกอบรม การแนวผ้าของชาวกูย บ้านลำโรงทับ ที่อัดแน่นไปด้วย ความรู้ภูมิปัญญาการปักแหว ซึ่งในอนาคตจะต่อยอดสู่การเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวร่วมด้วย

นอกจากจะเกิดศูนย์เรียนรู้แล้ว ยังเกิดอาชีพอื่นเพิ่มเติมคือ การแปรรูปอาหาร ซึ่งชาวบ้านพอมีทักษะอยู่บ้าง จึงคิดเชื่อมโยงอาชีพเข้ากับศูนย์เรียนรู้ เช่น การจัดอาหารว่าง ด้วยขนมพื้นบ้าน ขนมทองม้วน มะม่วงแช่อิ่ม กล้วยฉาบ ตะโก้ ฯลฯ โดยมีหุ้นส่วนการศึกษาจากสาขาธุรกิจอาหาร มาช่วยให้ความรู้

ปัจจุบัน ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมากขึ้น เกิดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง สามารถผลิตสินค้าและจำหน่ายได้ทั้ง ในตลาดชุมชน ตลาดตำบล ตลาดกรีนมอ และตลาดออนไลน์ ในเพจจังหวัด มีการออกบูธแสดงสินค้า ได้เป็นวิทยากร นอกสถานที่ จนเป็นที่รู้จักในวงกว้าง ส่งผลให้ชาวบ้านมีรายได้ ที่มั่นคงและยั่งยืน ส่วนงานเกษตรได้มีการมองเป้าหมาย ระยะยาวมากขึ้น อย่างการเป็นผู้ประกอบการและการค้า เชิงพาณิชย์

ทั้งยังเกิดผู้นำการเปลี่ยนแปลง ชาวบ้านกล้าคิดกล้าพูด กล้าตอบรับงานทั้งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและชุมชนมากขึ้น รวมถึงเกิดการบริหารจัดการ ภายในกลุ่ม เกิดการแบ่งรายได้และต้นทุนไว้ต่อยอดการทำงาน ส่วนคณะทำงานก็รู้สึกมีคุณค่าและผูกพันเสมือนเป็นเครือญาติ กับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

2 ปีของการทำงานเกิดข้อค้นพบที่เป็นฐานทุน การทำงานชุมชนที่ทรงคุณค่าหลายอย่าง เช่น ก่อนจะเข้าหา ผู้ร่วมเรียนรู้ สิ่งที่สำคัญและขาดไม่ได้เลยคือ การเข้าหา ผู้นำท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น เทศบาลตำบล อบต. ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชน ให้ร่วมเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญในการลุกขึ้นมา ร่วมกันขับเคลื่อนชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างมหาวิทยาลัยและคนในพื้นที่ เพื่อให้การทำโครงการ ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนมากที่สุด ทั้งการปรับ Mindset และวิธีการทำงานร่วมกัน การแบ่งปันความรู้และความถนัดของแต่ละบุคคล เพื่อจะได้หนุนเสริมการทำงาน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คณะทำงานต้อง ค้นหา เข้าถึง เข้าใจ ผู้ร่วมเรียนรู้ด้วยการลงไปคลุกคลีจนเป็นส่วนหนึ่ง กับชุมชน เพื่อออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ บริบทพื้นที่ วิถีชีวิต และความต้องการ ที่สำคัญต้องมองหา

หุ้นส่วนการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่าง ๆ เข้ามาช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมและมีคุณภาพอย่างแท้จริง

ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก องค์การบริหารส่วนตำบลลำโรงทาบ ในการจัดสรรพื้นที่กลางให้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในบริเวณอ่างเก็บน้ำที่ดัดแปลงเป็นพื้นที่เพาะปลูก โดยในอนาคตวางแผนจะสร้างร้านจำหน่ายสินค้า สำนักงานเกษตรจังหวัดสุรินทร์ ให้ความรู้เรื่องการปลูกและเมล่อน เทศบาลตำบลลำโรงทาบ ผลักดันให้ศูนย์การเรียนรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรแบบครบวงจร บ้านตะเคียนเข้าประกวดโครงการ 1 จังหวัด 1 ศูนย์การเรียนรู้ ตามแนวพระราชดำริของรัชกาลที่ 9 จนได้รับรางวัลชนะเลิศของจังหวัดสุรินทร์ กรมการพัฒนาชุมชน (พช.) และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ให้ความรู้เรื่องผ้า และให้โอกาสวิทยากรลำโรงทาบในการไปถ่ายทอดความรู้ให้แก่พื้นที่อื่น

นอกจากนี้ยังได้พัฒนาหลักสูตรระยะสั้นเรื่องผ้า ร่วมกับกรมการพัฒนาชุมชน (พช.) และกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เรียนจบแล้วมีใบรับรอง ซึ่งการันตีได้ว่าผู้ผ่านการอบรมมีศักยภาพ และสามารถเข้าทำงานได้

อีกทั้งยังสะสมประสบการณ์เรียนรู้เป็นเครดิตแบงก์ เพื่อใช้ศึกษาต่อในระดับ ปวส. หรือปริญญาตรีกับมหาวิทยาลัยในเครือได้ และในอนาคตจะทำข้อบัญญัติร่วมกับ อบต. เพื่อดูแลและจัดการศึกษาให้กับเด็กเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษาในพื้นที่ผ่านการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นด้านอาชีพเพิ่มเติม

ปัจจุบัน คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ ยังคงสานต่อความร่วมมือกับทุกหุ้นส่วนการศึกษา และพร้อมร่วมมือกันพัฒนาชุมชนต่อไป รวมถึงในอนาคตวางแผนพัฒนาเด็กเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษาให้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกับวัยแรงงานและผู้สูงอายุ และวางแผนต่อยอดอาชีพในชุมชน ตั้งแต่ต้นน้ำโดยร่วมสืบสานเรื่องราวของผ้า เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลางน้ำ เรียนรู้การทอ การย้อมสี การปักแซว และปลายน้ำ เรียนรู้เรื่องการตลาด เพื่อให้ทุกสายพานอาชีพเชื่อมโยงการทำงานระหว่างกัน เดินไปด้วยกันอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

"บ้านทอโกงกาง" สร้างรายได้จากฐานทุนลุ่มน้ำปากพนัง

บ้านทอโกงกาง หมู่ที่ 4 ตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปากพนัง มีจุดเด่นสำคัญ คือเป็น “พื้นที่สามน้ำ” ทั้งน้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย ชาวบ้านประกอบอาชีพได้ทั้งเกษตรกรรมและประมง แม้พื้นที่แห่งนี้จะมีต้นทุนทรัพยากรที่พิเศษกว่าพื้นที่อื่น แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาปากท้องและมีชีวิตที่ยากลำบาก หนี้ซ้ำยังอยู่กันอย่างแออัดในพื้นที่เล็ก ๆ กว่า 400 ครัวเรือน ทั้งยังมีสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยขยะ ผู้คนยากจน ไม่มีที่ดินทำกิน อาศัยเพียงการรับจ้างและการทำประมงหาเลี้ยงครอบครัวเท่านั้น

ที่สำคัญ ประชากรส่วนใหญ่เรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองไม่เห็นประโยชน์ของการศึกษา ต้องการให้ลูกหลานออกมาช่วยทำประมงมากกว่าเรียนหนังสือ แต่ในช่วงมรสุมไม่สามารถออกหาปลาได้ ผู้ปกครองไม่มีรายได้ ส่งผลให้เยาวชนส่วนใหญ่กลายเป็นคนว่างงาน บางส่วนกลายเป็นพ่อแม่วัยรุ่น ขณะที่บางคนไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เกิดเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยากจะแก้ไข จนถึงขั้นถูกตีตราว่าเป็นชุมชนยาเสพติดที่ไม่สามารถพัฒนาได้ สุดท้ายนำไปสู่การส่งต่อความยากจนข้ามรุ่นที่วนเวียนไม่รู้จบ

ทุนส่งเสริมโอกาส
การเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน
คือ กระบวนการเรียนรู้
ที่ช่วยผลักดันให้ชุมชน
พัฒนาไปสู่ความเข้มแข็ง
และยั่งยืน

สำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากจะมีภารกิจหลักในการสร้างความเป็นเลิศด้านพยาบาลสู่ระดับสากลและผลิตพยาบาลที่มีคุณภาพแล้ว ยังมีภารกิจเพื่อสังคมคือ การให้บริการทางวิชาการ และดูแลสุขภาพประชาชน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ **กำไล สมรักษ์ อาจารย์ประจำสำนักวิชาพยาบาลศาสตร์** มีความต้องการช่วยเหลือชุมชนบ้านท้องโงกทางในเรื่องอื่น ๆ ที่มากกว่าสุขภาพมาตั้งแต่สมัยที่เป็นเพียงพยาบาลตัวเล็ก ๆ ดูแลพื้นที่นี้ และเห็นปัญหาโดยตลอด และเริ่มมองเห็นทางออกในปี 2566 ที่มีโอกาสได้ทำงานร่วมกับ กสศ.

ภายใต้ทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งไม่ได้ช่วยแค่เรื่องสุขภาพเท่านั้น แต่ผลักดันให้ชุมชนพัฒนาไปสู่ **ความเข้มแข็งและยั่งยืน** โดยใช้ “**อาชีพ**” เป็นตัวสร้าง “**ความสัมพันธ์**” และใช้ “**สุขภาพ**” เป็นตัวนำในการรวมกลุ่ม กล่าวคือ **ขั้นที่หนึ่ง** คณะทำงานเข้าถึงชาวบ้านด้วยการเข้าไปตรวจสุขภาพ ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม รู้ประวัติ รู้ความต้องการ **ขั้นที่สอง** สร้างคน มองหาผู้นำแต่ละโซนพัฒนาให้เป็นโค้ชชุมชน ร่วมค้นหา เข้าถึง ติดตาม ดูแล และพัฒนาผู้ร่วมเรียนรู้

ขั้นที่สาม มองหาจุดเด่นของชุมชนและนำมาต่อยอดสร้างอาชีพ เช่น นำกลุ่มแปรรูปปลากระบอกร้ามารวมกลุ่มกับชาวบ้านที่จับปลาสดขาย เพื่อช่วยเหลือกันให้มีรายได้สองเท่าจากการแปรรูป โดยสนับสนุนให้ส่งขายตามร้านขายของฝากในอำเภอปากพนัง **ขั้นที่สี่** สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมเรียนรู้ด้วยการใช้ “**ภาษารัก**” เพื่อให้พวกเขาสามารถรวมกลุ่มกันได้ อย่างเป็นใจและเข้าใจกัน โดยเริ่มจากคนในครอบครัวผ่าน 5 ภาษา ได้แก่ 1. การให้ เพื่อสร้างความประทับใจ 2. การพูดเชิงบวก พูดเรื่องดี ๆ และกล่าวชื่นชมกัน 3. การกอด การเสริมพลังผ่านภาษากาย 4. การสัมผัส ตะเบา ๆ เพื่อสร้างกำลังใจ และ 5. การสบตา เมื่อพูดคุย

ขั้นที่ห้า ให้อิสระผู้ร่วมเรียนรู้เต็มที่ในการคิดและลงมือทำ ผ่านการนำของโค้ชชุมชน โดยมีคณะทำงานคอยสังเกตและให้ความช่วยเหลืออยู่เบื้องหลัง เพื่อสร้างคนให้เข้มแข็งและสามารถยืนหยัดได้ด้วยตัวเอง แต่เนื่องจากผู้ร่วมเรียนรู้ส่วนใหญ่ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ จึงผลักดันให้พาลูกหลานมาช่วย เกิดเป็นการสานสัมพันธ์ในครอบครัวอีกรูปแบบหนึ่งที่นอกจากจะได้ใช้เวลาร่วมกันแล้ว ยังส่งผลให้คณะทำงานมองเห็นศักยภาพของเด็กเยาวชน เกิดเป็นการทำงานร่วมกันกับคนหลายกลุ่มเพิ่มขึ้น กล่าวคือ หากพ่อแม่มาก็ต้องพาลูกมาด้วย เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี ทำให้เด็กเยาวชนมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมห่างไกลจากสารเสพติด

แม้จะผลักดันอาชีพการแปรรูปปลากระบอกร้า แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่ทิ้งอาชีพประมง ซึ่งผู้ร่วมเรียนรู้ ได้ร่วมกันคิดต่อยอดอาชีพประมงให้ยั่งยืนด้วยการทำอวน เพราะได้ประโยชน์ห้าแฉก **देङที่หนึ่ง** รายได้ หากทำเป็น ก็สามารถรับจ้างทำอวนได้ **देङที่สอง** ไม่ต้องเสียเงินซื้ออวน **देङที่สาม** เมื่อมีอวนมากขึ้น ก็สามารถจับปลาได้มากขึ้น **देङที่สี่** รวมกลุ่มกันเปิดบริการเช่าอวน แล้วนำเงินเข้ากองทุน เพื่อปันสวัสดิการปลายปี **देङที่ห้า** แปรรูปอวน เช่น ผลิตหมอนรองนั่งจากเศษอวน แปรรูปทำบรรจุภัณฑ์สวย ๆ จากอวน

ต่อมาในปี 2567 คณะทำงานได้ส่งเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้เดิม ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ และผลักดันให้ผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ในแต่ละกลุ่มอาชีพแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน รวมถึงเปลี่ยนแนวคิดของหุ้นส่วนการศึกษา ให้เข้าใจชุมชนมากขึ้นและร่วมหนุนเสริมทักษะอาชีพที่จำเป็น โดยเฉพาะการซ่อมเรือประมง แม้ผู้ร่วมเรียนรู้บางส่วน มีพื้นฐานอยู่แล้ว แต่เสริมให้มีความรู้มากขึ้น จนสามารถซ่อมเรือเองได้ ประหยัดทั้งค่าซ่อม มีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนกลุ่มอาชีพทำอวนเดิม มีการหนุนเสริมเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มให้เข้มแข็ง ด้วยการพาไปเรียนรู้ดูงานตามพื้นที่ต่าง ๆ และผลักดันให้กลุ่มแปรรูปปลากระบอกร้า มองหาตลาดใหม่ ๆ เพิ่มแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อเพิ่มช่องทางการรับรู้และเพิ่มรายได้ ซึ่งปัจจุบันเกิดการรวมกลุ่มออมเงิน เพื่อสร้างสวัสดิการให้แก่สมาชิกในกลุ่ม

รวมถึงผลักดันให้เยาวชนมีเป้าหมายในชีวิต เห็นความสำคัญของการเรียนและได้กลับไปเรียนต่อกับ สกร.ระดับอำเภอปากพนัง และได้วุฒิการศึกษา จำนวน 7 คน ทั้งยังส่งเสริมให้มีความรู้ในทักษะอาชีพ ร่วมกับ บางคนที่ไม่ต้องการเรียนต่อก็ส่งเสริมให้ประกอบอาชีพตามความต้องการ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ทุกคนฉายศักยภาพที่ซ่อนอยู่ในตัวเองออกมา สร้างความเปลี่ยนแปลงให้ผู้ร่วมเรียนรู้หลายคนกล้าพูด กล้าทำ กล้าแสดงออกมากขึ้น

เมื่อคนเปลี่ยนวิธีคิด คุณค่าก็เกิดขึ้นตามมา สิ่งที่เกิดขึ้น คือ ผู้ร่วมเรียนรู้เลิกตีตราตัวเอง รู้ตัวตน รู้ความต้องการ และดึงศักยภาพออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเอง ครอบครัว และชุมชน ขณะที่หน่วยงานภายนอกก็เริ่มเห็น ศักยภาพของชุมชนและอยากเข้าร่วมงานด้วย โดยไม่ต้องร้องขอ รวมถึงเกิดการวางแผนบริหารจัดการกลุ่ม และชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้นตามแนวคิดสร้างชุมชนน่าอยู่ ด้วยการสร้างผู้นำที่มีใจรักและต้องการเปลี่ยนแปลงชุมชน ในแต่ละโซน ประกอบด้วยการรวมการ 20 คน เพื่อร่วมกัน วิเคราะห์บริบทชุมชนและคนก่อนจะออกแบบการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการ ต้นทุน และศักยภาพ รวมไปถึง กิจกรรมที่เสริมพลังการเรียนรู้ให้ปฏิบัติได้ต่อเนื่อง และยั่งยืน

คณะทำงานส่งเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้เดิมถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ และผลักดันให้ผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่ในแต่ละกลุ่มอาชีพแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน รวมถึงเปลี่ยนแนวคิดของหุ้นส่วนการศึกษาให้เข้าใจชุมชนมากขึ้น และร่วมหนุนเสริมทักษะอาชีพที่จำเป็น

ในกระบวนการเรียนรู้นี้ ได้มีการรวบรวมรายละเอียด ตลอดเส้นทางของการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นวิธีการทำงาน และกระบวนการสร้างการเรียนรู้ ทั้งทักษะชีวิตและ ทักษะอาชีพ เป็นหลักสูตร “ครอบครัวตื่นรู้ตามวิถีชีวิต ชาวเลบ้านท้องโก่งกาง” เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เรียนรู้วิถีชีวิต ชาวเลและยกระดับอาชีพให้ยังคงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนสืบไป

เรื่องเล่าจาก 5 สถาบันการศึกษาตัวแบบ คือ แนวคิด การทำงานที่เปลี่ยนผ่านของมหาวิทยาลัยจากสถาบัน ผลิตรายการไปสู่อะไร “นิเวศการเรียนรู้ใหม่” ที่ทำให้คนในชุมชน

มีทางเลือกในชีวิต เป็นก้าวสำคัญในการตอบสนองต่อ ความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ การออกแบบการเรียนรู้ ที่ยืดหยุ่นไม่ใช่เพียงเครื่องมือทางการศึกษา แต่เป็น ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่มุ่งสร้างโอกาสใหม่ ให้กับประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ในระบบการศึกษาแบบเดิม มหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทจำเป็น ในการขับเคลื่อนสังคมสู่อนาคตที่เท่าเทียม ยั่งยืน และ พร้อมรับความเปลี่ยนแปลง

ทลายกรอบการเรียนรู้เดิม...
เติมนิเวศการเรียนรู้ใหม่ ด้วยกลไก
"ท้องถิ่น-สถาบันการศึกษา"

สถานการณ์เด็กเกิดใหม่ที่มีจำนวนลดลง ขณะที่จำนวนผู้สูงอายุ มีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุ ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ประกอบกับปัจจุบันมีปัจจัยเสี่ยงรุนแรงเรื้อรัง เด็กและเยาวชนหลายด้าน ทำให้พวกเขาเหล่านั้น ต้องตกอยู่ในวังวน ของความต้อยโอกาสในหลายมิติ ต้องเผชิญปัญหาเพียงลำพัง เริ่มจากปัญหาครอบครัวยากจน บ้างก็แหงนกลาง ต้องอาศัยอยู่กับ ผู้สูงอายุ บ้างก็มีปัญหาความพิการ เมื่อก้าวสู่สังคมภายนอก ก็ต้องเผชิญกับปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม ขาดโอกาสทางการศึกษา ถูกบูลลี่ เกิดเป็นปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาวัยรุ่น และยาเสพติดตามมา

ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาประเทศที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย เต็มรูปแบบเช่นนี้ จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กและ เยาวชนให้มีคุณภาพ นำการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นหลากหลาย โดยคำนึงถึงความต้องการและบริบทของเด็กและเยาวชนรายกรณี เป็นสำคัญ ซึ่งทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพราะการเลี้ยงดู เด็กหนึ่งคนไม่อาจฝากความหวังไว้กับครูในโรงเรียน หรือพ่อแม่ ผู้ปกครองเท่านั้น การพัฒนาเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นโจทย์ใหญ่ ของประเทศในขณะนี้จำเป็นต้องได้รับ **"ความร่วมมือร่วมใจ"** จาก ทุกภาคส่วน เข้ามาเป็น **"หุ้นส่วน"** ในการเติมเต็มจุดอ่อนเพิ่มจุดแข็ง หนุนเสริมศักยภาพที่จำเป็น เพื่อให้เด็กและเยาวชนในวันนี้ มีความพร้อม ทั้งทักษะวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต

ดังตัวอย่าง 3 พื้นที่ต้นแบบ คือ อบต.หนองสนิก จังหวัดสุรินทร์ เทศบาลตำบลลำปางหลวง จังหวัดลำปาง และมหาวิทยาลัยนครพนม ที่ใช้พลังคนในพื้นที่เข้ามาเป็น **"หุ้นส่วนการศึกษา"** มาร่วมออกแบบ การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ตอบโจทย์ชีวิต จนเกิด **"นิเวศการเรียนรู้ใหม่"** ที่ไม่มีใครถูกไว้ข้างหลัง

ทลายกำแพงการศึกษา สร้างนิเวศการเรียนรู้ เพื่อลูกหลานนครพนม...

“สิ่งสำคัญในการจัดการปัญหาเชิงพื้นที่คือ ‘ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม’ เปรียบเสมือนกับเรามีบ้านหลังหนึ่ง แล้วมีคนอื่นมาบอกว่าบ้านของเราสกปรก เดี๋ยวจะมากวาดบ้านให้ เราก็คงไม่ยินดีนัก ฉะนั้นการทำให้คนในพื้นที่รู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของบ้าน เป็นคนที่รู้จักบ้านตัวเองดีที่สุด และอยากจะทำลูกขึ้นมาทำความสะอาดบ้านร่วมกัน จึงเป็นเรื่องสำคัญ...หากเขาไม่มีไม้กวาด หรือไม่รู้จักกวาดบ้าน จึงเป็นบทบาทของเรา ในการเข้าไปสนับสนุนและสร้างนิเวศที่เอื้อต่อการทำความสะอาดบ้านของเขา แบบนี้บ้านหลังนี้จึงจะมีความสุขอย่างยั่งยืน” ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญเยี่ยม ยศเรืองศักดิ์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยนครพนม กล่าว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญเยี่ยม กล่าวว่า บทบาทของมหาวิทยาลัยนครพนม นอกจากการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานแล้ว ยังมีการกิจสำคัญในการทำงานกับเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ทั้งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครพนม และในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ เป็นการ “เก็บตก” เด็กเยาวชนที่ไม่สามารถเรียนรู้ในระบบการศึกษาทั่วไปได้ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ในชีวิต อีกทั้งในปี 2569 จังหวัดนครพนมจะมีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งจังหวัด ทางออกที่จะช่วยให้คนนครพนมดูแลตัวเองได้ ก็คือการสนับสนุนทางเลือกในการศึกษา และการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ชีวิต เพื่อช่วยให้ลูกหลานมีทักษะอาชีพและมีรายได้ที่เพียงพอ ดังนั้นอีกหนึ่งบทบาทของมหาวิทยาลัยนครพนม คือการสร้างบุคลากรที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญในทุกมิติด้วยการศึกษา และชักจูงเครือข่ายร่วมทางเพื่อร่วมสร้างเมืองนครพนมไปพร้อมกัน

สำหรับคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยนครพนม เป็นหนึ่งในหน่วยจัดการเรียนรู้ที่เป็นภาคีขับเคลื่อนงานต่อเนื่องร่วมกับโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยในปี 2562 เน้นการทำงานโดยใช้ “อาชีพ” เป็น “เครื่องมือสร้างการเรียนรู้” ให้กับเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครพนม ผ่านหลักสูตรช่างซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญเยี่ยม กล่าวว่าการดำเนินงานปีแรก พวกเราตั้งคำถามว่า “เด็กผ่านการอบรมเรียบร้อยแล้วจะอย่างไรต่อไป?” จึงเป็นที่มาของการดำเนินงานต่อเนื่องในปี 2563 โดยการพัฒนาหลักสูตรอาชีพที่มีความสอดคล้องกับโจทย์ความต้องการของเยาวชนมากขึ้น ที่สำคัญยังเพิ่มโอกาสในการมีอาชีพที่มั่นคงให้กับเยาวชนที่ผ่านเกณฑ์การอบรมทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยพาไปทำการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานในสาขาอาชีพช่างไฟฟ้าภายในอาคารระดับ 1 ขั้นพื้นฐาน (จากทั้งหมด 3 ระดับ) ซึ่งมีเยาวชน 6 คน ที่สามารถสอบผ่านและได้ใบรับรองมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ คือ การการันตีตามกฎหมายแรงงานว่า เป็นผู้ที่มีมาตรฐานฝีมือแรงงานที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป แม้ไม่มีวุฒิการศึกษา แต่สามารถทำงานโดยรับค่าแรงขั้นต่ำ 400 บาทต่อวันได้

“หากจะทำงานกับเด็กและเยาวชน จำเป็นต้องมีเครือข่ายรอบด้าน โดยตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา เราได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ **ทีมนครพนมโมเดล** ร่วมจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ เลือกเรียนรู้หลักสูตรทักษะอาชีพช่างฝีมือแรงงานด้านต่าง ๆ ที่เราพัฒนาขึ้น โดยประยุกต์ใช้ทักษะอาชีพให้เป็นหลักสูตรเรียนรู้หรือโครงการประกอบการเรียนรู้ร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ CYF และเทียบโอนเป็นหน่วยกิตเพื่อรับรองวุฒิการศึกษา”

ทางออกที่จะช่วยให้คนนครพนมดูแลตัวเองได้
คือการสนับสนุนทางเลือกในการศึกษา
และการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ชีวิต
เพื่อช่วยให้ลูกหลานมีทักษะอาชีพ
และมีรายได้ที่เพียงพอ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญเยี่ยม กล่าวเพิ่มเติมว่า การมีเครือข่ายในจังหวัดนครพนม ทำให้เราสามารถทำงานต่อเนื่องมาถึงปี 2565 โดยนอกจากจะรับเยาวชนที่เรียนกับศูนย์การเรียนรู้ CYF ให้เข้ามาเรียนรู้หลักสูตรอาชีพช่างฝีมือแรงงาน ยังเริ่มต้นทำงานกับเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในพื้นที่ชุมชนตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทนควบคู่กันไป โดยยังคงเน้นการใช้อาชีพ

เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ เพื่อให้เยาวชนมีทักษะในการประกอบอาชีพและมีรายได้ ล่าสุดปี 2567 คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมมหาวิทยาลัยนครพนม ดำเนินโครงการพัฒนาทักษะสร้างอาชีพแก่เยาวชนสถานพินิจ นครพนม เพื่อการเป็นผู้ประกอบการ โดยยังคงจัดการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนในสถานพินิจ จังหวัดนครพนม รวมถึงการต่อยอดยกระดับการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในพื้นที่ตำบลพิมาน อำเภอนาแก และตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน ซึ่งเป็นพื้นที่ตำบลต้นแบบ Thailand Zero Dropout จังหวัดนครพนม โดยการขับเคลื่อนงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น อบต. และกลไกเคลื่อนงานในชุมชน ที่ลุกขึ้นมาบริหารจัดการพื้นที่ของตนเองด้วยความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ เพื่อให้มีทางเลือกอาชีพที่หลากหลายยิ่งขึ้นและเกิดรายได้จริง

ปัจจุบันเกิดหลักสูตรการเรียนรู้ผ่านทักษะอาชีพ ที่เยาวชนสามารถนำไปเทียบโอนหน่วยกิตได้ 5 หลักสูตร ดังนี้ 1. หลักสูตรการซ่อมรถจักรยานยนต์ เบื้องต้น 2. หลักสูตรการบำรุงรักษารถจักรยานยนต์ 3. หลักสูตรการซ่อมบำรุงเครื่องปรับอากาศ 4. หลักสูตรช่างไฟฟ้าภายในอาคาร และ 5. หลักสูตรการปลูกผักไฮโดรโปนิกส์

โดยมีการทำโรงปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ขึ้นในชุมชน เพื่อให้เป็น “พื้นที่กลาง” ของการฝึกฝนและเรียนรู้สำหรับเยาวชน ขณะเดียวกันยังสามารถเชื่อมโยงกลุ่มผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ไปพร้อมกับลูกหลาน

ชุมชนเป็นฐานของการเติบโต

ตลอด 6 ปีของการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ คณะทำงานมีข้อค้นพบสำคัญคือ การทำงานกับเด็กเยาวชนในสถานพินิจ และในชุมชนนั้นมีความแตกต่างกัน เพราะในสถานพินิจเป็นพื้นที่ที่ทุกคนอยู่ร่วมกันภายใต้กติกา แต่ในชุมชนเด็กและเยาวชนมีความสนใจและเคลื่อนไหวไปมาค่อนข้างมาก ดังนั้นการทำงานกับเยาวชนในชุมชนนอกจากจะต้องเปิด “พื้นที่ปลอดภัย” ให้เขามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และแสดงศักยภาพของตนเองออกมาอย่างเต็มที่แล้วยังจะต้องสร้างนิเวศที่เชื่อเชิญให้ผู้ปกครอง ครอบครัว หรือผู้ใหญ่ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ ยอมรับ และร่วมเป็นกลไกดูแลลูกหลานของพวกเขา

นิเวศการเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม คือ บรรยากาศในชุมชนที่ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนสามารถพูดคุยเรื่องราวของลูกหลานให้กันฟังได้อย่างเปิดใจ ช่วยกันคิดหาทางออก และสนับสนุนการก้าวเดินต่อของลูกหลาน

กระบวนการหนึ่งที่สำคัญ คือ การเตรียมชุมชน ให้พร้อมรองรับเด็กและเยาวชนทุกคน ไม่ว่าเขาจะเคยก้าวพลาด หรือกำลังจะหลงทาง ครอบครัวยุคใหม่และชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการก้าวเดินครั้งใหม่ของเด็กและเยาวชนเสมอ ดังนั้นการสร้างพื้นที่กลางหรือพื้นที่เรียนรู้ขึ้นในชุมชน โดยที่คนทุกช่วงวัยมีส่วนร่วมจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญ ผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่ในชุมชนจะเห็นการรวมตัว ทำกิจกรรมดี ๆ ของเด็ก และเข้ามามีส่วนร่วมโดยเฉพาะกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะอาชีพ ซึ่งบางครั้งครอบครัวเราสามารถเชื่อมโยงผู้ปกครองมาร่วมเป็นครูคนที่สองให้กับเด็ก ๆ ได้ เกิดเป็น “นิเวศการเรียนรู้เฉพาะกลุ่ม” ที่ผู้ใหญ่ในชุมชนเห็นโอกาสจากทางเลือกใหม่ ๆ ในการช่วยเหลือลูกหลาน และก้าวเข้ามาเป็นกลไกร่วมส่งเสริมการเรียนรู้

ด้วยตัวเอง นอกจากนั้น การเตรียมชุมชนให้พร้อมยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดการกระทำผิดซ้ำของเด็กเยาวชนที่ออกจากสถานพินิจฯ เมื่อกลับมาอยู่ในชุมชนอีกด้วย

“นิเวศการเรียนรู้เฉพาะกลุ่มคือ บรรยากาศในชุมชนที่ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนสามารถพูดคุยเรื่องราวของลูกหลานให้กันฟังได้อย่างเปิดใจ ช่วยกันคิดหาทางออกและสนับสนุนการก้าวเดินต่อของลูกหลาน แต่ในความเป็นจริง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในชุมชน ให้กลายเป็นนิเวศที่เอื้อและพร้อมรองรับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้อาจไม่ใช่เรื่องง่าย ดังนั้นเราจึงใช้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็กเยาวชนเป็นเครื่องมือเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในชุมชนอีกที”

ทลายกรอบการเรียนรู้เดิม... เติมนิเวศการเรียนรู้ใหม่

การทำงานในสถานพินิจฯ นับเป็นอีกหนึ่งนิเวศการเรียนรู้ที่มีความท้าทาย การทำงานในฐานะหน่วยจัดการเรียนรู้ที่ทำงานมาหลายปีพบบทเรียนสำคัญ 4 ข้อ คือ 1. กระบวนการเรียนรู้รายบุคคล ไม่ใช่รูปแบบตายตัว ไม่บังคับ แต่ต้องสร้างแรงบันดาลใจให้เด็กแต่ละคนให้ได้ก่อน สำคัญที่สุดคือ “ทำให้เขารู้ว่าเรียนรู้แล้วจะนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้” 2. ใช้ทฤษฎีพรรคพวก ทำให้เขารู้สึกว่าเราเป็นพวกเดียวกัน เข้าใจตัวตนของเขา เพราะเมื่อไหร่ที่เขาเปิดใจ เขาก็พร้อมที่จะเรียนรู้ 3. กลไกเจ้าหน้าที่ในสถานพินิจฯ เป็นกุญแจสำคัญสู่การเปลี่ยนแปลง เพราะหากคนที่อยู่ใกล้ชิดเด็กที่สุดไม่มีความเข้าใจเขา นิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อก็คงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้น หน่วยจัดการเรียนรู้ต้องสามารถทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ในสถานพินิจฯ เสมือนเป็นทีมเดียวกัน และ 4. ผู้ปกครอง ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยป้องกันและลดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนเสมอ เพราะครอบครัวและชุมชนเป็นคนที่ใกล้ชิดเด็กที่สุดหลังจากสถานพินิจฯ ไปแล้ว

ดังนั้นสิ่งที่หน่วยจัดการเรียนรู้ทำก็คือ จัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพชีวิตให้เด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ มีความพร้อมมากที่สุดในการเอาตัวรอดและอยู่ร่วมกับสังคมผ่านการฝึกฝนจากประสบการณ์จริง โดยสิ่งที่เราทำคือ โรงฝึกอาชีพสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจฯ เปรียบเสมือนพื้นที่กลางในสถานพินิจฯ ให้เด็กและเยาวชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น โรงปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ และสามารถฝึกประสบการณ์อาชีพจริงผ่านสถานประกอบการจำลอง “ศูนย์ซ่อมรถซ่อมใจ” ซึ่งพัฒนาต่อเนื่องตั้งแต่การร่วมงานกับ กสศ. ปีแรก โดยเชื่อมโยงอาจารย์ และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยนครพนม บูรณาการเข้ามาร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับเยาวชนในสถานพินิจฯ ซึ่งในอนาคตวางแผนจะเปิดเป็นศูนย์ซ่อมรถซ่อมใจ เพื่อบริการประชาชนทุกวันศุกร์ฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย

หน้าที่ของหน่วยจัดการเรียนรู้คือ
วางแนวทางการพัฒนาเยาวชนให้สามารถ
ใช้ชีวิตในวันข้างหน้าได้อย่างเข้มแข็ง
มีภูมิคุ้มกัน และมีความพร้อม
ที่จะเดินต่อไปได้ตลอดรอดฝั่ง

แนวทางการสร้าง Learn to Earn

ที่ตอบโจทย์เด็กและเยาวชนคนธรรมดา

แนวทางการสร้าง Learn to Earn
ให้กับเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา 2 กลุ่ม

กลุ่มที่อยู่ในสถานพินิจ
และคุ้มครองเด็กและเยาวชนคนธรรมดา

- 1. เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะชีวิตในศูนย์การเรือน CYF
- 2. นำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดชีวิตเพื่อสร้างรายได้ หรือเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น
- 3. เปิด "ศูนย์ซ่อมรถจักรยาน" ในสถานพินิจฯ ให้เป็นพื้นที่ฝึกฝนทักษะการซ่อมรถจักรยานและเปิดบริการสาธารณะซ่อมรถจักรยานฟรีให้กับครอบครัวในชุมชน
- 4. พัฒนาร้าน Cafe & Care ขึ้นมาเพื่อให้เป็นร้านจำหน่าย การค้ากำไร-ต้นทุน

กลุ่มที่อยู่ในชุมชนแออัดพื้นที่
อบต.พืชมาน อ.นาแก
และ อบต.โนนตาล อ.ท่าอุเทน

สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างการเรียนรู้และการยอมรับ
จากชุมชนและ อบต. โดยใช้ฐานทุนอาชีพเป็นตัวนำ

ส่งเสริมอาชีพให้เด็กกลุ่มนี้มีรายได้จริง ๆ จากฐานทุนชุมชน

ปลูกผักไฮโดรโปนิกส์

- ครอบคลุมฐานทุนด้าน 3 ด้าน คือ การเกษตร การค้า และการบริการ
- สามารถสร้างรายได้ และขายผลผลิต
- สามารถเชื่อมโยงและสร้างรายได้ ในเวลา 1 ปีให้แก่ครอบครัว
- ได้ทำโครงการนี้มาตั้งแต่ปี 2558 ได้มีรายได้ 100,000 บาท
- 1 ปี ได้มีรายได้ 100,000 บาท

เลี้ยงไก่ไข่

- สามารถสร้างรายได้ และขายผลผลิต
- สามารถเชื่อมโยงและสร้างรายได้ ในเวลา 1 ปีให้แก่ครอบครัว
- ได้ทำโครงการนี้มาตั้งแต่ปี 2558 ได้มีรายได้ 100,000 บาท
- 1 ปี ได้มีรายได้ 100,000 บาท

เด็กบางกลุ่มไม่สามารถออกบิณฑบาตเรียนรู้อะไรได้
"ต้องพาความรู้เข้าไปหาเด็กถึงในหมู่บ้าน"

หนึ่งผลลัพธ์กระบวนการเรียนรู้คือ ได้ผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างรถ น้ำยาเคลือบรถ น้ำยาขัดคราบ และน้ำยาขัดยางดำ แบนรด์ “DEKDEE NAKHON PHANOM” โดยวางจำหน่ายที่ศูนย์ซ่อมรถจักรยาน นอกจากนั้นยังเป็น “สวัสดิการเพื่อการประกอบอาชีพ” สำหรับเด็กและเยาวชนที่ออกจากสถานพินิจฯ หากเขาต้องการออกไปประกอบอาชีพหรือเปิดร้านซ่อมรถที่บ้าน ก็สามารถนำผลผลิตเหล่านี้ไปใช้ก่อนได้ เมื่อได้กำไรจากการประกอบอาชีพแล้วจึงค่อยนำมาคืนให้กับสถานพินิจฯ ในภายหลัง

“แล้วไงต่อ?... เป็นคำถามที่พวกเราในบทบาทหน่วยจัดการเรียนรู้มักจะตั้งคำถามขึ้นทุกครั้งหลังจากพาเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาสักหนึ่งคนให้กลับเข้าสู่เส้นทางการเรียนรู้ในแบบที่เขาต้องการได้แล้ว เพราะเราไม่สามารถช่วยเหลือเขาไปได้ตลอด ดังนั้นหน้าที่ของหน่วยจัดการเรียนรู้คือ วางแนวทางการพัฒนาเยาวชนให้สามารถใช้ชีวิตในวันข้างหน้าได้อย่างเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกัน และมีความพร้อมที่จะเดินต่อไปได้ตลอดรอดฝั่งแล้วจึงปล่อยมือให้เขากลับเข้าสู่เส้นทางการชีวิตจริงที่เขาเลือกและอยู่ร่วมกับชุมชนสังคมด้วยตัวเขาเองต่อไป”

ชุมชนเป็นฐานสู่การจัดการเชิงพื้นที่

ทั้งนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญเยี่ยม แนะนำว่า ก้าวแรกของการชักชวนเครือข่ายทำงานเชิงพื้นที่ อาจจะเริ่มต้นที่ “เครือข่ายธรรมชาติ” หรือคนรู้จัก หากไม่มีก็ต้องสร้างเครือข่ายทางการขึ้นมาเอง โดยเฉพาะการสานเครือข่ายหน่วยงานที่ต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันให้ชัดเจนว่าการทำงานร่วมกันนี้ใครมีส่วนได้ส่วนเสียอย่างไรบ้าง สำคัญที่สุดคือ หน่วยงานรัฐในท้องถิ่น เช่น อบต. เพราะเราเป็นคนนอก การเข้าพื้นที่ผ่านผู้นำจะช่วยให้งานคล่องตัว และการมีฐานข้อมูล Thailand Zero Dropout ยังช่วยให้เราทำงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นง่ายขึ้น รวมถึงการทำงานในพื้นที่ชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง “สร้างกลไกชุมชน” ขึ้นมาร่วมเป็นคณะทำงาน เพราะเขาเป็นคนในที่รู้จักบริบทพื้นที่ และรู้จักบริบทชีวิตของคนในพื้นที่ดีที่สุด ขณะเดียวกันต้นทุนความรู้ซึ่งสั่งสมจากการทำโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานร่วมกับ กสศ. มาอย่างต่อเนื่อง สามารถนำมาใช้เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานต่อไปในระดับจังหวัดดังนี้

1 ฐานองค์ความรู้งานเชิงพื้นที่หรือชุมชน กสศ. ฝึกฝนให้คนทำงานต้องเรียนรู้ตลอดเวลา เพราะการทำงานกับคนทุกช่วงวัยในชุมชนนั้นมีความหลากหลาย ดังนั้นต้องมีการ “วิเคราะห์ชุมชน” เพื่อให้สามารถออกแบบ

กระบวนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นหลากหลาย สอดคล้องกับบริบทชีวิตผู้ร่วมเรียนรู้รายบุคคล ซึ่งสิ่งสำคัญคือการ “เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่สามารถเลือกเองได้”

2 ภาคีเครือข่ายในการทำงานกับ กสศ. บ่มเพาะให้เราเชื่อมโยงเครือข่าย หรือ “หุ้นส่วนการศึกษา” ที่มาจากหลายภาคส่วน ไม่เฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาคการศึกษา หรือผู้خبัฒนจิตเท่านั้น แต่ให้วิเคราะห์สถานการณ์เพื่อเชื่อมโยงหน่วยงานภาคส่วนอื่น ๆ เช่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ชีวิตของคนแต่ละช่วงวัยเข้ามาร่วมขับเคลื่อนงาน และที่สำคัญคือ “ชุมชน” โดยเฉพาะทีม อสม. เป็นแหล่งชุมชนทรัพยากรที่สำคัญในพื้นที่ เป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยคลี่คลายความจริงของชีวิตผู้คนในชุมชนให้กับหน่วยจัดการเรียนรู้ได้

เราเป็นคนนอก การเข้าพื้นที่ผ่านผู้นำ จะช่วยให้งานคล่องตัว และการมีฐานข้อมูล Thailand Zero Dropout ยังช่วยให้เราทำงานร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นง่ายขึ้น

“ในชีวิตจริง แต่ละคนต้องการทางเลือกที่แตกต่าง บางคนไม่มีอาชีพแต่ต้องการศึกษาเรียนรู้ ดังนั้นเพื่อรองรับความสนใจที่หลากหลาย **สิ่งที่เราทำมาตลอด คือ การค้นหา พัฒนา และส่งต่อ** โดยเฉพาะเมื่อเราก้าวเข้าสู่การทำงาน Thailand Zero Dropout ยิ่งจำเป็นต้องสร้างทางเลือกที่มากขึ้น โดยต่อยอดฐานทุนการทำงานที่มีให้เกิดเป็นเครือข่ายทั้งจังหวัด”

3 ใช้เด็กเยาวชน หรือผู้ร่วมเรียนรู้เป็นตัวตั้ง ทำงานโดยไม่แบ่งแยกงานฉันทานเธอ แต่ทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายร่วม ทลายกำแพงของแต่ละหน่วยงาน โดยยึดผลประโยชน์ของผู้ร่วมเรียนรู้เป็นจุดหมายสำคัญ

4 กระบวนการคิดเชิงระบบ ที่ไม่ได้หยุดอยู่ที่การพัฒนาทักษะอาชีพ แต่สร้างความยั่งยืนด้วยการติดตั้งทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยหน่วยจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือน “อแกไนซ์” เหนียวนานิวศหรือความร่วมมือต่าง ๆ มาร่วมสร้างการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญเยี่ยม กล่าวทิ้งท้ายว่า จากประสบการณ์ที่ทำงานกับ กสศ. มาตั้งแต่ปี 2562 พบว่า “**กลไกชุมชน**” เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานสำเร็จและเกิดความยั่งยืน และหน่วยจัดการเรียนรู้หลายแห่งกันเป็น

กลไกสำคัญที่จะเข้ามาร่วมจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์บริบทชีวิตคนในแต่ละพื้นที่ได้ ดังนั้นฐานทุนที่สั่งสมมาจากการชุมชนเป็นฐาน สามารถใช้ในการต่อยอดยกระดับไปสู่การทำงานในระดับจังหวัดนครพนม ในโครงการ “**นครพนม Learning City เคลื่อนคน เคลื่อนเมือง**” ภายใต้การสนับสนุนของโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ กสศ. ในปัจจุบัน

โดยมีแนวทางการทำงานที่สำคัญคือ การพัฒนาระดับการทำงานของกลไกชุมชน หรือคณะทำงานที่อยู่ในพื้นที่ให้มีความเข้มแข็ง และมีศักยภาพในการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นให้กับเด็กเยาวชนบางกลุ่มในพื้นที่ของตนเอง โดยตั้งเป้า 12 ตำบล จาก 12 อำเภอ ในจังหวัดนครพนม ขยายผลจากพื้นที่ต้นแบบตำบลพิมาน อำเภอนาแก และตำบลโนนตาล อำเภอท่าอุเทน ให้เป็นพี่เลี้ยงและร่วมสร้างองค์ความรู้ในชุมชนพัฒนาเป็นหลักสูตรจากฐานทุนชุมชนหรือต้นทุนทรัพยากรในพื้นที่ใช้เป็นเครื่องมือเรียนรู้ที่สามารถเทียบโอนประสบการณ์เป็นหน่วยกิตเพื่อรับวุฒิการศึกษาได้ โดยใช้หลักการ “**สร้างคนในแต่ละพื้นที่**” เพื่อพัฒนาขึ้นเป็นกลไกรับช่วงต่อการขับเคลื่อนงานอย่างยั่งยืน

การทำงานนี้ เราไม่ได้เคลื่อนเฉพาะเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่เราเคลื่อนทั้งขบวน ตั้งแต่ทีมงานกลไกระดับต่าง ๆ อบต. ครูอาสา เครือข่ายภาคการศึกษา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสำคัญที่สุดคือ **"การเคลื่อนชุมชน"**

หากเครือข่ายในจังหวัดนครพนมร่วมมือกัน เป็นนิเวศการเรียนรู้ และเสริมความแข็งแกร่งในมิติต่าง ๆ ให้เด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาได้ พวกเขา ก็จะกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคม ได้อย่างมั่นคง และสามารถก้าวไปข้างหน้าต่อไปได้ในเส้นทางที่เขาเลือกเอง ไม่ว่าจะเรียนกับในศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 สถานศึกษาต่าง ๆ หรือการประกอบอาชีพ อาทิ อาชีพอิสระ หรือการยกระดับทักษะฝีมือแรงงานขั้นสูง เพื่อทำงาน ในสถานประกอบการทั้งในและต่างประเทศ เพราะฉะนั้น การทำงานนี้ เราไม่ได้เคลื่อนเฉพาะเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่เราเคลื่อนทั้งขบวน ตั้งแต่ทีมงานกลไกระดับต่าง ๆ อบต. ครูอาสา เครือข่ายภาคการศึกษา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสำคัญที่สุดคือ **"การเคลื่อนชุมชน"**

ภายใต้การทำงานร่วมกับ กสศ. ตลอดหลายปีที่ผ่านมา พบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนามาอย่างไม่สิ้นสุด ก็คือ **"เครือข่ายของ กสศ."** ที่ขับเคลื่อนงานร่วมกันมา ทั้งในจังหวัดนครพนม และจังหวัดใกล้เคียงในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะเมื่อเราสามารถ **"บูรณาการงานเชิงพื้นที่"** ร่วมกันได้และทำให้ทุกงาน เชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ยิ่งทำให้พื้นที่ของเราเข้มแข็ง เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

"การทำงานกับ กสศ. สร้างความเชื่อมั่นอย่างหนึ่ง ว่า Butterfly Effect มียอยู่จริง เพราะการสร้าง ความเปลี่ยนแปลงเชิงระบบนั้นอาจไม่สามารถเปลี่ยนได้ จากข้างบน แต่การค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงจุดเล็ก ๆ ที่เข้มแข็ง และถักทอเครือข่ายให้มีพลังมากขึ้น จะเคลื่อนไปสู่ การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายได้ในที่สุด"

เปิดห้องเรียนชุมชน...สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้คนในชุมชน

ตำบลหนองสนธิ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ จากพื้นที่ที่เคยเต็มไปด้วยสารเคมี คนเฒ่าคนแก่ไม่มีรายได้ ลูกหลานบางส่วนตกงาน ราคามลพิษตกต่ำ ลำพังอาชีพเกษตรเพียงอย่างเดียวไม่สามารถเลี้ยงคนทั้งครอบครัวได้ หนาเข้าคนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กวัยกำลังโตยังได้รับสารอาหารที่ไม่ดีต่อร่างกายจากการทานผักและเนื้อสัตว์ที่มีสารเคมี

เทศบาลตำบลหนองสนธิ ซึ่งเป็นหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่จึงลุกขึ้นมาพลิกชีวิตคนในชุมชน นำโดยนายสมเกียรติ สาระ หัวหน้าสำนักปลัด จึงรวมพลคนในหน่วยงานฟังกั้นและคนในพื้นที่ให้มาร่วมกันทำโครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานต่อเนื่อง 3 ปี จนสามารถพลิกพื้นที่ที่ทำเกษตรด้วยสารเคมีเข้มข้น ให้กลายเป็นพื้นที่ต้นแบบด้านการส่งเสริมการปลูกผักอินทรีย์แบบครบวงจร จนได้รับการรับรองมาตรฐาน Organic Thailand ภายในระยะเวลา 1 ปี ทั้งยังสามารถขยายตลาดไปสู่โรงเรียน ที่อปัสชูเปอร์มาร์เก็ต และรวมกลุ่มคนในชุมชนจัดตั้ง “สหกรณ์การเกษตรพืชผักเกษตรอินทรีย์หนองสนธิจำกัด” ได้สำเร็จ

โดยการทำงาน 3 ปีแรก (2562 - 2564) ได้รวมกลุ่มคนที่มีความรู้เรื่องการปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการทำงานเรื่องผักอินทรีย์ โดย อบต. ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้กลุ่มบริหารจัดการกันเอง สิ่งที่เกิดขึ้นคือ เกิดชุมชนจัดการตนเอง และเกิดการเชื่อมโยง “หุ้นส่วนการศึกษา” ในพื้นที่เข้ามาให้ความรู้ เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสุรินทร์ มาช่วยออกแบบแผนการผลิต เกษตรจังหวัด มาให้ความรู้เรื่องศัตรูพืช สหกรณ์จังหวัด มาช่วยยกระดับกลุ่มวิสาหกิจเป็นสหกรณ์ เป็นความสามัคคีของคนทั้งจังหวัดที่ร่วมมือกัน ทำให้สหกรณ์การเกษตรพืชผักเกษตรอินทรีย์หนองสนิทจกต์กลายเป็น “ต้นแบบ” การบริหารจัดการกลุ่มสหกรณ์ที่หลายหน่วยงานสนใจเข้ามาเรียนรู้

รวมถึงขยายแนวคิดการปลูกผักอินทรีย์ ทั้งการขยายพื้นที่การผลิต ขยายฐานผู้ร่วมเรียนรู้ และขยายตลาดให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ทั้งยังส่งเสริมให้เกษตรกรได้ทดลองปลูกพืชให้ครบทุกฤดูกาล และยกระดับการเรียนรู้ของผู้ร่วมเรียนรู้ไปสู่การเป็นวิทยากรแกนนำถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ใหม่

ความสามัคคีของคนทั้งจังหวัดที่ร่วมมือกัน
ทำให้สหกรณ์การเกษตรพืชผักเกษตรอินทรีย์หนองสนิทจกต์
กลายเป็น "ต้นแบบ" การบริหารจัดการกลุ่มสหกรณ์ที่หลายหน่วยงานสนใจเข้ามาเรียนรู้

เปลี่ยน "ภาระ" ให้เป็น "พลัง"

กว่า 3 ปี เทศบาลตำบลหนองสนธิ สามารถพลิกฟื้นคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้สามารถลืมตาอ้าปากได้ หนึ่งข้อจากการสังเกตคือความรู้ การลองผิดลองถูก การบริหารจัดการกลุ่มด้านการทำเกษตร ผสานกับความร่วมมือจากหุ้นส่วนการศึกษาในพื้นที่ยังนำไปสู่การจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์” ให้คนในชุมชนและคนภายนอกได้เข้ามาใช้พื้นที่นี้ในการพัฒนาตัวเองและพัฒนาทักษะอาชีพเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน

ทั้งนี้ อบต.หนองสนธิ ไม่ได้ให้ความสำคัญเพียงเรื่องอาชีพเท่านั้น แต่ยังเล็งเห็นความสำคัญของเด็กเยาวชนในพื้นที่ที่กำลังหลงทางปี 2566 จนถึงปัจจุบัน จึงขยับมาทำงานกับเยาวชนนอกระบบและเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาในโครงการพัฒนาความร่วมมือระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบของตำบลหนองสนธิ เพราะเด็กเยาวชนเป็นคนที่จะต้องดูแลหนองสนธิในอนาคต โดยมุ่งเน้นเปลี่ยนภาระเป็นพลัง ให้เด็กเยาวชนเหล่านี้กลับมามองเห็นคุณค่าในตัวเอง มองเห็นเส้นทางชีวิตใหม่ที่สามารถเลือกเองได้ และหันมาช่วยกันพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต

แนวคิดในการทำงานคือ “จริงใจ-ให้คุณค่า” มองเห็นว่าเด็กเยาวชนมีตัวตน ผ่านการทำงาน 3H ได้แก่ Heart พัฒนาใจและส่งเสริมให้ได้เรียนรู้ตามที่ใจต้องการ Head ระดมสมองและวางแผนการทำงานร่วมกัน Hand ลงมือทำ หาผู้สนับสนุนทั้งในและนอกพื้นที่ คอยให้คำปรึกษา อยู่เคียงข้าง พร้อมทั้งหนุนเสริมทักษะวิชาชีพ วิชาชีพชีวิต และวิชาการ

การบริหารจัดการกลุ่มด้านการทำเกษตร ผสานกับความร่วมมือจากหุ้นส่วนการศึกษาในพื้นที่นำไปสู่การจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์” ให้คนในชุมชนและคนภายนอกได้เข้ามาใช้พื้นที่นี้พัฒนาตัวเอง และพัฒนากิจกรรมอาชีพเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน

วิชาชีพ จัดกิจกรรมฝึกอาชีพตามความสนใจ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและมีการได้เกิดขึ้นจริง เช่น การตัดผม การเลี้ยงและแปรรูปไก่ การเพาะเห็ด เกษตรกรรม การขายของมือสอง และขายออนไลน์ งานช่าง/ก่อสร้าง การควบคุมเครื่องเสียง การเป็นลูกจ้างในสถานประกอบการ ฯลฯ มีพื้นที่กลางในชุมชนให้ได้ลงมือปฏิบัติจริง มีครูภูมิปัญญา

หรือผู้ใหญ่ใจดีทั้งในและนอกพื้นที่มาให้ความรู้แบบสหวิทยาการ เช่น พาผู้ใหญ่ใจดีมาให้ความรู้ร่วมกับกรมปศุสัตว์ในการเลี้ยงไก่เป็นเวลา 60 วัน ซึ่งอาจดีบ้าง ล้มเหลวบ้าง ไก่ตาย ขาดทุน หรือทะเลาะกันเองในทีม แต่ก็ให้มองทุกสิ่งเป็นสนามทดลองของชีวิต ทุกอย่างล้วนเป็นบทเรียนให้ได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น และทำให้ดีขึ้นในอนาคต มีการทำงานร่วมกับผู้ปกครอง ด้วยการจัดเวทีอบรมความรู้และส่งเสริมให้ทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหลานและชุมชนเพื่อให้เข้าใจกันและกัน มีกองทุนสวัสดิการชุมชนให้ครอบครัวกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพโดยไม่เสียดอกเบี้ย

วิชาชีพ เป็นการสานพลังแกนนำ “เยาวชนหนองสนธิจิตอาสาพลัส” โดยรวบรวมเด็กเยาวชนทั้งในระบบนอกระบบ และเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา มาเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนรู้จัก คำนึง และพากันเดินไปสู่เส้นทางที่ดีขึ้น ร่วมมือกับหุ้นส่วนการศึกษา เช่น สถาบันยุวโพธิชน พาเด็กเยาวชนไปเข้าค่ายร่วมกัน 21 วัน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ค้นหาตัวตน และพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ หนุนเสริมให้เด็กเยาวชนมองเห็นคุณค่าและศักยภาพในตัวเองผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น

เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และร่วมกันทำจิตอาสาในชุมชน อาทิ ส่งเสริมให้รวมตัวกันช่วยงานตามความถนัด ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา บ้างเสิร์ฟอาหาร ช่วยล้างจาน และบริการตัดผมฟรี ซึ่งแต่ละคนต่างได้รับทั้งคำชมและพลังบวกกลับไป

วิชาการ มีทั้งทำงานร่วมกับ**คุณครูในระบบ** วางแผนแก้ปัญหาตั้งแต่ต้นเหตุ โดยจะหารือกับโรงเรียนในพื้นที่อย่างจริงจังถึงสาเหตุที่เด็กเยาวชนหลุดจากระบบการศึกษารวมถึงพาคุณครูไปอบรมจิตตปัญญาศึกษาที่โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา เพื่อให้เรียนรู้ เข้าใจ และพร้อมรับมือกับนักเรียนอย่างมีสติ ส่วน**นักเรียนในระบบ** มีการส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตร โดย อบต.หนองสนธิ สนับสนุนงบประมาณในการเลี้ยงกบและวัวให้โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล เช่น โรงเรียนหนองสนนิทวิทยา ส่งเสริมให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 5 เลี้ยงวัว เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้นำไปขาย นำรายได้มาเป็นทุนการศึกษาสำหรับเด็กเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา ส่งเสริมให้เลือกเรียนตามเส้นทางที่สนใจ โดยเฉพาะผลักดันให้เข้าสู่ระบบ สกร.

การแก้ไขปัญหาเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์
ตามนโยบาย Thailand Zero Dropout เริ่มจากใช้ “กลไกผู้ใหญ่ใจดี”
ร่วมกันค้นหาเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี
รวมถึงผู้ด้อยโอกาสในตำบลหนองสนิทตามหมู่บ้านต่าง ๆ

หนองสนิท Zero Dropout

แม้การทำงานที่ผ่านมาจะประสบผลสำเร็จทั้งในแง่ของอาชีพ คนทุกช่วงวัยในตำบลหนองสนิทมีอาชีพที่ใช่และตอบโจทย์ชีวิต สามารถสร้างรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ หรือแม้แต่สภาพแวดล้อมในชุมชนก็ได้รับการฟื้นฟูให้ปลอดภัยจากสารเคมี รวมถึงตัวเด็กเยาวชนทั้งในระบบ นอกระบบ และเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาก็หันมารวมกลุ่มทำกิจกรรมดี ๆ เพื่อชุมชนร่วมกัน ทั้งยังมีเส้นทางชีวิตเป็นของตัวเองตามความเหมาะสม

แต่ถึงอย่างนั้น ก็ยังพบปัญหาว่าเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาหลายคนไม่ต้องการเข้าสู่รัฐ สกร. บางคนติดปัญหานายจ้างไม่ให้ลาไปสอบ บางคนต้องแก้อาการปวดท้องไม่ให้เดินทาง บางคนต้องดูแลพ่อแม่ที่ป่วยติดเตียง หรือบางคนไม่ชอบเรียนเพราะไม่ตอบโจทย์ชีวิต แต่ละคนล้วนมีปัญหาที่ไม่ควรมองข้าม เมื่อเป็นเช่นนี้ อบต.หนองสนิทจึงเดินทางจัดตั้งอนุกรรมการพัฒนาเด็กเยาวชน

ในคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอจอมพระ เพื่อช่วยเหลือและหนุนเสริมการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนในตำบลหนองสนิท ซึ่งหากสำเร็จจะนำบทเรียนจากการทำงานร่วมกันไปพัฒนาต่อในระดับอำเภอจอมพระ

นอกจากนี้ยังเชื่อมงานกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ในการแก้ไขปัญหาเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้กลายเป็นศูนย์ตามนโยบาย Thailand Zero Dropout โดยเริ่มจากใช้ “กลไกผู้ใหญ่ใจดี” ร่วมกันค้นหาเด็กเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษาที่มีอายุไม่เกิน 25 ปี รวมถึงผู้ด้อยโอกาสในตำบลหนองสนิทตามหมู่บ้านต่าง ๆ ด้วยการร่อนขนาดหมู่บ้านออกเป็น 50 คุ่ม ให้ผู้ใหญ่ใจดีค้นหาเด็กเยาวชนกลุ่มเสี่ยงคุ่มละ 2 - 3 คน

เมื่อค้นเจอก็จะรวบรวมเป็นชุดข้อมูลเพื่อร่วมกันดูแลและส่งต่อโดยยึดหลักธรรมนูญตำบลในการทำประชาคมร่วมกับโรงเรียนหนองสนิทวิทยา สกร. และตัวแทนกรรมการผู้ใหญ่บ้าน ในการหาทางออกร่วมกันเพื่อส่งเด็กเยาวชนไปเรียนรู้ตามเส้นทางที่ชอบและมีโอกาสต่อยอดได้เร็วที่สุด

ผ่านตาข่ายทางการศึกษาที่หนึ่งคือ โรงเรียนหนองสนทวิทยา ดำเนินการสอนภายใต้โครงการ 1 โรงเรียน 3 รูปแบบ รูปแบบที่หนึ่ง ส่งเด็กเยาวชนกลับเข้าห้องเรียน รูปแบบที่สอง ให้เด็กเยาวชนรับใบงานไปทำแล้วนำมาส่ง รูปแบบที่สาม ให้เด็กเยาวชนเรียนแบบ Home School ซึ่งหากใครไม่ต้องการเรียนใน 3 รูปแบบนี้ โรงเรียนจะออกเกรดให้หน้าไปสมัครเรียนต่อในตาข่ายทางการศึกษาที่สอง คือ สกร.

แต่หากไม่ต้องการเรียนในรูปแบบ สกร. หรือไม่ต้องการใช้เวลาเรียนนาน ก็มีตาข่ายทางการศึกษาที่สาม ให้เลือกเรียนคือ ศูนย์การเรียนรู้มาตรา 12 ตามหลักสูตร CYF หรือมูลนิธิส่งเสริมพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยเรียนกับโรงเรียนเคลื่อนที่ Mobile School ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็สามารถเรียนรู้ได้ เรียนจบแล้วมีวุฒิการศึกษารองรับ ทั้งยังส่งเสริมให้เก็บหน่วยกิตเพิ่มเติมจากการเทียบโอนประสบการณ์ผ่านการเรียนในห้องเรียนชุมชนกว่า 20 ห้อง ในตำบลหนองสนท ซึ่งนอกจากจะได้เรียนรู้หลากหลายอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนจากผู้ใหญ่ใจดีและเพื่อน ๆ ที่ยกระดับตัวเองเป็นวิทยากรแล้ว ยังเชื่อมโยงหลักสูตรให้เข้ากับ 8 กลุ่มสาระวิชาการ เช่น ห้องเรียนการปลูกผักบุ้งแก้ว ห้องเรียนการเพาะพันธุ์ไก่โคราช ห้องเรียนการเลี้ยงไก่ขุน ห้องเรียนการทำก๋อแป ห้องเรียนการขายเสื้อผ้ามือสอง ห้องเรียนงานก่อสร้าง และห้องเรียนตัดผม ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีตาข่ายทางการศึกษาที่สี่คือ ผู้ใหญ่ใจดี ที่จะคอยทำหน้าที่เฝ้าดูและดูแลเด็กเยาวชนในพื้นที่ไปพร้อมกับป้องกันไม่ให้หลุดจากระบบการศึกษาอีกครั้ง

การทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ปี 2568 เทศบาลตำบลหนองสนท ยกระดับเป็นตำบล Zero Dropout ด้วยการผลักดันให้เด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษาเรียนจบและรับวุฒิการศึกษาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา นครพนม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 31 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 24 คน ซึ่งปัจจุบันแต่ละคนต่างเลือกเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือนำวุฒิการศึกษาไปสมัครงาน และมี 20 คน ได้รับทุนจาก มูลนิธิเคเอฟซี ประเทศไทย เพื่อนำไปประกอบอาชีพ

เมื่อก่อนคิดว่า Thailand Zero Dropout เป็นเรื่องเพ้อฝัน แต่เมื่อได้ลงมือทำจริง ๆ เป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย ทำได้จริง เห็นผลจริง ไม่ใช่แค่นโยบายลอย ๆ ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ได้มาจากการลองผิดลองถูก และตกผลึกร่วมกันของ "หุ้นส่วนการศึกษา" ทั้งในและนอกพื้นที่

ในอนาคต เทศบาลตำบลหนองสนธิ วางแผนเพิ่ม
ตาข่ายทางการศึกษาเพื่อรองรับเด็กเยาวชนในพื้นที่ให้ได้เรียน
ตามเส้นทางที่ใช่ ที่ชอบ และตอบโจทย์ชีวิต ผ่านการจัดตั้งศูนย์
การเรียนรู้ตามมาตรา 12 ขึ้นในตำบล โดยมีศูนย์การเรียนรู้ CYF
เป็นพี่เลี้ยง รวมถึงเดินทางค้นหาเด็กเยาวชนนอกระบบ
การศึกษาอายุไม่เกิน 25 ปี เพิ่มขึ้น “เพราะไม่ต้องการ
ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และมองเห็นว่าการศึกษาคือเรื่องสำคัญ
หากทุกคนมีการศึกษาก็จะมีทางเลือกที่ดี ไม่หันกลับไป
เลือกทางที่มีดมนอีก”

นอกจากนี้ยังวางแผนส่งเสริมให้ผู้ที่มีอายุเกิน 25 ปี
ได้เรียนรู้ในห้องเรียนชุมชน ผ่านการเป็นทั้งผู้ใหญ่อยุ่ดี วิทยากร
หรือแม้แต่เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็กเยาวชน และ
สามารถขอวุฒิการศึกษาผ่านการทำโครงการอาชีพได้ด้วย

“เมื่อก่อนเราคิดว่า Thailand Zero Dropout
เป็นเรื่องเพ้อฝัน แต่เมื่อได้ลงมือทำจริง ๆ มันเป็นเรื่องที่
ทำได้ง่าย ทำได้จริง เห็นผลจริง ไม่ใช่แค่นโยบายลอย ๆ
ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ก็ได้มาจากการลองผิดลองถูกและ
ตกผลิกร่วมกันของ “หุ้นส่วนการศึกษา” ทั้งในและ
นอกพื้นที่ โดยเฉพาะ อบต. ในโครงการ โดยในอนาคต
เราจะถอดบทเรียนนี้ ไปช่วยเพื่อน ๆ ต่างตำบลและ
ครอบคลุมไปถึงระดับอำเภอ เพื่อให้เป็นอำเภอ Zero
Dropout ไปด้วยกัน” นายสมเกียรติ กล่าวทิ้งท้าย

Lampang One Team เหนียวนำหุ้นส่วนการศึกษา ร่วมสร้าง Lampang Zero Dropout...

เทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ร่วมงานกับ กสศ. ภายใต้โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน มาตั้งแต่ปี 2564 โดยมี นายสันติพงษ์ ศิลปสมบูรณ์ “หมอตุ้ย” ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เป็นหัวเรือใหญ่ในการพาเพื่อน ๆ ในหน่วยงาน และคนในชุมชนลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงตัวเองและพัฒนาบ้านเกิดให้มีอาชีพ มีรายได้ จากหลักสูตรชุมชนที่จะช่วยให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมและอยู่รอดได้

การทำงานปี 2564 – 2565 เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ด้านอาชีพร่วมกับกลุ่มคนพิการ กลุ่มเด็กเยาวชน กลุ่มแรงงานนอกระบบ และกลุ่มผู้สูงอายุ ผ่านการเพาะเห็ด ปลูกผัก ทำปุ๋ยหมัก และสานโคมโผล่ที่เกิดขึ้นคือ เกิดศูนย์เรียนรู้ด้านอาชีพ ผู้ร่วมเรียนรู้มีรายได้จากการปลูกผัก การแปรรูปผลผลิต

ปี 2566 ยกระดับการทำงานไปสู่เด็กเยาวชนนอกระบบและเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา ภายใต้โครงการพัฒนาความร่วมมือระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบของเทศบาลตำบลลำปางหลวง ที่มีภารกิจสำคัญคือ การสร้าง “ตัวแบบ” การดำเนินงานที่สามารถพัฒนาและยกระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเกาะคา โดยใช้ต้นทุนชุมชน อาทิ ทุนทรัพยากรบุคคล ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ มาสร้างการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาศาสตร์ท้องถิ่นที่ยืดหยุ่นและยั่งยืนในเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ การเพาะและแปรรูปเห็ด HETT ที่ได้ทั้ง Health การสร้างเสริมสุขภาพ Education การศึกษาภาควิชาการ Talent ทักษะอาชีพ และ Tradition ทักษะชีวิต เป็นตัวขับเคลื่อนงาน

เมื่อปรับเปลี่ยนมาทำงานกับเด็กเยาวชนที่แต่ละคนมีความชอบ ความถนัด ความสนใจ รวมถึงบริบท และสถานการณ์ชีวิตที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้าง “กลไกสนับสนุนในพื้นที่” เข้ามาช่วยกันทำงานลดความเหลื่อมล้ำให้ครอบคลุมทุกมิติ โดยมีการออกแบบกระบวนการทำงานให้สอดคล้องเหมาะสมกับเด็กเยาวชนรายบุคคล ทั้งยังเชื่อมโยง “หุ้นส่วนการศึกษา” ที่มีความเชี่ยวชาญหลากหลายด้านให้เข้ามาร่วมเป็นกลไกทำงานในระดับพื้นที่ อาทิ สมัชชาการศึกษานครลำปาง บ้านพักเด็กและครอบครัว เครือข่าย อปท. ในพื้นที่ สาธารณสุข สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) ฯลฯ นำกระบวนการเรียนรู้จากการทำงานส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐานมาวิเคราะห์ Stakeholder และเริ่มวางระบบหรือกลไกสนับสนุนร่วมกัน ประกอบด้วย ทีมทำงานในพื้นที่ ได้แก่ อสม. อพม. บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดลำปาง ทำหน้าที่สำรวจ ค้นหา และเข้าถึงเด็กเยาวชนและครอบครัวที่ต้องการความช่วยเหลือ ขณะที่เทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่ประสานงานและสนับสนุนงบประมาณในการทำงาน ส่วนระดับนโยบาย ทำหน้าที่รับฟังผลการดำเนินงานหรือแนวทางการทำงาน จากนั้นนำไปแปลงเป็นนโยบายเพื่อสนับสนุนคณะทำงานในฝ่ายปฏิบัติการต่อไป

โดยกระบวนการทำงานจะเริ่มจากการปรับ Minset ของคณะทำงานที่มีต่อเด็กเยาวชนก่อนเริ่มเข้าหา ซึ่งจะไม่ถามหาภูมิหลังหรือตรวจสอบเสถียรภาพใด ๆ แต่จะเป็นการเปลี่ยนพื้นที่สีแดงในเรื่องที่ไม่ควรให้กลายเป็นพื้นที่แสดงตัวตนและความต้องการผ่านการสร้างพื้นที่ปลอดภัย ให้เขาสบายใจที่จะบอกเล่าภูมิหลังด้วยตัวเอง จากนั้นจะออกแบบกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการและส่งต่อไปยังที่ที่พวกเขาต้องการเรียนรู้โดยอาศัยผู้ร่วมเรียนรู้รุ่นก่อนเป็นวิทยากรชุมชนช่วยกันฝึกปฎิบัติกรุ่นใหม่ร่วมกับผู้ปกครอง

เปลี่ยนพื้นที่สีแดง
ในเรื่องที่ไม่ควรให้กลายเป็น
พื้นที่แสดงตัวตนและ
ความต้องการผ่านการสร้าง
พื้นที่ปลอดภัย และสบายใจ
ที่บอกเล่าภูมิหลังของตนเอง

แต่หากใครมีความต้องการที่นอกเหนือจากขอบเขตความรู้ความสามารถของวิทยากรก็จะมีภาคีที่คอยหนุนเสริมความรู้ส่วนนั้นให้อาทิ หลักสูตรข้างยนต์ได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงานให้เทศบาลตำบลลำปางหลวง เป็นศูนย์ช่างประจำชุมชนเทิดไท้องค์ราชัน ซึ่งจะมีอาจารย์ผู้ชำนาญการมาสอนวิชาให้กับเด็กเยาวชนในพื้นที่ เรียนจบแล้วได้รับใบรับรองจากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ทั้งยังร่วมมือกับวิทยาลัยเทคนิคลำปาง สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดลำปาง และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ในการทำเครดิตแบงก์หรือธนาคารหน่วยกิตเพื่อสะสมหน่วยกิตจากการฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ ในการนำไปเทียบวุฒิการศึกษา

บูรณาการการทำงานเชิงพื้นที่

ปัจจุบันเทศบาลตำบลลำปางหลวงได้นำประสบการณ์จากการทำงานร่วมกับ กสศ. กว่า 3 ปี มาบูรณาการการทำงานร่วมกับภาคีในพื้นที่ โดยเฉพาะคณะทำงานจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำจังหวัดลำปาง หรือ ABE ลำปาง สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัดลำปาง สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง และสมัชชาการศึกษานครลำปาง ฯลฯ ร่วมขับเคลื่อนมาตรการ Thailand Zero Dropout ในนาม Lampang One Team โดยจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิตคนทุกช่วงวัยด้วยการใช้ “อาชีพ” เป็น “เครื่องมือ” สร้างโอกาสการเรียนรู้จากฐานทุนชุมชน และสร้างกลไกความร่วมมือระดับต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ทั้งกลไกระดับจังหวัด กลไกระดับอำเภอ ลงไปถึงกลไกระดับตำบล

ผลจากการสำรวจเด็กเยาวชนกว่า 700 คนในพื้นที่สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มปกติสุข ครอบครัวมีฐานะและมีความพร้อมสำหรับทุกอย่าง 2. กลุ่มเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงเพียงเล็กน้อย และกลุ่มที่มีความเสี่ยงมาก เช่น ติดศูนย์ติดยาเสพติด หรือเผชิญปัญหาครอบครัว 3. กลุ่มที่หลุดจากระบบการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นหลุดจากระบบการศึกษามานานแล้วหรือเพิ่งหลุดจากระบบการศึกษาไม่นาน

สำหรับเด็กนักเรียนในระบบ เทศบาลตำบลลำปางหลวงร่วมมือกับโรงเรียนอนุบาลเกาะคา (น้ำตาลอนุเคราะห์) ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบโจทย์ความสนใจของนักเรียน ทำให้โรงเรียนเป็นพื้นที่ในการฝึกฝนทักษะการเรียนรู้เพื่อเอาตัวรอดได้จริงด้วยวิชาการ วิชาชีพ วิชาชีวิต ทั้งยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานและเชื่อมโยงเครือข่ายการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น ป้องกันเด็กเยาวชนหลุดจากระบบการศึกษาร่วมกับโรงเรียนอื่น ๆ ในพื้นที่เพื่อแก้ไขผลการเรียนในบางวิชา เพื่อให้เด็กเยาวชนจบการศึกษา ควบคู่กับการมีครูประจำชั้นที่ต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และทำหน้าที่ในการกำกับติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด พร้อมเปิดพื้นที่ให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของเด็กเยาวชน

เทศบาลตำบลลำปางหลวง
จัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิต
คนทุกช่วงวัย ด้วยการใช้ “อาชีพ”
เป็น “เครื่องมือ” สร้างโอกาสการเรียนรู้
จากฐานทุนชุมชน และสร้างกลไกความร่วมมือ
ระดับต่าง ๆ

ส่วนเด็กเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษาเกิน 2 ปี ซึ่งโรงเรียนไม่สามารถออกวุฒิการศึกษาให้ได้จะส่งต่อไปยัง ศูนย์การเรียนรู้ CYF ที่มีการใช้เทคโนโลยีช่วยอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ผ่านโรงเรียนมือถือ (Mobile School) และบูรณาการ “หลักสูตร” รองรับ การเทียบโอนวุฒิการศึกษาและคุณวุฒิวิชาชีพ เพื่อออกแบบ การเรียนรู้ตามบริบทชีวิต และสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้กับ เด็กเยาวชน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา โดยมีเด็กเยาวชนรุ่นแรกจากตำบลลำปางหลวงเข้าเรียน 11 คน และได้รับวุฒิการศึกษาจากศูนย์การเรียนรู้ CYF จำนวน 6 คน ได้แก่ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 คน และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน ส่วนกลุ่ม ที่ยังไม่ได้รับวุฒิการศึกษา ก็ยังสามารถเป็นผู้เรียนร่วม ในการเก็บสะสมหน่วยกิตได้

นอกจากนี้ เทศบาลตำบลลำปางหลวง ยังสานพลัง กับมูลนิธิเคเอฟซี ประเทศไทย ในการให้ทุนการศึกษาหรือ ทุนประกอบอาชีพสำหรับเด็กเยาวชนในพื้นที่ผ่านโครงการ KFC Bucket Search เพื่อให้เด็กเยาวชนที่มีศักยภาพและ มีความฝันได้รับการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และได้ ทำในสิ่งที่รักและต้องการ รวมถึงร่วมมือกับ Lampang MOVE ในการดูแลเด็กเยาวชนที่ขึ้นขอบแตงรถ แข่งรถซึ่ง หรือที่ชาวบ้านมักจะเรียกกันว่า “เด็กแว้น” ให้ได้รับ

การพัฒนาศักยภาพการเป็นช่างด้วยการเปิดพื้นที่ให้เด็กกลุ่มนี้ ได้ฉายแสงของการเป็น “หมอศัลยกรรมรถ” เปิดคลินิก สุขภาพรถชุมชน ให้บริการเปลี่ยนไฟเลี้ยว ไฟหรี่ ไฟท้ายรถ ใช้ความสามารถเรื่องเครื่องยนต์ของเด็กกลุ่มนี้ช่วยลด อุบัติเหตุในพื้นที่ ทำให้เด็กกลุ่มนี้มีพื้นที่ในการเรียนรู้ อีกรูปแบบหนึ่ง และนับเป็นอีกหนึ่ง Learning Space ในพื้นที่

เดินเข้าสู่ อปท. ต้นแบบ

การพัฒนา “คนในพื้นที่” เชื่อมโยงการทำงานกับ “หุ้นส่วนการศึกษา” เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ก่อให้เกิด นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สู่เป้าหมายของการ เปิดพื้นที่เรียนรู้ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างไม่จำกัดรูปแบบ ไม่จำกัดช่วงวัย พร้อมส่งเสริมความหลากหลายและ การมีส่วนร่วมของการสร้างสังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง จนสามารถยกระดับเป็น “ตำบลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีชุมชนเป็นฐาน” ซึ่งเป็นตัวแบบสำคัญของการขยาย ไปสู่ต้นแบบ “ตำบล Zero Dropout”

ความร่วมมือที่เกิดขึ้นทำให้ภาพการเชื่อมงาน Thailand Zero Dropout ชัดเจนมากขึ้น โดยเทศบาล ตำบลลำปางหลวง ได้เชิญ อปท. จาก 9 ตำบลในพื้นที่

การพัฒนาเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นโจทย์ใหญ่ของประเทศ ในขณะนี้จำเป็นต้องได้รับ **"ความร่วมมือร่วมใจ"** จากทุกภาคส่วนเข้ามาเป็น **"หุ้นส่วน"** ในการเติมเต็มจุดอ่อน เพิ่มจุดแข็ง หนุนเสริมศักยภาพที่จำเป็น เพื่อให้เด็กและเยาวชนในวันนี้ มีความพร้อมทั้งทักษะวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต

อำเภอเกาะคา เข้ามาเป็นเครือข่ายเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกัน เพราะลำพังตำบลเดียวไม่สามารถทำได้ เนื่องจากเด็กเยาวชนย้ายที่อยู่บ่อยจึงต้องบูรณาการทำงานร่วมกัน เพราะหากทั้งองคาพยพขยับพร้อมกัน ก็จะช่วยเหลือเด็กเยาวชนในภาพรวมได้โดยทำงานภายใต้ **"เกาะคาโมเดล"** ที่มีนายอำเภอเป็นแกนนำขับเคลื่อนงาน ซึ่งขยับไปถึงเป้าหมายของจังหวัดใน **"การขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดกลไกครบทั้ง 13 อำเภอ 100 ตำบล โดยมีตำบลลำปางหลวงเป็นตำบลต้นแบบ"** รวมถึงส่งเสริมให้คณะกรรมการทุกระดับมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นในการสำรวจ และการจัดการแผนการช่วยเหลือเป็นรายกรณีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทำงานกว่า 4 ปี มีบทเรียนสำคัญคือ การแสวงหา **"หุ้นส่วนการศึกษา"** ซึ่งต้องเป็นภาคีที่มีอุดมการณ์เหมือน ๆ กัน โดยมีเทศบาลตำบลลำปางหลวงเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน **"เหนียวแน่น"** ให้ทุกองคาพยพ

มาทำงานร่วมกัน ซึ่งการขับเคลื่อนงานในอนาคตในฐานะ อบต. ต้นแบบ มุ่งเน้น 3 เรื่องคือ

- 1 การสร้างองค์กรต้นแบบเพิ่มขึ้น โดยส่งเสริมให้ อบต. อื่น ๆ Copy & Development วิถีการทำงาน เพื่อนำไปปรับใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง
- 2 การเปิดพื้นที่ปลอดภัยให้เป็น Learning Space และ Eco Space โดยรับงบประมาณสนับสนุนจากบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดลำปาง และทำงานร่วมกับพันธมิตรอย่าง Lampang MOVE ร่วมด้วยกลุ่มผู้ประกอบการและเด็กเยาวชนในการทำ **"ตลาดเด็ก"** ที่บริหารจัดการโดยเด็กเยาวชนเพื่อเปิดพื้นที่ให้พวกเขาได้ฝึกฝนทักษะการคิดเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ รวมถึงจัดกิจกรรมดนตรีไทย ดนตรีสากล ให้เป็นพื้นที่ปล่อยของ และพัฒนาพื้นที่ปลอดภัยในชุมชนเพิ่มขึ้น
- 3 การพัฒนาให้ตำบลลำปางหลวงมีศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 โดยหลักสูตรแรกคือ **"หลักสูตรฟุตบอล"** ซึ่งเทศบาลตำบลลำปางหลวงได้ผลักดันมาโดยตลอด ทั้งยัง

พัฒนาหลักสูตรอาชีพร่วมกับสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน จังหวัดลำปาง และสำนักงานจัดหางานจังหวัดลำปาง โดยสนับสนุนเรื่อง “3 ม” คือ มีงาน มีเงิน มีอาชีพ

ทั้งนี้ คณะทำงานจะผลักดันให้เทศบาลตำบล ลำปางหลวงเป็น อปท.ต้นแบบ อยู่เย็นเป็นสุข ชุมชนเข้มแข็ง น่ายุ่ และกลายเป็นตำบลแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีชุมชนเป็นฐาน ด้วยการผลักดันให้เกิด พรบ.การศึกษา ท้องถิ่นร่วมกับสมัชชาการศึกษา พร้อมทั้งเปิดพื้นที่การศึกษา เพื่อเป็นต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่น ๆ อีกทั้งในอนาคตยังมองไปถึง การพัฒนาหลักสูตรของตนเองที่จะทำให้ทุกคนเห็นว่า “ไม่ว่าใครหรือที่ไหนก็สามารถจัดการเรียนรู้ได้” โดยเฉพาะ หน่วยงานท้องถิ่นที่มีการรับรองตามกฎหมายให้จัดการศึกษา ได้ตามความเหมาะสมและตามบริบทพื้นที่ รวมถึงวางแผน ให้กระบวนการเรียนรู้ HETT กลายเป็นเทศบัญญัติที่เป็น ภารกิจของทุกหน่วยงานในท้องถิ่นในการให้ความสำคัญ กับการสร้างคน สร้างอาชีพ และสร้างพื้นที่ปลอดภัย ต่อไปในอนาคต

ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาประเทศที่ก้าวเข้าสู่สังคม ผู้สูงวัยเต็มรูปแบบเช่นนี้ จำเป็นต้องให้ความสำคัญ กับการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพ นำการศึกษา

และการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นหลากหลาย โดยคำนึงถึงความต้องการ และบริบทของเด็กและเยาวชนรายกรณีเป็นสำคัญ ซึ่งทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพราะการเลี้ยงดู เด็กหนึ่งคนไม่อาจฝากความหวังไว้กับครูในโรงเรียน หรือ พ่อแม่ผู้ปกครองเท่านั้น เพราะหลายครั้งที่ทั้งสองสถาบัน ก็อยู่ในสถานะสร้างเด็กกลุ่มเสี่ยงขึ้นมาเช่นกัน ดังนั้น การพัฒนาเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นโจทย์ใหญ่ของประเทศ ในขณะนี้จำเป็นจะต้องได้รับ “ความร่วมมือร่วมใจ” จากทุกภาคส่วนเข้ามาเป็น “หุ้นส่วน” ในการเติมเต็มจุดอ่อน เพิ่มจุดแข็ง หนุนเสริมศักยภาพที่จำเป็น เพื่อให้เด็กและ เยาวชนในวันนี้ มีความพร้อมทั้งทักษะวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต

เรื่องเล่าจาก 3 พื้นที่ต้นแบบนี้เป็นการฉายภาพ การทำงานระดับพื้นที่ เป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลง จากจุดเล็ก ๆ ที่เข้มแข็งด้วย “นิเวศการเรียนรู้ใหม่” และ ถักทอเครือข่ายให้มีพลัง ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เชิงนโยบายเพื่อให้คนทุกช่วงวัยในประเทศไทยไม่มีใคร ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

ยืดหยุ่นทางการเรียนรู้... เพื่อชีวิตที่ยืดหยุ่นและมีทางเลือก

ระบบการศึกษาไทยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ความแตกต่างระหว่างพื้นที่ การเข้าถึงทรัพยากรทางการเรียนรู้ และความแตกต่างของผู้เรียนในด้านความสนใจ ความถนัด และจังหวะการเรียนรู้ ส่งผลให้การจัดการศึกษาแบบเดิมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุม "การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น" จึงเป็นทางเลือกใหม่ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้ตามบริบทและความพร้อมของตนเอง โดยไม่ถูกจำกัดด้วยโครงสร้างการเรียนรู้แบบเดิมอีกต่อไป ดังเช่น 4 พื้นที่ตัวอย่าง คือ เทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ และโครงการจัดตั้งวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหิดล องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สวด จังหวัดแม่ฮ่องสอน วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเกษตรอินทรีย์วังหินชา จังหวัดหนองบัวลำภู และวิสาหกิจชุมชนส้มจุกจะนะ จังหวัดสงขลา ที่ออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นให้เด็กและเยาวชนทั้งในและนอกระบบ การศึกษา รวมถึงประชากรวัยแรงงานให้สามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพและความต้องการของตนเอง

ป้องกันเด็กเสี่ยงหลุดด้วย "จิตตปัญญาและอาชีพ"

ปัญหาเยาวชนนอกระบบการศึกษาและเด็กเสี่ยงหลุดไม่ใช่ภาระของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นปัญหาร่วมของทุกคน เพราะเด็กแต่ละคนมีปัญหาแตกต่างกัน โดยเฉพาะภาวะทางอารมณ์และจิตใจที่ซับซ้อนซ่อนเร้นอยู่ภายในที่เราไม่สามารถรับรู้ได้ทั้งหมด ดังนั้น การจะดูแลเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ จำเป็นต้องบูรณาการความร่วมมือของหุ้นส่วนการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกลไกสนับสนุนและผลักดันให้เด็กกลุ่มนี้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือก้าวไปในเส้นทางอาชีพตามความต้องการของตนเอง

กว่า 2 ปีที่ เทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ร่วมกับ โครงการจัดตั้งวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหิดล ดำเนินโครงการพัฒนาความร่วมมือระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบของเทศบาลนครสวรรค์ ร่วมกับ กสศ. พร้อมด้วยภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดนครสวรรค์ วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยการอาชีพ และสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อผลักดันให้เยาวชนนอกระบบการศึกษาและเด็กเสี่ยงหลุดก้าวสู่เส้นทางที่เลือกเอง ทั้งการกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนหรือเลือกเดินในเส้นทางสายอาชีพใหม่ตามที่ตนสนใจ

การจะดูแลเยาวชนกลุ่มนี้
จำเป็นต้องบูรณาการ
ความร่วมมือ
ของหุ้นส่วนการศึกษา
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
เพื่อสร้างกลไกสนับสนุน
และผลักดันให้เด็กกลุ่มนี้
กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา
หรือก้าวไปในเส้นทางอาชีพ
ตามความต้องการของตนเอง

"ฟังเป็น-ถามเป็น-เข้าใจ-พื้นที่ปลอดภัย" 4 คีย์เวิร์ดสำคัญที่คนทำงานเด็กต้องรู้

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์
คำเรืองฤทธิ์ ผู้รับผิดชอบโครงการฯ
กล่าวว่า หัวใจของการดำเนินงานครั้งนี้
คือ การเชื่อมต่อกับสถานศึกษาที่มี

เด็กหลุดออกจากระบบ เนื่องจากสถาบันการศึกษา
มีบทบาทสำคัญรองจากครอบครัวในการบ่มเพาะและดูแล
ให้เด็กอยู่ในระบบการศึกษาไปตลอดเส้นทาง โดยบูรณาการ
การทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาเด็กและจัดทำแผนช่วยเหลือ
รายบุคคล เริ่มจากการพัฒนาคณะทำงานด้วยกระบวนการ
“จิตตปัญญาศึกษา” ให้แก่ครูในโรงเรียนเขตเทศบาลนคร
นครสวรรค์ (ท.1-ท.9) และบุคลากรของสำนักงานการศึกษา
เทศบาลนครนครสวรรค์ เพื่อให้มีความสามารถในการ
“ฟังเป็น” “ถามเป็น” และ “เข้าใจ” รากเหง้าของปัญหา
พร้อมเป็น “พื้นที่ปลอดภัย” ให้แก่ผู้เรียน เพื่อนำไปสู่
การลดจำนวนเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษา

คณะทำงานใช้การ “ลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน”
เพื่อพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมายและครอบครัว
ทำให้เข้าใจปัญหาที่ซ่อนอยู่
และสามารถช่วยเหลือได้ทันที

หัวใจสำคัญของการทำงานแก้ไขปัญหาลูกหลุดออก
จากระบบการศึกษา (รวมทั้งประชากรวัยแรงงานนอกระบบ)
คือ ต้องเข้าถึงและทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง
โดยคณะทำงานใช้การ “ลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน” เพื่อพูดคุย
กับทั้งกลุ่มเป้าหมายและครอบครัว ทำให้เข้าใจปัญหา
ที่ซ่อนอยู่และสามารถช่วยเหลือได้ทันทีทั้งที่ สำหรับ
เด็กเสี่ยงหลุดจะมีการประสานงานกับโรงเรียนเพื่อเชิญ
ครูประจำชั้นหรือครูที่สนิทมาร่วมพูดคุยกับนักเรียน
เพื่อระบุปัญหาและความต้องการของเด็กแต่ละราย
อย่างรอบด้าน

“การลงพื้นที่จะมีการประสานงานกับโรงเรียน
ผู้นำชุมชน และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์ (อพม.) เมื่อได้ข้อมูลเด็กเสี่ยงหลุดและเด็ก
หลุดออกจากระบบการศึกษามาแล้ว คณะทำงานจะร่วมกัน
ถอดบทเรียนว่าควรจะช่วยเหลือเด็กแต่ละคนอย่างไร
แล้วจัดทำ “แผนการดูแลช่วยเหลือรายบุคคล” ในรูปแบบ
Flowchart ที่ครอบคลุมตั้งแต่ ปัญหา ความต้องการ
ไปจนถึง เป้าหมายปลายทางของเด็ก ซึ่งแผนนี้สามารถ
ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของเด็ก
พร้อมทั้งวางแผนทำงานกับผู้ปกครองให้มีทักษะชีวิต
และอาชีพควบคู่ไปกับการพัฒนาเด็ก”

สำหรับเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษา คณะทำงาน
เน้นให้เด็กเหล่านี้กลับเข้าสู่ระบบเพื่อให้จบการศึกษา

ภาคบังคับ โดยจะกลับสู่ระบบโรงเรียนหรือ สกร. และได้รับการพัฒนาศักยภาพ โดยเฉพาะทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก โดยมีเป้าหมายสำคัญคือเด็กต้องได้รับการพัฒนาและมีรายได้ไปพร้อม ๆ กัน อาทิ การสานตะกร้า การทำขนม และทักษะช่างล้างเครื่องปรับอากาศ อาชีพจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 8 นครสวรรค์ และลงพื้นที่ให้ปฏิบัติงานจริงโดยได้รับค่าจ้าง ซึ่งมีมูลนิธิเคเอฟซีประเทศไทย หนึ่งในหุ้นส่วนการศึกษาจากภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนทุนเพื่อการประกอบอาชีพให้แก่เด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษา รวมถึงเด็กเสี่ยงหลุดจำนวน 20 คนในพื้นที่ นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนยังเข้ามาเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการพัฒนาและดูแลเด็กตามแผนการช่วยเหลือรายบุคคล เพื่อให้เกิดระบบสนับสนุนที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น

จิตตปัญญาศึกษา สร้างครูที่เข้าใจเด็ก สร้างเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเอง

ถ้อยคำที่รุนแรง และการถูกบูลลี่จากคนในโรงเรียน โดยเฉพาะจากครูผู้สอนที่ขาดความเข้าใจในในตัวเด็ก เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กไม่อยากไปโรงเรียน เพราะไม่ต้องการไปเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่ด้อยค่าในตัวตนของเขา ซึ่งทำให้เด็กเหล่านี้เสี่ยงหลุดหรืออาจหลุดออกจากระบบการศึกษาในที่สุด

ครูต้องทราบถึงปัญหาของเด็ก
และไม่ไปกระตุ้นให้เด็กรู้สึกว่าการศึกษา
ไม่ใช่ทางออกสำหรับสิ่งที่เขากำลังเผชิญอยู่
อันเป็นการชักจูงให้เด็กออกจากระบบการศึกษา

คำถามคือ ทำอย่างไรจึงจะให้พื้นที่โรงเรียนกลายเป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิตของพวกเขา อาจจะต้องมองไปที่ “การพัฒนาครู” ให้เปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมที่มีต่อเด็ก

ดังตัวอย่าง โรงเรียนเทศบาลวัดไทรเหนือ (ท.8) ที่นำกระบวนการ “จิตตปัญญาศึกษา” เข้าไปใช้กับครูผู้สอน เพื่อพัฒนาให้ครูเข้าใจตนเองเข้าใจเด็ก ใช้ท่าทีที่เหมาะสมต่อเด็ก มีศิลปะการพูด และทักษะการจัดการอารมณ์ สามารถดูแลนักเรียนได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเน้นการพัฒนาทักษะภายใน ได้แก่ Self-Awareness (การรู้จักตนเอง) ทำให้ครูตื่นรู้จากภายใน เข้าใจตนเอง และรับฟังผู้อื่นโดยไม่ตัดสิน Self-Control (การจัดการอารมณ์) ช่วยให้ครูมีท่าทีที่เหมาะสมต่อเด็กนักเรียน ไม่ใช้คำพูดหรือท่าทางที่ไปด้อยค่าตัวตนของเด็ก และ Self-Esteem (การเห็นคุณค่าในตนเอง) เมื่อครูเห็นคุณค่าในตนเองก็จะสามารถมองเห็นคุณค่าในตัวเด็กได้ ทำให้เด็กเปิดใจ กล้าพูด และกล้าแสดงออก ทั้งนี้เทศบาลฯ ยังส่งเสริม

ให้ครูที่ผ่านการอบรมจิตตปัญญาศึกษาเข้าอบรมเป็น “ครู กระบวนการ” ในการขับเคลื่อนงานและถ่ายทอดกระบวนการ จิตตปัญญาศึกษาให้เกิดขึ้นทุกโรงเรียนในเขตเทศบาลนคร นครสวรรค์

นอกจากการพัฒนาครูแล้ว ยังมีการนำจิตตปัญญาศึกษา มาใช้ในห้องเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 จนถึงมัธยมศึกษา ปีที่ 3 เริ่มจากการสร้าง “พื้นที่ปลอดภัย” ให้เด็ก โดยใช้กิจกรรม เช็กอินความรู้สึกในช่วงเช้าก่อนเริ่มเรียนและคาบโฮมรูม ให้เด็กนั่งล้อมวงบอกเล่าความรู้สึกหรือสิ่งที่เขากำลังเผชิญอยู่ พร้อมส่งต่อพลังแห่งความเข้าใจ เมื่อเด็กคนใดร้องไห้หรือ รู้สึกไม่ดี เพื่อน ๆ ก็จะเข้ามาช่วยดูแลและให้กำลังใจ เป็นห้องเรียนแห่งความสุขที่เต็มไปด้วยความเข้าใจซึ่งกัน และกัน ช่วยให้เด็กมองเห็นคุณค่าในตนเองสามารถรับฟังตนเอง และผู้อื่นอย่างเข้าใจ และยอมรับความแตกต่าง ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการนำจิตตปัญญาศึกษาขยายผลไปสู่กลุ่มผู้ปกครอง โดยปรับรูปแบบการประชุมผู้ปกครองให้เป็นกลุ่มเล็ก ๆ แยกตามห้องเรียน นั่งล้อมวงกันเพื่อพูดคุยกันอย่างเปิดอก ในประเด็นปัญหาของเด็ก ความคาดหวัง สิ่งที่ต้องการ ให้โรงเรียนช่วยเหลือ ทำให้ผู้ปกครองเข้าใจลูกหลาน ของตนเองดียิ่งขึ้น

ไม่เพียงเท่านั้น โรงเรียนเทศบาลวัดไทรเหนือยังส่งเสริม กิจกรรมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (LD) มีปัญหาด้านอ่านออกเขียนได้ จนทำให้ขาดความมั่นใจ

ในตนเอง ส่งผลให้เด็กเหล่านี้เสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา โดยใช้ “ชุมชนดนตรี” เป็นพื้นที่บำบัดทางอารมณ์ ซึ่งช่วยให้ เด็ก LD ค้นพบศักยภาพตนเองและมีพัฒนาการที่ดีขึ้น อย่างเห็นได้ชัด อีกทั้ง มีการส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ ผ่าน “ชุมนุมการทำผ้ามัคด้อยม” ซึ่งเด็กสามารถออกแบบ ลวดลายตามจินตนาการได้อย่างเต็มที่

นายจตุรวิทย์ นิโรจน์ธรรฐ

รองนายกเทศมนตรีเทศบาลนคร นครสวรรค์ กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบุคลากร และแก้ปัญหาเด็กหลุดจากระบบการศึกษาในพื้นที่ เทศบาลนครนครสวรรค์ ที่ช่วยให้เห็นส่วนการศึกษาทั้งหลาย “เปิดใจและเปิดการรับรู้” ให้ “มองเห็น” ปัญหาในทิศทาง เดียวกัน แล้วร่วมกัน “รับฟัง” และ “แก้ไข” โดยครู ต้องทราบถึงปัญหาของเด็ก และไม่ไปกระตุ้นให้เด็ก รู้สึกว่าการศึกษาไม่ใช่ทางออกสำหรับสิ่งที่เขากำลังเผชิญอยู่ อันเป็นการชักจูงให้เด็กออกจากระบบการศึกษา นอกจากนี้ เพื่อนร่วมชั้นและชุมชนก็ควรทำหน้าที่เป็นหูเป็นตา และรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้น จิตตปัญญาศึกษา จึงถูกนำมาใช้เพื่อเปิดกระบวนการรับรู้ทั้งหมด ให้ทุกคน เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อลดจำนวนเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาได้อย่างแท้จริง

ชุมชนอาหารและเบเกอรี่...หนทาง ดึงเด็กกลับสู่ระบบและสร้างรายได้

ส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ปัญหาเด็กหลุดออกจากระบบ การศึกษาลดน้อยลง คือ ต้องป้องกันไม่ให้เด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาตั้งแต่ต้นทาง ซึ่งก็คือ สถานศึกษาของเด็ก ดังเช่นโรงเรียนเทศบาลวัดไทรใต้ (ท.1) ที่พบปัญหานักเรียน ขาดเรียนบ่อย เพราะขาดแคลนทุนทรัพย์ พ่อแม่ตกงาน และอีกหลายปัจจัย ส่งผลให้เด็กนักเรียนจำนวนหนึ่ง เสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา หรือหลุดออกจากระบบ การศึกษา

นางเอวารักษ์ สุปิยะพาณิชย์
ครูโรงเรียนเทศบาลวัดไทรใต้ (ท.1)
จึงคิดวิธีช่วยให้เด็กเสี่ยงหลุดและนักเรียน
ที่สนใจได้รับ “การศึกษา” และมี “รายได้”

ไปพร้อมกัน เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเหล่านี้หลุดออกจากระบบ การศึกษา โดยจัดตั้ง “ชุมชนอาหารและเบเกอรี่” ขึ้นมา ซึ่งไม่ได้มีแค่การทำอาหาร แต่ยังให้เด็กนักเรียนที่เข้าร่วม ได้เรียนรู้ทักษะชีวิต เกิดแรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพ ในอนาคต และมีรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ จากการขายอาหาร หรือขนมที่ตนเองทำในช่วงเช้า เช่น คุกกี้ แชนดวีซ ส้มตำ ขนมปังปิ้ง เป็นต้น เปิดโอกาสให้เด็กคิดเอง ทำเอง เสมือนเป็น “เจ้าของธุรกิจขนาดย่อม” โดยมีครูคอยให้คำปรึกษา

โดยมีการบูรณาการทักษะและวิชาที่จำเป็นเข้าไป สำหรับกิจกรรมการขายขนมของเด็ก ๆ ทั้งวิชาคณิตศาสตร์ ในการคำนวณส่วนผสม ต้นทุน กำไร วางแผนการหารายได้ วิชาการงานอาชีพ ในการเลือกซื้อวัตถุดิบทุกเช้า วิชาสังคม จริยธรรม และภาษาไทย ในการฝึกมารยาทและทักษะ การพูดคุยกับลูกค้า และวิชาสุขศึกษา ในการดูแลความสะอาด และมาตรฐานสินค้า ฯลฯ ให้ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ในการวางแผนการขาย การทำอาหาร เพื่อให้เกิดทักษะ การพูดคุยและสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

การพัฒนาคุณภาพครูและผู้นำสถานศึกษา
ผ่าน “จิตตปัญญาศึกษา” อย่างต่อเนื่อง
เพื่อให้มีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม
เปิดใจทำงานร่วมกัน และเป็นกลไกสำคัญ
ในการป้องกันปัญหา
เด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาตั้งแต่ต้นทาง

“เพราะความฝันกับความจริงที่เด็กเผชิญแตกต่างกัน ในฐานะครูต้องช่วยวาดเส้นทางโอกาสให้เด็กเห็นว่า พวกเขาก็สามารถมีความฝันและเดินไปถึงฝันนั้น ได้ด้วยตนเอง การทำงานนี้จึงเป็นมากกว่าการช่วยเหลือ

แต่เป็นการปลูกเมล็ดพันธุ์แห่งความรับผิดชอบ ความมุ่งมั่น และความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองไว้ในตัวเด็กทุกคน เพื่อให้พวกเขาสามารถยืนหยัดและสร้างชีวิตของตนเองต่อไปได้ในอนาคต” ครูเยาวรักษ์ กล่าว

ชุมชนอาหารและเบเกอรี่ จึงเป็นมากกว่า การฝึกอาชีพ แต่เป็นการดึงเด็กเสี่ยงหลุดให้กลับมาเรียน ในโรงเรียนอย่างมีเป้าหมาย และเห็นการเรียนรู้ ที่ไม่ได้แค่อยู่ในตำราเรียน แต่เป็นการเรียนรู้ผ่านการสร้าง ประสบการณ์ตรงจากการลงมือทำอาหาร ฝึกเทคนิคการขาย และการออมกำไร ซึ่งกำไรที่ได้จากการขายขนมจะถูกแบ่ง ให้นักเรียนตามสัดส่วนการทำงานหลังหักต้นทุนคืนครู ทำให้เด็กเกิดทักษะการวางแผนชีวิต วางแผนอาชีพ มีเป้าหมายที่ชัดเจน และมองเห็นช่องทางสร้างรายได้เสริม ให้แก่ตนเองและครอบครัว

สำหรับการทำงานในระยะถัดไป เทศบาลนคร นครสวรรค์ ถูกวางให้เป็น “ศูนย์กลาง” หรือ “โหนด” ในการขับเคลื่อนงาน โดยจะมีการบรรจุงานนี้ไว้ในแผน ปฏิบัติงานของเทศบาล พร้อมกำหนดผู้รับผิดชอบโดยตรง ในการทำหน้าที่สนับสนุนโรงเรียนในการป้องกัน เด็กเสี่ยงหลุดและเสริมสร้างศักยภาพเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาไปแล้ว ซึ่งต้องทำควบคู่กับการพัฒนา คุณภาพครูและผู้นำสถานศึกษาผ่าน “จิตตปัญญาศึกษา” อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เปิดใจทำงานร่วมกัน และเป็นกลไกสำคัญในการป้องกัน ปัญหาเด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาตั้งแต่ต้นทาง พร้อมยกระดับการทำงานร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน ให้มากขึ้น อันเป็นการรวมพลังทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อน แก้ไขปัญหาเยาวชนนอกระบบการศึกษาและเด็กเสี่ยงหลุด ในพื้นที่เทศบาลนครนครสวรรค์ได้อย่างยั่งยืน

กลไกโรงเรียนนอกโรงเรียน "พัฒนาคน" ในพื้นที่ห่างไกล

การศึกษาและการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือพัฒนาคน

เพราะ “คน” เป็นสารตั้งต้น ในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศให้ก้าวหน้า...

จากฐานทุนการทำงานวิจัยในพื้นที่ร่วมกับวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนและภาคีเครือข่ายภาคีต่าง ๆ เรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จแม่นยำ โดยหนึ่งในนั้นคือการไขปัญหา “ด้านการศึกษา” ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันที่องค์กรบริหารส่วนตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับฐานข้อมูลจาก Thailand Zero Dropout ว่ามีเด็กและเยาวชนในพื้นที่หลุดออกจากระบบการศึกษามากกว่า 300 คน จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ อบต.แม่สวด เร่งมือจัดการกับข้อมูลดังกล่าวเพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยที่ อบต. ได้ “เปิดพื้นที่กลาง” ชวนภาคีทุกภาคส่วนให้มาแลกเปลี่ยนข้อมูลสถานการณ์เด็กและเยาวชนร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เพื่อตรวจสอบข้อมูลจริง ค้นหาตัวเด็กและเยาวชน และส่งเสริมการศึกษาและการพัฒนาให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้

นายรัชชัย ใจแสน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สวด กล่าวว่า จากการลงพื้นที่ค้นหาเด็กและเยาวชนทำให้พบว่า เด็กในพื้นที่มีปัญหาทับซ้อนหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ครอบครัว ความยากจน ยาเสพติด ค่านิยมครอบครัว รวมถึงข้อจำกัดของพื้นที่ ซึ่งทำให้เด็กต้องเผชิญสถานะเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา วิธีแก้คือ การใช้กลไกภาคีเครือข่ายทั้งหมดที่เกี่ยวข้องที่มีบทบาทในการพัฒนาและหนุนเสริมการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ ความรู้ หรือบุคลากรที่เชี่ยวชาญ ให้เข้ามาเป็น “หุ้นส่วนการศึกษา” ทำงานร่วมกันภายใต้ “กลไกโรงเรียนนอกโรงเรียน” ซึ่งไม่ใช่โรงเรียน ไม่ใช่สถานศึกษา แต่เป็นกลไกขับเคลื่อนงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้

ให้แก่เด็กและเยาวชน “โดยมีพื้นที่ตำบลแม่สวดเป็นห้องทำงานของทุกคน” ซึ่งมีสมาคมมหาวิทยาลัยดอนแก้วสร้างสุข เป็นหนึ่งในเครือข่ายร่วมดำเนินงานในโครงการพัฒนาความร่วมมือระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับเยาวชน และประชากรวัยแรงงานนอกระบบขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สวด ภายใต้การสนับสนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษา เนื่องจากหมู่บ้านในตำบลแม่สวด ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติแม่ยมฝั่งซ้าย ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่เงา (เตรียมการ) โดยจะแบ่งเป็นหมู่บ้านหลัก และหย่อมบ้าน ด้วยพื้นที่ห่างไกลและอยู่ในพื้นที่ป่า ส่งผลต่อการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) รวมถึงสถานศึกษาต่าง ๆ เนื่องจากมีข้อจำกัดและขั้นตอนในการขออนุญาตใช้พื้นที่ป่า รวมถึงข้อจำกัดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในพื้นที่ห่างไกลที่มีการแบ่งเป็น 3 ระดับคือ โรงเรียนแม่ ที่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในตัวอำเภอ มีเด็กมากกว่า 700 คน ซึ่งโรงเรียนแม่บางแห่งจะมีการจัดตั้งโรงเรียนสาขาที่อยู่ใกล้ชุมชนในพื้นที่ห่างไกล และมีเด็กประมาณ 40 คน จัดการเรียนการสอนด้วยครูจากโรงเรียนแม่โดยตรง มีครูครบทุกชั้นเรียน แต่สำหรับพื้นที่ห่างไกลที่การคมนาคมลำบากอย่างตำบลแม่สวด เด็ก ๆ ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จะต้องมาเรียนรวมกันที่ห้องเรียนตามหย่อมบ้าน ซึ่งเปรียบเสมือนโรงเรียนขนาดเล็กสุดของโรงเรียนแม่ โดยจะจ้างคนในชุมชนมาเป็นครูสอนควบชั้น เมื่อขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เด็กจะต้องย้ายออกไปเรียนที่โรงเรียนแม่ และไปอยู่หอพัก จึงเป็นช่วงที่เด็กหลุดออกจากระบบการศึกษาค่อนข้างมาก เนื่องจากพื้นฐานวิชาการและภาษาไทยไม่แข็งแรง เด็กบางคนไม่สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้ จึงไม่อยากไปโรงเรียน

ซึ่งปัญหาข้างต้นเกิดขึ้นในกลุ่มเด็กโตเช่นกัน เพราะบางแห่งเป็นห้องเรียนหย่อมบ้านของโรงเรียนขยายโอกาส ที่จัดการเรียนการสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังนั้นในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ต้องย้ายกลับไปเรียนที่โรงเรียนแม่ เด็กบางส่วนจะหลุดออกจากระบบการศึกษา นอกจากนั้น สำหรับช่วงวัยรุ่นยังมีอีกสาเหตุของการหลุดออกจากระบบการศึกษาที่สำคัญไม่แพ้กันก็คือ ค่านิยมของครอบครัวที่ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา แต่ให้ความสำคัญกับการทำงานหาเงิน และการแต่งงานมีครอบครัวตั้งแต่ช่วงวัยรุ่น ดังนั้นเด็กและเยาวชนในพื้นที่แม่สวด เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลายครอบครัวเลือกที่จะไม่ส่งลูกเรียนต่อ...

เราต้องใช้กลไก
ภาคีเครือข่ายทั้งหมด
ที่เกี่ยวข้องที่มีบทบาท
ในการพัฒนาและหนุนเสริม
การทำงาน ไม่ว่าจะเป็น
งบประมาณ ความรู้
หรือบุคลากรที่เชี่ยวชาญ
ให้เข้ามาเป็น
"หุ้นส่วนการศึกษา"
ทำงานร่วมกัน
ภายใต้ "กลไกโรงเรียน
นอกโรงเรียน"

กลไกโรงเรียนนอกโรงเรียน

“เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ห่างไกล การศึกษาเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนในพื้นที่หากเน้นทักษะวิชาการมากเกินไปอาจจะใช้ทำมาหากินได้ยาก แต่ถ้าหากมีการออกแบบกิจกรรมหรือหลักสูตรที่สร้างการเรียนรู้ผ่านภูมิสังคม และสร้างอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทชีวิตจริง เพื่อเติมเต็มทักษะในการเอาตัวรอด มีความรู้ มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว และเข้มแข็งพอที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนในอนาคต ผมว่ามันเพียงพอแล้ว” นายธวัชชัย กล่าว

ด้วยปัจจัยเงื่อนไขดังกล่าว กระบวนการทำงานของกลไกโรงเรียนนอกโรงเรียนของ อบต.แม่สวด จึงเน้นไปที่การเปิดพื้นที่กลางเป็นเจ้าภาพในการทำงาน โดยใช้กลไกการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมเรียนรู้และเชื่อมโยงส่งต่อเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาให้ก้าวไปตามเจตนาในการเรียนรู้ที่แต่ละคนสนใจ โดยมีเป้าหมายให้ได้รับวุฒิการศึกษาเพื่อเป็นแต้มต่อให้ชีวิต ซึ่งจะจัดกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็น 2 ส่วนคือ 1. เลือกเรียนกับศูนย์การเรียนรู้ (ตามมาตรา 12) และ 2. เลือกเรียนกับศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอสบเมย

ในกลุ่มแรก “ศูนย์การเรียนรู้ปิติปัญญา” เป็นกลไกด้านการศึกษา วิชาการ ของตำบลแม่สวด โดยจะมี

การเข้าไปสำรวจฐานทุนที่มีในแต่ละพื้นที่และออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับครูจากศูนย์การเรียนรู้ เช่น บางพื้นที่ที่มีกลุ่มผู้หญิงมาก และมีทุนภูมิปัญญาการทอผ้า จึงใช้ “การทอผ้า” เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ผ่านหลักสูตรการยกระดับผ้าทอของชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น อาทิ การศึกษาตลาดผ้าทอภายนอก การศึกษาคุณสมบัติของเนื้อผ้า และเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติ การพัฒนาและออกแบบลวดลายใหม่ ๆ หรือการต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ผู้บริโภค ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เหล่านี้ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของตนเองในแบบที่ต่างออกไป และนำประสบการณ์เหล่านั้น มาเทียบโอนเป็นผลการเรียนตามรายวิชาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ศิลปะ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ เก็บสะสมในธนาคารหน่วยกิตเพื่อรับวุฒิการศึกษาจากศูนย์การเรียนรู้ ขณะเดียวกันกลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มวัยแรงงานก็สามารถมาร่วมเรียนรู้เพื่อยกระดับทักษะอาชีพของตนเองได้เช่นกัน

นอกจากนั้น ศูนย์การเรียนรู้ปิติปัญญา ยังทำหน้าที่เสมือนสะพานเชื่อมโยงโอกาสใหม่ ๆ เข้ามาสู่ผู้เรียนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ใหม่ หรือเครือข่ายตลาดที่กว้างขึ้น ดังนั้นเมื่อเด็กและเยาวชน หรือคนในชุมชนเห็นว่า มาเรียนรู้แล้วผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นขายได้จริง มีรายได้เข้ามา จึงเกิดแรงบันดาลใจและชวนคนอื่น ๆ ในชุมชนมาเรียนรู้ร่วมกัน จนเกิดเป็นนิเวศของการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด

สำหรับกลุ่มที่สอง “ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภออบต.แม่สวต” เป็นกลไกสำคัญที่ปรับตัวเข้ามาสนับสนุนเด็กเยาวชนและคนในพื้นที่ตำบลแม่สวตให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่น เด็กและเยาวชนคนใดสนใจเรียนกับ สกร. เราก็จะทำหน้าที่ประสานเชื่อมต่อให้เด็กเหล่านี้ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ ที่ผ่านมามีเด็กจำนวนไม่น้อยเคยเรียนกับ สกร. มาก่อนแต่เรียนไม่จบ เนื่องจากปัจจัยชีวิตรอบด้าน ซึ่งส่วนใหญ่ติดปัญหาการเดินทางที่ต้องไปสอบที่ตัวอำเภอ เมื่อไม่ไปสอบก็เรียนไม่จบ อบต.แม่สวต จึงร่วมกับ ศูนย์การเรียนรู้ปิติปัญญาออกแบบกลไกสนับสนุนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน ผ่านการจัด “กิจกรรมอบรมหลักสูตรระยะสั้น” หรือการเรียนรู้ผ่านกลุ่มอาชีพ ด้วยองค์ความรู้ที่หลากหลายจากภาคีเครือข่ายที่มีความเชี่ยวชาญต่างกันไป

การออกแบบกิจกรรมหรือหลักสูตร
ที่สร้างการเรียนรู้ผ่านภูมิสังคม
และอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทชีวิตจริง
เพื่อเติมเต็มทักษะในการเอาตัวรอด มีความรู้
มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว และเข้มแข็งพอ
ที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนในอนาคต

ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้ในหลักสูตรการทอผ้า การเลี้ยงสัตว์ หรืองานด้านการเกษตร ร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่อย่างเช่น สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และโครงการหลวง ที่มีการจัดอบรมส่งเสริมทักษะอาชีพอยู่บ่อยครั้งในการปลูกและดูแลพืชชนิดใหม่ ๆ อาทิ การปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยว และกระบวนการสร้างรายได้จากกาแฟหรือโกโก้แบบครบวงจร เป็นต้น นอกจากนั้น ยังเชื่อมโยงสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน ร่วมจัดอบรมในหลักสูตรการซ่อมเครื่องยนต์ การดูแลแผงโซลาร์เซลล์ การทำขนม ตลอดจนการสนับสนุนให้เด็กเยาวชนบางกลุ่มออกไปเรียนรู้กับวิทยาลัยการอาชีพ ในด้านที่สนใจ หรือแม้แต่การเชื่อมโยงกลไกของศูนย์ประสานงานเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ในเงา หรือมหาวิทยาลัยในเงาที่เข้ามาร่วมเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร รวมถึงการจัดกิจกรรมค่ายเดินป่าทางไกลในฤดูร้อน เพื่อศึกษา และเรียนรู้การอนุรักษ์ธรรมชาติลุ่มน้ำเงา ซึ่งกิจกรรมเรียนรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้เข้าร่วมจะได้รับประกาศนียบัตรรับรองจาก อบต.แม่สวต และสามารถนำไปใช้เทียบโอนประสบการณ์เป็นหน่วยกิตเพื่อรับวุฒิการศึกษาจาก สกร.ระดับอำเภออบต.แม่สวต และ ศูนย์การเรียนรู้ปิติปัญญาได้

“ด้วยหลักคิดการทำงานโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ทำให้กลไกโรงเรียนนอกโรงเรียนที่ขับเคลื่อนร่วมกัน ทั้งคนในและคนนอกพื้นที่ ได้รับการยอมรับจาก สกร. ว่า กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้สามารถสร้างการเรียนรู้และ สร้างทักษะให้กับเด็กและเยาวชนได้จริง และ สกร. ยินดี ที่จะออกวุฒิการศึกษาให้เมื่อผ่านการประเมินของ สกร.”

นายธวัชชัย กล่าวเสริมว่า บทบาทท้องถิ่นมีหน้าที่ในการดูแลประชาชนทุกมิติตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นท้องถิ่น ควรจะใช้อำนาจหน้าที่ที่ได้รับเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีแก่คน ทุกช่วงวัยในพื้นที่ และจัดการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการและ เครื่องมือที่มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบท โดยเฉพาะ เรื่องการศึกษาและการพัฒนาคน ถึงแม้ว่า อบต.แม่สวด จะขาดแคลนบุคลากร แต่เราก้าวข้ามข้อจำกัดเหล่านั้น โดย อบต. ต้องสวมบทบาทเป็น “โซ่ข้อกลาง เชื่อมร้อย ผู้เกี่ยวข้องมาร่วมเป็นทีมจัดการ เพื่อขับเคลื่อนกลไก โรงเรียนนอกโรงเรียนให้ก้าวไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน”

การเรียนรู้ที่ออกแบบได้

อย่างไรก็ตาม จากการทำงานพบว่า เด็กและเยาวชน ที่หลุดออกจากระบบการศึกษาแต่ละคนล้วนเผชิญ สถานการณ์ชีวิตที่ซับซ้อน และมีปัญหาเข้ามาปะทะ หลายด้าน ดังนั้น กลไกโรงเรียนนอกโรงเรียน จึงต้องมีทีม

จัดการที่เชี่ยวชาญหลายฝ่ายเข้ามาทำงานอย่างเชื่อมโยงกัน ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารจัดการ ฝ่ายพัฒนาอาชีพ ฝ่ายการเกษตร และฝ่ายการศึกษา ที่มีศูนย์การเรียนรู้ ปิติปัญญา รับหน้าที่ดูแลเรื่องการออกแบบหลักสูตร ผลจากกระบวนการทำงานร่วมกับภาคีต่าง ๆ ทำให้ อบต.แม่สวด ได้บทเรียนการทำงานกับเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในหลายมิติ อาทิ

- ไม่มองเด็กและเยาวชนเพียงมุมเดียว เพราะปัญหา ที่พวกเขาพบเจอนั้นซับซ้อน เช่น เด็กบางคนมีพ่อแม่ ดิฉันเสพติด ทำให้เขาต้องทำงานหาเงินเลี้ยงตัวเอง หรือ บางคนต้องทำงานหาเลี้ยงทั้งครอบครัว
- รับฟังความต้องการอย่างจริงจัง และสร้าง ฐานเครือข่ายร่วมพัฒนาที่เข้มแข็ง เพื่อส่งต่อเด็กและ เยาวชนให้เข้าใจกลไกเด่นาในการเรียนรู้ของแต่ละคนมากที่สุด
- การแบ่งปันฐานข้อมูลและสถานการณ์เด็กและ เยาวชนร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จะช่วยให้รับมือหรือแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ “รู้เร็ว แก่ทัน”
- ใช้ทีมสหวิชาชีพดูแลเด็กรายกรณี และที่สำคัญ คนทำงานต้องมีความเข้าใจในแวดลอมรอบตัวเด็กและ เยาวชนแต่ละกลุ่มให้มากพอ
- คนทำงานต้องมีทักษะในการเป็นพื้นที่ปลอดภัย และสร้างนิเวศในชุมชนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ไม่ตัดสิน และไม่กดดัน

หากท้องถิ่นจะจัดการศึกษาให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ ควรออกแบบหลักสูตรเรียนรู้
ที่ยึดโยงกับภูมิสังคม เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถนำทักษะความรู้ที่ได้
มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และการพัฒนาพื้นที่

● ทุกมิติของการพัฒนาพื้นที่เป็นตำบลสองคม จึงต้อง
ติดตั้งทักษะในการเรียนรู้และประยุกต์ใช้อย่างเท่าทัน
ให้กับคนทุกช่วงวัยในพื้นที่ควบคู่ไปด้วยเสมอ

หากท้องถิ่นจะจัดการศึกษาให้เด็กและเยาวชน
ในพื้นที่ ควรออกแบบหลักสูตรเรียนรู้ที่ยึดโยงกับภูมิสังคม
เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถนำทักษะความรู้ที่ได้
มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเอง ครอบครัว
ชุมชน และการพัฒนาพื้นที่ เช่น กรณีตำบลแม่สวด ถ้าวันนี้
รุ่นพ่อแม่ยังคงทำเกษตรเชิงเดี่ยวต่อไป แม้เขาจะมีกำลัง
สามารถส่งลูกเข้าไปเรียนต่อในเมืองได้ แต่นานคตเมื่อลูกหลาน
เรียนจบกลับมาอยู่บ้าน เขาจะไม่มีงานทำอยู่ดี เพราะ
ระบบนิเวศทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ไม่เหลืออีกแล้ว ดังนั้น
กลไกโรงเรียนนอกโรงเรียนที่พวกเราเริ่มต้นในสองปีมานี้
ถือว่ายังไม่สาย เพราะเห็นแล้วว่า การศึกษาเรียนรู้ที่เหมาะสม
กับบริบทของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลแม่สวด

ควรเป็นการเรียนรู้ผ่านอาชีพ เรียนรู้ผ่านภูมิปัญญา
แต่นำความรู้ใหม่ ๆ มาหนุนเสริมเพื่อยกระดับทักษะอาชีพ
ให้เด็กและเยาวชนที่กำลังเติบโตเป็นคนรุ่นใหม่ สามารถ
ดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่ และมีรายได้ไปพร้อมกับการรักษา
ต้นทุนทรัพยากร วัฒนธรรม และจิตวิญญาณให้คงอยู่ต่อไป

“วันนี้เด็กและเยาวชนหลายคนเดินมาบอกว่า
“เพิ่งรู้ว่าเรียนแบบนี้ก็ได้หรอ ถ้ารู้แบบนี้เรียนมา
ตั้งนานแล้ว” เนื่องจากที่ผ่านมา คนในพื้นที่ไม่มีทางเลือก
มากนัก รู้เพียงแต่ว่าถ้าไม่ไปโรงเรียนก็ต้องเรียน สกร. เท่านั้น
ส่วนใหญ่จึงเลือกอาชีพมากกว่าการเรียนรู้ แต่วันนี้
เราสามารถนำการเรียนรู้มาบูรณาการกับอาชีพและ
วิถีชีวิต เพิ่มทางเลือกอาชีพใหม่ ๆ ให้กับคนรุ่นใหม่
ในพื้นที่ได้ เมื่อมีทั้งความรู้ มีอาชีพ มีรายได้ และ
มีวุฒิการศึกษา แล้วใครจะไม่อยากเรียน”

จากฐานรากการเรียนรู้ สู่โมเดลต้นแบบ "วังชาพิทยาลัย" สร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น

“วังชาพิทยาลัย” ตั้งอยู่ที่บ้านวังหินชา ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นพื้นที่ต้นแบบของ “แหล่งเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด” ศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่ทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้และเติบโตไปพร้อมกัน เริ่มต้นจากแนวคิดเล็ก ๆ ที่ต้องการพัฒนาอาชีพและสร้างโอกาสให้กับชุมชน วันนี้วังชาพิทยาลัยได้กลายเป็นพื้นที่แห่งแรงบันดาลใจ ที่รวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมาตรฐานสมัยใหม่ไว้ด้วยกันอย่างงดงาม

กว่าจะเป็น “วังชาพิทยาลัย” พื้นที่กลางการเรียนรู้สำหรับคนทุกช่วงวัยไม่ใช่เรื่องง่ายกว่า 3 ปี ที่ คุณมานัส สุทธิพะพร ผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนแปรรูปเกษตรอินทรีย์บ้านวังหินชา ผู้รับผิดชอบโครงการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ฐานอาชีพชุมชนสู่โมเดลต้นแบบ “วังชาพิทยาลัย” ได้ขับเคลื่อนการทำงานภายใต้โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ. ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากปัญหาชีวิตในอดีตของคนหนองบัวลำภู ที่พึ่งพิงการทำเกษตรโดยใช้สารเคมีในการเพาะปลูก เพราะหวังเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ แต่ท้ายที่สุดอำเภอสุวรรณคูหา กลับกลายเป็นพื้นที่ที่มีการใช้สารพาราควอตเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ส่งผลเสียต่อสภาพลักษณะและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้ชาวบ้านขาดรายได้ ช้ำร้ายยังต้องแบกรับต้นทุนสารเคมีที่เพิ่มขึ้น

ยืดหยุ่นตามบริบทชีวิต... เข้าใจในทุกมิติ จากคนในชุมชน

จากปัญหาดังกล่าว คุณมานัสเริ่มทำโครงการด้วยหัวใจของ “ลูกหลานคนในชุมชน” ที่เข้าใจวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างแท้จริง ด้วยการออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เปิดทางให้ทุกคนเลือกเส้นทางอาชีพตามความถนัด หากเรียนแล้วไม่ชอบ ก็สามารถย้ายกลุ่มได้ เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นจริงและต่อยอดได้ในชีวิตประจำวัน

โดยปีแรก (2565) มุ่งส่งเสริม 6 ทักษะอาชีพ ได้แก่ ปลุกผักสวนครัว เพาะเห็ด จักสาน เลี้ยงหอย เลี้ยงไก่ และเลี้ยงกบ ทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มอาชีพ และมีผลผลิตวางจำหน่ายอย่างต่อเนื่อง ปีที่ 2 (2566) ยกระดับผลิตภัณฑ์และเพิ่มมูลค่าสินค้าด้วยทักษะการแปรรูปสินค้าเดิม 6 กลุ่มอาชีพ อาทิ กลุ่มเพาะเห็ดมีการปรับเปลี่ยนสภาพลักษณะและดำเนินการจนได้มาตรฐาน อย. ส่วนของกลุ่มจักสานจะทำเป็นกระเป๋าเดินทาง กระเป๋าขนาดต่าง ๆ รวมถึงตะกร้าสังฆทานหรือตะกร้าสานสร้างบุญ จากเดิมที่สานเป็นลวดลายธรรมดาเป็นลวดลายใหม่ ๆ เพื่อเจาะกลุ่มตลาดใหม่ ขณะที่กลุ่มปลุกผักก็นำผักมาแปรรูปเป็นผักดอง และขนมครองแครงกรอบ ซึ่งผ่านการรับรองมาตรฐาน อย. และได้รับตราสัญลักษณ์ Smart Product จากกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เป็นการการันตีว่าผลิตภัณฑ์ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพความปลอดภัย ส่งผลให้มีออเดอร์เข้ามาเป็นจำนวนมาก

ไม่เพียงเท่านั้นยังได้ขยายผลการดำเนินงานไปยัง 3 พื้นที่ คือ วังหินชา โนนสง่า และดงมะไฟ เพื่อให้ผู้ร่วมเรียนรู้ต่างพื้นที่ได้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองอีกด้วย

รวมพลังคน 3 วัย “เข้าถึง เข้าใจ” ความแตกต่างอย่างเต็มเต็ม

นอกจากการยกระดับผลิตภัณฑ์จากฐานอาชีพเดิมเพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสมีรายได้เพิ่มแล้ว การดำเนินงานของโครงการยังมีส่วนช่วยให้เยาวชน ในพื้นที่หลุดพ้นจากวงจร “ปัญหายาเสพติด”

“ตัวอย่างเช่น พ่อพจน์ หรือ นายจำปา พรหมเสาร์ จากกลุ่มเพาะเห็ดมีลูกชาย 3 คน ดิทยาเสพติดทั้งหมด ขณะทำงานจึงเข้าไปส่งเสริมการเรียนรู้ ปัจจุบันจากพื้นที่ที่เคยเป็นแหล่งกระจายยาเสพติดได้กลายเป็นศูนย์เรียนรู้เรื่องการเพาะเห็ดไปแล้ว ถึงแม้สถานที่จะไม่สะดวก ไม่พร้อม ขณะทำงานก็พยายามเข้าไปจัดกิจกรรม ชวนเด็กเยาวชนมาทำก้อนเห็ด เรียนจักสาน พยายามให้เขาได้มีส่วนร่วม กับกิจกรรมมากที่สุด”

การได้อยู่ร่วมกัน เจอหน้ากัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่อยากเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จนก่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการ “รวมพลังคน 3 วัย” ไม่ว่าจะเป็น “วัยรุ่น” ที่มีความเข้าใจในสื่อเทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่ “วัยแรงงาน” มีการคิดไตร่ตรองทักษะและประสบการณ์

ในการทำงาน “วัยสูงอายุ” มีฐานความรู้และภูมิปัญญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ แม้จะมีศักยภาพและความแตกต่าง แต่คน 3 วัย สามารถอุดรอยร้าวหนุนเสริมเติมเต็มให้กันและกันได้อย่างลงตัว

"รวมพลังคน 3 วัย" ไม่ว่าจะเป็น "วัยรุ่น" ที่มีความเข้าใจในสื่อเทคโนโลยี และการสื่อสารสมัยใหม่ "วัยแรงงาน" มีการคิดไตร่ตรองและทักษะประสบการณ์ในการทำงาน "วัยสูงอายุ" มีฐานความรู้ และภูมิปัญญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

ทั้งยังสานพลังจากหุ้นส่วนการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานเกษตรอำเภอสุพรรณภูมิ เจ้าของตลาดสีเขียวในชุมชน และ Young Smart Farmer เกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ มาให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และพื้นที่ขายของที่เปิดโอกาสให้คนทั้งในและนอกพื้นที่ได้ขายสินค้าของตัวเอง รวมถึงสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู ศูนย์บริการเขตสุขภาพที่ 8 อุดรธานี และกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่ร่วมผลักดันพื้นที่การเรียนรู้

สู่มาตรฐานคุณภาพปลอดภัยของท้องถิ่น ให้เป็น “คลินิกย่อยชุมชนต้นแบบ” ให้กับสถานประกอบการ หน่วยงาน และสถาบันการศึกษาเรียนรู้การบริหารจัดการมาตรฐานการผลิตแบบคุณภาพ

และเพื่อให้คนในชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเกษตรอินทรีย์วังหินชาวยังได้นำทุนทางวัฒนธรรมอย่างเรื่องราว “นาจังหัน” ภูมิปัญญาที่สืบทอดมานานกว่า 400 ปี มาขยายผลจัดตั้งเป็น “กองทุนส่งเสริมอาชีพนาจังหัน” เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการออมและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน นำทุกกลุ่มอาชีพในชุมชนมาบริหารจัดการภายใต้กองทุนเดียว โดยมีพ่อพจน์เป็นประธานกองทุน และชวนผู้ร่วมเรียนรู้มาเป็นคณะกรรมการและคณะทำงาน เพื่อสร้างการเป็นเจ้าของร่วมในการขับเคลื่อนกองทุนนี้ ซึ่งมาจาก 5 กลุ่ม คือ กลุ่มอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมจักสานพื้นถิ่นอีสาน กลุ่มบริหารจัดการทรัพยากรกองทุนนาจังหัน กลุ่มแปรรูปเกษตรอินทรีย์ กลุ่มส่งเสริมเพาะเห็ด และกลุ่มเกษตรและประมงเพื่อสุขภาพ โดยปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียนประมาณ 170,000 บาท สำหรับใช้เป็นเงินสวัสดิการ และเงินสำรองฉุกเฉินให้กับกลุ่มที่ยังอ่อนแอ หรือคนที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพก็สามารถกู้ยืมได้ ซึ่งกองทุนนี้ถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต

"วังชาพิทยาลัย" ศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อชุมชนเข้มแข็ง

คุณมานัส เล่าต่อว่า ความสำเร็จที่เห็นผลในวันนี้ มาจากการที่ตนเป็นหน่วยจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชน เป็นลูกหลานของคนในชุมชน ทำให้มีความเข้าใจในบริบท และความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี ได้รับความไว้วางใจจากคนในพื้นที่ รวมถึงการมีภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ ที่สำคัญคือ การออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ไม่ติดกรอบ ทั้งเวลาและความรู้ เรียนอาชีพนี้อแล้วไม่ชอบ ก็เปลี่ยนได้ อยากให้เขาได้เรียนรู้ในสิ่งที่ถนัดและอยากทำจริง ๆ

รายได้และรอยยิ้มที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ในกลุ่มผู้เรียนรู้ไม่ได้เพียงสร้างความภูมิใจ แต่เป็นแรงผลักดัน ให้คณะทำงานยกระดับ “วังชาพิทยาลัย” ไปสู่ “ศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต มาตรา 12” เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้กับคนในชุมชน นอกจากนี้ ยังเกิดการขยายกลุ่มอาชีพใหม่ ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการเพาะเห็ด จักสาน ทอผ้า และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบท้องถิ่น ซึ่งทุกกลุ่มต่างมีผลงานและรางวัลรับรอง

ปัจจุบัน วังชาพิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้จัดการศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อเป็นสถานศึกษา โดยองค์กรชุมชน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ที่มุ่งเน้นหลักสูตรชีวิตที่ถูกออกแบบ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง โดยได้รับองค์ความรู้จากเครือข่ายภาคีทั่วภาคอีสาน เช่น ศิริพาร์ม จังหวัดกาฬสินธุ์ เรื่องการเพาะเห็ดและ เลี้ยงไก่พื้นเมือง มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เรื่องการ แปรรูปเห็ดและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ บริษัท อັดลักษ์ณ์ จำกัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) เรื่องการยกระดับเป็นวิทยากร และครูผู้สอนมีอาชีพ และชมรมเพื่อคนพิการจังหวัดเลย ในเรื่องการสังเกตตลาดและการขยายเครือข่าย

การออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ไม่ติดกรอบ ทั้งเวลาและความรู้ เรียนอาชีพนี้อแล้วไม่ชอบ ก็เปลี่ยนได้ อยากให้เขาได้เรียนรู้ในสิ่งที่ถนัด และอยากทำจริง ๆ

วันนี้ "วังชาพิทยาลัย" กลายเป็น "โมเดลการเรียนรู้ต้นแบบ" ของแหล่งเรียนรู้ไม่มีวันสิ้นสุด และเติบโตเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และแรงบันดาลใจ ที่เชื่อมโยงผู้คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ เข้ากับโอกาสใหม่ ๆ ของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ หรือสร้างคุณค่าในตัวเอง

โดยมีจุดเรียนรู้หลัก 3 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ 1. สถานที่ผลิตอาหารมาตรฐาน ออย. (คลินิก ออย. จังหวัดหนองบัวลำภู) 2. ห้องประชุมแก้วประกาย และ 3. อาคารกองทุนนาจังหัน นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในแต่ละฐานที่บ้านของผู้ร่วมเรียนรู้ เพื่อให้คนในพื้นที่ได้มาเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามความถนัด โดยแต่ละฐานจะมีการจัดกิจกรรมแตกต่างกันไป อาทิ ฐานการเรียนรู้แปรรูปผลิตภัณฑ์มาตรฐานอาหารปลอดภัย ฐานการเรียนรู้งานหัตถกรรมและงานจักสาน ฐานการเรียนรู้งานทอผ้าและย้อมสีธรรมชาติ ฐานการเรียนรู้เพาะเห็ดครบวงจร ฐานการเรียนรู้กองทุนอาชีพนาจังหัน ฐานการเรียนรู้การเลี้ยงไก่พื้นเมือง ฐานการเรียนรู้การเพาะเลี้ยงผำในแหล่งน้ำธรรมชาติ ฐานการเรียนรู้การทอผ้าซิด ฐานการเรียนรู้การเลี้ยงกบและปลาสายพันธุ์พื้นถิ่น ฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และเรื่องราววิถีชุมชน ฐานการเรียนรู้การปลูกผักและพืชสมุนไพรใกล้ตัว เป็นต้น

นอกจากนี้ วังชาพิทยาลัยยังส่งต่อองค์ความรู้ให้กับโรงเรียนในพื้นที่ เช่น โรงเรียนบ้านวังแคนวังคูณ และโรงเรียนบ้านวังหินชา โดยผู้เรียนของศูนย์ฯ หรือผู้ร่วมเรียนรู้

ที่ได้ยกระดับตนเองมาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิด “เรียนรู้เพื่อแบ่งปัน” อย่างแท้จริง

วันนี้ วังชาพิทยาลัยได้ก้าวสู่มิติใหม่ของการออกแบบการเรียนรู้ โดยร่วมมือกับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดหนองบัวลำภู และสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ออกแบบโปรแกรม “ท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่วังชาพิทยาลัย” โดยผู้เข้าร่วมจะได้สัมผัสวิถีชีวิตผู้คนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมอาหารหลักและอาหารว่างในราคา เพียง 1,600 บาทต่อคน

จากจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ของกลุ่มคนในชุมชน วันนี้ “วังชาพิทยาลัย” กลายเป็น “โมเดลการเรียนรู้ต้นแบบ” ของแหล่งเรียนรู้ไม่มีวันสิ้นสุด และเติบโตเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และแรงบันดาลใจ ที่เชื่อมโยงผู้คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ เข้ากับโอกาสใหม่ ๆ ของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ หรือสร้างคุณค่าในตัวเอง เป็น “ห้องเรียนชีวิต” ที่เปิดรับผู้คนด้วยความเสมอภาค และเท่าเทียม

"วิทยาลัยสัมจุก" ชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการส่งต่อที่ไม่สิ้นสุด

“กว่า 6 ปีที่เราทำงานมา เกิดการขยายผลออกไปในวงกว้าง เพราะเราไม่ได้มองว่าสัมจุกเป็นเพียงอาชีพ แต่เราใช้ “สัมจุก” ให้เป็นเครื่องมือหนุนเสริมการเรียนรู้ และการดำรงอยู่ของผู้คนในสังคม ดังนั้นสิ่งที่สำคัญกว่าอาจไม่ใช่ผลลัพธ์ แต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างทาง”

คำกล่าวข้างต้นคือ แนวคิดการทำงานที่เกิดขึ้นจากการถอดบทเรียนการทำงานต่อเนื่อง 6 ปี ของนายอะหมัด หลีซาหรี วิสาหกิจชุมชนสัมจุกจะนะ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ที่ใหญ่ในเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ. โดยหัวใจสำคัญในการจัดการเรียนรู้ของ “วิสาหกิจชุมชนสัมจุกจะนะ” คือ การเปิดโอกาสและหนุนเสริมให้ผู้ร่วมเรียนรู้ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะเยาวชนได้ทดลองทำในสิ่งที่สนใจและเรียนรู้จากกระบวนการต่าง ๆ โดยใช้ “สัมจุก” จุดประกายการเรียนรู้ สร้างสายพานอาชีพ และต่อยอดอาชีพตามความถนัดให้กับคนในพื้นที่ได้มากถึง 15 อาชีพ และปัจจุบันพัฒนาเป็น “วิทยาลัยสัมจุก” หรือ Learning Space ที่จะทำหน้าที่ส่งต่อการเรียนรู้ให้กับคนในพื้นที่ต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด

"3 หลักสูตร" ที่ยืดหยุ่นเพื่อการพัฒนาอาชีพ พัฒนาคน พัฒนาชุมชน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำงานได้รับการส่งต่อ วิทยาลัยสัมจกมีการออกแบบหลักสูตร 3 ส่วนหลัก ดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักสูตรอาชีพ ที่ต่อยอดมาจากฐานการเรียนรู้อนุรักษ์พันธุ์สัมจกปีแรก พัฒนาเป็นหลักสูตรขยายพันธุ์และดูแลสวนสัมจก นำเนื้อหาจากวิทยาการของสำนักงานเกษตรอำเภอจะนะ มาบูรณาการร่วมกับความภูมิปัญญาของคนในชุมชน เพื่อใช้จัดการเรียนรู้ให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ในชุมชน โดยปัจจุบันสามารถต่อยอดเป็นอาชีพใหม่ เช่น การปลูก เพาะกล้า ขยายพันธุ์ และดูแลสวนสัมจก รวมถึงการปลูกผัก ทำปุ๋ย เลี้ยงไส้เดือน เลี้ยงไก่ เลี้ยงผึ้งชันโรง ฯลฯ

ส่วนที่ 2 หลักสูตรฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ฐาน คือ 1. ฐานประวัติความเป็นมาของสัมจกจะนะ ตั้งอยู่ที่สถานีบางแค ซึ่งเป็นฐานเรียนรู้แบบเปิดที่สามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา 2. ฐานการขยายพันธุ์พืช เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับพืชพื้นถิ่นทุกชนิด ตั้งอยู่ที่สวนร้อยป่าของชุมชน 3. ฐานการเลี้ยงไส้เดือนดิน ตั้งอยู่ที่บ้านของผู้ร่วมเรียนรู้ที่ยกระดับตนเองขึ้นเป็นวิทยากร และเปิดบ้านของตนเอง

ให้เป็นพื้นที่เรียนรู้สำหรับผู้สนใจ 4. ฐานสัมจกกับเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งอยู่ในสวนสัมจกบ้านแคเหนือ และ 5. ฐานตลาดสัมจก เป็นพื้นที่เรียนรู้เรื่องการตลาด และการจัดพื้นที่เรียนรู้สาธารณะในชุมชนสำหรับคนทุกกลุ่ม โดยทั้ง 5 ฐานการเรียนรู้ แฝงองค์ความรู้ ที่ส่งเสริมทักษะชีวิต ไร่หลายอย่าง และที่สำคัญยังเป็นฐานเรียนรู้ที่ความรู้สามารถยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อีกด้วย

ส่วนที่ 3 หลักสูตรพัฒนาศักยภาพหน่วยจัดการเรียนรู้ ใช้สำหรับการพัฒนาแกนนำในพื้นที่ขยายผล หรือภาคีร่วมขับเคลื่อนงานในพื้นที่ต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 3 หลักสูตรย่อย คือ 1. หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพคณะทำงานระดับหน่วยจัดการเรียนรู้ ด้านการเป็น Facilitator ทำหน้าที่ในบทบาทผู้อำนวยความสะดวก หรือการเป็นพื้นที่ปลอดภัยและนิเวศที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับคนทุกช่วงวัย รวมถึงการติดตั้ง Mindset สำหรับการทำงานกับเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษา 2. หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพคณะทำงานระดับพื้นที่ขยายผล เพื่อยกระดับคณะทำงานให้เป็น “โค้ช” เนื่องจากการขยายผลจะสำเร็จได้ต้องอาศัยกลไกที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายในพื้นที่ โดยเริ่มต้นการทำงานในจุดที่เล็กที่สุดก่อน ผ่านกระบวนการให้โอกาสและยกระดับผู้คนได้เติบโตอย่างเป็นธรรมชาติ จาก “ผู้ร่วมเรียนรู้” ที่ได้รับโอกาส

หากจะเปลี่ยนฐานชีวิตของคนหนึ่งคนต้องไม่เปลี่ยนแค่เพียงตัวเขา แต่ต้องเปลี่ยนนิเวศรอบตัวเขาด้วย โดยเฉพาะ “ครอบครัว” ดังนั้น หน่วยจัดการเรียนรู้ หลายแห่งในพื้นที่ภาคใต้จึงทำงาน โดยยึดหลัก “กลไกครอบครัวตื่นรู้” เพื่อใช้ “พลังครอบครัว” สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ในปีแรก ๆ หลายคนยกระดับขึ้นเป็น “วิทยากร” ทำหน้าที่ ส่งต่อความรู้ไปสู่ผู้สนใจในชุมชน เมื่อมีความเชี่ยวชาญมากขึ้น ก็ยกระดับต่อให้เป็น “โค้ช” ซึ่งนับเป็นกลไกสำคัญ ในการส่งต่อโอกาสการเรียนรู้ให้เข้าถึงคนในพื้นที่ จำนวนมาก และ 3. หลักสูตรพัฒนาศักยภาพผู้ร่วมเรียนรู้

“บนแนวทางจัดการเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชน สัมจุจะนะ เชื่อว่า หากจะเปลี่ยนฐานชีวิตของคนหนึ่งคน ต้องไม่เปลี่ยนแค่เพียงตัวเขา แต่ต้องเปลี่ยนนิเวศ รอบตัวเขาด้วย โดยเฉพาะ “ครอบครัว” ดังนั้น หน่วยจัดการเรียนรู้หลายแห่งในพื้นที่ภาคใต้จึงทำงาน โดยยึดหลัก “กลไกครอบครัวตื่นรู้” เพื่อใช้ “พลังครอบครัว” สร้างการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง”

อย่างไรก็ตาม กว่า 6 ปีที่ผ่านมา วิสาหกิจชุมชน สัมจุจะนะไม่ได้ทำงานคนเดียว แต่ร่วมมือกับหลายภาคส่วน ตั้งแต่หน่วยงานท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์ส่งเสริม การเรียนรู้ระดับตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา อาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) แกนนำ/พี่เลี้ยงในพื้นที่ ครอบครัว และตัวผู้ร่วมเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย รวมถึงภาคี จากภายนอกอีกไม่น้อย งานนี้จึงมีตัวละครที่เกี่ยวข้อง มากมาย ต่างคนต่างประสบการณ์ชีวิต ต่างภารกิจ ฉะนั้น การมีหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทชีวิตจะเป็น แกนหลักในการจัดการเรียนรู้ และการมีหลักสูตรพัฒนา คณะทำงานที่เข้าใจบริบทพื้นที่ จะช่วยสร้างความเข้าใจ และช่วยหลอมรวมให้ทุกคนมีทิศทางในการทำงาน และสามารถก้าวไปในจังหวะเดียวกันได้

โดยปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนสัมจุกจะนะมีการขยายพื้นที่ทำงานเป็น 3 แห่งคือ ตำบลแค ตำบลคูและตำบลท่าหมอไทร ดังนั้นคนที่เป็นแกนนำ โค้ช และคณะทำงานในพื้นที่เหล่านี้จึงต้องผ่านการอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ก่อน ส่วนผู้สนใจทั่วไปก็สามารถเข้ามาเรียนรู้ดูงานได้เช่นกัน โดยสามารถเลือกเรียนรู้ในหลักสูตรที่วิทยาลัยสัมจุกมีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรอาชีพ หรือหลักสูตรการพัฒนาคณะทำงาน โดยมีฐานความรู้เป็นทุนตั้งต้น แต่สุดท้ายก็แล้วแต่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเด็กเยาวชน ผู้สูงอายุ หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ก็สามารถมาออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างยืดหยุ่น เพื่อให้เป็นการเรียนรู้ที่สนุกและตอบโจทย์ความต้องการผู้เรียนอย่างแท้จริง

“รูปแบบของการเรียนรู้ในหลักสูตรของวิทยาลัยสัมจุกวิทยากรก็คือคณะทำงานที่มีประสบการณ์ทำงานมานาน แต่ไม่ใช่ลักษณะการไปให้ความรู้ แต่เป็นการสร้างความรู้ร่วมกัน โดยเรียนรู้จากต้นทุนของแต่ละคนมีอยู่ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน และเติมเต็มในส่วนที่เขาต้องการ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ตัวเราเองก็จะได้เรียนรู้ไปพร้อมกับทุก ๆ คนเช่นกัน”

พื้นที่เรียนรู้ที่ทุกคนเข้าถึงได้

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หรือการเป็นพื้นที่เรียนรู้ หากจะทำให้ยั่งยืน จะต้องมีการปฏิบัติควบคู่ไปกับหลักสูตรหรือองค์ความรู้ที่ยึดโยงอยู่กับวิถีชีวิตจริง สอดคล้องกับบริบทอาชีพที่มีในพื้นที่จริง ๆ ที่สำคัญต้องมีองค์ประกอบของวิทยากร สถานที่เรียนรู้ และสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา ไม่ใช่หลักสูตรที่เป็นเอกสารวางเฉย ๆ เพราะหลักสูตรเรียนรู้ที่ดีต้องมีการปรับปรุงตลอดเวลาและยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ได้ ฉะนั้น “กลไกสภาเสมอภาค” หรือเรียกอีกชื่อว่า “คณะทำงานระดับหน่วยจัดการเรียนรู้” จึงจำเป็นต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อผลักดัน “วิทยาลัยสัมจุก” ให้กลายเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่เข้มแข็งและสามารถบูรณาการเชื่อมต่อเข้ากับกลไกขับเคลื่อนงานในระดับจังหวัดสงขลาได้

ล่าสุดได้มีการเชื่อมต่อกับศูนย์การเรียนรู้เยาวชนสร้างสุข ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 ในจังหวัดสงขลา โดยเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาสามารถเข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ผ่านหลักสูตรและฐานเรียนรู้ต่าง ๆ ของวิทยาลัยสัมจุก และสามารถนำประสบการณ์ไปเทียบโอนเป็นคะแนนบางรายวิชาสะสมเป็นหน่วยกิต เพื่อรับวุฒิการศึกษาจากศูนย์การเรียนรู้เยาวชนสร้างสุข รวมถึงการเชื่อมโยงกับศูนย์ส่งเสริม

การเรียนรู้ระดับตำบล โดย ครู สกร. เริ่มเข้ามาใช้พื้นที่ในชุมชนจัดกิจกรรมเรียนรู้ให้กับผู้เรียนของ สกร. ด้วย เพราะในพื้นที่เรียนรู้ของวิทยาลัยสัมจุก มีทั้งมิติของการพัฒนาศักยภาพและอาชีพ ที่สำคัญคือ การได้ลงมือปฏิบัติจริง ขณะเดียวกันก็ยังเป็นพื้นที่เรียนรู้แห่งใหม่ในเรื่องสัมจุกให้กับนักเรียน นักศึกษา และคนทั่วไปในจังหวัดสงขลาด้วยเช่นกัน

อีกบทบาทหนึ่งที่หน่วยจัดการเรียนรู้ทำได้ คือการเป็นหูเป็นตาในพื้นที่ชุมชน เมื่อพบเด็กและเยาวชนที่ยังไม่สามารถเรียนจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พร้อมกับ

เพื่อน ๆ รุ่นเดียวกันได้ ไม่ว่าด้วยปัจจัยใด คณะทำงานจะใช้กลไกโค้ชในพื้นที่เข้าไปเสนอทางเลือกใหม่ ๆ พาเขากลับมาเรียนต่อให้จบเพื่อรับวุฒิการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสร้างสุข การเรียนรู้ผ่าน สกร. หรือการเรียนรู้ผ่านเส้นทางอาชีพ ไม่ว่าเด็กจะสนใจทางใดเราก็พร้อมจะส่งต่อเขาไปให้ดีที่สุดตามเส้นทางที่เขาเลือกเอง ซึ่งในอนาคตเราพยายามที่จะผลักดันหลักสูตรของวิทยาลัยสัมจุกให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาในพื้นที่ต่อไป

การเรียนรู้ผ่านเส้นทางอาชีพไม่ว่าเด็กจะสนใจเรื่องใด
เราก็พร้อมจะส่งต่อเขาไปให้ดีที่สุดตามเส้นทางที่เขาเลือกเอง

ตัวชีวิตที่ดีที่สุด คือ โอกาสในการเรียนรู้ลูกส่งต่อ...

นายอะหมัด กล่าวว่า วิทยาลัยสัมจุกเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่มีชีวิตขึ้นมาได้ ก็เพราะมีกลไกสภาเสมอภาค 3 ตำบล หรือคณะทำงานระดับหน่วยจัดการเรียนรู้คอยทำหน้าที่เป็นฟันเฟืองสำคัญในพื้นที่ที่ใช้โมเดลการทำงานภายใต้หลักสูตรเหล่านี้ ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนและคนทุกช่วงวัยในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม และพร้อมจะขยายผลเพื่อส่งต่อโอกาสไปยังพื้นที่ใหม่ ๆ แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือ การมีส่วนร่วมที่แท้จริงจากเจ้าของพื้นที่ โดยเฉพาะ อบต. หากมีการบรรจุนางส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ ตามแนวทางของวิทยาลัยสัมจุกเข้าไปในแผนงานของ อบต. ก็จะช่วยให้เกิดความยั่งยืน และสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องได้ โดย อบต. แต่ละแห่งสามารถประยุกต์ใช้ให้เข้ากับตัวตน และสอดคล้องกับฐานทุนบริบทพื้นที่ของตัวเองได้อย่างยืดหยุ่นเช่นกัน

ทั้งนี้ หากมีเพียงนโยบายของหน่วยงานท้องถิ่น ก็อาจจะไม่สามารถเคลื่อนไหวได้คล่องตัวนัก หากไม่มีฟันเฟืองคนทำงานในพื้นที่ ดังนั้น หลักสูตรการเรียนรู้ของวิทยาลัยสัมจุกจึงเป็น “เครื่องมือ” ที่ช่วยพัฒนากลไก “โค้ชชุมชน” หรือ “ครูนอกระบบ” ให้เป็นกุญแจดอกสำคัญในการส่งต่อโอกาสการเรียนรู้ โดยโค้ชชุมชนอาจจะเป็นผู้นำชุมชน

เป็นคนที่จะมองเห็นความสามารถ หรือคนที่เคยเป็นผู้ร่วมเรียนรู้มาก่อนแล้ว “ยกระดับจากผู้รับสู่การเป็นผู้ให้” ร่วมทำหน้าที่ค้นหาเพื่อนในชุมชนที่ต้องการความช่วยเหลือหรือกำลังเดือดร้อน ซึ่งโค้ช 1 คน จะดูแลผู้ร่วมเรียนรู้ 5-10 คน โค้ชต้องรู้จัก รู้จริง รู้ใจ รู้ความเป็นอยู่ รู้ต้นทุน รู้ศักยภาพ เข้าถึงผู้ร่วมเรียนรู้ได้ด้วยการ “สร้างพื้นที่กลาง” ที่มีการจัดการระบบข้อมูลของผู้ร่วมเรียนรู้มีระบบประสานงานกับหน่วยงานหรือภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้ให้ความช่วยเหลือได้ทันทั่วทั้งที่และต่อเนื่อง ที่สำคัญ “โค้ชต้องเป็นพื้นที่ปลอดภัย” ใส่ใจและรับฟังอย่างไม่ตัดสิน สามารถจัดทำแผนอาชีพและออกแบบการเรียนรู้เพื่อหนุนเสริมอย่างตรงจุด ไม่ว่าจะเป็นอาชีพ หรือการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ซึ่งท้ายที่สุดโค้ชเหล่านี้จะยกระดับเป็น “นักจัดกระบวนการเรียนรู้” ในพื้นที่ต่อไป

กว่า 6 ปีในการทำงานร่วมกับ กสศ. สิ่งที่เราเห็นชัดที่สุดคือ “การเปลี่ยนผ่านของพื้นที่ไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ที่ผู้คนส่วนใหญ่พร้อมเปิดรับการเรียนรู้ไปกับทุกสถานการณ์ที่ผ่านเข้ามา พร้อมทั้งจะปรับตัวให้สามารถจัดการตนเองและดูแลคนอื่น ๆ ต่อด้วยความภาคภูมิใจ ทั้งนี้ ในปัจจุบันวิทยาลัยสัมจุกได้กลายเป็นฐานการทำงานสร้างการเรียนรู้ให้กับคนทุกช่วงวัย โดยใช้ฐานทุนทรัพยากรในพื้นที่ซึ่งในอนาคตการทำงานหลังจากนี้ของวิสาหกิจชุมชนสัมจุกจะนะ ตั้งเป้าหมายในการขยายผลเชิงพื้นที่จาก 3 ตำบล

หากจะสร้างความเปลี่ยนแปลงในวงกว้าง เพียงคนทำงานกลุ่มเล็ก ๆ ย่อมไม่เพียงพอ เราจึงต้องสร้าง **"นิเวศแห่งโอกาส"** เพื่อขยายแนวคิดและพื้นที่การทำงานให้เกิดการสานพลังที่เข้มแข็ง ทำให้ทุกคนเข้าถึงการเรียนรู้อย่างเสมอภาค และส่งต่อโอกาสการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด

ให้เป็น 5 ตำบล ในอำเภอจะนะ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ และส่งเสริมประสบการณ์ให้เข้มข้นยิ่งขึ้น เพื่อเตรียมตัว ให้พร้อมสำหรับการเป็นศูนย์เรียนรู้ที่จะทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ ให้กับทุกคนต่อไป

ในบทบาทหน่วยจัดการเรียนรู้ ทุกอย่างก้าว ของการทำงานทำให้เราเติบโต และเกิด **"พัฒนาการ"** จากทุกโจทย์ที่ท้าทาย เพื่อเป็นกำลังร่วมสร้าง **"ความเปลี่ยนแปลง"** ต่อสังคม แต่อย่างไรก็ตาม หากจะสร้างความเปลี่ยนแปลงในวงกว้าง เพียงคนทำงานกลุ่มเล็ก ๆ ย่อมไม่เพียงพอ เราจึงต้องสร้าง **"นิเวศแห่งโอกาส"** เพื่อขยายแนวคิดและพื้นที่การทำงาน ให้เกิดการสานพลังที่เข้มแข็ง ทำให้ทุกคนเข้าถึงการเรียนรู้อย่างเสมอภาค และส่งต่อโอกาสการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นแนวคิด ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ และตอบสนองความหลากหลายของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ไม่เพียงช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษา แต่ยังเป็นกลไก สำคัญที่สนับสนุนระบบการศึกษาให้ก้าวสู่ความเท่าเทียม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น การนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ ใช้ในโรงเรียน ชุมชน หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จะช่วยให้ ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเติบโตตามศักยภาพของตนเอง อย่างสมบูรณ์

รวมพลัง "หุ้นส่วนการศึกษา"
สร้างการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นไร้รอยต่อ

ในยุคที่การศึกษาและการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่ในรั้วโรงเรียน แนวคิดเรื่อง "หุ้นส่วนทางการศึกษา" (Educational Partnership) จึงกลายเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพราะการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพไม่อาจพึ่งพาใครคนใดคนหนึ่งได้เพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยพลังความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน ครอบครัวยุวมชน และภาคประชาสังคม เพื่อร่วมสร้างระบบนิเวศทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเติบโตของผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม

ปัจจุบันมีการผลักดันแนวคิด "หุ้นส่วนการศึกษา" เพื่อขยายพื้นที่การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นทั่วประเทศ เพื่อรองรับเด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา ส่งผลให้เด็กและเยาวชนได้รับการเรียนรู้และมีพัฒนาการที่ดีขึ้น จากการได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ยืดหยุ่น โดยมีแนวทางการจัดการศึกษาและการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ ดังกรณีตัวอย่างจากภาคเอกชน 3 แห่ง ได้แก่ มูลนิธิเอสซีจี มูลนิธิเคเอฟซี ประเทศไทย และบริษัท ไซโน โลจิสติกส์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ที่เข้ามาเป็นหุ้นส่วนการศึกษาร่วมกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นไร้รอยต่อ

มูลนิธิเอสซีจีกับการส่งต่อแนวคิด "Learn to earn เรียนรู้เพื่ออยู่รอด"

ในยุคที่โลกมีการแข่งขันสูง และมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีทักษะวิชาชีพ (Hard Skills) และทักษะชีวิต (Soft Skills) เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นคงและเท่าทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนผ่านรูปแบบการศึกษาและการเรียนรู้แบบเดิมใช้ไม่ได้ผลอีกต่อไป ปี 2567 มูลนิธิเอสซีจีที่มีแนวคิดเรื่องการเรียนรู้เพื่ออยู่รอด หรือ Learn to Earn ได้เข้ามาเป็น “หุ้นส่วนการศึกษา” กับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิต ด้วยการเปิดโอกาสให้ “เยาวชนคนรุ่นใหม่” เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ศึกษาต่อในศูนย์การเรียนรู้ (การศึกษาทางเลือก) หรือการพัฒนาทักษะอาชีพในพื้นที่ชุมชนตัวเองผ่านการปฏิบัติจริง เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นได้ค้นพบศักยภาพของตนเอง ด้วยแรงปรารถนาจากภายในที่อยากจะอยู่รอดและเติบโตในชุมชนของตัวเอง เพราะเชื่อว่า การพัฒนาเด็กและเยาวชนคือหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในยุคที่โลกมีการแข่งขันสูง
และมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา
เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีทักษะวิชาชีพ
(Hard Skills) และทักษะชีวิต (Soft Skills)
เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นคง
และเท่าทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนผ่าน

โดยมีหน่วยจัดการเรียนรู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด
4 หน่วย ได้แก่ มูลนิธิขวัญชุมชน และศูนย์การเรียนรู้
กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านตาเพชร จังหวัดสุรินทร์
ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเมืองบึงกาฬ
จังหวัดบึงกาฬ และชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติก
จังหวัดสกลนคร ซึ่งมูลนิธิเอสซีจีจะสนับสนุนทุนในการฝึก
ทักษะอาชีพในพื้นที่ที่เด็กและเยาวชนต้องการ โดยปีนี้
มีเด็กและเยาวชนได้รับทุนสนับสนุนการฝึกทักษะอาชีพ
ทั้งสิ้น 62 คน ซึ่งแต่ละพื้นที่มีการออกแบบการเรียนรู้
แตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ ตัวอย่างเช่น ชมรม
ผู้ปกครองบุคคลออทิสติกจังหวัดสกลนคร มีเยาวชน
ที่มีความต้องการพิเศษ 13 คน เรียนรู้ทักษะงานกราฟิก
จากวัสดุท้องถิ่น เช่น ผ้าคราม กก และต้นเครือหมาน้อย

จนสามารถผลิตและจำหน่ายสินค้าภายใต้แบรนด์ “Lucky
Kids” และต่อยอดเป็น “Carbon Capture Craft”
ซึ่งผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นไม่เพียงแต่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเท่านั้น
แต่ยังสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ด้วยการนำเรื่องราว
ความเปลี่ยนแปลงและทางเลือกอาชีพที่มีศักดิ์ศรี
ของเยาวชนที่มีความต้องการพิเศษมาเป็นจุดขาย

ทางด้านศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอเมือง
บึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ มีเยาวชนได้รับทุน 25 คน
คณะทำงานมีการออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจบริบทเยาวชน
ที่หลุดออกจากระบบการศึกษาอย่างแท้จริง เริ่มจากการ
วิเคราะห์ตัวเอง เปิดใจ ปรับมุมมอง และค้นหาอาชีพที่สนใจ
ผ่านระบบ “Buddy เพื่อนคู่คิด” ที่จับคู่เยาวชนกับพี่เลี้ยง
ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้ปกครอง หรือเพื่อนร่วมทางในชุมชน
โดยออกแบบเส้นทางอาชีพที่เหมาะสมกับชีวิตเด็กและ
เยาวชนเป็นรายคน ผ่านประสบการณ์จริง เช่น การสานกก
เป็นต้น ซึ่งกระบวนการเช่นนี้จะทำให้เด็กและเยาวชน
รวมถึงบิดีได้ฝึกทักษะการคิด การวางแผน และความอดทน
ให้เขาเกิดความมั่นใจในศักยภาพของตนเอง

ขณะที่กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่บ้านตาเพชร
จังหวัดสุรินทร์ มีเยาวชนได้รับทุน 12 คน ส่วนใหญ่
เป็นกลุ่มเปราะบางที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและพ่อแม่ผู้รั้น
จึงใช้ภูมิปัญญาชุมชนเรื่องการย้อมสีธรรมชาติและการทอผ้า

ลายลูกแก้วเป็นฐานการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง จนสามารถผลิตเสื้อมัดย้อม ผ้าคลุมไหล่ขายมีรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว โดยเยาวชนบางคนสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้ บางคนสามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เช่นนี้ไม่เพียงเปลี่ยนชีวิตเด็กเยาวชน 12 คน แต่ยังสร้างรายได้หมุนเวียนในชุมชน และกลายเป็นแรงบันดาลใจให้เยาวชนกลุ่มอื่นสนใจแนวทางการเรียนรู้เพื่ออยู่รอดด้วยเช่นกัน

สำหรับมูลนิธิขวัญชุมชน จังหวัดสุรินทร์ มีเยาวชนได้รับทุน 12 คน ที่นำไปสู่การรวมตัวของเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในพื้นที่คือ “กลุ่มปะณูเออาร์” เพื่อสืบสานทักษะการทอผ้าไหมจากครอบครัวและชุมชน โดยมีแรงบันดาลใจจากคนในชุมชนต้นแบบ ผู้พลิกชีวิตจากแรงงานนอกระบบสู่ผู้ประกอบการท้องถิ่น ทำให้ทุกคนมองเห็นเป้าหมายชีวิตว่า อยากจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ดีขึ้น

มูลนิธิเอสซีจี มีแนวคิดเรื่องการเรียนรู้เพื่ออยู่รอด หรือ Learn to Earn ได้เข้ามาเป็น “หุ้นส่วนการศึกษา” กับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิต ด้วยการเปิดโอกาสให้ “เยาวชนคนรุ่นใหม่” เข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ

มูลนิธิเคเอฟซี สาขาศึกษาของเด็กนอกกรอบ ผ่านโครงการ KFC Bucket Search

“เพราะเชื่อว่าเด็กทุกคนมีศักยภาพและเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้สังคมเดินหน้าต่อไปได้” ประโยคสั้น ๆ ที่นำพาให้มูลนิธิเคเอฟซี ประเทศไทย ร่วมสร้างความหมายที่ยิ่งใหญ่ด้วยการเป็น “หุ้นส่วนการศึกษา” ร่วมกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เพื่อจุดประกายความหวังและความฝันให้เด็กและเยาวชนทุกคนดึงศักยภาพของตัวเองออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่

จุดเริ่มต้นของแนวคิดนี้ เกิดขึ้นจากช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่มูลนิธิเคเอฟซี ประเทศไทย เห็นว่ามีเด็กเยาวชนในร้านเคเอฟซีหลุดออกจากระบบการศึกษาเป็นจำนวนมาก ประกอบกับได้มีโอกาสทำงานกับ กสศ. จึงเริ่มมองหาแนวทางการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ และนำไปสู่การจัดทำโครงการ KFC Bucket Search ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างมูลนิธิเคเอฟซี ประเทศไทย กสศ. และศูนย์การเรียนรู้ปัญญาใกล้บ้าน ที่ร่วมกันออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อสร้างการศึกษาที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์ชีวิตเด็ก เพราะเชื่อมั่นว่าเด็กไทยทุกคนมีศักยภาพที่หลากหลายและควรได้รับการสนับสนุนให้ค้นหาศักยภาพและพัฒนาต่อยอดอาชีพในอนาคต

ความสำเร็จรุ่นแรกในปี 2567 มูลนิธิเคเอฟซี ประเทศไทย ได้ต่อเติมความฝันให้กับเด็กและเยาวชน จากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกว่า 130 คน ปี 2568 มูลนิธิเคเอฟซี ประเทศไทย ดำเนินการต่อยอด ในรุ่นที่ 2 โดยสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงหลุด กลุ่มนอกระบบการศึกษา กลุ่มเปราะบาง และกลุ่มพ่อแม่ วัยรุ่น กว่า 100 คน โดยมีหุ้นส่วนสำคัญอย่าง กสศ. และ ภาศิตัวแบบความร่วมมือระดับท้องถิ่น 5 พื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สวด จังหวัดแม่ฮ่องสอน เทศบาลตำบลลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เทศบาลนคร นครสวรรค์ ร่วมกับโครงการจัดตั้งวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหิดล องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสนธิ จังหวัดสุรินทร์ เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และ สมาคมไทลื้อศึกษา ที่มีข้อมูลและเครื่องมือในการทำงานกับ เด็กและเยาวชนหลากหลายรูปแบบ

ตัวอย่างเช่น เทศบาลนครนครสวรรค์ และโครงการ จัดตั้งวิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหิดล ให้ครูและ ผู้ใหญ่ใจดี เข้าร่วมอบรม “จิตตปัญญา” ก่อนที่จะเข้าหาเด็ก เพื่อเปิดใจตัวเองให้มีเมตตาต่อเด็กและรับฟังอย่างไม่ตัดสิน รวมถึงพาเด็กเข้าร่วมอบรม เพื่อให้มองเห็นคุณค่าในตัวเอง และรู้จักวางแผนชีวิต ขณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สวด จังหวัดแม่ฮ่องสอน เทศบาลตำบลลำปางหลวง จังหวัดลำปาง, และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสนธิ จังหวัดสุรินทร์

ใช้ “ทุนชุมชน” เป็น “เครื่องมือ” ในการชวนบุตรหลาน และผู้ปกครองมาเรียนรู้ร่วมกันผ่านอาชีพและกิจกรรม ที่สนใจ เช่น การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงหมูดำ การปลูกผัก การทอดผ้า การเตะฟุตบอล การเต้นบาสโลบ ฯลฯ โดยมีปราชญ์ชุมชนหรือ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาเป็นผู้ใหญ่ใจดีมอบองค์ความรู้ให้ ส่วนเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับสมาคม ไทลื้อศึกษา ใช้ “วงเนื้อย่าง” เป็นโมเดลในการเข้าหาเด็ก เพราะเชื่อว่าหากท้องอืด เด็กจะเปิดใจเล่าถึงปัญหาและ ความต้องการ

ทั้งนี้ ทุกวิธีที่กล่าวมา ไม่สามารถทำครั้งเดียวแล้ว เห็นผลทันตา หากแต่ต้องใช้เวลา ใช้ความมานะ และ ทำอย่างสม่ำเสมอ จึงจะสามารถเปิดใจ ปลุกความฝันและ ศักยภาพที่ซ่อนอยู่ในตัวพวกเขาออกมาได้

เพราะเชื่อมั่นว่าเด็กไทยทุกคนมีศักยภาพ
ที่หลากหลายและควรได้รับการสนับสนุน
ให้ค้นหาศักยภาพและพัฒนาต่อยอดเป็นอาชีพ
ดังนั้น การศึกษาที่ยืดหยุ่น
และตอบโจทย์ชีวิตเด็กจึงเป็นเรื่องที่ควรทำ

อย่างไรก็ตาม นอกจากการค้นหา ติดตาม และส่งเสริม ให้เด็ก ๆ ไปสู่เส้นทางชีวิตที่ชอบแล้ว สิ่งหนึ่งที่ทั้ง 5 อบท. ทำเหมือนกันคือ ผลักดันให้เด็ก ๆ เรียนจบการศึกษา ขั้นพื้นฐานหรือมากกว่า เพราะเชื่อว่าการศึกษายิ่งเปิดประตู ไปสู่โอกาสใหม่ในชีวิต

โดยทั้ง 5 อบท. มีการสร้างตaxyการศึกษาเพื่อรองรับ เด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะกลับเข้าสู่ระบบโรงเรียน หรือ เลือกเรียนกับกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) โรงเรียนเคลื่อนที่ Mobile School ตามหลักสูตร CYF ซึ่งปัจจุบันมีเด็กและ เยาวชนจากเทศบาลตำบลลำปางหลวง จังหวัดลำปาง และ

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสนธิ จังหวัดสุรินทร์ เรียนจบ และได้รับวุฒิปริญญาการศึกษาว่า 60 คน

นางสาวเจนเนต รุ่งสิทธิกุล Senior Marketing Manager KFC ชี้ให้เห็นข้อค้นพบสำคัญของการช่วยเหลือเด็กหนึ่งคนว่า “ไม่ใช่การให้โอกาสแล้วปล่อยให้เค้าง” แต่ต้องมีระบบ Support System เข้ามาดูแล โดยเฉพาะเรื่องจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนที่เปราะบางมาก รวมถึงการทำให้เด็กเยาวชนกลุ่มนี้กลับสู่สังคมได้อีกครั้งด้วยทักษะอาชีพที่เขาได้อยู่ แม้วันนี้เขาอาจจะยังไม่จบ แต่เราทำให้เขาสามารถต่อชีวิตกลับมาได้

ด้วยเหตุนี้ มูลนิธิเคเอฟซี ประเทศไทย จึงพัฒนาหลักสูตรทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ ในร้าน KFC กว่า 1,000 สาขา ร่วมกับมูลนิธิปัญญาภิบาล และ กสศ. เพื่อเป็นทางเลือกให้พนักงานที่อยากเรียน ได้กลับมาเรียนรู้อีกครั้งผ่านการลงมือปฏิบัติจริงกับพี่ ๆ ผู้จัดการร้านที่เปรียบเสมือนครู โดยมีทั้งหมด 14 หน่วยวิชา ทั้งหน้าร้าน กลางร้าน หลังร้าน เมื่อเรียนครบ 3 เดือนจึงเปิดโอกาสให้แต่ละคนเลือกว่าชอบแผนกไหน แล้วทำโครงการงานส่งเพื่อยืนยันว่าสามารถนำประสบการณ์มาเทียบโอนหน่วยกิตได้ เมื่อเรียนจบหลักสูตร 1 ปีสามารถเติบโตต่อในสายงานได้

โดยอาจจะขยับจากการเป็นพาร์ทไทม์มาเป็นผู้ช่วย ผู้จัดการร้าน และผู้จัดการเขตได้หากสนใจ

นอกจากนี้ มูลนิธิเคเอฟซีฯ ยังพยายามเสาะหาโอกาสดี ๆ จากหุ้นส่วนการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อทำความฝันเด็ก ๆ ให้เป็นจริงได้ด้วยการร่วมมือกับ Warner Music Thailand พาผู้ที่มิไจรักดนตรีไปฝึกการร้องเพลง การแต่งเพลง เรียนรู้การประกอบธุรกิจดนตรี โดยในปีต่อ ๆ ไปมูลนิธิเคเอฟซีฯ จะพยายามเข้าถึงและ Bucket Search ไปตามพื้นที่ที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ให้ได้ 400 คน 1,000 คน และ 10,000 คน รวมถึงผลักดันให้เกิดการประเมินศักยภาพจากทักษะจริง ไม่ใช่ตัดสินเด็กจากเกรดหรือวุฒิการศึกษาเหมือนที่ผ่านมา ไม่เช่นนั้นการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นซึ่งหุ้นส่วนการศึกษาพยายามทำกันมาจะสูญเปล่า

การเข้ามาเป็นหุ้นส่วนการศึกษากับ กสศ. กว่า 2 ปี มูลนิธิเคเอฟซีฯ ได้เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาจำนวน 230 คน ได้เรียนรู้ผ่านการจุดประกายความหวังด้านการศึกษา และเปิดประตูสู่อาชีพที่ดีในอนาคต ภายใต้แนวคิดที่ว่า “ทุกศักยภาพ ไม่ควรถูกทอดทิ้ง”

พื้นที่พิเศษที่เชื่อว่า "เด็กทุกคน" เรียนรู้และพัฒนาได้

ปฏิเสธไม่ได้ว่าการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นที่ตอบโจทย์ชีวิตของเด็กแต่ละคนนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนทุกคนเติบโตอย่างมั่นคง โดยเฉพาะเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่แต่ละคนล้วนมีความถนัด มีศักยภาพ และมีความสามารถในแบบของตัวเอง ดังนั้นเส้นทางการพัฒนาการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับเด็กพิเศษเหล่านี้ อาจต้องมีการออกแบบการออกแบบอย่างยืดหยุ่นและเข้าใจ และต้องใช้ความร่วมมือจากหลายภาคส่วน

บริษัท ไซโน โลจิสติกส์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) เป็นอีกหนึ่ง “หุ้นส่วนการศึกษา” ที่เข้าร่วมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ร่วมกับ กสศ. เพื่อสนับสนุนให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษและครอบครัวเปราะบาง ในจังหวัดสมุทรสงคราม ให้สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงผ่านวิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่มีความเชื่อมโยงกับฐานอาชีพในพื้นที่ โดยมีชมรมผู้ปกครองคนพิการทางสติปัญญาจังหวัดสมุทรสาคร เป็นแกนนำร่วมขับเคลื่อนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นโดยใช้ “อาชีพ” เป็นเครื่องมือ เพื่อให้เกิดทักษะชีวิต ทักษะวิชาการ และทักษะในการประกอบอาชีพ สำหรับครอบครัวผู้ดูแลคนพิการทางสติปัญญาในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดสมุทรสงคราม ผ่าน “ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาฟาร์มสุข”

นายันทมนัส วิทยศักดิ์พันธุ์
ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท ไฮโน
โลจิสติกส์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)
กล่าวว่า บริษัท ไฮโนฯ ให้ความสำคัญ

กับการศึกษาและการพัฒนาของเด็กเยาวชนทุกคนรวมถึงเด็กพิเศษ ด้วยความเชื่อมั่นว่าหากเด็กและเยาวชนได้รับโอกาสในการเรียนรู้ที่เหมาะสม เขาก็จะเติบโตและกลายเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศได้ จึงเข้าร่วมขับเคลื่อนการศึกษาที่ยืดหยุ่นและเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรม ALL for EDUCATION สร้างโอกาสการเรียนรู้เพื่อเด็กพิเศษ: Sino Save The World สู่การจัดการพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กพิเศษและครอบครัวเปราะบางบนฐานอาชีพที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่นนิเวศพื้นที่ภาคกลาง ตะวันตก และตะวันออก ซึ่งในอนาคตพื้นที่แห่งนี้จะได้รับการพัฒนาและก้าวไปสู่การเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาฟาร์มสุข” ที่สามารถออกภูมิการศึกษาให้กับเด็กพิเศษและเด็กเยาวชนอื่น ๆ ในพื้นที่ต่อไปในอนาคต

สำหรับแผนการขับเคลื่อนการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงรวมทั้งครอบครัวเปราะบาง จะดำเนินการบนฐานอาชีพที่เชื่อมโยงกับนิเวศท้องถิ่น

ในพื้นที่ภาคกลาง ตะวันตก และตะวันออก ไม่ได้เป็นเพียงศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถออกภูมิการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือเด็กและเยาวชนในพื้นที่เท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการสร้างการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนและครอบครัวเป็นฐาน การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้จากฐานกิจกรรมจึงมีความเชื่อมโยงกับทักษะการประกอบอาชีพของเด็กในอนาคต รวมถึงอาชีพของพ่อแม่ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษในพื้นที่ เพื่อให้สามารถเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้และการพัฒนาได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม โดยมีผู้ปกครองเข้ามาเป็นหุ้นส่วนหลักในการสร้างสรรค์การเรียนรู้ให้กับลูกหลาน

เส้นทางการพัฒนาการศึกษาหรือการเรียนรู้
ที่สอดคล้องเหมาะสมกับเด็กพิเศษเหล่านี้
อาจต้องมีกระบวนการออกแบบอย่างยืดหยุ่น
และเข้าใจ ซึ่งจะต้องใช้ความร่วมมือ
จากหลายภาคส่วน

“สิ่งที่เด็กพิเศษและครอบครัวอยากได้ไม่ใช่ความสงสาร แต่คือความเข้าใจ และเปิดใจเรียนรู้ร่วมกัน เพราะเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความหลากหลายและมีศักยภาพในแบบของตนเอง หากเราเข้าใจและสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กกลุ่มนี้ได้ เขาก็จะสามารถเติบโตและอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างเสมอภาค” นางสาวอัญชนา สายนิยม หนึ่งในตัวแทนครอบครัวเด็กพิเศษในพื้นที่ กล่าว

ปัจจุบัน “ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาфарมสุข” พยายามเปิดพื้นที่ให้เด็กพิเศษได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีมัธยมศึกษาตอนปลาย ร่วมกับคณะทำงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำจังหวัดสมุทรสงคราม กสศ. โดยผลักดันให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพิเศษ และการเปิดพื้นที่สร้างสรรค์

สำหรับเด็กพิเศษ ไปสู่คณะกรรมการสิทธิการสวัสดิการสังคม เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทั่วประเทศ

กล่าวโดยสรุป หุ่นส่วนการศึกษาไม่ใช่เพียงแค่การบริจาคหรือสนับสนุนทางการเงินเท่านั้น แต่เป็นการสร้างพลังการทำงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายร่วมคือการออกแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเพื่อชุมชนและคนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม เมื่อทุกภาคส่วนร่วมเป็นเจ้าของการศึกษาและการเรียนรู้อย่างแท้จริง คุณภาพชีวิต และศักยภาพของผู้เรียนย่อมเติบโตไปพร้อมกับความเข้มแข็งของสังคมไทยในอนาคต

Learning for All: ปลดล็อกศักยภาพการเรียนรู้ (ศึกษา) ด้วยการเรียนรู้ที่ออกแบบเองได้

ดร.สมคิด แก้วทิพย์

ผู้จัดการโครงการหนุนเสริมทางวิชาการ
โครงการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน กสศ.

การสร้างเงื่อนไขเชิงระบบนิเวศของการจัดการเรียนรู้ (ศึกษา) ที่จะทำให้เด็กและผู้ใหญ่ที่ลำบาก ยากจน เรียนน้อย และด้อยโอกาส สามารถเรียนรู้และดูแลตนเองได้ เป็นสิ่งท้าทายในสังคมไทย ภายใต้สภาวะความยากลำบากในการใช้ชีวิตที่มีข้อจำกัดและอุปสรรค ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยภัยพิบัติ โรคระบาดรุนแรง การหลอกลวงฉ้อฉล และสารเสพติด

กสศ. ได้มีโครงการสนับสนุนการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ของเยาวชน และประชากรวัยแรงงานมาตั้งแต่ปี 2562 ถึงปัจจุบัน (2568) อย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้ข้อค้นพบที่เป็นตัวแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและมีชีวิตชีวา ภายใต้ต้นแบบการเรียนรู้และโอกาสใหม่รอบด้านของเยาวชนและแรงงานนอกระบบ (Flexible & Revitalization in Learning Ecology within All-Around Opportunities of an Informal Youth and Labor Model) หรือเรียกง่าย ๆ ว่า “รูปแบบการจัดการนิเวศการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน” (Community-Based Approach: CBA) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

- 1 **สาระสำคัญของฐานคิด** เป็นการทำงานตามสภาพความเป็นจริงของสภาพพื้นที่ ผู้คน และสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายและสลับซับซ้อน มีการจัดการตนเอง และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เคลื่อนไหลไม่นิ่ง ตามธรรมชาติที่เป็นอยู่ของผู้คน สังคม ตลอดจนสภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงและปรับตัวอยู่ตลอดเวลา และเป็นธรรมชาติของระบบที่มีชีวิตซึ่งมีการเรียนรู้อยู่เสมอ

ประเด็นสำคัญคือ จะสร้างเงื่อนไขให้มีการเรียนรู้(ศึกษา)ที่มีคุณภาพ เนื้อหากระชับ ปรับตัวของผู้คนให้เกิดศักยภาพใหม่ และศักยภาพระบบใหม่ได้อย่างไร?

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้บรรลุเป้าหมายนี้ได้ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบข้อที่ 2 คือ...

- 2 **ระบบการสนับสนุนที่มีคุณภาพ และเอกภาพทางความคิดและยืดหยุ่นเพียงพอ** มียุทธศาสตร์สำคัญ คือ คณะอนุกรรมการ ทีมสนับสนุนทางวิชาการ ทีมบริหารจัดการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ทีมสื่อสาร งานนโยบายและแผน ที่มีการประสานงานใกล้ชิด มีการพบปะพูดคุย เรียนรู้ร่วมในสนามสม่ำเสมอ มีการปรึกษาหารือ เพื่อยกระดับการทำงาน อีกทั้งการให้กำลังใจ เสริมพลังกันเอง และผู้ร่วมเรียนรู้ในสนาม อาจเรียกง่าย ๆ ว่าเป็น ระบบสนับสนุนที่ยืดหยุ่นเพียงพอ ซึ่งระบบความสัมพันธ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องในส่วนนี้ ถือว่า เป็นระบบนิเวศการเรียนรู้ที่มีพลังสร้างสรรค์สูง และมีฐานคุณค่าอยู่ที่ “ความเสมอภาค” และสัมพันธ์ภาพของกลไกตามมิตร

องค์ประกอบที่ 2 นี้ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการหนุนเสริมองค์ประกอบในข้อ 3

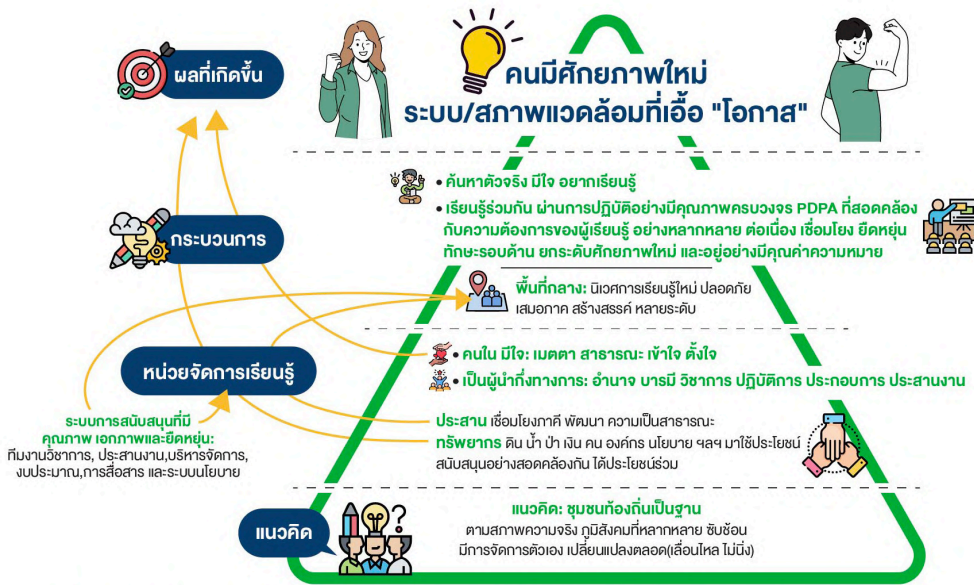
- 3 **หน่วยจัดการเรียนรู้** ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างนิเวศการเรียนรู้ของผู้ยากลำบาก ลักษณะสำคัญของหน่วยจัดการเรียนรู้ คุณภาพ ประกอบด้วย คนในพื้นที่ที่มีใจเมตตา มีจิตสาธารณะ มีความตั้งใจ และเข้าใจแนวคิดในการทำงาน เป็น “ผู้นำทางทาง” เป็นผู้นำทางและไม่ใช่เป็นการอยู่ในทีม มีทั้งอำนาจ บารมี มีความเป็นวิชาการ และ ปฏิบัติการ อีกทั้งมีความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการและประสานงาน เชื่อมโยง ภาควิชาการจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงมีความสามารถในการดึงทรัพยากรสาธารณะ ทั้งมิติทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า เงินตรา และผู้คนมาสนับสนุน อย่างสอดคล้องต้องกัน และได้ประโยชน์ร่วม

กลไกในข้อ 3 นี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดแบบแผนและกระบวนการตามข้อ 4

- 4 **แบบแผนกระบวนการ** ที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การค้นหาผู้ยากลำบาก คนด้อยโอกาสตัวจริงในพื้นที่ ซึ่งผู้คนเหล่านี้ มักจะขาดโอกาส อ่อนแอ และมีข้อจำกัดในชีวิตที่สลับซับซ้อน การหาให้พบ การเข้าถึง การทำความเข้าใจ และการสร้างความหวัง จนทำให้เขาไว้วางใจ เชื่อมั่น อยากจะเรียนรู้ ซึ่งเป็นเรื่องไม่ง่าย การวิเคราะห์ผู้ร่วมเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อนำมาใช้ประกอบการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมของผู้ด้อยโอกาส บนฐาน “ความต้องการ” และ “ความอยากรู้” ของผู้ร่วมเรียนรู้

การออกแบบการเรียนรู้และการสร้างการเรียนรู้ร่วม เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ ด้วยการ ทดลองทำ ทบทวน จัดปรับ และทำอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติการนี้อาจจะสำเร็จหรือล้มเหลว เป็นเรื่องสำคัญน้อยกว่า ผลการเรียนรู้ หรือบทเรียนที่ได้รับ ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้ยากลำบาก ยากจน ที่ต้องเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำมาหากิน การลองเลือก ผักผลไม้มาชิมจึงจะเริ่มจากฐานชุมชนเดิม และฐานทรัพยากรพื้นที่เป็นสำคัญ

ตัวแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น มีชีวิตชีวาภายใต้นิเวศการเรียนรู้และโอกาสใหม่รอบด้านของเยาวชนและแรงงานนอกระบบ
(FLEXIBLE & REVITALIZATION IN LEARNING ECOLOGY WITH IN ALL AROUND OPPOTUNITIES OF AN INFORMAL YOUTH AND LABOR MODEL)

นอกจากการเรียนรู้เรื่องอาชีพ การเรียนรู้ของคนยากคนจน ยังต้องสร้างทักษะเรื่องการเงิน สุขภาพ และทักษะชีวิตในโลกสมัยใหม่ให้รอบด้าน อีกทั้งการเรียนรู้อยู่กับสังคมและอารมณ์ตนเอง และอยู่อย่างมีคุณค่าความหมาย

อย่างไรก็ดี ความจำเป็นและความอยากในการเรียนรู้ของผู้ด้อยโอกาสมีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับสภาวะความยากลำบากที่แต่ละคนเผชิญอยู่ เช่น คนที่มีปัญหาเรื่องสารเสพติด คนพิการ ผู้ก้ำวพลาด และอื่น ๆ ล้วนต้องการการเรียนรู้ที่แตกต่างหลากหลายตามศักยภาพ ตามความสนใจ

ทั้งนี้ การค้นหาผู้ยากลำบาก การออกแบบการเรียนรู้และการสร้างการเรียนรู้ร่วม จะบรรลุผลอย่างมีคุณภาพได้ไม่เพียงพอ หากขาดองค์ประกอบสำคัญ คือ การมี “พื้นที่กลาง” ซึ่งเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็น “นิเวศการเรียนรู้ใหม่” เป็นพื้นที่ที่รู้สึกปลอดภัย พื้นที่แห่งความเสมอภาคเท่าเทียม และเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ในหลายระดับ ทั้งในระดับกลุ่มเล็ก ๆ ในชุมชน ในท้องถิ่น ในจังหวัด ในระดับภาค และในระดับชาติ ทั้งหน่วยจัดการเรียนรู้ผู้ร่วมเรียนรู้ และทีมสนับสนุนวิชาการ คณะอนุกรรมการ คณะกรรมการ ทีมงาน กสศ. ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงหุ้นส่วนการศึกษาต่าง ๆ ที่ร่วมกันเป็นองคัพพ ล้วนมีบทบาทสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นผู้ร่วมสร้าง ร่วมรับผลประโยชน์จาก “นิเวศการเรียนรู้ใหม่” นี้

จากองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนข้างต้น ทำให้เกิดผลในเชิงการพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพใหม่ และระบบสภาพแวดล้อมที่เอื้อโอกาส ซึ่งถือเป็นศักยภาพใหม่เชิงระบบ เป็นไปตามแนวคิด “ทุกคนทุกส่วนเพื่อการศึกษาและการศึกษาเพื่อทุกคน” (All for Education & Education for All) ที่แท้จริง

สิ่งท้าทายและจังหวะก้าวต่อเชิงพัฒนาการในการทำงานพัฒนา “ระบบนิเวศที่มีชีวิตชีวา”

ในช่วงที่ผ่านมา จากข้อค้นพบการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมาถือว่า เป็นการพัฒนาในระบบนิเวศการเรียนรู้ฐานชุมชน ท้องถิ่น เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ในภาพรวม ยังมีความเป็นพัฒนาการนิเวศการเรียนรู้ (ศึกษา) ใหม่ที่ยืดหยุ่น มีชีวิตชีวา และไร้รอยต่อ ภายใต้ในเวศการเรียนรู้ และโอกาสใหม่รอบด้าน ของครอบครัวคนด้อยโอกาสได้อย่างไร? – ถ้าสามารถเชื่อมโยงเชิงโครงสร้าง เชื่อมโอกาส กับระบบการศึกษานอกโรงเรียน (informal Education) ที่มีหน่วยงานการศึกษาในพื้นที่ร่วม เป็นเจ้าภาพจัดการ อีกทั้ง วางเส้นทางการเชื่อมโยงการศึกษาในระบบ ซึ่งมีโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เป็นหน่วยจัดการ ให้สามารถจัดการเรียนรู้ให้กับ คนจน, คนด้อยโอกาส, คนเปราะบาง ให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต โดยไม่ล่าช้ามากเกินไป พ้นจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ สามารถเรียนรู้ไปด้วยทำงานไปด้วย เรียนรู้ดูแลตนเองได้จริง เป็นหลักประกันทางด้านโอกาสการศึกษาเรียนรู้ได้จริง

ประเด็นท้าทาย การสร้างการเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนรู้ (ศึกษา) ใหม่ที่มีคุณภาพ ดังกล่าว จะเป็นไปได้จริง หากวางอยู่บนฐานความเชื่อ ความศรัทธา ว่า การเรียนรู้ (ศึกษา) เปลี่ยนแปลงชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ ในระดับชุมชน ท้องถิ่น ประเทศ และโลกได้

การออกแบบการเรียนรู้และการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติอย่างมีคุณภาพ ด้วยการทดลองทำ ทบทวน จัดปรับ และทำอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติการนี้อาจจะสำเร็จหรือล้มเหลว เป็นเรื่องสำคัญน้อยกว่า ผลการเรียนรู้ หรือบทเรียนที่ได้รับ เป็นเรื่องพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้ยากลำบาก ยากจน ที่ต้องเรียนรู้ควบคู่ไปกับ การทำมาหากิน การลองเลือก ผักผลไม้สดจึงมักจะเริ่มจากฐานชุมชนเดิม และฐานทรัพยากรพื้นที่เป็นสำคัญ

นวัตกรรมการเรียนรู้
สู่ระบบนิเวศ
ที่ยืดหยุ่น
ไร้รอยต่อ

สำนักพัฒนานวัตกรรมการสร้างโอกาสการเรียนรู้

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

เลขที่ 388 อาคารเอส. พี. ชั้น 13 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร 10400

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

0-2079-5475 กด 3

Community@EEF.co.th

ทุนส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

Facebook

แผนที่การทำงาน

www.eef.or.th

เรื่องเล่าจากพื้นที่